

Seria Metodyki

Metodyka pracy referendarza sądowego

w wydziałach cywilnych,
gospodarczych, ksiąg wieczystych,
rejestrze zastawów
i prowadzącym e-sąd

Pod redakcją
Michała Rojewskiego

Michał Rojewski
Renata Pawlik
Jacek Widło
Iwona Skonieczna-Masłowska

Seria Metodyki

Metodyka pracy referendarza sądowego w wydziałach cywilnych,
gospodarczych, ksiąg wieczystych, rejestru zastawów
i prowadzącym e-sąd

Metodyka pracy referendarza sądowego

**w wydziałach cywilnych, gospodarczych,
ksiąg wieczystych, rejestru zastawów
i prowadzącym e-sąd**

**Michał Rojewski, Renata Pawlik,
Jacek Widło,
Iwona Skonieczna-Masłowska**

**Pod redakcją
Michała Rojewskiego**

**Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
Warszawa 2012**

Poszczególne części opracowali:

Dr Michał Rojewski – rozdział 1, rozdział 2, rozdział 3

Dr hab. Jacek Widło – rozdział 4, rozdział 6

Dr Renata Pawlik – rozdział 5

Iwona Masłowska – rozdział 7

Pod redakcją: dr Michała Rojewskiego

© **Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury 2012**

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
ul. Przy Rondzie 5, 31-547 Kraków

Skład, druk i oprawa: Oficyna Drukarska – Jacek Chmielewski
01-142 Warszawa, ul. Sokołowska 12A, tel. +48 22 632 83 52
info@oficyna-drukarska.pl, www.oficyna-drukarska.pl

ISBN 978-83-932447-5-1

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Przedmowa	15
Rozdział 1	
Zarys historii urzędu referendarza w polskich przepisach	17
Rozdział 2	
Komentarz do przepisów regulujących pozycję prawną referendarza sądowego w sądownictwie powszechnym	20
1. Status referendarza sądowego	20
2. Mianowanie na stanowisko i rozwiązywanie umowy o pracę	25
3. Uprawnienia i obowiązki referendarza	26
4. Delegacja do innego sądu oraz Ministerstwa Sprawiedliwości	30
5. Przejście do innych zawodów prawniczych	32
6. Staż na stanowisku referendarza sądowego odbywany przez aplikanta aplikacji sędziowskiej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury	35
Rozdział 3	
Metodyka pracy w wydziale gospodarczym Krajowego Rejestru Sądowego	37
1. Zagadnienia ogólne	37
2. Elementy niezbędne przy wniosku o wpis do KRS	44
3. Czynności sądu rejestrowego inne niż dokonanie wpisu	46
4. Poszczególne rejestry wchodzące w skład KRS	49
5. Postępowanie rejestrowe spółki z o.o. drogą elektroniczną	51
6. Wybrane orzeczenia	53
Rozdział 4	
Metodyka pracy w wydziale gospodarczym Rejestru Zastawów	55
1. Zagadnienia ogólne	55
1.1. Funkcje rejestrów publicznych – rejestru zastawów	55
1.2. Cel i funkcja zastawu rejestrowego i postępowania rejestrowego	56
1.3. Umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego	57
1.3.1. Charakter prawny umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego	57

1.3.2. Przedmiot zastawu rejestrowego	58
1.3.3. Strony umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego	59
1.3.4. Zawarcie umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego	60
1.3.5. Forma umowy	62
1.3.6. Ustanie umowy (wygaśnięcie zastawu rejestrowego)	62
1.4. Postępowanie rejestrowe jako odmiana postępowania nieprocesowego	63
1.4.1. Wszczęcie postępowania; stosowanie urzędowych formularzy	64
1.4.2. Postępowania incydentalne – o przyjęcie dokumentów do akt rejestrowych	65
1.5. Opłaty sądowe	66
1.6. Organizacja sądów rejestrowych – wydziałów rejestrowych, właściwość miejscowa i rzeczowa	67
1.7. Organizacja i budowa rejestru	68
1.8. Problematyka doręczeń w postępowaniu przed sądowym rejestrem zastawów	72
1.9. Wykonywanie technik informatycznych w wydziałach rejestrowych. Funkcjonowanie sekretariatu sądowego	73
1.10. Składanie wniosków i uzyskiwanie odpisów oraz zaświadczeń w formie elektronicznej	74
1.11. Wybrane orzeczenia	75
2. Postępowanie o wpis zastawu do sądowego rejestru zastawów. Stosowanie formularza RZ-1	75
2.1. Zagadnienia ogólne	75
2.2. Uprawnienie do złożenia wniosku w postępowaniu o wpis zastawu	76
2.3. Właściwość miejscowa i rzeczowa	76
2.4. Wymagania formalne wniosku o wpis zastawu	76
3. Sposób wypełniania wniosku o wpis zastawu (formularz RZ-1)	78
3.1. Opis podmiotów zastawu rejestrowego	78
3.2. Opis przedmiotu zastawu rejestrowego	79
3.3. Opis we wniosku wierzytelności zabezpieczonej zastawem	85
4. Braki formalne wniosku o wpis	86
4.1. Brak uiszczenia opłaty sądowej	87
5. Etapy postępowania o wpis zastawu do rejestru	88
6. Zakres kognicji sądu rejestrowego	88
6.1. Badanie formalne i merytoryczne	89
7. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku. Wpis zastawu do rejestru zastawów. Treść wpisu	93
8. Środki zaskarżenia	94
9. Wybrane orzeczenia	95
10. Postępowanie o zmianę wpisu zastawu w sądowym rejestrze zastawów. Stosowanie formularza RZ-2	96
10.1. Legitymacja do złożenia wniosku o zmianę wpisu	96
10.2. Właściwość miejscowa i rzeczowa	96

10.3. Wymagania formalne wniosku o zmianę wpisu zastawu w rejestrze zastawów. Sposób wypełniania wniosku formularz RZ-2.	97
10.4. Braki formalne wniosku o zmianę wpisu.	99
10.5. Fazy postępowania przy zmianie wpisu.	100
10.6. Zakres kognicji sądu rejestrowego.	100
10.7. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku.	101
10.8. Środki odwoławcze.	101
10.9. Wybrane orzeczenia.	102
11. Postępowanie o wykreślenie zastawu z sądowego rejestru zastawów. Stosowanie formularza o wykreślenie (RZ-3).	103
11.1. Wniosek o wykreślenia zastawu.	103
11.2. Postępowanie z urzędu o wykreślenie zastawu rejestrowego.	104
12. Właściwość miejscowa i rzeczowa.	108
13. Wymogi formalne wniosku o wykreślenie zastawu.	108
14. Braki formalne wniosku o wykreślenie.	109
15. Fazy postępowania przy postępowaniu o wykreślenie.	109
16. Zakres kognicji sądu rejestrowego.	110
17. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku, dokonanie wykreślenia wpisu z rejestru.	110
18. Środki odwoławcze.	110

Rozdział 5

Metodyka pracy w wydziale cywilnym, pracy oraz gospodarczym

(procesowym)	111
1. Zagadnienia ogólne	111
2. Zakres czynności referendarza sądowego w wydziale cywilnym, pracy oraz gospodarczym (procesowym)	113
3. Postępowanie upominawcze – uwagi ogólne	117
3.1. Nakaz zapłaty	118
3.2. Postanowienia	136
3.3. Zarządzenia	138
4. Prawomocność – uwagi ogólne	141
4.1. Prawomocność nakazu zapłaty	143
4.2. Prawomocność postanowień i zarządzeń	145
5. Skuteczność i wykonalność orzeczeń referendarza sądowego	146
6. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia orzeczeń referendarza sądowego – uwagi ogólne.	147
6.1. Sprostowanie	147
6.2. Uzupełnianie orzeczeń	150
6.3. Wykładnia orzeczeń	151
7. Koszty i pomoc prawna z urzędu	151
8. Czynności referendarza sądowego w sprawach z zakresu prawa spadkowego	155
9. Uprawnienia referendarza sądowego w postępowaniu kompensacyjnym	157

10. Czynności referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym	158
10.1. Nadanie klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty	160
10.2. Nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu	160
10.3. Dalszy tytuł wykonawczy	161
10.4. Zaskarżanie postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności	163
10.5. Zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej (art. 773 KPC)	163
11. Europejskie postępowanie nakazowe	164
12. Europejskie postępowanie w sprawach drobnych roszczeń	167
13. Inne czynności	168
13.1. Przeprowadzenie dowodu na odległość (art. 235 KPC)	168
13.2. Pomoc prawna (art. 1130 KPC) – uprawnienia referendarza sądowego w międzynarodowym postępowaniu cywilnym	169

Rozdział 6

Metodyka pracy w wydziale cywilnym w zakresie elektronicznego

postępowania upominawczego	173
1. Zagadnienia ogólne	173
2. Podstawowe założenia funkcjonowania sądu elektronicznego i elektronicznego postępowania upominawczego	174
3. Zarys funkcjonalności systemu	176
4. Pozycja referendarza sądowego w elektronicznym postępowaniu upominawczym	178
5. Zakres stosowanych przepisów w EPU	179
6. Akta elektroniczne w EPU	180
7. Właściwość sądu	182
8. Wnoszenie pism procesowych	182
8.1. Szczególne warunki pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym	185
8.2. Skutki występowania braków formalnych pozwu w EPU	187
9. Orzeczenia zapadłe w EPU	188
9.1. Zarządzenie informujące o braku skuteczności pozwu	188
9.2. Zarządzenie o zwrocie pozwu	189
9.3. Odrzucenie pozwu	189
10. Nakazy zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym	189
10.1. Brak podstaw do wydania nakazu zapłaty	189
10.2. Wydanie nakazu zapłaty	193
10.3. Umorzenie postępowania	194
10.4. Postanowienie o przyjęciu sprzeciwu	195
10.5. Postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu	199
10.6. Nadanie klauzuli wykonalności	199
10.7. Uchylenie nakazu zapłaty	200
10.8. Inne orzeczenia	201
11. Doręczenia w EPU	201

Rozdział 7

Metodyka postępowania w wydziale ksiąg wieczystych	203
1. Zagadnienia ogólne	203
2. Postępowanie wieczystoksięgowe	204
2.1. Rejestracja wniosku	205
2.2. Zakres kognicji sądu	205
2.3. Opłaty	208
3.3.1. Zwolnienie od opłat	210
3.3.2. Zwrot opłaty	213
2.4. Braki formalne wniosku	213
2.5. Wnioskodawca/uczestnicy	216
2.6. Umorzenie postępowania – cofnięcie wniosku	217
2.7. Odrzucenie wniosku	218
3. Postępowanie o założenie księgi wieczystej	218
4. Podstawa wpisu	220
4.1. Dokumenty stanowiące podstawę wpisu	221
4.1.1. Dział I-O	221
4.1.2. Dział II, III i IV	223
5. Wpis	234
5.1. Rodzaje wpisów	234
5.2. Zawiadomienie o wpisie	237
5.3. Sprostowanie usterek wpisu	238
6. Oddalenie wniosku	239
7. Zamknięcie księgi wieczystej	240

Załączniki

Wzory postanowień i zarządzeń	245
I Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego	247
II Wydział Gospodarczy Rejestru Zastawów	255
III Wydział Cywilny, Pracy i Gospodarczy Procesowy	259
IV Wydział Cywilny Elektroniczne Postępowanie Upominawcze	279
V Wydział Ksiąg Wieczystych	283

Wykaz skrótów

AKTY NORMATYWNE

- KC** ustawa z dnia 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
- Konstytucja RP** ... Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.4.1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- KPC** ustawa z dnia 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
- KSCywU** ustawa z dnia 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. Z 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zm.)
- KSH** ustawa z dnia 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)
- KWHipU** ustawa z dnia 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.)
- OrgRejR** Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.10.1997 r., w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów (Dz. U. Nr 134, poz. 892 ze zm.)
- PrBank** ustawa z dnia 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.)
- PrNot** ustawa z dnia 14.2.1991 r. Prawo o notariacie (tekst jedn. z 2008 r. Dz. U. Nr 189 poz. 1158 ze zm.)
- ProwKWR** Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17.9.2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów (Dz. U. Nr 102, poz. 1122 ze zm.)
- PrUN** ustawa z dnia 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r., N 175, poz. 1361)
- PrUSP** ustawa z dnia 27.7.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.)
- RegSądR** Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.2.2007 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 ze zm.)
- RegSekSądZ** Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12.12.2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. MS z 2003 r., Nr 5, poz. 22 ze zm.)

UstKRS	ustawa z dnia 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186 ze zm.)
ZastRiRejZU	ustawa z dnia 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r., Nr 67, poz. 569 ze zm.)

ORGANY

MS	Minister Sprawiedliwości
NSA	Naczelný Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

CZASOPISMA

Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
Dz. Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz. Urz. WE	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
MSiG	Monitor Sądowy i Gospodarczy
MoP	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Pracy
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; Zbiór Urzędowy, Seria A
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
Wok.	Wokanda

INNE

aa.	<i>ad acta</i>
art.	artykuł
b.t.e.	bankowy tytuł egzekucyjny
Dz. KW	Dziennik Ksiąg Wieczystych
EPU	elektroniczne postępowanie upominawcze
itp.	i temu podobne
k.	karta

KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
m.in.	między innymi
na zas.	na zasadzie
nast.	następny
np.	na przykład
Nr	numer
pkt	punkt
por.	porównaj
poz.	pozycja
r.	rok
s.	strona
sygn.	sygnatura
t.	tom
tekst jedn.	tekst jednolity
tj.	to jest
tut.	tutejszy
tzw.	tak zwany
ust.	ustęp
v.	<i>verte</i>
w zw. z	w związku z
wg	według
ww.	wyżej wymienione
z.	zeszyt
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Przedmowa

W ostatnich latach w przepisach ustrojowych, jak również w regulacjach dotyczących postępowania sądowego następuje stopniowe zwiększanie uprawnień referendarzy sądowych w sądownictwie powszechnym. Powyższe działania mają na celu odciążenie sędziów od szeregu czynności w postępowaniu nieprocesowym.

Z uwagi na konieczność dalszego dostosowania polskiego sądownictwa do wymogów unijnych i ograniczenia spraw rozpoznawanych przez sędziów, wydaje się uzasadnione rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych, którym powierzono istotną rolę z zakresu ochrony prawnej w systemie polskiego sądownictwa.

Tendencja powyższa jest bardzo dobrym rozwiązaniem ustawodawcy, ponieważ pozwoli w przyszłości zachować w administracji sądowej doświadczonych i wzorowych orzeczników. Ze względu na zwiększone wynagrodzenie praca w sądownictwie powszechnym będzie dla nich lepszą alternatywą niż ewentualne przejście do innych zawodów prawniczych.

Referendarze sądowi wykonują czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym, postępowaniu w sprawach gospodarczych rejestrowych oraz w postępowaniu upominawczym (w tym e-sąd) oraz w zakresie kosztów sądowych w sprawach cywilnych. Stąd układ komentarza, który obejmuje omówienie aktów prawnych odnoszących się do ich poszczególnych obowiązków i uprawnień. Opracowanie zawiera również przepisy dotyczące pozycji ustrojowej referendarza oraz przepisy dotyczące stażu aplikanta sądowego z Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury na stanowisku referendarza sądowego.

Całość zamykają wzory pism, postanowień i zarządzeń stosowane w codziennej pracy referendarza sądowego w wydziałach sądownictwa powszechnego.

Wśród pozycji książkowych i autorów zajmujących się ww. tematyką prekursorami byli Lucja Korózs i Marcin Sztorc *Prawo o ustroju sądów powszechnych – komentarz*, oraz Michał Rojewski *Referendarze sądowi, asystenci sędziego, urzędnicy sądowi – komentarz*. Były to pierwsze pozycje tematyczne, w których szerzej zajęto się zawodem referendarza sądowego. Późniejsze pozycje, takie jak znakomita monografia Anety Arkuszewskiej *Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym* oraz praca Wojciecha Maciejki, Michała Rojewskiego i Pawła Zaborskiego *Zarys metodyki pracy referendarza sądowego*, stały się istotnym i ważnym uzupełnieniem ww. tematu.

Autorzy starali się, aby niniejsza pozycja była przede wszystkim praktycznym komentarzem dla już pracujących referendarzy sądowych, ale także dla

uczących się aplikantów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Należy nadmienić, iż autorzy niniejszej publikacji to sędziowie i referendarze, wieloletni praktycy, którzy są na co dzień związani z wymiarem sprawiedliwości oraz z pracą naukowo-dydaktyczną na uczelniach wyższych.

Kraków 2012

(red.) dr Michał Rojewski

Rozdział 1

Zarys historii urzędu referendarza w polskich przepisach

Zawód referendarza sądowego należy do bardzo ciekawych pod kątem regulacji prawnych rozwiązań ustawodawcy. Z jednej strony ma powierzone bardzo szerokie uprawnienia z zakresu wykonywania zadań ochrony prawnej, lecz z drugiej strony nie ma on identycznych uprawnień jak sędzia w rozumieniu prawa o ustroju sądów powszechnych.

Omawiając zawód referendarza sądowego w Polsce należy sięgnąć do czasów pierwszej Rzeczypospolitej, gdzie równocześnie z administracją królewską powoli zaczęła tworzyć się administracja sądowa. Pierwszymi typowymi stanowiskami w sądowych strukturach urzędniczych na ziemiach polskich były posady *pisarza ziemskiego* zajmującego się prowadzeniem ksiąg sądowych w sądzie ziemskim oraz stanowisko *pisarza powiatowego*, jeżeli dana księga była prowadzona dla powiatu.¹ Księgi sądowe charakteryzowały się tym, że posiadały walor tzw. wiary publicznej, co oznaczało, że wypis z takiej księgi miał walor dokumentu urzędowego. Księgi sądowe były bardzo ważnym instrumentem w obrocie ziemią bądź w stosowaniu praw rzeczowych, ponieważ należało w określonym czasie dokonać w nich wpisu, aby dana czynność uzyskała moc prawną. Tym samym pracę, jaką wykonywali pisarze sądowi, można uznać za pierwowzór dzisiejszych zadań, jakimi zajmują się referendarze sądowi w wydziałach ksiąg wieczystych

Obowiązki sądów ziemskich przejęły w XVI wieku sądy grodzkie, obok których funkcjonował tzw. urząd grodzki, który przejął główną rolę w prowadzeniu ksiąg sądowych.² Charakterystyczną cechą było dokonywanie w księdze *wpisów wieczystych*, których moc prawną można przyrównać do obowiązującej obecnie zasady rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych. Wpisów do ksiąg sądowych dalej dokonywali *pisarze powiatowi*, nazywani niekiedy *podpiskami* bądź *pisarkami*.³

W XVI wieku pojawił się urząd referendarza zajmującego się prowadzeniem spraw w sądach królewskich, ustanowiony w roku 1507 przez króla polskiego

¹ J. Bardach, B. Leśnodórski, M. Pietrzak, Historia ustroju i prawa polskiego, Warszawa 2004 r., s. 120.

² M. Rojewski, Referendarze sądowi, asystenci sędziów, urzędnicy sądowi – komentarz, Warszawa 2007, s. 32.

³ J. Bardach, B. Leśnodórski, M. Pietrzak, op. cit., s. 121.

Zygmunta I. Nie była to funkcja, którą możemy porównać z obecnie pełnionymi przez referendarzy sądowych obowiązkami, aczkolwiek od tego momentu możemy mówić o historii tego zawodu. Referendarzy było w ówczesnej Polsce dwóch: duchowny oraz świecki, a ich obowiązki polegały na tym, że wysłuchiwali skarg osób prywatnych i przekazywali je kanclerzowi, który następnie przedstawiał skargi poddanych królowi.⁴ Za czasów Zygmunta III referendarze zaczęli już sądzić i wyrokować w sprawach tzw. *juris colonari*. Były to sprawy wnoszone przez poddanych z dóbr królewskich przeciwko starostom i dzierżawcom.⁵ Jak podaje Z. Góralski, od około roku 1600 referendarze stali się urzędnikami sądowymi, ponieważ weszli w skład tzw. *sądów asesorskich*, które odbywały się w obecności króla i senatorów, oraz sądów sejmowych. Były one właściwe w sprawach obrazy majestatu królewskiego oraz nadużyć królewskich ministrów.⁶ Okres rozbiorów wytworzył sytuację, w której na ziemiach polskich obowiązywały trzy prawodawstwa, trzy różne systemy sądownictwa i co za tym idzie, stanowiska w sądowej administracji na terenach polskich zostały podporządkowane prawodawstwu państw zaborczych.

W czasach II Rzeczypospolitej pojawiały się propozycje rozwiązania zaletłości sądowych poprzez wyposażenie kwalifikowanej kadry urzędniczej w niektóre uprawnienia przysługujące dotychczas tylko sędziom. Rozwiązaniem miała być instytucja *sędziów pokoju*, którzy byliby właściwi do rozpoznawania spraw majątkowych o wartości poniżej 300 złotych, jednak na skutek braku przepisów wykonawczych pomysł ten nie został zrealizowany.⁷ W II Rzeczypospolitej urzędnikami sądowymi zostawały często osoby po odbytej aplikacji sędziowskiej, które z powodu braku etatów nie zawsze mogły sprawować urząd na stanowisku sędziowskim, co wpływało również w wysokim stopniu na szacunek i uznanie dla pracowników administracji sądowej.⁸

Okres II wojny światowej bardzo negatywnie odbił się na kadrze administracji sądowej, ponieważ urzędnicy sądowi, podobnie jak sędziowie, będąc dobrze wykształconymi przedstawicielami polskiego społeczeństwa byli często wysyłani do obozów koncentracyjnych bądź na roboty przymusowe przez władze okupacyjne zarówno nazistowskie, jak i radzieckie, co najczęściej kończyło się ich śmiercią. Okres powojenny ze względu na nowy socjalistyczny ustrój przyniósł spadek zaufania do sądownictwa polskiego, a zarazem do administracji sądowej, dlatego urzędnicy sądowi nie cieszyli się dużym prestiżem i poważaniem wśród obywateli w czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Zmiana systemu społeczno-gospodarczego w Polsce po roku 1989 i tym samym większa liczba spraw, z jakimi obywatele zaczęli zgłaszać się do sądu, spowodowała wyższe zapotrzebowanie na dobrze wykształconą kadrę urzędników

⁴ Ł. Korózs, M. Sztorc, *Ustrój sądów powszechnych – komentarz*, 2 wydanie, Warszawa 2004, s. 215.

⁵ Z. Gloger, *Encyklopedia Staropolska*, Warszawa 1978, t. IV, s. 151.

⁶ Z. Góralski, *Urzędy i godności w dawnej Polsce*, LSW 1983, s. 92.

⁷ S. Rudnicki, *Nowy urząd referendarza sądowego – głos w dyskusji*, MoP 1996 Nr 11, s. 367.

⁸ M. Rojewski, *op. cit.*, s. 35.

sądowych. Do powołania stanowiska referendarza sądowego w III Rzeczypospolitej skłoniły bardzo długie okresy oczekiwania na założenie księgi wieczystej oraz na wpisy praw i obciążeń w księgach wieczystych, jak również konieczność zreformowania polskiego wymiaru sprawiedliwości pod kątem sprawności i szybkości postępowania. W związku z powyższym uprawnienia referendarzy sądowych będą ulegały w dalszym ciągu zwiększaniu.

O wysokiej pozycji referendarza sądowego świadczy zaszeregowanie tej grupy zawodowej do wysokiego, drugiego poziomu w pięciostopniowej skali klasyfikacji zawodów i specjalności zawartej w załączniku do Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8.12.2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. Nr 265, poz. 2644 (R)), które zostało opracowane na podstawie Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów ISCO-88, przyjętego na XIV Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy w Genewie w 1987 r., oraz jego kolejnej edycji tym razem z roku 1994 r., tzw. ISCO-88 (COM) opracowanego na potrzeby Unii Europejskiej.

Zgodnie z powyższym rozporządzeniem druga grupa zawodów – w której zostali „umieszczeni” referendarze sądowi – została scharakteryzowana jako zbiór obejmujący zawody: (...) *wymagające posiadania wysokiego poziomu wiedzy zawodowej, umiejętności oraz doświadczenia w zakresie nauk technicznych, przyrodniczych, społecznych, humanistycznych i pokrewnych*. W związku z powyższym, biorąc pod uwagę uprawnienia tej grupy zawodowej zarówno w postępowaniu cywilnym, jak i w sądowno-administracyjnym, referendarze sądowi są ważnym i niezbędnym ogniwem w funkcjonowaniu sądownictwa powszechnego i administracyjnego w Polsce.⁹

⁹ *Ibidem*, s. 49.

Rozdział 2

Komentarz do przepisów regulujących pozycję prawną referendarza sądowego w sądownictwie powszechnym

1. Status referendarza sądowego

Jeżeli chodzi o wymagania od kandydata, to w stosunku do referendarzy sądowych są one podobnie skonstruowane jak w stosunku do kandydatów na sędziów. Różnicą jest to, że referendarzem sądowym można zostać już po ukończeniu 24 lat. W przypadku zawodu sędziego minimalna granica wieku to 29 lat. Obowiązkowe jest posiadanie obywatelstwa polskiego oraz wymagane jest posiadanie wyższego wykształcenia prawniczego z uzyskanym tytułem magistra. Mogą to być zarówno polskie uniwersyteckie studia prawnicze, studia prawnicze ukończone w szkołach prywatnych, a także na zagranicznych uczelniach, których ukończenie jest uznawane w Polsce.

W obecnym stanie prawnym, aby zostać referendarzem trzeba legitymować się wyłącznie wykształceniem prawniczym. Osoby, które na mocy poprzedniej regulacji, a konkretnie art. 122 ustawy z dnia 20.6.1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁰ – ukończyły z wynikiem pozytywnym aplikację referendarską mając wykształcenie administracyjne, mogły tylko do 31.12.2004 roku ubiegać się o mianowanie na referendarza sądowego.¹¹ Również należy pamiętać, że została zlikwidowana aplikacja referendarska, która przez wiele lat była główną możliwością uzyskania uprawnień referendarza sądowego.

Zgodnie z poprzednią nieaktualną już treścią art. 149 § 1 – na stanowisko referendarza sądowego mógł być mianowany ten, kto: posiadał obywatelstwo polskie i korzystał z pełni praw cywilnych i obywatelskich, był nieskazitelnego charakteru, ukończył wyższe studia prawnicze w Polsce i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne uznane w Polsce, ukończył 24 lata, odbył aplikację referendarską i złożył egzamin referendarski albo odbył aplikację sędziowską, prokuratorską,

¹⁰ Dz. U. z 1985 r. Nr 7, poz. 25.

¹¹ Zgodnie z art. 205a przepisów przejściowych Prawa o ustroju sądów powszechnych z roku 2001 – (...) „W okresie do 31.12.2004 r. na stanowisko referendarza sądowego może być mianowany także ten, kto spełnia wymagania określone w art. 149 § 1 pkt 1, 2, 4 i 5 i ukończył wyższe studia administracyjne”.

notarialną, adwokacką lub radcowską i złożył odpowiedni egzamin, albo złożył egzamin referendarski.

Zgodnie z paragrafem drugim ww. przepisu aplikacja referendarska trwała rok i kończyła się egzaminem referendarskim. W świetle wówczas obowiązujących przepisów warunkiem nieodzownym do mianowania na referendarza sądowego było ukończenie aplikacji referendarskiej i zdanie na pozytywną ocenę końcowego egzaminu, albo ukończenie aplikacji sędziowskiej, prokuratorskiej, adwokackiej, radcowskiej bądź notarialnej i zdanie odpowiedniego egzaminu. W sytuacji kiedy osoba ukończyła którąś z powyższych aplikacji, lecz nie uzyskała pozytywnej oceny na egzaminie końcowym, mogła zgłosić właściwemu prezesowi sądu okręgowego zamiar przystąpienia do egzaminu referendarskiego.

Osoba przystępowała do egzaminu w najbliższym przewidzianym terminie zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 21.7.2006 r. w sprawie aplikacji referendarskiej i egzaminu referendarskiego. Wyliczenie osób, które mogą przystąpić do egzaminu referendarskiego, miało charakter wyczerpujący i osoby, które ukończyły inne niż wymienione aplikacje nie miały możliwości prawnej podejścia do egzaminu.

Zgodnie z treścią art. 147 § 1 PrUSP w sądach rejonowych i okręgowych do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej zatrudniani są **referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi**. Podział na referendarzy i starszych referendarzy nie ma nic wspólnego z zakresem kompetencji przyznanej tej grupie zawodowej, chodzi tu o docenienie długiego i nienagannego stażu pracy, z czym wiąże się zwiększone wynagrodzenie referendarza. Zgodnie z art. 150 § 1 PrUSP na stanowisko starszego referendarza sądowego może być mianowany referendarz, który zajmował stanowisko referendarza sądowego przez co najmniej dziesięć lat, nie był karany za przewinienia dyscyplinarne i uzyskiwał pozytywne okresowe oceny.

Zgodnie z nową treścią art. 149 § 1 PrUSP na stanowisko referendarza sądowego może być mianowany ten, kto:

- posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
- jest nieskazitelnego charakteru,
- ukończył wyższe studia prawnicze w Polsce i uzyskał tytuł magistra prawa, lub ukończył zagraniczne uznane w Polsce,
- ukończył 24 lata,
- ukończył aplikację ogólną prowadzoną przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury lub zdał egzamin sędziowski, prokuratorski, notarialny, adwokacki lub radcowski.

Tym samym osoby posiadające wykształcenie w postaci dawnej aplikacji referendarskiej nie mogą w świetle aktualnych przepisów zostać referendarzami sądowymi. To samo tyczy się referendarzy sądowych, którzy odeszli z zawodu, a mieli ukończoną aplikację referendarską. Jest to dość niefortunne rozwiązanie ustawodawcy ze względu na to, iż eliminuje ono osoby z dużym doświadczeniem praktycznym w razie chęci powrotu do wymiaru sprawiedliwości. Sama aplikacja referendarska była dobrze przemyślanym legislacyjnie i technicznie szkoleniem młodych prawników i pozwalała w dość krótkim (rocznym) czasie

skoncentrować się na tych dziedzinach prawa, w których referendarz może pracować. W konkluzji ustawodawca powinien zastanowić się nad powrotem tego aplikacyjnego szkolenia, przy jednoczesnym zniesieniu aplikacji ogólnej i powrocie do oddzielnych aplikacji; sędziowskiej i prokuratorowskiej od I roku nauki w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury.

Zgodnie z art. 149a § 1 PrUSP nabór kandydatów na stanowisko referendarza sądowego organizuje się w drodze konkursu, który ma na celu wyłonienie kandydata o największej wiedzy i najwyższych umiejętnościach, predyspozycjach i zdolnościach ogólnych, niezbędnych do wykonywania obowiązków referendarza. Przepisy art. 155a § 2, 3 i 5 stosuje się odpowiednio.

Minister sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób i tryb przeprowadzania konkursu, o którym mowa w § 1, w szczególności skład komisji konkursowych oraz sposób i tryb ich działania, etapy i przebieg konkursu, a także zakres i sposób udostępniania informacji kandydatowi, mając na uwadze właściwy dobór kadry referendarzy w sądach. (art. 149a § 2 PrUSP).

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
z dnia 22 marca 2012 r.

w sprawie przeprowadzania konkursu na stanowisko referendarza sądowego
(Dz. U. z dnia 27 marca 2012 r.)

Na podstawie art. 149a § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

§ 1. *Rozporządzenie określa:*

- 1) szczegółowy sposób i tryb przeprowadzania oraz etapy i przebieg konkursu na stanowisko referendarza sądowego, zwanego dalej „konkuresem”;*
- 2) skład komisji konkursowej, zwanej dalej „komisją”, oraz sposób i tryb jej działania;*
- 3) zakres i sposób udostępniania kandydatowi informacji o przebiegu i wynikach konkursu.*

§ 2. 1. *Prezes sądu, w którym znajduje się wolne stanowisko referendarza sądowego, wyznacza termin i miejsce konkursu, a następnie informuje o konkursie co najmniej na 30 dni przed jego rozpoczęciem.*

2. Ogłoszenie o konkursie powinno zawierać:

- 1) nazwę i adres sądu;*
- 2) oznaczenie konkursu;*
- 3) określenie liczby wolnych stanowisk referendarza sądowego;*
- 4) termin i miejsce przeprowadzenia konkursu;*
- 5) określenie wymaganych dokumentów, o których mowa w § 3 ust. 1;*
- 6) termin i miejsce złożenia przez kandydata zgłoszenia o przystąpieniu do konkursu, zwanego dalej „zgłoszeniem”.*

3. Termin, o którym mowa w ust. 2 pkt 6, nie może być krótszy niż 14 dni od dnia opublikowania ogłoszenia o konkursie w Biuletynie Informacji Publicznej.

§ 3. 1. *Do zgłoszenia kandydat dołącza:*

- 1) wniosek o zatrudnienie na stanowisku referendarza sądowego;*
- 2) życiorys i informację o przebiegu kariery zawodowej;*

- 3) *oryginal lub urzędowo poświadczony odpis dyplomu ukończenia aplikacji ogólnej albo zaświadczenie o zdanym egzaminie sędziowskim, prokuratorskim, notarialnym, adwokackim lub radcowskim;*
- 4) *3 aktualne fotografie zgodne z wymaganiami stosowanymi przy wydawaniu dowodów osobistych.*

2. Do zgłoszenia kandydat może dołączyć dokumenty potwierdzające dodatkowe kwalifikacje i osiągnięcia.

§ 4. Kandydat składa wymagane dokumenty bezpośrednio w siedzibie sądu albo przesyła za pośrednictwem operatora świadczącego usługi pocztowe, z podaniem oznaczenia konkursu. W przypadku przesyłania dokumentów za pośrednictwem operatora świadczącego usługi pocztowe za datę ich złożenia uważa się datę stempla pocztowego.

§ 5. 1. Zgłoszenia kandydatów przyjmuje prezes sądu w terminie wskazanym w ogłoszeniu o konkursie.

2. Po sprawdzeniu, czy zgłoszenia spełniają wymogi formalne określone w § 3 ust. 1 oraz czy kandydaci odpowiadają wymaganiom określonym w art. 149 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, prezes sądu ustala listę kandydatów dopuszczonych do konkursu i umieszcza ją w miejscu powszechnie dostępnym w siedzibie sądu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej nie później niż na 7 dni przed terminem rozpoczęcia konkursu.

3. Lista, o której mowa w ust. 2, zawiera imiona i nazwiska kandydatów oraz ich miejsca zamieszkania.

§ 6. 1. Prezes sądu powołuje komisję składającą się z trzech sędziów i wskazuje jej przewodniczącego nie później niż na 5 dni przed terminem rozpoczęcia konkursu.

2. Przewodniczący komisji wyznacza spośród jej członków sekretarza komisji.

3. Członkiem komisji nie może być sędzia, który z kandydatem przystępującym do konkursu pozostaje w stosunku małżeństwa, pokrewieństwa albo powinowactwa do czwartego stopnia, w stosunku przysposobienia bądź też we wspólnym pożyciu. Członkiem komisji nie może być również sędzia, co do którego zachodzą okoliczności mogące wywołać uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności przy przeprowadzaniu konkursu. Sędziowie przy powołaniu do składu komisji składają w tym przedmiocie stosowne oświadczenia.

4. Jeżeli sędzia powołany na członka komisji nie może brać udziału w jej pracach, prezes sądu niezwłocznie wyznacza innego sędziego.

§ 7. 1. Konkurs jest przeprowadzany w formie pisemnej. Praca konkursowa składa się z dwóch części:

- 1) *testu obejmującego 36 pytań z zakresu prawa cywilnego, postępowania cywilnego oraz z zakresu prawa handlowego;*
- 2) *dwóch kazusów, których rozwiązanie polega na opracowaniu projektu postanowienia sądu wraz z uzasadnieniem – po jednym z zakresu prawa cywilnego, postępowania cywilnego lub prawa handlowego oraz z zakresu postępowania wieczystoksięgowego.*

2. Komisja przygotowuje zadania testowe i kazusy, o których mowa w ust. 1, mając na względzie konieczność oceny:

- 1) *wiedzy kandydatów w dziedzinach prawa wskazanych w ust. 1 pkt 1;*
- 2) *umiejętności stosowania przepisów prawa oraz formułowania wypowiedzi, z uwzględnieniem wymogów poprawności językowej, logiki wywodu i argumentacji prawniczej.*

3. Konkurs trwa 90 minut i odbywa się w wydzielonej sali, w warunkach zapewniających kandydatom samodzielną pracę, w obecności wszystkich członków komisji. W trakcie

części konkursowej polegającej na rozwiązaniu kasusów kandydat może posługiwać się tekstami aktów prawnych udostępnionymi przez komisję.

4. Opuszczenie sali w trakcie konkursu jest dopuszczalne w wyjątkowych wypadkach, pod nadzorem członka komisji wskazanego przez przewodniczącego komisji.

5. Każda praca konkursowa podlega sprawdzeniu przez dwóch członków komisji. Za każde prawidłowe rozwiązanie zadania testowego komisja przyznaje 1 punkt; w przypadku dokonania przez kandydata zmian zakreślonych odpowiedzi za dane zadanie testowe komisja przyznaje 0 punktów. Każdy z kasusów komisja ocenia w skali od 0 do 6 punktów.

§ 8. Do zatrudnienia na stanowisku referendarza sądowego mogą być zakwalifikowani kandydaci, którzy uzyskali co najmniej 28 punktów z części testowej konkursu oraz co najmniej 8 punktów za rozwiązania kasusów.

§ 9. 1. Po zakończeniu konkursu komisja oblicza niezwłocznie liczbę punktów uzyskanych przez poszczególnych kandydatów i wskazuje kandydata, który uzyskał najwyższą liczbę punktów. W razie uzyskania przez kilku kandydatów tej samej liczby punktów komisja dokonuje wyboru kandydata, biorąc pod uwagę doświadczenie w stosowaniu prawa oraz dodatkowe kwalifikacje i osiągnięcia wynikające z dokumentów dołączonych do zgłoszenia, przydatne do wykonywania pracy na stanowisku referendarza sądowego. Po przeprowadzeniu głosowania przewodniczący sporządza pisemne uzasadnienie wyboru kandydata, uwzględniając w szczególności, które dodatkowe osiągnięcia i kwalifikacje kandydatów wzięto pod uwagę.

2. Jeżeli nabór był prowadzony na więcej niż jedno stanowisko referendarza sądowego, komisja ustala listę kandydatów zakwalifikowanych do zatrudnienia. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przy wylaniu rezerwowej listy kandydatów.

§ 10. 1. Sekretarz komisji sporządza protokół przebiegu konkursu obejmujący w szczególności:

- 1) imiona i nazwiska kandydatów, którzy przystąpili do konkursu;
- 2) wyniki i oceny uzyskane przez poszczególnych kandydatów;
- 3) wskazanie kandydata albo listy kandydatów zakwalifikowanych do zatrudnienia, a jeżeli komisja wyloniła rezerwową listę kandydatów – także wskazanie tej listy;
- 4) uzasadnienie wyboru kandydata w drodze głosowania, jeżeli było ono przeprowadzone.

2. Protokół przebiegu konkursu wraz z dokumentacją komisja przekazuje niezwłocznie prezesowi sądu.

§ 11. Jeżeli żaden z kandydatów nie uzyskał liczby punktów określonej w § 8, prezes sądu zarządza przeprowadzenie kolejnego konkursu.

§ 12. 1. Informację o wynikach konkursu prezes sądu umieszcza w miejscu powszechnie dostępnym w siedzibie sądu oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

2. Informacja o wynikach konkursu zawiera w szczególności:

- 1) imiona i nazwiska kandydatów biorących udział w konkursie;
- 2) imiona i nazwiska kandydatów wybranych lub imię i nazwisko kandydata wybranego na stanowisko, na które przeprowadzany był konkurs, albo informację, że żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej liczby punktów;

3) wyniki poszczególnych kandydatów;

4) rezerwową listę kandydatów albo informację, że taka lista nie została sporządzona.
3. Kandydatowi, po okazaniu dokumentu tożsamości, udostępnia się do wglądu w sekretariacie prezesa sądu protokół przebiegu konkursu w części obejmującej jego wyniki.

§ 13. Informację o wynikach konkursu prezes sądu przedstawia prezesowi sądu apelacyjnego, chyba że żaden z kandydatów nie uzyskał wymaganej liczby punktów.

§ 14. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 28 marca 2012 r.

Powyższe rozwiązanie jest nowością w dotychczasowym sposobie zatrudniania referendarzy w polskich sądach. Do dnia wejścia w życie ww. rozporządzenia zainteresowana osoba, która chciała zostać referendarzem sądowym, składała swoje dokumenty do prezesa danego sądu okręgowego i następnie z jego inicjatywy następowało rozpoczęcie procedury, która kończyła się wydaniem aktu mianowania przez ministra sprawiedliwości.

Nowy sposób jest bardziej skomplikowany i wymaga ogłoszenia konkursu zgodnie z wymaganiami określonymi w ww. rozporządzeniu ministra sprawiedliwości.

2. Mianowanie na stanowisko i rozwiązanie umowy o pracę

Zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 150 § 2 PrUSP stosunek pracy z referendarzem nawiązuje się na podstawie **mianowania, z dniem określonym w akcie mianowania**. Zmiana legislacyjna nastąpiła w zakresie podmiotu, który dokonuje mianowania. W poprzednim brzmieniu przepisów PrUSP referendarza mianował minister sprawiedliwości, natomiast obecnie zgodnie z § 3 ww. artykułu, **referendarza mianuje** i rozwiązuje z nim stosunek pracy **prezes sądu apelacyjnego**. Przed mianowaniem prezes sądu apelacyjnego zasięga informacji z Krajowego Rejestru Karnego oraz zwraca się do właściwego komendanta wojewódzkiego policji albo komendanta stołecznego policji o nadesłanie informacji o kandydacie. Informacje o kandydacie do objęcia stanowiska referendarza sądowego uzyskuje się i sporządza na zasadach określonych dla informacji o kandydacie do objęcia pierwszego stanowiska sędziowskiego (zgodnie z treścią art. 58 PrUSP).

Prezes sądu apelacyjnego określa również w akcie mianowania dzień nawiązania stosunku pracy. Tym samym referendarz sądowy odbierając w danym dniu akt mianowania, może mieć określony inny termin, w którym nawiązuje się z nim stosunek pracy, niekoniecznie tożsamy z dniem, w którym odebrał powyższy akt, co jest rozwiązaniem innym niż w przypadku nominacji sędziowskich.

Akt mianowania jest z pewnością aktem administracyjnym wywierającym wpływ na wewnętrzne funkcjonowanie i organizację sądów, lecz co do zakwalifikowania aktu mianowania do specyficznego rodzaju decyzji administracyjnych były rozbieżności w doktrynie.¹² Najbardziej trafny jest pogląd prezentowany przez T. Erecińskiego stojącego na stanowisku, iż akt mianowania nie jest decy-

¹² Zob. M. Rojewski, op. cit., s. 56.

zją administracyjną w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, ponieważ „(...) *jest on z jednej strony aktem w zakresie władzy sądowniczej, kreującym stosunek służbowy, a z drugiej czynnością prawną pracodawcy, skutkującą nawiązaniem stosunku pracy z mianowaniem*”.¹³

Przed podjęciem pracy referendarz sądowy składa ślubowanie wobec prezesa sądu okręgowego według następującej roty: „*Ślubuję uroczyście na powierzonym mi stanowisku referendarza służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, sumiennie i starannie wykonywać obowiązki urzędowe, przestrzegać prawa, kierować się zasadami godności i uczciwości oraz dochować tajemnicy prawnie chronionej*”; składający ślubowanie może dodać zwrot: „*Tak mi dopomóż Bóg*”.

Analizując odmowę złożenia ślubowania przez referendarza, należy podkreślić, iż jest to równoznaczne z rezygnacją z podjęcia pracy, ponieważ ślubowanie stanowi warunek *sine qua non* w zakresie nabycia uprawnień do dokonywania czynności z zakresu ochrony prawnej. Sama treść ślubowania wskazuje, że nie jest to tylko element tradycji czy określonej symboliki, tylko oznacza zobowiązanie się przyszłego urzędnika sądowego do wzorowej służby na rzecz Rzeczypospolitej Polskiej.

Nowością w przepisach jest **obowiązkowa ocena** referendarza sądowego. W świetle art. 148 § 2 PrUSP referendarze i asystenci sędziów podlegają okresowym ocenom, obejmującym jakość i terminowość wykonywania zadań, kulturę urzędowania, efektywność wykorzystania czasu pracy oraz realizację doskonalenia zawodowego. Okresową ocenę sporządza się na piśmie i niezwłocznie zapoznaje z nią referendarza. Referendarz w terminie siedmiu dni od zapoznania się z oceną ma prawo zgłosić sprzeciw do prezesa sądu. Sprzeciw rozpatruje się w terminie czternastu dni (§ 2a ww. artykułu). W razie uwzględnienia sprzeciwu okresową ocenę zmienia się albo sporządza po raz drugi. Od oceny sporządzonej po raz drugi przysługuje sprzeciw na zasadach określonych w § 2a. Minister sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe kryteria oraz szczegółowy sposób dokonywania okresowych ocen referendarzy i asystentów sędziów, mając na uwadze konieczność dostosowania metodyki ich przeprowadzania do zakresu analizy i kryteriów wskazanych w § 2 oraz zapewnienia sprawnego i rzetelnego przeprowadzenia oceny (§ 3 ww. artykułu).

3. Uprawnienia i obowiązki referendarza

Bardzo ważnym uprawnieniem jest przewidziana w art. 151 § 1 PrUSP **niezależność** referendarza sądowego; (...) **W zakresie wykonywanych obowiązków referendarz jest niezależny co do treści wydawanych orzeczeń i zarządzeń określonych w ustawach.**

Uprawnienie to pozwala na zachowanie bezstronności i obiektywizmu przy rozpatrywaniu poszczególnych spraw niezależnie czy będą to sprawy z zakresu

¹³ T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, Komentarz do Prawa o ustroju sądów powszechnych i ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, Warszawa 2002, s. 433.

prawa gospodarczego, czy w ramach postępowania wieczystoksięgowego. Jakiegokolwiek naciski np. przewodniczącego wydziału lub prezesa sądu na sposób załatwienia sprawy są niedopuszczalne. Jediną możliwością wpłynięcia na pracę referendarza jest pisemne wskazanie terminu załatwienia sprawy np. z powodu pisma wnioskodawcy o przyspieszenie rozpoznania sprawy, jednakże w żadnym wypadku nie można wskazywać wytycznych jak ma być merytorycznie rozpoznana.

Wysoki status referendarza sądowego był wielokrotnie podkreślany w doktrynie.¹⁴ Należy zgodzić się również z tezą, że referendarz sądowy, mimo iż nie należy do grupy zawodowej tworzonej przez sędziów, to w świetle przepisów prawa karnego jest on osobą pełniącą funkcję publiczną, w tym również funkcjonariuszem publicznym.¹⁵

Referendarze zatrudnieni na obszarze tego samego sądu okręgowego co najmniej raz w roku odbywają zebranie referendarzy okręgu. Zebranie zwołuje prezes sądu okręgowego. Zebranie referendarzy okręgu zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach istotnych dla wykonywania zadań przez referendarzy, wybiera na okres kadencji przedstawiciela, reprezentuje referendarzy okręgu wobec organów sądu okręgowego. Przewodniczącym zebrania referendarzy okręgu jest referendarz najstarszy wiekiem.

Ustawa nie przewiduje odrębnej funkcji przedstawiciela referendarzy sądowych uprawnionego w imieniu całej grupy zawodowej do kontaktów z ministrem sprawiedliwości. Powołanie takiego przedstawiciela byłoby oczywiście możliwe po nowelizacji przepisów artykułu 151 § 2 i 3 PrUSP, jednak należałoby się zastanowić, w jaki sposób ta osoba byłaby wybierana. Czy byłby to wybór przez poszczególnych przedstawicieli referendarzy sądowych w poszczególnych sądach okręgowych, czy też wybór na zasadzie głosowania przez wszystkich referendarzy z Polski, co byłoby rozwiązaniem bardzo trudnym do realizacji.¹⁶ Biorąc pod uwagę zwiększane przez ustawodawcę uprawnienia referendarzy sądowych, powołanie przedstawiciela tej grupy zawodowej uprawnionego do kontaktów z ministrem sprawiedliwości wydaje się uzasadnione i powinno znaleźć się w przyszłych planach legislacyjnych ustawodawcy.

Referendarze sądowi, podobnie jak sędziowie, mają swoje stowarzyszenia. Organizacja społeczna skupiająca sędziów to Stowarzyszenie Sędziów Polskich IUSTITIA, zaś referendarze sądowi mogą się zrzeszać w dwóch organizacjach: Ogólnopolskim Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych oraz Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁷

Członkostwo w powyższych stowarzyszeniach jest dobrowolne. Obowiązujące przepisy nie wykluczają również wstępowania referendarzy sądowych

¹⁴ Zob. Rojewski, op. cit., s. 31.

¹⁵ Zob. P. Rawczyński, Status publicznoprawny referendarza sądowego oraz jego funkcje w sądowym postępowaniu cywilnym, PPE z 2009 Nr 10, s. 47–91.

¹⁶ Podobne rozważania były już przedmiotem analizy w doktrynie, zob. M. Rojewski, op. cit., s. 46.

¹⁷ Adresy internetowe: Stowarzyszenie Sędziów Polskich IUSTITIA; www.iustitia.pl, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych; www.referendarz.pl i Stowarzyszenie Referendarzy Sądowych Rzeczypospolitej Polskiej; www.referendarz-sadowy.pl

do partii politycznych czy związków zawodowych – czego nie mogą robić sędziowie – jak również nie zakazują stworzenia własnego związku zawodowego obejmującego tę grupę zawodową. Jednakże w trakcie wykonywania swoich obowiązków referendarze sądowi nie mogą kierować się swoimi poglądami politycznymi czy indywidualnymi bądź grupowymi interesami.

W zakresie wynagrodzenia przysługującego referendarzowi nastąpiło w ostatnich latach wiele zmian. Obecnie zgodnie z treścią art. 151b § 1 PrUSP wynagrodzenie zasadnicze referendarza sądowego wynosi **75% wynagrodzenia zasadniczego w stawce pierwszej sędziego sądu rejonowego**, powiększonego o należną składkę z tytułu ubezpieczenia społecznego. Po siedmiu latach pracy na stanowisku referendarza sądowego wynagrodzenie zasadnicze podwyższa się do wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu rejonowego w stawce drugiej, powiększonego o należną składkę z tytułu ubezpieczenia społecznego, a po dalszych siedmiu latach pracy – do wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu rejonowego w stawce trzeciej, powiększonego o należną składkę z tytułu ubezpieczenia społecznego.

Z kolei zgodnie z § 2 ww. artykułu wynagrodzenie zasadnicze **starszego referendarza sądowego wynosi 85% wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu rejonowego w stawce drugiej**, powiększonego o należną składkę z tytułu ubezpieczenia społecznego. Po siedmiu latach pracy na stanowisku starszego referendarza sądowego wynagrodzenie zasadnicze podwyższa się do wysokości 85% wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu rejonowego w stawce trzeciej, powiększonego o należną składkę z tytułu ubezpieczenia społecznego. W przypadku niezyskania przez referendarza pozytywnej okresowej oceny, okresy pracy wskazane w § 1 i 2 ulegają wydłużeniu o trzy lata.

Poza wynagrodzeniem zasadniczym referendarzowi przysługuje dodatek za długoletnią pracę, o którym mowa w art. 91 § 7, oraz gratyfikacja jubileuszowa, na zasadach określonych w art. 92 § 3–5, a także jednorazowa odprawa w razie ustania stosunku pracy w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy lub emeryturę, na zasadach określonych w przepisach o pracownikach sądów i prokuratury.

Referendarzom w związku z pełnioną funkcją przysługuje dodatek funkcyjny. Do ustalania wysokości dodatku funkcyjnego stosuje się przepisy o dodatkach funkcyjnych przysługujących sędziom. Będą to sytuacje związane z pełnieniem funkcji przewodniczącego wydziału lub z tytułu patronatu sprawowanego nad aplikantem.

Nowością w przepisach jest precyzyjne określenie w § 2d – § 2l czasu pracy referendarza sądowego. Zgodnie z nowymi regulacjami, czas pracy referendarza wynosi 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy w przyjętym okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 3 miesięcy. Jeżeli jest to uzasadnione potrzebami sądu wynikającymi z obciążenia zadaniami lub organizacją pracy wydziału, wobec referendarzy może być stosowany równoważny lub zadaniowy czas pracy. Dobowy czas pracy w systemie równoważnego czasu pracy nie może przekraczać 12 godzin w okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 3 miesięcy. Stosowanie systemów czasu pracy, o których mowa w § 2e (czyli równoważny lub zadaniowy), wprowadza prezes

sądu w drodze zarządzenia. **W zarządzeniu wskazuje się wydziały sądu lub referendarzy objętych danym systemem czasu pracy.** Zarządzenie wchodzi w życie po upływie 7 dni od dnia podania go do wiadomości referendarza.

W zarządzeniu wprowadzającym stosowanie systemu zadaniowego czasu pracy prezes sądu określa także normy pracy dotyczące powierzonych referendarzom zadań, biorąc pod uwagę obowiązujący referendarzy czas pracy. Normy pracy ustala się uwzględniając obciążenie zadaniami, stopień złożoności powierzonych zadań oraz stosowane rozwiązania w zakresie organizacji pracy. Normy pracy, o których mowa w § 2 h, prezes sądu może określić także dla referendarzy objętych podstawowym lub równoważnym systemem czasu pracy.

Rozkład czasu pracy referendarzy oraz jego wymiar w poszczególnych dniach tygodnia określa prezes sądu. Na pisemny wniosek referendarza uzasadniony ważnymi względami rodzinnymi lub osobistymi prezes sądu może ustalić indywidualny rozkład jego czasu pracy w ramach systemu czasu pracy, którym jest objęty. Jeżeli wymagają tego szczególne potrzeby sądu, prezes sądu lub przewodniczący wydziału może polecić referendarzowi wykonywanie pracy poza obowiązującym go czasem pracy, a w wyjątkowych wypadkach także w niedzielę i święta.

Referendarzowi sądowemu za pracę wykonywaną poza obowiązującym go czasem pracy przysługuje według jego wyboru czas wolny w tym samym wymiarze albo wynagrodzenie, bez dodatków, o których mowa w art. 151¹ § 1 Kodeksu pracy. Za pracę wykonaną ponad obowiązujący referendarza sądowego czas pracy w niedzielę lub święto przysługuje inny dzień wolny. Przepis art. 151¹¹ Kodeksu pracy stosuje się odpowiednio.

Należy pamiętać, że wiele regulacji prawnych dotyczących sędziów stosuje się odpowiednio do referendarzy sądowych. Będą to następujące przepisy:

art. 45 § 1 – **zastąpienie sędziego** (w przypadku referendarzy zastąpienie jednego referendarza przez innego);

art. 82a – **szkolenia i podnoszenie kwalifikacji**;

art. 87–89 – **oświadczenia majątkowe i obowiązki zachowania drogi służbowej**;

art. 92 § 1 i 2 – **urlop dodatkowy**;

art. 93 – **urlop dla podratowania zdrowia** (w przypadku referendarzy sądowych udziela go obecnie prezes sądu apelacyjnego);

oraz art. 97 § 1 i 2 – **regulacje prawne w zakresie służby wojskowej**.

Poprzez podnoszenie kwalifikacji zawodowych przewidzianych w art. 82a PrUSP należy rozumieć uczestnictwo w szkoleniach organizowanych przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury – jak również w szkoleniach w poszczególnych sądach okręgowych i apelacyjnych. Podnoszeniem kwalifikacji zawodowych będą również studia podyplomowe, przygotowywanie rozprawy doktorskiej bądź rozprawy habilitacyjnej. Jeżeli nie wpływa to na bieżące wykonywanie obowiązków przez referendarza sądowego to działania organów sądu utrudniające wspomniane formy doksztalcania należy uznać za sprzeczne z treścią art. 82a PrUSP. W sprawach nieuregulowanych w usta-

wie do referendarzy stosuje się odpowiednio przepisy o pracownikach sądów i prokuratury.¹⁸ Uprawnieniem referendarza sądowego jest również możliwość przejścia do innych zawodów prawniczych po przepracowaniu określonego czasu, bądź możliwość zdawania stosownych egzaminów zawodowych (zob. prodrodział 5).

Referendarz zgodnie z art. 152 PrUSP za naruszenie swoich obowiązków, w tym za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienie godności stanowiska, ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) nagana,
- 2) nagana z ostrzeżeniem,
- 3) nagana z obniżeniem wynagrodzenia zasadniczego o 10% na okres dwóch lat,
- 4) wydalenie z pracy.

W sprawach dyscyplinarnych referendarzy orzekają komisje dyscyplinarne, które powołują prezesa sądów okręgowych do rozpatrywania w pierwszej instancji spraw dyscyplinarnych referendarzy zatrudnionych w okręgu sądowym. Z kolei minister sprawiedliwości powołuje komisję dyscyplinarną do rozpatrywania spraw dyscyplinarnych referendarzy w drugiej instancji. Do składu komisji dyscyplinarnych powołuje się referendarzy. Natomiast za przewinienia mniejszej wagi referendarz ponosi odpowiedzialność porządkową. Karą porządkową wymierzaną przez prezesa sądu jest upomnienie. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do odpowiedzialności dyscyplinarnej i porządkowej referendarzy stosuje się odpowiednio przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej i porządkowej urzędników państwowych mianowanych.

4. Delegacja do innego sądu oraz Ministerstwa Sprawiedliwości

Zabezpieczeniem pozycji prawnej referendarza sądowego jest trwałość miejsca pracy. Referendarz może zostać przeniesiony na inne miejsce służbowe tylko za jego zgodą. Przeniesienia na inne miejsce służbowe na obszarze danej apelacji dokonuje prezes sądu apelacyjnego, a poza obszar apelacji – minister sprawiedliwości (art. 151a. § 1 PrUSP).

Wyjątek przewidziany jest w § 2 ww. przepisu. Zgoda referendarza na przeniesienie na inne miejsce służbowe nie jest wymagana w przypadku:

- 1) zniesienia stanowiska w wyniku zmiany w organizacji sądownictwa lub zniesienia danego sądu lub wydziału albo przeniesienia siedziby sądu,
- 2) niedopuszczalności zajmowania stanowiska referendarza w danym sądzie wskutek zawarcia związku małżeńskiego albo powstania stosunku powinowactwa, o którym mowa w art. 6 PrUSP,
- 3) gdy wymaga tego wzgląd na powagę stanowiska referendarza, na wniosek kolegium właściwego sądu okręgowego.

Do przeniesienia referendarza na inne miejsce służbowe przepis art. 76PrUSP stosuje się odpowiednio.

¹⁸ Zob.: ustawa z dnia 18.12.1998 r. o pracownikach sądów i prokuratur, Dz. U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1125 z późn. zm.

Oczywiście może zdarzyć się sytuacja, że referendarz sądowy sam poprosi o czasowe delegowanie. Wówczas prezes sądu apelacyjnego może delegować referendarza, za jego zgodą, do pełnienia czynności referendarza w innym sądzie na obszarze danej apelacji na czas określony. Z kolei **minister sprawiedliwości może delegować referendarza**, za jego zgodą:

- 1) do pełnienia czynności referendarza w innym sądzie na obszarze innej apelacji,
- 2) do pełnienia czynności administracyjnych w Ministerstwie Sprawiedliwości lub innej jednostce organizacyjnej podległej ministrowi sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej

– **na czas określony, nie dłuższy niż dwa lata, albo na czas nieokreślony**. Przepis art. 78 § 1b PrUSP stosuje się odpowiednio.

Jeżeli wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości, delegowanie referendarza do pełnienia czynności referendarza w innym sądzie może nastąpić nawet bez jego zgody, na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy. Delegowanie referendarza bez jego zgody może być powtórzone nie wcześniej niż po upływie trzech lat. W okresie delegowania, w przypadkach wskazanych w § 4–6, referendarz ma prawo do wynagrodzenia zasadniczego, przysługującego na jego stanowisku, oraz dodatku za długoletnią pracę; przepisy art. 77 § 4 i 6 oraz art. 78 § 1 i 3 PrUSP stosuje się odpowiednio.

Natomiast w przypadku delegowania referendarza do innego sądu bez jego zgody lub na okres dłuższy niż 6 miesięcy, referendarzowi przysługuje dodatek w wysokości 10% wynagrodzenia zasadniczego. W przypadku delegowania do Ministerstwa Sprawiedliwości lub innej jednostki organizacyjnej podległej ministrowi sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej referendarzowi przysługuje dodatek funkcyjny. Do ustalania wysokości dodatku funkcyjnego stosuje się przepisy o dodatkach funkcyjnych przysługujących sędziom.

Minister sprawiedliwości może delegować referendarza, za zgodą referendarza i zgodnie z jego kwalifikacjami, do pełnienia obowiązków lub funkcji poza granicami państwa, w ramach działań podejmowanych przez organizacje międzynarodowe lub ponadnarodowe oraz zespoły międzynarodowe działające na podstawie umów międzynarodowych, w tym umów konstytuujących, ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską, na czas określony, nie dłuższy niż cztery lata. Delegowanie może zostać powtórzone na kolejny okres, nieprzekraczający czterech lat. Przepisy art. 78a PrUSP stosuje się odpowiednio.

Omawiając rozwiązanie stosunku pracy z referendarzem sądowym należy pamiętać, że może ono nastąpić na wniosek zainteresowanego (okres wypowiedzenia wynosi trzy miesiące) bądź w następujących przypadkach ze strony pracodawcy:

- 1) uzyskanie dwukrotnej, następującej po sobie, negatywnej okresowej oceny,
- 2) zniesienie sądu lub jego reorganizacji, powodującej utratę możliwości dalszego zatrudnienia referendarza,
- 3) uznanie przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwałe niezdolnego do pełnienia obowiązków referendarza,
- 4) osiągnięcie wieku 65 lat, jeżeli okres zatrudnienia umożliwia uzyskanie prawa do emerytury,
- 5) skazanie referendarza za przestępstwo inne niż wymienione w § 16.

Zgodnie z § 11 omawianego artykułu w przypadku rozwiązania stosunku pracy z referendarzem na podstawie § 10 pkt 2, w okresie między ustaniem zatrudnienia w likwidowanym lub reorganizowanym sądzie a podjęciem pracy lub działalności gospodarczej, referendarzowi przysługuje świadczenie pieniężne ze środków budżetu państwa przez okres nie dłuższy niż sześć miesięcy, obliczone jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy; świadczenie to nie przysługuje referendarzowi, który nabył prawo do emerytury. Stosunek pracy z referendarzem może być również rozwiązany za porozumieniem stron. Ciekawa od strony prawnej jest regulacja, iż w przypadku wszczęcia przeciwko referendarzowi postępowania karnego lub postępowania dyscyplinarnego przez sąd apelacyjny **może zawiesić referendarza w czynnościach służbowych, z obniżeniem na czas trwania zawieszenia wysokości wynagrodzenia w granicach od 25% do 50%**. Jeżeli postępowanie dyscyplinarne lub postępowanie karne zostało umorzony lub zakończyło się uniewinnieniem, referendarzowi wypłaca się zatrzymane wynagrodzenie.

Ostatnim przypadkiem rozwiązania stosunku pracy z referendarzem sądowym jest sytuacja utraty obywatelstwa polskiego lub skazania za umyślnie popełnione przestępstwo ścigane z urzędu lub przestępstwo skarbowe. Stosunek pracy z referendarzem rozwiązuje się wówczas bez wypowiedzenia. Stosunek pracy z referendarzem może być rozwiązany bez wypowiedzenia z przyczyn określonych w art. 53 Kodeksu pracy.

5. Przejsie do innych zawodów prawniczych

Referendarze sądowi – zarówno pracujący w sądownictwie powszechnym, jak i w sądownictwie administracyjnym – po spełnieniu poniższych warunków mogą ubiegać się o przejście do innych zawodów prawniczych.

I. ZAWÓD SĘDZIEGO

Zgodnie z art. 61 § 1 PrUSP na stanowisko sędziego sądu rejonowego może być powołany ten, kto:

- 1) posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
- 2) jest nieskazitelnego charakteru,
- 3) ukończył wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskał tytuł zawodowy magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego,
- 5) ukończył 29 lat,
- 6) złożył egzamin sędziowski lub prokuratorski,
- 7) ukończył aplikację sędziowską w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury lub pracował w charakterze asesora prokuratorskiego – co najmniej przez trzy lata przed wystąpieniem o powołanie na stanowisko sędziego.

Natomiast zgodnie z § 2 ww. artykułu wymagania określone w § 1 pkt 6 i 7 nie dotyczą tego, kto przed powołaniem:

- 1) zajmował stanowisko sędziego sądu administracyjnego lub sądu wojskowego,
- 2) zajmował stanowisko prokuratora,
- 3) pracował w polskiej szkole wyższej, w Polskiej Akademii Nauk, w instytucie badawczym lub innej placówce naukowej i ma tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego nauk prawnych,
- 4) wykonywał zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza – co najmniej przez trzy lata,
- 5) zajmował stanowisko prezesa, wiceprezesa, starszego radcy lub radcy w Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa – co najmniej przez trzy lata.

Natomiast dla referendarza sądowego najbardziej istotny będzie § 3 ww. artykułu, w myśl którego (...) Na stanowisko sędziego sądu rejonowego może być powołany ten, kto spełnia wymagania określone w § 1 pkt 1–6, ukończył **aplikację ogólną** prowadzoną przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury, **aplikację notarialną, adwokacką lub radcowską i złożył odpowiedni egzamin** oraz przez okres **co najmniej pięciu lat był zatrudniony** na stanowisku **referendarza sądowego w pełnym wymiarze** czasu pracy.

Zgodnie z art. 57c § 1 do oceny kwalifikacji kandydata zajmującego stanowisko referendarza sądowego stosuje się odpowiednio przepisy art. 57b PrUSP. Do oceny kwalifikacji kandydata, o którym mowa w § 1, dołącza się odpis zaświadczenia o złożeniu wymaganego egzaminu, okresowe oceny, o których mowa w art. 148 § 2, odpisy pism obejmujących przypadki prawomocnego wymierzenia kar porządkowych oraz prawomocnych orzeczeń o ukaraniu karą dyscyplinarną, chyba że kary zostały uznane za niebyłe.

Ponadto zgodnie z art. 151c PrUSP (...) Referendarz może **przystąpić do egzaminu sędziowskiego** po przepracowaniu **3 lat na stanowisku referendarza** lub asystenta sędziego. Wniosek o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego referendarz zgłasza dyrektorowi Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury na miesiąc przed przeprowadzeniem egzaminu, uiszczając wymaganą opłatę. To uprawnienie dotyczy między innymi osób, które zostały referendarzami jeszcze na mocy nieobowiązujących już przepisów np. poprzez aplikację referendarską. Po zdaniu egzaminie sędziowskim dopiero rozpoczyna się długa procedura związana z powołaniem przez Prezydenta RP danej osoby na stanowisko sędziego. Wiąże się to między innymi z uzyskaniem pozytywnej opinii o kandydacie na zgromadzeniu ogólnym sędziów w danym okręgu sądowym i z uzyskaniem pozytywnej opinii Krajowej Rady Sądownictwa.¹⁹

II. ZAWÓD KOMORNIKA SĄDOWEGO

Zgodnie z art. 10.1. ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (...) Na stanowisko komornika może zostać powołana osoba, która:

- 1) posiada obywatelstwo polskie;

¹⁹ Zob. Ł. Korózs, Ł. Sztorc: Komentarz do prawa o ustroju sądów powszechnych 2008, W-wa, str. 145.

- 2) ma pełną zdolność do czynności prawnych;
- 3) posiada nieposzlakowaną opinię;
- 4) nie była karana za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- 5) nie jest podejrzana o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe;
- 6) ukończyła wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskała tytuł magistra prawa lub zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 7) jest zdolna ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków komornika;
- 8) odbyła aplikację komorniczą;
- 9) złożyła egzamin komorniczy;
- 10) pracowała w charakterze asesora komorniczego co najmniej 2 lata;
- 11) ukończyła 26 lat.²⁰

Z kolei zgodnie z art. 10.3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji wymogi, o których mowa w ust. 1 pkt 8 i 9, **nie dotyczą** osób, które ukończyły aplikację sądową, prokuratorską, adwokacką, radcowską lub notarialną i zdały wymagany egzamin oraz osób, które w okresie **nie dłuższym niż 8 lat** przed złożeniem wniosku o **powołanie na stanowisko asesora komorniczego pracowały co najmniej 5 lat na stanowisku referendarza sądowego**.

III. ZAWÓD ADWOKATA

Zgodnie z art. 66.1 ustawy Prawo o adwokaturze²¹ wymogu odbycia **aplikacji adwokackiej i złożenia egzaminu adwokackiego nie stosuje się** do:

„(...) 4) *osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po dniu 1.1.1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat:*

a) *zajmowały stanowisko asesora sądowego, asesora prokuratorskiego, referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowo-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora;*

5) *osób, które posiadają stopień naukowy doktora nauk prawnych oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę adwokatów, łącznie przez okres co najmniej 3 lat:*

a) *zajmowały stanowisko referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowo-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora”.*

Z kolei zgodnie z treścią ust. 2 ww. artykułu do **egzaminu adwokackiego** składanego przed komisją, o której mowa w art. 78, **bez odbycia aplikacji adwokackiej**, mogą przystąpić osoby, które przez okres co najmniej 5 lat w okresie

²⁰ Dz. U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882.

²¹ Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058.

nie dłuższym niż 8 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu zatrudnione były na **stanowisku referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego**, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora.²²

IV. ZAWÓD RADCY PRAWNEGO

Zgodnie z art. 25 ust. 1 punkt 4 lit. a) ustawy o radcach prawnych²³ wymogu odbycia aplikacji radcowskiej i złożenia egzaminu radcowskiego nie stosuje się do osób, które zdały egzamin sędziowski lub prokuratorski po dniu 1.1.1991 r. oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę radców prawnych, łącznie przez okres co najmniej 3 lat zajmowały stanowisko asesora sądowego, asesora prokuratorskiego, **referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego**, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowno-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora, oraz – zgodnie z art. 25 ust. 1 pkt 5 ww. ustawy – osób, które posiadają stopień naukowy doktora nauk prawnych oraz w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o wpis na listę radców prawnych, łącznie przez okres co najmniej 3 lat zajmowały stanowisko **referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego**, aplikanta sądowego, aplikanta prokuratorskiego, aplikanta sądowno-prokuratorskiego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora.

Z kolei do egzaminu radcowskiego składanego przed komisją, o której mowa w art. 36¹ ustawy o radcach prawnych, **bez odbycia aplikacji radcowskiej** mogą przystąpić osoby, które przez okres co najmniej 5 lat w okresie nie dłuższym niż 8 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu zatrudnione były na stanowisku **referendarza sądowego, starszego referendarza sądowego**, asystenta sędziego lub asystenta prokuratora.

6. Staż na stanowisku referendarza sądowego odbywany przez aplikanta aplikacji sędziowskiej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

Zgodnie z art. 153a § 1 PrUSP na wniosek dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury prezes sądu apelacyjnego mianuje na stanowisko referendarza sądowego aplikanta sędziowskiego skierowanego na staż w ramach realizacji programu aplikacji sędziowskiej. Przepisu art. 149a § 1 dotyczącego organizacji konkursu na stanowisko referendarza sądowego nie stosuje się. W przypadku aplikantów sędziowskich odbywających staż na stanowisku referendarza, rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić w razie:

- skreślenia z listy aplikantów,
- uznania aplikanta przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków referendarza.

²² Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058.

²³ Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059.

Ciekawym przypadkiem może być sytuacja zniesienia sądu lub jego reorganizacji, powodującej utratę możliwości dalszego zatrudnienia aplikanta aplikacji sędziowskiej, odbywającego staż na stanowisku referendarza sądowego. Wówczas prezes sądu apelacyjnego, na wniosek dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, przenosi aplikanta na inne miejsce w celu dalszego odbywania stażu. Przepisów art. 151a § 4 i 6 nie stosuje się (delegacja do innego miasta na obszarze danej apelacji).

Zgodnie z art. 153b § 1 PrUSP minister sprawiedliwości przydziela nowe stanowiska referendarza sądowego poszczególnym sądom, mając na względzie racjonalne wykorzystanie kadr sądownictwa powszechnego i potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych sądów. W razie zwolnienia stanowiska referendarza sądowego w sądach działających na obszarze danej apelacji, prezes sądu apelacyjnego niezwłocznie zawiadamia o tym ministra sprawiedliwości, który, opierając się na kryteriach wymienionych w § 1, przydziela stanowisko do danego albo innego sądu albo je znosi (§ 2 ww. artykułu).

Racjonalnym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie wśród absolwentów KSSiP ankiet, gdzie i w jakim sądzie pod kątem specjalizacji chcieliby orzekać (ewentualnie pracować jako referendarz lub asystent). Oczywiście osobiste preferencje kandydata nie mogą przesądzić o przydziale miejsca, bo kwestia liczby miejsc dla poszczególnych miast wynika z konieczności zapewnienia racjonalnego działania wymiaru sprawiedliwości (w zależności od ilości wpływu spraw w danym sądzie).

Biorąc pod uwagę racjonalne wykorzystanie możliwości, które daje praktyka aplikanta w wydziałach sądów powszechnych, powinna być ona tak zorganizowana, aby mógł on zaznajomić się ze wszystkimi wydziałami, w których posiada uprawnienia do dokonywania czynności. Biorąc pod uwagę powyższe, układ miesięczny stażu powinien przedstawiać się w sposób następujący:

1. wydział ksiąg wieczystych – 4 miesiące,
2. wydział cywilny – 2 miesiące,
3. wydział cywilny e-sąd (czyli będzie to VII wydział sądu rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie lub któryś z ośrodków migracyjnych ksiąg wieczystych „podłączonych” do systemu e-sądu) – 2 miesiące,
4. wydział gospodarczy prowadzący KRS – 3 miesiące,
5. wydział gospodarczy prowadzący Rejestr Zastawów – 1 miesiąc.²⁴

Niniejsze rozłożenie miesięcznego czasu pracy aplikanta odbywającego staż na stanowisku referendarza sądowego pozwala na dokładne zaznajomienie się z obowiązkami, które mogą go w przyszłości czekać, jeżeli po zakończeniu nauki w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury zostanie mu zaproponowane stanowisko referendarza. Jest to oczywiście propozycja unormowań legislacyjnych, jednakże w mojej ocenie najbardziej racjonalna.

Podczas stażu sądowego aplikant ma prawo do posługiwania się pieczęcią z tytułem referendarza sądowego.

²⁴ Propozycja powyższa jest wzorowana na występującym podziale miesięcznym zadań szkoleniowych na nieistniejącej już aplikacji referendarskiej.

Rozdział 3

Metodyka pracy w wydziale gospodarczym Krajowego Rejestru Sądowego

1. Zagadnienia ogólne

Zgodnie z art. 1. UstKRS Rejestr składa się z:

- 1) rejestru przedsiębiorców;
- 2) rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej;
- 3) rejestru dłużników niewypłacalnych.

Mimo że rejestr prowadzi w systemie informatycznym sądy rejonowe (sądy gospodarcze) obejmujące swoją właściwością obszar województwa lub jego część (gminy), jako zadania zlecone, wykonują czynności związane z prowadzeniem Rejestru, polegające na zapewnieniu zainteresowanym:

- 1) wglądu do Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD);
- 2) urzędowych formularzy wniosków wymaganych ustawą, umożliwiających rejestrację spółek jawnych;
- 3) dostępu do informacji o wysokości opłat, sposobie ich uiszczenia oraz o właściwości miejscowej sądów rejestrowych.

W związku z zadaniami sądów rejestrowych minister sprawiedliwości utworzył **Centralną Informację** Krajowego Rejestru Sądowego, której zadaniem jest:

- 1) prowadzenie zbioru informacji Rejestru oraz elektronicznego katalogu dokumentów spółek,
- 2) udzielanie informacji z Rejestru oraz przechowywanie i udostępnianie kopii dokumentów z katalogu;
- 3) utworzenie i eksploatacja połączeń Rejestru i katalogu w systemie informatycznym.

Centralna Informacja wydaje odpisy, wyciągi i zaświadczenia oraz udziela informacji z Rejestru, które mają moc dokumentów urzędowych, jeżeli zostały wydane w postaci papierowej lub elektronicznej. Centralna Informacja wydaje z katalogu, drogą elektroniczną, kopie dokumentów, które są poświadczane za zgodność z dokumentami znajdującymi się w aktach rejestrowych podmiotu. Centralna Informacja pobiera opłaty za udzielanie informacji, wydawanie odpisów, wyciągów lub zaświadczeń z Rejestru oraz za udostępnianie kopii dokumentów z katalogu. Opłaty te stanowią dochód budżetu państwa.

W obecnym stanie prawnym zgodnie z art. 4a²⁵ UstKRS Centralna Informacja **bezpłatnie udostępnia, w ogólnodostępnych sieciach teleinformatycznych**, aktualne informacje o podmiotach wpisanych do Rejestru oraz listę dokumentów zawartych w katalogu. Z kolei zgodnie z art. 4aa pobrane samodzielnie wydruki komputerowe aktualnych informacji o podmiotach wpisanych do Rejestru mają moc zrównaną z mocą dokumentów wydawanych przez Centralną Informację, o których mowa w ust. 3, jeżeli posiadają cechy umożliwiające ich weryfikację z danymi zawartymi w Rejestrze.

Dodatkowo w systemie Centralnej Informacji – biorąc pod uwagę art. 4b UstKRS – udostępniona jest bezpłatnie, w ogólnodostępnych sieciach teleinformatycznych, lista podmiotów, wobec których w dziale 6 rejestru przedsiębiorców wpisano informację o ogłoszeniu upadłości. Lista ta zawiera następujące dane:

- 1) nazwę lub firmę;
- 2) numer KRS;
- 3) numer NIP;
- 4) siedzibę przedsiębiorcy;
- 5) datę wydania orzeczenia o ogłoszeniu upadłości wraz z określeniem sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego;
- 6) sygnaturę sprawy i określenie sądu, który ogłosił upadłość;
- 7) datę oraz sposób zakończenia postępowania upadłościowego.

Zgodnie z art. 7 UstKRS do postępowania przed sądami rejestrowymi stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Referendarz sądowy nie mógł do niedawna wydawać postanowienia zarządzającego pierwszy wpis spółek akcyjnych ani dokonać wpisu zmian w statutach tych spółek (dawna wersja art. 509¹ § 2 KPC). Jednakże zgodnie z nowelizowanymi w 2006 r. przepisami Kodeksu postępowania cywilnego²⁶ art. 509¹ § 2 otrzymał nowe brzmienie: **„Czynności w postępowaniu rejestrowym może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy”**. W związku z powyższym, zostało zlikwidowane ograniczenie co do możliwości wydawania przez referendarza postanowień zarządzających pierwszy wpis spółek akcyjnych oraz dokonywania wpisu zmian w statutach tych spółek.

Uznać należy, że było to dobre posunięcie, ponieważ referendarze sądowi pracujący w wydziałach sądów rejonowych prowadzących Krajowy Rejestr Sądowy mają spore doświadczenie w materii spraw gospodarczych. Również dotychczasowa sprawność postępowania w sądach rejestrowych przemawia na korzyść dalszego zwiększania uprawnień tej grupy zawodowej.

W sprawach rejestrowych wyłącznie właściwy jest sąd rejonowy (sąd gospodarczy) właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę podmiotu,

²⁵ Art. 4 ust. 3 w brzmieniu ustawy z dnia 13.5.2011 r., Dz. U. Nr 144, poz. 851, która weszła w życie 1.1.2012 r. Art. 4 ust. 4a w brzmieniu ustawy z dnia 13.5.2011 r., Dz. U. Nr 144, poz. 851, która weszła w życie 1.1.2012 r. Art. 4 ust. 4aa dodany ustawą z dnia 13.5.2011 r., Dz. U. Nr 144, poz. 851, która weszła w życie 1.1.2012 r.

²⁶ Dz. U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296.

którego wpis dotyczy (sąd rejestrowy).²⁷ Wniosek o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego składa podmiot podlegający wpisowi do tego rejestru, jeżeli przepisy szczególnie nie stanowią inaczej, zaś podmiot podlegający wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego jest uczestnikiem postępowania, chociażby nie był wnioskodawcą.²⁸

W postępowaniu przed sądem rejestrowym jest możliwe składanie wniosku **drogą elektroniczną**. W takim wypadku powinien on być opatrzony bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. W przypadku złożenia „wniosku elektronicznego” wszelkie doręczenia orzeczeń i pism sądowych dokonywane będą na adres elektroniczny, z którego wniosek został wysłany.

Orzeczenia i pisma sądowe wysłane w sposób opisany powyżej uznaje się za doręczone z datą wskazaną w elektronicznym potwierdzeniu odbioru korespondencji. W przypadku braku takiego potwierdzenia doręczenie uznaje się za skuteczne z upływem 14 dni od daty umieszczenia korespondencji pod adresem elektronicznym.

Bardzo ważnym przepisem regulującym postępowanie przed sądem rejestrowym jest art. 694⁴ KPC, w myśl którego dokumenty, na których podstawie dokonuje się wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, składa się w **oryginałach albo poświadczonych urzędowo** odpisach lub wyciągach.

Z kolei dokumenty, o których mowa powyżej, składane drogą elektroniczną, powinny być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Wypisy aktów notarialnych, wyciągi, odpisy i poświadczenia dokumentów mogą być przesłane do sądu drogą elektroniczną, jeżeli notariusz opatrzył je bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego następuje na podstawie **postanowienia**. Postanowienia co do istoty sprawy są skuteczne i wykonalne z chwilą ich wydania, z wyjątkiem postanowień dotyczących **wykreślenia podmiotu** z Krajowego Rejestru Sądowego.²⁹

Postanowieniom dotyczącym stosowania środków przymusu sąd rejestrowy może nadać rygor natychmiastowej wykonalności, jeżeli wymaga tego interes wierzyciela lub innych osób. Postanowienie co do istoty sprawy wydane zgodnie z wnioskiem nie wymaga uzasadnienia. Sąd rejestrowy **z urzędu sporządza uzasadnienie** postanowienia co do istoty sprawy, które zostało wydane z urzędu.³⁰ Przykładowo będą to postanowienie o złożeniu do akt podmiotu informacji o zajęciu przez komornika sądowego udziałów w spółce, wszczęcie postępowania przymuszającego lub przekazanie sprawy do innego sądu zgodnie z właściwością.

W razie uwzględnienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w postępowaniu rejestrowym, dotyczącego wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, sąd drugiej instancji uchyla zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę do ponow-

²⁷ Art. 694² KPC.

²⁸ Art. 694³ § 1 i 2 KPC.

²⁹ Art. 694⁵ § 1 i 2 KPC.

³⁰ Art. 694⁶ § 1 i 2 KPC.

nego rozpoznania sądowi rejestrowemu. Rozpoznając ponownie sprawę, sąd rejestrowy uwzględnia wskazania sądu drugiej instancji oraz aktualny stan rejestru.³¹

Koszty postępowania rejestrowego ponosi podmiot podlegający obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.³² Koszty postępowania wszczętego przez osobę, która nie jest upoważniona do działania w imieniu podmiotu podlegającego obowiązkowi wpisu do KRS ponosi wnioskodawca, chyba że wniosek jego został uwzględniony w całości lub w istotnej części.

Wpisy z urzędu dokonywane przez sąd na podstawie art. 12 ust. 2, art. 20 ust. 3, art. 41 pkt 4 i 5, art. 44 ust. 1 pkt 5, art. 46 ust. 2, art. 55 i art. 60 ust. 1 oraz wpisy dokonywane przez sąd na podstawie art. 41 pkt 1 i 2 UstKRS są **wolne od opłat sądowych**.³³ Będą to następujące sytuacje:

- I. jeżeli okaże się, że w Rejestrze znajduje się wpis zawierający oczywiste błędy lub niezgodności z treścią postanowienia sądu, sąd z urzędu sprostuje wpis – (art. 12 ust. 2);
- II. w sprawach, w których postanowienia sądu rejestrowego są skuteczne lub wykonalne z chwilą uprawomocnienia, wraz z wpisem, o którym mowa w ust. 1, zamieszcza się wzmiankę o jego nieprawomocności. W sprawach, o których mowa w ust. 2, datę uprawomocnienia wpisuje się z urzędu. Wpis ten nie podlega ogłoszeniu – (art. 20 ust. 3);
- III. w dziale 4 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się następujące dane:
 - informacje o zabezpieczeniu majątku dłużnika w postępowaniu upadłościowym poprzez zawieszenie prowadzonych przeciwko niemu egzekucji, o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości z uwagi na fakt, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania,
 - informacje o umorzeniu egzekucji sądowej lub administracyjnej prowadzonej przeciwko przedsiębiorcy, z uwagi na fakt, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych – (art. 41 pkt 4 i 5);
- IV. w dziale 6 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się następujące dane:
 - informacje o wszczęciu postępowania naprawczego, o ogłoszeniu upadłości z określeniem sposobu prowadzenia postępowania i jego zmianach, o zakończeniu tych postępowań lub o uchyleniu układu, o osobie zarządcy przymusowego, syndyka, nadzorca sądowego, zarządcy, zarządcy zagranicznego oraz o osobach powołanych w toku postępowania upadłościowego do reprezentowania upadłego (reprezentant upadłego lub przedstawiciel upadłego) – (art. 44 ust. 1 pkt 5);
- V. wpisy dokonane w dziale 4 rejestru przedsiębiorców sąd wykreśla z urzędu po upływie 7 lat od dnia dokonania wpisu – (art. 46 ust. 2);

³¹ Art. 694⁷ KPC.

³² Art. 694⁸ § 1 KPC.

³³ Art. 694⁸ § 3 KPC.

VI. do rejestru dłużników niewypłacalnych wpisuje się z urzędu:

- 1) osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, jeżeli ogłoszono ich upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie ich upadłości został prawomocnie oddalony z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych,
- 2) wspólników ponoszących odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, z wyłączeniem komandytariuszy w spółce komandytowej, jeżeli ogłoszono jej upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie jej upadłości został prawomocnie oddalony z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych,
- 3) dłużników, którzy zostali zobowiązani do wyjawienia majątku w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym,
- 4) osoby, które przez sąd upadłościowy zostały pozbawione prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym lub spółdzielni,
- 5) dłużników, o których mowa w art. 1086 § 4 KPC art. 55;

VII. wpisy dokonane w rejestrze dłużników niewypłacalnych podlegają wykreśleniu z urzędu po upływie 10 lat od dokonania wpisu. Jeżeli w orzeczeniu sądu prowadzącego postępowanie upadłościowe został oznaczony krótszy termin zakazu, wykreślenie może nastąpić na wniosek dłużnika po upływie tego terminu. Wpisy wykreślone w całości nie podlegają ujawnieniu (art. 60 ust. 1);

VIII. w dziale 4 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się następujące dane:

- 1) zaległości podatkowe i celne objęte egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji; datę wszczęcia egzekucji tych należności oraz wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji,
- 2) należności, do których poboru jest obowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych, objęte egzekucją, jeżeli dochodzona należność nie została uiszczona w terminie 60 dni od daty wszczęcia egzekucji; datę wszczęcia egzekucji tych należności oraz wysokość pozostałych do wyegzekwowania kwot, datę i sposób zakończenia egzekucji – (art. 41 pkt 1 i 2).

Wydziały gospodarcze prowadzące Krajowy Rejestr Sądowy znajdują się w następujących sądach; Sąd Rejonowy w Białymstoku – XII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Bielsku-Białej – VIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Bydgoszczy – XIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Częstochowie – XVII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy Gdańsk-Pół-

noc w Gdańsku – VII Wydział Gospodarczy KRS i VIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Gliwicach – X Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach – VIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Kielcach – X Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Koszalinie – IX Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy dla Krakowa Śródmieścia w Krakowie – XI Wydział Gospodarczy KRS i XII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Lublinie – XI Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi – XX Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Olsztynie – VIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Opolu – VIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu – VIII Wydział Gospodarczy KRS i IX Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Rzeszowie XII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie – XIII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Toruniu VII Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie – XII Wydział Gospodarczy KRS, XIII Wydział Gospodarczy KRS i XIV Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu – VI Wydział Gospodarczy KRS i IX Wydział Gospodarczy KRS, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze – VIII Wydział Gospodarczy KRS.

Należy pamiętać o nowych regulacjach wprowadzonych do ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym związanych z **tzw. zasadą jednego okienka**.³⁴ Polega ona na tym, że wnioskodawca składa wszystkie dokumenty w jednym miejscu, zarówno te, które podlegają ocenie **sądu rejestrowego** – akt notarialny, formularze sądowe – jak i dokumenty dla właściwego miejscowo **urzędu skarbowego** – drugi egzemplarz dokumentu prawa do lokalu, formularze podatkowe – oraz formularze dla **Zakładu Ubezpieczeń Społecznych** i formularze dla **Głównego Urzędu Statystycznego**.

Krajowy Rejestr Sądowy jest jawny i każdy ma prawo dostępu do danych zawartych w Rejestrze za pośrednictwem Centralnej Informacji. Również każdy ma prawo otrzymać, także drogą elektroniczną, poświadczony odpis, wyciągi, zaświadczenia i informacje z Rejestru. Tym samym, otrzymywanie powyższych informacji nie jest uzależnione od posiadania obywatelstwa polskiego czy uzyskania specjalnych uprawnień zawodowych.

Zgodnie z art. 9 UstKRS dla podmiotu wpisanego do Rejestru prowadzi się odrębne akta rejestrowe obejmujące w szczególności dokumenty stanowiące podstawę wpisu. Jeżeli przepis szczególnie nakazuje zgłoszenie określonych danych sądowi rejestrowemu lub wpisanie ich do Rejestru, a dane te nie podlegają według przepisów ustawy wpisowi do określonego działu Rejestru, dokumenty zawierające te dane oraz dokumenty wymienione w art. 47a ust. 2 **składają się do akt rejestrowych**. Będą to na przykład dokumenty sporządzone przez komornika sądowego o zakazie sprzedaży udziału w spółce z o.o. lub sprzedaży akcji w spółce akcyjnej.

Zgodnie z art. 10 UstKRS każdy ma prawo przeglądania akt rejestrowych podmiotów wpisanych do Rejestru, chyba że ustawa stanowi inaczej. Akta dotyczące

³⁴ Nowelizacja ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o swobodzie działalności gospodarczej nastąpiła ustawą z dnia 13.5.2011 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz niektórych ustaw, Dz. U. z 2011 r. Nr 131, poz. 764.

wpisu do rejestru dłużników niewypłacalnych podmiotu, który uległ wykreśleniu na podstawie art. 59 i 60 i nie podlega ujawnieniu, są dostępne **wyłącznie dla podmiotu, którego dotyczył wpis, oraz wierzyciela**, na którego wniosek orzeczono o wpisaniu podmiotu. Dokumenty będące podstawą wpisów w dziale 4 rejestru przedsiębiorców, które zostały wykreślone na podstawie art. 46, wyłącza się z akt rejestrowych przedsiębiorcy i składa w prowadzonym oddzielnie zbiorze dokumentów, który jest dostępny jedynie dla przedsiębiorcy wpisanego w tym rejestrze oraz wierzyciela, na którego wniosek nastąpiło wykreślenie wpisu.

W aktach rejestrowych prowadzi się zbiór wzorów podpisów osób upoważnionych do reprezentowania podmiotu wpisanego do Rejestru i również wzory podpisów są udostępnione dla każdego do wglądu. Zgodnie z art. 12 ust. 2 i 3 UstKRS jeżeli okaże się, że w Rejestrze znajduje się wpis **zawierający oczywiste błędy** lub niezgodności z treścią postanowienia sądu, sąd z urzędu sprostuje wpis, a jeżeli w Rejestrze są zamieszczone dane niedopuszczalne ze względu na obowiązujące przepisy prawa, sąd rejestrowy, po wysłuchaniu zainteresowanych osób na posiedzeniu lub po wezwaniu do złożenia oświadczenia pisemnego, **wykreśla je z urzędu**. Należy pamiętać, że wpisy do Rejestru podlegają obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 i 2 UstKRS wpis do Rejestru jest dokonywany na wniosek, chyba że przepis szczególny przewiduje wpis z urzędu, zaś sam wniosek o wpis do Rejestru składa się na **urzędowym formularzu**. Urzędowe formularze są udostępniane w siedzibach sądów oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Składając wniosek, wnioskodawca bez wezwania uiszcza opłatę sądową, a jeżeli wpis podlega ogłoszeniu – również opłatę za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Zgodnie z 2a ww. artykułu wnioski można także składać na niebarwnych formularzach stanowiących wydruki komputerowe lub będących kserokopiami formularzy urzędowych.

Wnioski składane drogą elektroniczną powinny być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Wniosek o wpis spółki, o której mowa w art. 8a ust. 1 pkt 6, składany drogą elektroniczną może być także opatrzony innym podpisem elektronicznym, który spełnia wymagania dotyczące podpisu elektronicznego osób zawierających umowę takiej spółki.

Wniosek złożony z naruszeniem przepisu ust. 2 lub nieprawidłowo wypełniony **podlega zwróceniu, bez wzywania do uzupełnienia braków**. Przepisu art. 130¹ KPC nie stosuje się. W razie wystąpienia innych braków niż wymienione w art. 19 ust. 2 i 3, przepis art. 130 KPC stosuje się odpowiednio.

Najczęstszą praktyką przy zwrotach wniosku jest wskazanie w uzasadnieniu, jaki błąd popełnił wnioskodawca i co powinien zrobić, ażeby ponownie złożony wniosek był rozpoznany bez przeszkód. Dodatkowo w zarządzeniu o zwrocie wniosku konieczne jest pouczenie, jakie środki zaskarżenia przysługują zainteresowanemu. Jeżeli wnioskodawca składa ponownie wniosek na skutek zarządzenia o zwrocie, ale już w sposób prawidłowy zostały wypełnione formularze, powinien on dołączyć pismo przewodnie z prośbą o zaliczenie dotychczas wniesionej opłaty sądowej na poczet aktualnego wniosku. Wiąże się to między innymi z koniecznością prawidłowego zaksięgowania ww. opłaty (wniosek zwrócony

ma inną sygnaturę niż składany ponownie). Inaczej jest w przypadku wydania przez referendarza postanowienia o uzupełnieniu braków (w tym przypadku sprawa prowadzona jest tą samą sygnaturą).

W razie zwrócenia wniosku zgodnie z art. 19 ust. 3 UstKRS może on być ponownie złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia zarządzenia o zwrocie. Jeżeli wniosek ponownie złożony nie jest dotknięty brakami, wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku, chyba że zwrot nastąpił na skutek braków uprzednio niewskazanych.

2. Elementy niezbędne przy wniosku o wpis do KRS

Zgodnie z art. 19a ust. 1 UstKRS do wniosku o wpis podmiotu podlegającego obowiązkowi wpisu do Rejestru dołącza się uwierzytelnione notarialnie albo złożone przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu wzory podpisów osób upoważnionych do reprezentowania tego podmiotu lub prokurenta. Przepis ten stosuje się również w przypadku zmiany osób upoważnionych do reprezentowania podmiotu wpisanego do Rejestru lub prokurenta.

W przypadku wniosku o wpis spółki, o której mowa w art. 8a ust. 1 pkt 6, wzory podpisów członków zarządu uwierzytelnione notarialnie albo złożone przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu, składa się do sądu rejestrowego w terminie 7 dni od dnia wpisu spółki do Rejestru. Wniosek o przyjęcie takiego dokumentu do akt nie podlega opłacie sądowej (art. 19a ust. 2a).

Z kolei złożenie wniosku w przedmiocie wpisu numeru identyfikacyjnego „REGON”, nadanego w rejestrze podmiotów gospodarki narodowej na podstawie przepisów o statystyce publicznej, stanowiącego uzupełnienie pierwszego wpisu nowego podmiotu do Rejestru, nie podlega opłacie sądowej. Wpis dokonany w wyniku rozpoznania takiego wniosku nie podlega ogłoszeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Zasadę tę stosuje się odpowiednio do wniosku w przedmiocie wpisu numeru identyfikacji podatkowej, nadanego na podstawie przepisów o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, zwanego dalej „numerem NIP”.

Wraz z wnioskiem o wpis lub zmianę wpisu w rejestrze przedsiębiorców wnioskodawca składa:

- 1) wniosek o wpis albo zmianę wpisu do krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej (REGON);
- 2) zgłoszenie płatnika składek albo jego zmiany w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 3) zgłoszenie identyfikacyjne albo aktualizacyjne, o którym mowa w ustawie z dnia 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników³⁵ wraz ze wskazaniem właściwego naczelnika urzędu skarbowego pod rygorem zwrotu wniosku (wspomniana wcześniej zasada jednego okienka).

³⁵ Dz. U. z 2004 r. Nr 269, poz. 2681 z późn. zm.

Ważną zmianą w przepisach jest to, że zgodnie z art. 19b ust. 1a sąd rejestrowy **przesyła z urzędu** wnioski i zgłoszenia, o których mowa w ust. 1, niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 dni roboczych od dnia dokonania wpisu, odpowiednio do:

- 1) urzędu statystycznego województwa, na terenie którego przedsiębiorca ma siedzibę oraz
- 2) wskazanego przez przedsiębiorcę naczelnika urzędu skarbowego – wraz z odpisem postanowienia o wpisie i zaświadczeniem o dokonaniu wpisu.

Z kolei zgodnie z ust. 1b ww. artykułu po uzyskaniu informacji o nadaniu przedsiębiorcy numeru NIP sąd rejestrowy:

- 1) dokonuje z urzędu wpisu numeru NIP do rejestru – wpis ten nie podlega opłacie sądowej ani ogłoszeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym; postanowienie o wpisie nie wymaga uzasadnienia ani doręczenia, a także
- 2) przesyła zgłoszenie płatnika składek albo jego zmiany w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych do właściwej jednostki terenowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Są jednak wyjątki od przewidzianych rozwiązań, mianowicie przepisów art. 19b ust. 1–1b nie stosuje się, gdy:

- wnioskodawca składa wniosek w formie elektronicznej; w takim przypadku wnioskodawca wysyła wnioski i zgłoszenia, o których mowa w ust. 1, **samodzielnie drogą elektroniczną**;
- wnioskodawca składa wniosek o wpis spółki, o której mowa w art. 8a ust. 1 pkt 6 UstKRS; wnioskodawca składa wnioski i zgłoszenia, o których mowa w ust. 1, **bezpośrednio do właściwych organów**;
- zmiana nie dotyczy danych objętych wpisem do rejestru przedsiębiorców.

W przypadku, o którym mowa w art. 19b ust. 1, do wniosku o pierwszy wpis do rejestru przedsiębiorców wnioskodawca dołącza w szczególności **umowę spółki** oraz **dokument potwierdzający uprawnienie do korzystania z lokalu lub nieruchomości**, w których znajduje się jego siedziba. Sąd rejestrowy przesyła do urzędu skarbowego **dotatkowy odpis umowy spółki**, dokument potwierdzający uprawnienie do korzystania z lokalu lub nieruchomości, w których znajduje się siedziba, oraz inne dokumenty złożone przez przedsiębiorcę wraz z wnioskiem, o którym mowa w art. 19b ust. 1.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 UstKRS wpis do Rejestru polega na **wprowadzeniu do systemu informatycznego danych zawartych w postanowieniu sądu rejestrowego niezwłocznie po jego wydaniu**. Wpis jest dokonany z chwilą zamieszczenia danych w Rejestrze. W sprawach, w których postanowienia sądu rejestrowego są skuteczne lub wykonalne z chwilą uprawomocnienia, wraz z wpisem, o którym mowa w ust. 1, zamieszcza się **wzmiankę** o jego nieprawomocności.

Wpisy, o których mowa w art. 24 ust. 3 i 4, art. 41 pkt 1, 2 i 3 oraz w art. 56 UstKRS następują po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie wpisu. Wpisem w Rejestrze jest również wykreślenie.

Zgodnie z art. 20a ust. 1 UstKRS wniosek o wpis sąd rejestrowy rozpoznaje **nie później** niż w terminie **7 dni** od daty jego wpływu do sądu. Z kolei zgodnie z ust. 2. ww. artykułu wniosek o wpis spółki, o której mowa w art. 8a ust. 1 pkt 6, sąd rejestrowy rozpoznaje w terminie **jednego dnia** od daty jego wpływu.

Jeżeli rozpoznanie wniosku, o którym mowa w ust. 1 i 2, wymaga wezwania do usunięcia przeszkody do dokonania wpisu, wniosek powinien być rozpoznany w terminie 7 dni od usunięcia przeszkody przez wnioskodawcę, co nie uchybia terminom określonym w przepisach szczególnych. Jeżeli rozpoznanie wniosku wymaga wysłuchania uczestników postępowania albo przeprowadzenia rozprawy, wniosek należy rozpoznać nie później niż w terminie miesiąca.

Wyjątkiem jest sytuacja przewidziana w art. 20b UstKRS, a dotycząca uzależnienia wpisu od zgody na koncentrację. W przypadku, gdy wpis do rejestru **uzależniony jest od zgody prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na dokonanie koncentracji**, udzielonej na podstawie przepisów o ochronie konkurencji i konsumentów, sąd wyda postanowienie o wpisie do rejestru, na podstawie decyzji prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o wydaniu zgody na dokonanie koncentracji albo gdy przedsiębiorca złożył oświadczenie pod rygorem odpowiedzialności karnej, że zamiar koncentracji nie podlegał obowiązkowi zgłoszenia.

3. Czynności sądu rejestrowego inne niż dokonanie wpisu

a) postępowanie przymuszające

Zgodnie z art. 20d UstKRS w przypadku niezłożenia wniosku o wpis informacji o wznowieniu wykonywania działalności gospodarczej przed upływem 24 miesięcy od dnia złożenia wniosku o wpis informacji o zawieszeniu wykonywania działalności gospodarczej, sąd wszczyna postępowanie, o którym mowa w art. 24 UstKRS, czyli **postępowanie przymuszające**.

Polega ono na tym, że w razie stwierdzenia, że wniosek o wpis do Rejestru lub dokumenty, których złożenie jest obowiązkowe, nie zostały złożone pomimo upływu terminu, **sąd rejestrowy wzywa obowiązanych do ich złożenia, wyznaczając dodatkowy 7-dniowy termin, pod rygorem zastosowania grzywny** przewidzianej w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych. W razie niewykonania obowiązków w tym terminie, sąd rejestrowy nakłada grzywnę na obowiązanych. Przepisów art. 1052 zdanie drugie i art. 1053 KPC nie stosuje się.

Sąd rejestrowy może ponawiać grzywnę, jednak jeżeli środek ten nie spowoduje złożenia wniosku o wpis lub dokumentów, których złożenie jest obowiązkowe, a w Rejestrze jest zamieszczony wpis niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy, **sąd rejestrowy wykreśla ten wpis z urzędu**.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd rejestrowy może dokonać z urzędu wpisu danych odpowiadających rzeczywistemu stanowi rzeczy, o ile dokumenty stanowiące podstawę wpisu znajdują się w aktach rejestrowych, a dane te są istotne.

b) badanie przez sąd rejestrowy czy zgłoszone dane są zgodne z rzeczywistym stanem

Zgodnie z art. 23 UstKRS ust. 1 sąd rejestrowy bada, czy dołączone do wniosku dokumenty są zgodne pod względem formy i treści z przepisami prawa. Ponadto sąd rejestrowy bada, czy dane wskazane we wniosku o wpis do Rejestru w zakresie określonym w art. 35 są prawdziwe. W pozostałym zakresie sąd rejestrowy bada, czy zgłoszone dane są zgodne z rzeczywistym stanem, jeżeli ma w tym względzie uzasadnione wątpliwości (art. 23 ust. 2 UstKRS).

Z treści art. 23 ust. 1 UstKRS wypływa kompetencja sądu rejestrowego do zbadania podstawy wnioskowanego wpisu i orzeknięcie, czy istnieją podstawy do jego dokonania. Dopuszczenie możliwości oceny prawidłowości uchwał przez sąd rejestrowy na podstawie art. 23 UstKRS w żadnej mierze nie prowadzi do obejścia ograniczeń przewidzianych w przepisach KSH w zakresie eliminacji uchwał i ich skutków z obrotu prawnego.

Tym samym należy pamiętać, że rolą sądu rejestrowego nie jest proste wprowadzanie informacji przedstawianych przez spółkę do bazy danych, lecz **zbada-
nie podstawy wpisu i orzeczenie, czy istnieją podstawy do jego dokonania.**

Z treści art. 23 ust. 1 UstKRS wypływa kompetencja sądu rejestrowego do sądowej weryfikacji, a treść tego przepisu uzasadnia pogląd, że sąd rejestrowy nie jest ograniczony do badania formalnej strony wniosku o wpis. W związku z powyższym użyty w art. 23 ust. 1 zwrot przemawia za stanowiskiem, że sądowi temu służy także prawo oceny złożonego wniosku pod względem merytorycznym. Podobny pogląd zaprezentował Sąd Najwyższy³⁶, powołując się na orzecznictwo z poprzedniego okresu³⁷, w którym stwierdzono, że sąd rejestrowy nie pełni tylko roli technicznej, nie może więc wpisywać wszelkich zgłoszonych danych tylko dlatego, że są to dane przewidziane prawem. Nie oznacza to wnikania w meritum podejmowanych czynności prawnych, ich trafności, zasadności ekonomicznej itp. Jeśli jednak okoliczności sprawy wskazują na naruszenie prawa przy dokonaniu czynności prawnej podlegającej wpisowi, sąd rejestrowy nie może tego pominąć w swym postępowaniu rejestrowym.

Kompetencje sądu rejestrowego występują również w przypadku badania uchwał organów spółek prawa handlowego czy spółdzielni. Dopuszczenie możliwości oceny prawidłowości uchwał przez sąd rejestrowy na podstawie art. 23 UstKRS w żadnej mierze nie prowadzi do obejścia ograniczeń przewidzianych w przepisach KSH. w zakresie eliminacji uchwał i ich skutków z obrotu prawnego, do czego **wyłącznie właściwymi w I instancji są sądy okręgowe.** Toczący się proces w sprawie o stwierdzenie nieważności lub uchylenia uchwały nie stanowi bezpośredniej przeszkody w dokonaniu rejestracji, o czym wyraźnie stanowią przepisy art. 249 § 2, art. 423 § 1 i art. 425 § 5 KSH, jednak uczestnikowi postępowania rejestrowego przysługuje między innymi **wniosek o zawieszenie tego postępowania.**

Rejestr przedsiębiorców jest księgą publiczną, mającą pełnić powszechną rolę informacyjną w ważnych dziedzinach porządkowanych prawnie. Tworzy to prze-

³⁶ Uchwała SN z dnia 12.1.2001 r., III CZP 122/09, OSNC z 2010 r. Nr 7–8, poz. 107.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 4.7.1997 r., III CZP 44/00, OSNC 2000 r. Nr 5, poz. 69, I CKN 227/97, OSNC 1998 Nr 11, poz. 179.

słanki zapewnienia przejrzystości i bezpieczeństwa obrotu, co ma fundamentalne znaczenie w warunkach gospodarki rynkowej, opartej na regułach uczciwej konkurencji równych prawnie podmiotów. Sąd rejestrowy winien być więc aktywny i wykorzystywać swoje szerokie uprawnienia, przyznane w art. 23 ust. 1 UstKRS, bacząc jednocześnie na prawa zainteresowanych udziałem w takim postępowaniu.

c) ustanowienie likwidatora i kuratora

Ciekawym uprawnieniem sądu rejestrowego jest przewidziana w art. 25 UstKRS możliwość rozwiązania spółki i ustanowienia likwidatora. „Jeżeli pomimo stosowania grzywny, o której mowa w art. 24, osobowa spółka handlowa wpisana do Rejestru nie wykonuje obowiązków określonych w art. 24 ust. 1, sąd rejestrowy z urzędu może, z ważnych powodów, orzec o rozwiązaniu spółki oraz ustanowić likwidatora”.

W podobnej konwencji utrzymana jest treść art. 26. ust. 1 mówiąca o ustanowieniu kuratora. Mianowicie jeżeli pomimo stosowania grzywnien osoba prawna wpisana do rejestru przedsiębiorców nie wykonuje obowiązków, o których mowa w art. 24 ust. 1, sąd rejestrowy może ustanowić dla niej kuratora **na okres nieprzekraczający roku**. Sąd rejestrowy może **przedłużyć** ustanowienie kuratora na okres **nieprzekraczający 6 miesięcy**, jeżeli czynności kuratora nie mogły zostać zakończone przed upływem okresu, na który został ustanowiony.

Kuratorem może być tylko osoba fizyczna, która nie była karana za popełnione umyślnie przestępstwo przeciwko mieniu, obrotowi gospodarczemu oraz obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, a postanowienie sądu rejestrowego o ustanowieniu kuratora jest skuteczne z chwilą jego wydania. Należy pamiętać, że przepisu ust. 1 nie stosuje się do osób prawnych wpisanych do rejestru przedsiębiorców na podstawie art. 50 UstKRS.

Listy kandydatów na kuratorów prowadzą prezesi sądów okręgowych, w których okręgach działają sądy rejestrowe, zaś minister sprawiedliwości określa, w drodze rozporządzenia, kwalifikacje wymagane od kandydatów na kuratorów oraz sposób prowadzenia listy tych kandydatów i dane ujmowane w liście kandydatów, mając na uwadze gwarancje należytego wykonywania obowiązków przez te osoby.³⁸

³⁸ Zgodnie z Rozp. MS w sprawie kwalifikacji wymaganych od kandydatów na kuratorów ustanawianych na podstawie przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, sposobu prowadzenia listy tych kandydatów i danych ujmowanych w liście kandydatów na kuratorówz dnia 21.12.2000 r., Dz. U. Nr 117, poz. 1241, kandydat na kuratora powinien:

- 1) posiadać wykształcenie wyższe prawnicze, administracyjne lub ekonomiczne,
- 2) nie być karany za popełnione umyślnie przestępstwo przeciwko mieniu, obrotowi gospodarczemu lub obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi,
- 3) nie być wpisany w rejestrze dłużników niewypłacalnych jako osoba, wobec której orzeczono na podstawie Prawa upadłościowego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta lub pełnomocnika przedsiębiorcy, członka rady nadzorczej i komisji rewizyjnej w spółce akcyjnej, z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółdzielni,
- 4) nie być usunięty przez sąd od pełnienia obowiązków syndyka lub odwołany z funkcji kuratora z powodu nienależytego pełnienia obowiązków.

Adwokat, radca prawny, biegły rewident i osoba fizyczna wpisana na listę kandydatów na syndyków są zwolnieni od obowiązku wykazywania kwalifikacji, o których mowa w § 1 przy ubieganiu się o wpis na listę kuratorów.

Zgodnie z art. 27 UstKRS na postanowienie sądu rejestrowego w przedmiocie stosowania grzywny, o której mowa w art. 24, oraz ustanowienia kuratora, jego odwołania i odmowy odwołania przysługuje zażalenie.

Kurator może podjąć czynności zmierzające do likwidacji osoby prawnej, jeżeli nie dojdzie do wyboru lub powołania jej władz w terminie trzech miesięcy od dnia ustanowienia kuratora albo wybrane lub powołane władze nie wykonują obowiązków, o których mowa w art. 24 ust. 1. Ponadto kurator może wystąpić do sądu rejestrowego o rozwiązanie osoby prawnej oraz ustanowienie likwidatora z powodu braku jej władz lub z innej ważnej przyczyny, jeśli czynności, o których mowa w ust. 1, nie doprowadzą do rozwiązania osoby prawnej i wszczęcia likwidacji.

Z drugiej strony jeżeli kurator nienależycie wykonuje swoje obowiązki to sąd rejestrowy z urzędu odwołuje kuratora, ale sąd może również – na wniosek osoby prawnej – odwołać kuratora przed upływem terminu, na który został ustanowiony, jeżeli władze osoby prawnej wykonają obowiązki, o których mowa w art. 24 ust. 1 (art. 31 ust. 1 i 2).

4. Poszczególne rejestry wchodzące w skład KRS

a) rejestr przedsiębiorców

Zgodnie z art. 36 UstKRS rejestr przedsiębiorców dotyczy:

- spółek jawnych;
- europejskich zgrupowań interesów gospodarczych;
- spółek partnerskich;
- spółek komandytowych;
- spółek komandytowo-akcyjnych;
- spółek z ograniczoną odpowiedzialnością;
- spółek akcyjnych;
- spółek europejskich;
- spółdzielni;
- spółdzielni europejskich;
- przedsiębiorstw państwowych;
- instytutów badawczych;
- przedsiębiorców określonych w przepisach o zasadach prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne, zwane dalej „przedsiębiorstwami zagranicznymi”;
- towarzystw ubezpieczeń wzajemnych;
- towarzystw reasekuracji wzajemnej;
- innych osób prawnych, jeżeli wykonują działalność gospodarczą i podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2;
- oddziałów przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- głównych oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeń;
- głównych oddziałów zagranicznych zakładów reasekuracji;
- instytucji gospodarki budżetowej.

b) rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej

Zgodnie z art. 49 ust. 1 UstKRS są to:

- stowarzyszenia,
- inne organizacje społeczne i zawodowe (np. związki zawodowe, kółka rolnicze etc.),
- fundacje,
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej.

Wpisy do rejestru, o którym mowa w ust. 1, nie podlegają obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Należy pamiętać, że zgodnie z art. 49a ust 1 do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej wpisuje się także organizacje pożytku publicznego, jeżeli nie mają, z innego tytułu, obowiązku dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego po spełnieniu wymagań, o których mowa w art. 20 lub art. 21 ustawy z dnia 24.4.2002 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jeżeli podmiot wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 49 ust. 1, podejmuje działalność gospodarczą, podlega obowiązkowi wpisu także do rejestru przedsiębiorców, z wyjątkiem samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej (art. 50 UstKRS).

c) rejestr dłużników niewypłacalnych

Zgodnie z treścią art. 55 UstKRS do rejestru dłużników niewypłacalnych wpisuje się z urzędu:

- 1) osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, jeżeli ogłoszono ich upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie ich upadłości został prawomocnie oddalony z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
- 2) wspólników ponoszących odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, z wyłączeniem komandytariuszy w spółce komandytowej, jeżeli ogłoszono jej upadłość lub jeżeli wniosek o ogłoszenie jej upadłości został prawomocnie oddalony z tego powodu, że majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania albo umorzono prowadzoną przeciwko nim egzekucję sądową lub administracyjną z uwagi na fakt, iż z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
- 3) dłużników, którzy zostali zobowiązani do wyjawienia majątku w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym;
- 4) osoby, które przez sąd upadłościowy zostały pozbawione prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym lub spółdzielni;
- 5) dłużników, o których mowa w art. 1086 § 4 KPC.

Ponadto na mocy art. 56 UstKRS na wniosek wierzyciela posiadającego tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko osobie fizycznej wpisuje się do rejestru

dłużników niewypłacalnych dłużnika, który w terminie 30 dni od daty wezwania do spełnienia świadczenia nie zapłacił należności stwierdzonej tytułem wykonawczym.

Wpisy w rejestrze dłużników niewypłacalnych nie podlegają obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Sąd rejestrowy z urzędu wykreśla wpisy z rejestru dłużników niewypłacalnych w razie uchylenia lub zmiany postanowienia, na którego podstawie wpisy były dokonane. Wpisy te nie podlegają ujawnieniu. Sąd rejestrowy z urzędu dokonuje wykreślenia wpisów, gdy uchylono orzeczenie o ogłoszeniu upadłości, albo na wniosek osoby wpisanej do rejestru dłużników niewypłacalnych, gdy tytuł wykonawczy, który stanowił podstawę wpisu, został prawomocnym orzeczeniem sądu pozbawiony wykonalności. Wpisy wykreślone w całości **nie podlegają ujawnieniu**.

Należy wspomnieć również o treści art. 60, w myśl którego wpisy dokonane w rejestrze dłużników niewypłacalnych podlegają wykreśleniu z urzędu po upływie 10 lat od dokonania wpisu. Jeżeli w orzeczeniu sądu prowadzącego postępowanie upadłościowe został oznaczony krótszy termin zakazu, wykreślenie może nastąpić na wniosek dłużnika po upływie tego terminu. Również te wpisy wykreślone w całości **nie podlegają ujawnieniu**.

5. Postępowanie rejestrowe spółki z o.o. drogą elektroniczną

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu i trybu złożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego spółki, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnianego w systemie teleinformatycznym z dnia 29 grudnia 2011 r. (Dz. U. Nr 297, poz. 1761)

Na podstawie art. 19 ust. 7 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 z późn. zm.1) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa wymagania dotyczące sposobu i trybu złożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego spółki, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnianego w systemie teleinformatycznym, zwanej dalej „spółką”.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:1) systemie teleinformatycznym – rozumie się przez to system teleinformatyczny w rozumieniu art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. Nr 144, poz. 1204 z późn. zm.2), służący do obsługi zawiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością udostępnianego w systemie teleinformatycznym, i złożenia wniosku o jej wpis, dostępny za pomocą usług internetowych udostępnianych na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości, którego administratorem jest minister sprawiedliwości;

2) użytkownikowi – rozumie się przez to osobę fizyczną, która założyła konto w systemie teleinformatycznym służącym do obsługi zawiązania spółki;

3) koncie – rozumie się przez to zbiór danych w systemie teleinformatycznym udostępniany użytkownikowi;

- 4) nazwie użytkownika – rozumie się przez to jawne, niepowtarzalne i przyporządkowane użytkownikowi dane wykorzystywane przez tę osobę do składania podpisu elektronicznego;
- 5) hasło – rozumie się przez to poufne dane do składania podpisu elektronicznego;
- 6) sądzie – rozumie się przez to wydział sądu właściwy do rozpoznania wniosku o wpis spółki do Krajowego Rejestru Sądowego;
- 7) elektronicznym potwierdzeniu wniesienia pisma – rozumie się przez to zestaw danych jednoznacznie wskazujący wnoszone pismo, użytkownika je wnoszącego oraz datę wniesienia pisma;
- 8) podpisie elektronicznym – rozumie się przez to podpis elektroniczny, o którym mowa w art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.3), złożony w systemie teleinformatycznym;
- 9) bezpiecznym podpisie elektronicznym weryfikowanym za pomocą kwalifikowanego certyfikatu – rozumie się przez to podpis elektroniczny, o którym mowa w art. 5 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym;
- 10) rejestrze – rozumie się przez to rejestr przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego;
- 11) profilu zaufanym ePUAP – rozumie się przez to potwierdzony przez właściwy organ zestaw informacji identyfikujących i opisujących podmiot lub osobę będącą użytkownikiem konta na ePUAP, o którym mowa w ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. Nr 64, poz. 565 z późn. zm.4).

§ 3.1. Wniosek o wpis spółki do rejestru składa się przy wykorzystaniu systemu teleinformatycznego i udostępnionych w tym systemie formularzy.

2. Dostęp do systemu teleinformatycznego użytkownik uzyskuje przez swoje konto, na którym uwierzytelnia się, podając nazwę użytkownika i hasło lub też posługując się bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu.
3. Dostęp do systemu teleinformatycznego użytkownik może uzyskać także przy wykorzystaniu profilu zaufanego ePUAP.

§ 4.1. Wniosek o wpis spółki do rejestru podpisuje się podpisem elektronicznym lub bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu.

2. Podpis elektroniczny jest składany przez podanie nazwy użytkownika i hasła.
3. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, można podpisać także podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP.

§ 5.1. Do wniosku o wpis spółki do rejestru dołącza się wytworzone w systemie teleinformatycznym w postaci elektronicznej umowę spółki, listę wspólników oraz – jeżeli zostało sporządzone w tym systemie – oświadczenie wszystkich członków zarządu, że wkłady pieniężne na pokrycie kapitału zakładowego zostały wniesione najpóźniej w chwili zgłoszenia spółki.

2. Jeżeli wniosek o wpis spółki do rejestru ma zostać złożony przez pełnomocnika, wypełnia on w systemie teleinformatycznym oświadczenie wskazujące na fakt udzielenia pełnomocnictwa przez spółkę, osoby działające w jej imieniu, datę udzielenia pełnomocnictwa oraz jego zakres. Oświadczenie pełnomocnika podlega dołączeniu do wniosku.

§ 6.1. Użytkownik przygotowujący w systemie teleinformatycznym wniosek o wpis spółki wypełnia formularz wniosku udostępniony w tym systemie i po dołączeniu dokumentów, o których mowa w § 5, zatwierdza wniosek przez złożenie podpisu elektronicznego.

2. Jeżeli wniosek ma być podpisany przez więcej niż jednego użytkownika, przy przygotowaniu wniosku należy wskazać innych użytkowników mających podpisać wniosek.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, wniosek jest zatwierdzony z chwilą podpisania go przez ostatniego z użytkowników.
4. Użytkownik podpisujący wniosek wskazuje przy składaniu podpisu, czy czynność tę wykonuje we własnym imieniu, czy w imieniu innych osób.
5. Wniosek podpisany przez wszystkich wskazanych w tym wniosku użytkowników przekazuje do sądu jeden z podpisujących.
6. Po przekazaniu wniosku do sądu użytkownicy podpisujący pismo i załączone do niego dokumenty otrzymują elektroniczne potwierdzenie wniesienia pisma.

§ 7. Doręczenia pism sądowych dokonywane będą użytkownikowi przesyłającemu wniosek do sądu. Po odebraniu pisma przez użytkownika system teleinformatyczny wytwarza elektroniczne potwierdzenie odbioru pisma.

§ 8. Wniosek do sądu przekazuje się po uiszczeniu opłaty sądowej za pośrednictwem systemu obsługującego postępowanie rejestrowe, za pomocą mechanizmów gwarantujących nieodwracalne zainicjowanie procedury opłacenia pisma i identyfikację wnoszącego opłatę.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2012 r., z wyjątkiem § 3 ust. 3 i § 4 ust. 3, które wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2012 r.

6. Wybrane orzeczenia

1. Niezamieszczenie na wydruku potwierdzającym uiszczenie w formie bezgotówkowej opłaty sądowej od wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego informacji potwierdzonej własnoręcznym podpisem, wymaganej stosownie do § 3 ust. 4 OpSądR, może uzasadniać zwrot wniosku na podstawie art. 19 ust. 3 w związku z ust. 2 UstKRS tylko wtedy, gdy potwierdzenie uiszczenia opłaty nie zawiera wystarczających danych pozwalających na przyjęcie, że opłata została uiszczona (**uchwała SN – Izba Cywilna, z dnia 15.12.2006 r., IIICZP 113/06, OSNC 2007 Nr 10, poz. 145**).
2. Na podstawie art. 39 § 2 KSH każdy wspólnik może bez uprzedniej uchwały wspólników prowadzić sprawę nieprzekraczającą zakresu zwykłych czynności spółki. Niewątpliwie zmiana zakresu osobowego spółki (zmiana wspólników) przekracza zakres zwykłych czynności spółki, a zatem wymaga podjęcia stosownej uchwały. Wobec tego należy podkreślić, iż do zmian osobowych spółki jawnej dochodzi z dniem podjęcia uchwały. Konsekwencją powyższego jest zmiana treści umowy spółki i spisanie umowy spółki pomiędzy nowymi wspólnikami. Wpis zmian osobowych wspólników spółki jawnej ma charakter deklaratoryjny. Zatem zapis w umowie spółki, iż wchodzi ona w życie z dniem rejestracji tej nowej spółki w KRS, jest sprzeczny z prawem (**wyrok WSA w Krakowie z dnia 14.4.2010 r., ISA/Kr 1785/09**).
3. System wpisów do Krajowego Rejestru Sądowego został oparty na konstrukcyjnym nałożeniu odrębności postanowienia o wpisie do KRS i wpisu do KRS. Są to dwa odrębne zdarzenia. Zgodnie z art. 20 ust. 1 KRS wpis do KRS polega na wprowadzeniu do systemu informatycznego danych zawartych w postanowieniu o wpisie. Z art. 694⁵ § 1 KPC wynika jednoznacznie, że jest dokonywany wyłącznie na podstawie postanowienia sądu rejestrowego (**wyrok NSA z dnia 16.12.2009 r., II FSK 133/08**).
4. Prawomocne orzeczenie sądu rejestrowego, jakim jest postanowienie o wpisie spółki do rejestru przedsiębiorców, wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał,

lecz również inne sądy i organy państwowe (**wyrok SN – Izba Cywilna z dnia 21.1.2005 r., I CK 460/0453**).

5. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, wykreślona z rejestru handlowego na podstawie nieprawomocnego postanowienia sądu rejestrowego, zachowuje osobowość prawną do chwili uprawomocnienia się tego postanowienia (**postanowienie SN – Izba Cywilna z dnia 29.6.2001 r., I CZ 73/01, OSNC 2002 Nr 3, poz. 35, s. 21**).
6. Sąd rejestrowy, na podstawie art. 23 ust. 1 UstKRS, jest uprawniony do badania wpływu naruszeń procedury podejmowania uchwał przez walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej na ich treść (**uchwała SN – Izby Cywilnej z dnia 20.1.2010 r., IIICZP 122/09, OSNC 2010 Nr 7–8, poz. 107, s. 88**).
7. Dokonane przez komornika na podstawie art. 911³ KPC zgłoszenie zajęcia udziałów wspólnika podlega badaniu przez sąd rejestrowy, orzekający o złożeniu dokumentu zgłoszenia do akt rejestrowych, w zakresie obejmującym zgodność danych zawartych w zgłoszeniu z treścią wpisów w rejestrze; odmówiono podjęcia uchwały w pozostałym zakresie (**uchwała SN – Izby Cywilnej z dnia 8.3.2007 r., IIICZP 7/07, OSNC 2008 Nr 1, poz. 8, s. 45**).

Rozdział 4

Metodyka pracy w wydziale gospodarczym Rejestru Zastawów

1. Zagadnienia ogólne

1.1. Funkcje rejestrów publicznych – rejestru zastawów

Należy wskazać na najważniejsze funkcje, jakie pełnią rejestry praw zabezpieczających, w tym rejestr zastawów. Są to: funkcja ewidencyjna, informacyjna, ostrzegawcza, kreacyjna (prawotwórcza). Wymienia się także funkcję kontrolną i gwarancyjną.

Funkcja ewidencyjna polega na gromadzeniu przez organ ewidencyjny (sąd, organ administracji) określonych przez prawo informacji. Informacje te są utrwalane i przechowywane wraz z dokumentami, z których pochodzą. System gromadzenia danych powinien być uporządkowany i niezawodny.

Funkcja informacyjna polega na możliwości uzyskania z rejestru określonych, zawartych w nim danych, przez osoby trzecie. Funkcja ta jest konsekwencją przyjęcia zasady jawności formalnej rejestru. Każda zainteresowana osoba ma możliwość sprawdzić, czy rzecz, którą nabyła jest obciążona zastawem, jaka wierzytelność jest zabezpieczona zastawem, kto jest dłużnikiem i kto jest wierzycielem.

Funkcja ostrzegawcza, wynikająca z funkcji informacyjnej, kładzie nacisk na sygnalizację wystąpienia określonych zdarzeń zawartych w rejestrze, stanowiąc ostrzeżenie dla osób trzecich o możliwości powstania dla nich negatywnych konsekwencji (np. rejestr dłużników niewypłacalnych, informacja w rejestrze przedsiębiorców o upadłości podmiotu, dział IV ksiąg wieczystych, w którym ujawniane są hipoteki, rejestr zastawów skarbowych). Niekiedy poza zawarciem umowy i wpisem do publicznego rejestru funkcja informacyjna i ostrzegawcza wzmacniana jest przez dodatkowe obowiązki zastawcy, które mają na celu szersze upublicznienie faktu ustanowienia zastawu. Obowiązki te mogą polegać na: dodatkowym oznaczeniu przedmiotu zastawu (stosowanie znaków zastawniczych – art. 8 uchylonego Rozporządzenia o rejestrowym zastawie rolniczym), prowadzenia przez zastawcę własnego „prywatnego” rejestru zastawów, w przypadku zastawu na prawach – zawiadomienie określonych osób (np. dłużnika czy spółki o zastawieniu jej udziałów, Urzędu Patentowego o ustanowieniu zastawu na patencie czy prawie z rejestracji znaku towarowego).

Funkcja kontrolna polega na kompetencji organu rejestrowego do badania legalności wniosku o wpis i poprzedzających go czynności (np. zawartej umowy), co wiąże się z dodatkowymi uprawnieniami organu rejestrującego. Pozwala na działanie w zaufaniu do danych ujawnionych w rejestrze (funkcja gwarancyjna oparta na zasadzie jawności materialnej rejestru). Zakłada się, że dane ujawnione w rejestrze są prawdziwe i zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy oraz zgodne z prawem. Przyjmuje się też tradycyjnie, że w tych sytuacjach, w których organ ewidencyjny nie bada złożonego wniosku, mamy do czynienia z ewidencją, a nie rejestrem o określonej kognicji organu rejestrowego.

Funkcja kreacyjna wiąże się z konstytutywnym (prawotwórczym) wpisem do rejestru. Organ rejestrowy po dokonaniu kontroli legalności dokonanych czynności prawnych (np. zawartej umowy zastawu) postanawia lub zarządza dokonać wpisu do rejestru, który ma charakter prawotwórczy. Od tego momentu zastaw wywołuje skutki prawne. Jest to więc „przedłużenie” funkcji kontrolnej.

Domniemanie prawdziwości i znajomości danych zawartych w rejestrze zastawów obowiązuje od chwili dokonania wpisu.

Ze względu na fakt, że rejestr zastawów jest jawny (art. 37 ust. 1 ZastRiRejZU) każdy może nie tylko zażądać odpisu czy zaświadczenia, ale również wglądu do danych i dokumentów stanowiących załączniki lub podstawę dokonania wpisu zastawu rejestrowego w rejestrze zastawów, w szczególności każdy ma prawo wglądu do akt rejestrowych konkretnej sprawy.

1.2. Cel i funkcja zastawu rejestrowego i postępowania rejestrowego

Funkcję zastawu i rejestru zastawów przybliży art. 36 i nast. ZastRiRejZU. Istotą tej instytucji jest możliwość ustanowienia rzeczowego zabezpieczenia wierzytelności z jednoczesną możliwością korzystania z przedmiotu, na którym ustanowiono zastaw. Przedmiot ten pozostaje w posiadaniu dłużnika będącego przeważnie jednocześnie zastawcą i właścicielem rzeczy (lub innego dobra). Funkcją zastawu jest stworzenie jak najlepszych warunków dla obrotu gospodarczego i zabezpieczenie prawne określonej wierzytelności.

Celem rejestru zastawów jest urzeczywistnienie praw wynikających z zastawu poprzez możliwość:

- a) powstania zastawu (funkcja kreacyjna),
- b) wpisu danych identyfikujących podmioty, przedmiot zastawu, wierzytelność zabezpieczoną i niektórych dodatkowych klauzul umownych (funkcja informacyjna),
- c) weryfikacji stanu obciążenia zastawem – poprzez możliwość uzyskiwania danych z rejestru przez osoby trzecie, w tym otrzymywania odpisów z rejestru oraz zaświadczeń (funkcja ostrzegawcza).

Aby powstał zastaw, musi być dokonany wpis do rejestru zastawów. Z tą chwilą nikt nie może zasłaniać się niezajomością danych zawartych w rejestrze, chyba że dochowując należytej staranności nie mógł o nich wiedzieć (art. 38 ust. 1 ZastRiRejZU – zasada jawności rejestru). Ponadto ani zastawca, ani zastawnik nie mogą zasłaniać się zarzutem wobec osób trzecich działających w dobrej

wierze, że dane zawarte w rejestrze zastawów nie są prawdziwe w sytuacji gdy wpis nastąpił zgodnie z wnioskiem (art. 38 ust. 2 ZastRiRejZU – domniemanie prawdziwości danych).

1.3. Umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego

Zastaw rejestrowy reguluje ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ZastRiRejZU: „*W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do zastawu rejestrowego stosuje się przepisy kodeksu cywilnego*”. Ustawa stanowi więc uregulowanie o charakterze *lex specialis* do przepisów Kodeksu cywilnego o zastawie posesoryjnym.

W związku z tym, że ustawa nie zawiera samodzielnej definicji zastawu rejestrowego, a tylko wskazuje na te jego cechy, które odróżniają ten typ zastawu od zastawu posesoryjnego określonego w Kodeksie cywilnym, to należy przyjąć, że zastaw rejestrowy polega na tym, iż w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności (także przyszłej bądź warunkowej) można w szczególności: rzecz ruchomą, prawo o ile jest zbywalne oraz zbiory rzeczy lub praw, chociażby ich skład był zmienny, obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel będzie mógł dochodzić zaspokojenia z przedmiotu zastawu, bez względu na to, czyją stał się on własnością i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela przedmiotu zastawu.

Cechami charakterystycznymi zastawu rejestrowego jest możliwość pozostawienia jego przedmiotu w rękach zastawcy lub osoby trzeciej (którzy mogą korzystać z przedmiotu zastawu w normalnym toku prowadzonej działalności gospodarczej). Wydanie przedmiotu zastawu zastawnikowi zastępuje wpis do rejestru zastawów, który to wpis jest warunkiem koniecznym powstania tego prawa. Ustawa o zastawie rejestrowym zawiera uprzywilejowane sposoby zaspokojenia zastawnika, także mające charakter pozaegzekucyjny, jak przejęcie na własność przedmiotu zastawu przez zastawnika lub pozaegzekucyjna sprzedaż dokonana przez komornika lub notariusza, zaspokojenie z dochodów przedsiębiorstwa, jeżeli zastaw ustanowiono na zbiorze rzeczy lub praw stanowiących organizacyjną całość (art. 22–27 ZastRiRejZU). Ustawa uprzywilejowuje także zastawnika zastawu rejestrowego jako wierzyciela (art. 20). Istotną nowością jest precyzyjne uregulowanie pozaegzekucyjnego sposobu zaspokojenia zastawnika w postaci sprzedaży dokonanej przez komornika lub notariusza na podstawie niedawno wydanego Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10.3.2009 r., w sprawie przeprowadzenia sprzedaży przedmiotu zastawu rejestrowego w drodze przetargu publicznego.³⁹

1.3.1. Charakter prawny umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego

Umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego ma charakter **rzeczowy**, gdyż przez jej zawarcie powstaje ograniczone prawo rzeczowe. Nie można więc do niej zasadniczo stosować zasady swobody umów (art. 353¹ KC), która jest właściwa jedynie dla stosunków prawnych o charakterze obligacyjnym. W związku

³⁹ Dz. U. Nr 45, poz. 371.

z treścią ustawy można stwierdzić, że postanowienia umowy zastawniczej w zakresie określonym treścią art. 3 ust. 2 ZastRiRejZU (minimalna treść umowy zastawniczej) razem z tymi postanowieniami, które zgodnie z art. 40 są ujawniane w rejestrze, nie mogą być modyfikowane wolą stron na zasadzie swobody umów.

Elementy treści umowy podlegające wpisowi w rejestrze – określone w art. 40 ust. 1 ZastRiRejZU – są skuteczne *erga omnes* (wobec wszystkich podmiotów obrotu gospodarczego, a nie tylko stron umowy) o tyle, o ile są one ujawnione w rejestrze. Oznacza to także, że umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego ma charakter **realny w znaczeniu szerokim**, tzn. że do jej zawarcia nie wystarczy samo porozumienie stron, ale konieczne jest podjęcie dodatkowej czynności, mianowicie dokonania konstytutywnego wpisu do rejestru. Bez wpisu zastaw nie powstanie.

Zastaw ma charakter co do zasady **akcesoryjny**, tzn., że jego los i byt jest uzależniony od losu prawa, które zabezpiecza. Co do zasady, w wypadku gdy wygaśnie wierzytelność zabezpieczona zastawem, wygasa także tenże zastaw. Przeniesienie wierzytelności zabezpieczonej zastawem powoduje przejście także tegoż zastawu (por. art. 17 ZastRiRejZU). Ustawa po nowelizacji zawiera szczegółowe uregulowania tzw. zastawu niegasnącego (art. 18 ZastRiRejZU w nowym brzmieniu). Ograniczenie akcesoryjności zastawu rejestrowego występuje w przypadku wygaśnięcia wierzytelności pierwotnie zabezpieczonej zastawem, który nie wygaśnie, jeżeli strony umowy tak postanowią. Zastaw także może zabezpieczyć kilka wierzytelności zastawnika wynikających z umów (art. 6 ZastRiRejZU).

Umowa o ustanowienie zastawu rejestrowego ma charakter **rozporządzający**, gdyż powoduje po stronie zastawcy obciążenie jego prawa, a po stronie zastawnika powstanie ograniczonego prawa rzeczowego. Ustawa przewiduje możliwość ustanawiania tzw. zastawu płynnego na zmiennym w czasie zbiorze składników (np. środkach obrotowych przedsiębiorstwa). Przedmiotu zastawu płynnego nie definiują poszczególne jego elementy, które mogą się zmieniać. Należy przyjąć, że każdy zastaw na zbiorze rzeczy lub praw ma charakter płynny, chyba że strony to wyraźnie wyłączą (domniemanie płynności zastawu).

1.3.2. Przedmiot zastawu rejestrowego

Zgodnie z art. 7 ZastRiRejZU przedmiotem zastawu rejestrowego mogą być rzeczy ruchome i zbywalne prawa majątkowe, z wyjątkiem:

- 1) praw mogących być przedmiotem hipoteki,
- 2) wierzytelności, na których ustanowiono hipotekę,
- 3) statków morskich oraz statków w budowie mogących być przedmiotem hipoteki morskiej (art. 7 ust. 1 ZastRiRejZU). Zastawem rejestrowym można w szczególności obciążyć (art. 7 ust. 2 ZastRiRejZU):
 - a) rzeczy oznaczone co do tożsamości,
 - b) rzeczy oznaczone co do gatunku, jeżeli w umowie zastawniczej określona zostanie ich liczba oraz sposób wyodrębnienia od innych rzeczy tego samego gatunku,
 - c) zbiór rzeczy ruchomych lub praw stanowiących całość gospodarczą, choćby jego skład był zmienny,
 - d) wierzytelności,

- e) prawa na dobrach niematerialnych,
- f) prawa wynikające z papierów wartościowych,
- g) prawa z niebędących papierami wartościowymi instrumentów wartościowych.

Zastaw rejestrowy może być ustanowiony także wówczas, gdy zastawca nabędzie przedmiot zastawu w przyszłości. Obciążenie zastawem rejestrowym takiego przedmiotu zastawu staje się skuteczne z chwilą jego nabycia przez zastawcę (art. 7 ust. 3 ZastRiRejZU).

W rozumieniu ustawy przedmiotem zastawu może być każde prawo podmiotowe np. prawo własności rzeczy ruchomej. Należy przyjąć, że przedmiot zastawu rejestrowego musi posiadać przymiot **zastawialności**. By można było mówić o zastawialności konkretnego dobra, to musi się ono legitymować łącznie trzema cechami. Po pierwsze, dobro to musi być wystarczająco odróżnialne (oznaczalne) od innych dóbr i kategorii mienia. Po drugie, przedmiot zastawu musi posiadać wymierną wartość ekonomiczną. Po trzecie, musi być zbywalne (egzekwowalne). Ustalenie czy przedmiot ma przymiot zastawialności leży w kognicji sądu rejestrowego. Jednakże odmowa wpisu na podstawie braku przymiotu zastawialności mogłaby mieć miejsce jedynie w ewidentnych przypadkach (np. zastaw rejestrowy na statku wpisanym do rejestru okrętowego).

1.3.3. Strony umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego

Stronami umowy zastawniczej jest zastawnik i zastawca. Zastawnikiem jest podmiot (najczęściej będzie nim bank), na rzecz którego ustanawia się zastaw rejestrowy w celu zabezpieczenia jego wierzytelności przypadających wobec dłużnika osobistego, np. z umowy kredytu. Zastawcą jest podmiot, który ustanawia zastaw jako ograniczone prawo rzeczowe na rzecz zastawnika. Z reguły zastawcą będzie dłużnik osobisty zastawnika. Zastawcą może być także osoba trzecia. Ustawa, po nowelizacji, zniósła ograniczenia podmiotowe po stronie zastawnika. Zastawnikami mogą być wszelkie podmioty prawa polskiego i prawa obcego. W tym ostatnim przypadku we wniosku o wpis zastawu należy podać adres do doręczeń w Polsce.

Obecnie podmiotami prawa cywilnego są:

- osoby fizyczne,
- osoby prawne,
- jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym przepisy szczególne przyznają zdolność prawną (art. 33¹ KC). Są to na przykład handlowe spółki osobowe, jak: spółka jawna, komandytowa, komandytowo-akcyjna i partnerska.

Ustawa przewiduje możliwość zabezpieczania wierzytelności przysługujących konsorcjom, z których tylko jeden uczestnik (zastawnik) pełni rolę tzw. administratora zastawu (art. 4 ZastRiRejZU). Zgodnie z art. 4. 1. ZastRiRejZU w razie zabezpieczenia:

- 1) wierzytelności przysługującej dwóm lub więcej wierzycielom,
- 2) dwóch lub więcej wierzytelności wynikających z umów,
- 3) przeniesienia części wierzytelności zabezpieczonej zastawem rejestrowym na inną osobę,

- 4) wierzytelności objętej układem w postępowaniu upadłościowym lub naprawczym – jeden z wierzycieli wskazany w umowie zawartej z pozostałymi wierzycielami lub w układzie może być upoważniony do zabezpieczenia zastawem rejestrowym wierzytelności przysługujących pozostałym wierzycielom i do wykonywania we własnym imieniu, ale na ich rachunek, praw i obowiązków zastawnika wynikających z umowy zastawniczej i przepisów prawa (administrator zastawu). W przypadku ustanowienia zastawu rejestrowego na rzecz administratora zastawu, tylko jego osobę wpisuje się w rejestrze, tylko administrator zastawu wykonuje uprawnienia rzeczowe wobec zastawcy w imieniu własnym i innych wierzycieli zabezpieczonych.

Zastaw rejestrowy zabezpieczający wierzytelności z tytułu dłużnych papierów wartościowych emitowanych w serii może być ustanowiony na rzecz wszystkich wierzycieli bez imiennego ich wskazania. W takim przypadku ustanowienie administratora zastawu jest obowiązkowe na podstawie umowy między emitentem i administratorem zastawu. Administrator zastawu nie musi być wierzycielem z tytułu dłużnych papierów wartościowych emitowanych w serii.

Zastawcą może być każdy podmiot prawa cywilnego będący jednakże właścicielem rzeczy, a w wypadku, gdy przedmiotem zastawu będzie inne prawo podmiotowe niż własność, wyłącznie uprawnionym.

1.3.4. Zawarcie umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego

Do powstania zastawu rejestrowego potrzebne jest zawarcie umowy (art. 2 ZastRiRejZU) pomiędzy zastawcą (tzn. osobą uprawnioną do rozporządzania przedmiotem zastawu) a zastawnikiem (wierzycielem – kredytodawcą) oraz wpis zastawu do rejestru zastawów (art. 2 ust. 1 ZastRiRejZU). Umowa zastawnicza powinna być pod rygorem nieważności zawarta na piśmie. Do umów o ustanowienie zastawu rejestrowego na wierzytelnościach i prawach nie stosuje się przepisów o formie pisemnej szczególnej, określonej w odrębnych przepisach (art. 3 ust. 1 ZastRiRejZU). Umowa powinna zawierać: datę zawarcia umowy zastawniczej, imię i nazwisko (nazwę) oraz miejsce zamieszkania (siedzibę) zastawnika, zastawcy oraz dłużnika, jeżeli nie jest on zastawcą, przedmiot zastawu w sposób umożliwiający jego identyfikację, wierzytelność zabezpieczoną zastawem, w tym wskazanie najwyższej sumy zabezpieczenia (art. 3 ZastRiRejZU). Po nowelizacji data zawarcia umowy straciła na istotnym znaczeniu z punktu widzenia ustanowienia zastawu. Jednocześnie bowiem uchylono obowiązek zachowania jednomiesięcznego terminu do złożenia wniosku o wpis liczonego od daty zawarcia umowy (uchylono art. 3 ust. 3 ZastRiRejZU). W związku z obowiązkiem ścisłego oznaczenia stron umowy konieczne jest podanie oprócz siedzib stron ich dokładnych adresów, w tym we wniosku o wpis – co istotne – adresów do doręczeń na terytorium Polski – dla osób i podmiotów mających miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą. Nieumieszczenie adresów zamieszkania lub siedziby we wniosku o wpis będzie traktowane jako brak formalny, nieumieszczenie zaś w umowie będzie powodować jej nieważność, gdyż adres należy do elementów przedmiotowo istotnych umowy.

Drugą przesłanką skutecznego ustanowienia zastawu jest dokonanie wpisu w rejestrze zastawów. Wpis ma charakter konstytutywny. Zastaw rejestrowy po-

wstaje więc z chwilą wpisania do rejestru, co zastępuje tradycyjne wydanie rzeczy. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ZastRiRejZU przedmiot zastawu może pozostać we władaniu zastawcy lub osoby trzeciej, która jednakże powinna na to wyrazić zgodę.

Wyżej wymienione przesłanki są niezbędne do powstania zastawu. Ich niezachowanie spowoduje nieważność tej czynności prawnej. Ustawa przewiduje możliwość ustanawiania szeregu innych klauzul, które są elementami dodatkowymi umowy, dotyczących np. pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia zastawnika.

Istotną kwestią poza wyborem rodzaju przedmiotu zastawu z katalogu określonego w art. 7 ZastRiRejZU, który posiada cechę **zastawialności**, jest jeszcze jego szczegółowe oznaczenie w umowie zastawniczej. Cecha wystarczającej oznaczalności będzie implikowała dopuszczalność wpisu do rejestru zastawu. Umowa zastawnicza powinna tak określać przedmiot zastawu, by jego cechy były w pełni identyfikowalne, a przy tym nadawały się do rejestracji. Dużym ułatwieniem w sposobie opisu przedmiotu zastawu jest „Katalog sposobu opisu przedmiotów zastawu rejestrowego”, stanowiący Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów.

Wymienione w nim kategorie rzeczy i praw oraz cechy je określające (w liczbie sześciu) niejako *a priori* świadczą o tym, że dobra te są oznaczalne, a wymienione w katalogu cechy w wystarczający sposób je identyfikują. Umowa zastawnicza powinna zatem w kwestii identyfikacji przedmiotu zastawu posługiwać się cechami określonymi w ww. rozporządzeniu (tzn. zawartym w nim katalogu) co do sposobu opisu przedmiotu zastawu, w stosunku do tych rzeczy i praw, które są w nim wprost wymienione, a ponadto zawierać inne dodatkowe cechy.

Przykład: Pozycja A 1 katalogu zasad opisu przedmiotu zastawu rejestrowego

Rzeczy ruchome

NUMER POZYCJI KATALOGU A 1

Nazwa przedmiotu	Samochód osobowy
Zasady opisu zawarte pod niniejszą pozycją katalogu stosuje się do pojazdów samochodowych - samochodów osobowych	
	Nazwa cechy
A	Marka samochodu
B	Numer rejestracyjny
C	Numer dowodu rejestracyjnego
D	Rok produkcji
E	Numer silnika
F	Numer nadwozia

Uwagi co do sposobu określenia powyższych cech dla przedmiotu zastawu: Wszystkie cechy (A, B, C, D, E, F) należy wpisać według danych z dowodu rejestracyjnego.

Kluczową rolę dla zastawu rejestrowego pełni rejestr zastawów. W założeniu ustawy jest to jeden rejestr prowadzony przez specjalnie powołaną centralną instytucję (zakład budżetowy). Wpis do rejestru obejmowałby informację o stronach umowy (art. 40 ZastRiRejZU), istotne elementy treści umowy zastawu, najwyższą sumę zabezpieczenia wierzytelności oraz odpowiednio zindywidualizowany przedmiot zastawu. Z tak zorganizowanym rejestrem i faktem dokonania w nim wpisu o ustanowieniu zastawu ustawodawca wiąże bardzo ważne domniemania. W związku z tym, że rejestr jest jawny, powszechnie dostępny, ustawa w art. 38 ust. 1 stwarza domniemanie jawności danych znajdujących się w rejestrze.

1.3.5. Forma umowy

Artykuł 3 ust. 1 ustawy przewiduje dla umowy zastawniczej zwykłą formę pisemną statuując, w wypadku jej niezachowania, rygor nieważności. Zgodnie z tym przepisem umowa zastawnicza powinna być pod rygorem nieważności zawarta na piśmie. Do umów o ustanowienie zastawu rejestrowego na wierzytelnościach i prawach nie stosuje się przepisów o formie pisemnej szczególnej określonej w odrębnych przepisach. Nieaktualne jest po nowelizacji stanowisko (wypowiedziane na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego), że do zastawu rejestrowego na udziałach w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością konieczne jest zachowanie formy szczególnej z art. 180 KSH. Obecnie wystarczy zachowanie zwykłej formy pisemnej. Także do umowy o ustanowienie zastawu rejestrowego na prawach wystarczy zwykła forma pisemna, a nie forma pisemna z datą pewną statuowana przez art. 329 KC. Zwykła forma pisemna wymaga złożenia własnoręcznego podpisu na dokumencie zawierającym oświadczenia woli. Do zawarcia umowy wystarczy wymiana dokumentów, z których każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany (art. 78 § 1 KC).

Równoważne formie pisemnej jest oświadczenie woli złożone w postaci elektronicznej, opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, weryfikowanym za pomocą kwalifikowanego certyfikatu (art. 78 § 2 KC).

1.3.6. Ustanie umowy (wygaśnięcie zastawu rejestrowego)

Wygaśnięcie zastawu rejestrowego ma miejsce:

- a) w wypadku wygaśnięcia wierzytelności zabezpieczonej zastawem jak w szczególności w związku ze spełnieniem zobowiązania pieniężnego, które zastaw zabezpiecza zgodnie z treścią zobowiązania (zasada akcesoryjności zastawu – art. 18 ust. 1 ZastRiRejZU), **chyba że umowa zastawnicza inaczej stanowi** (wyjątek od zasady akcesoryjności – art. 18 ust. 1 *in fine*),
- b) w wypadku wykreślenia zastawu z rejestru zastawów na wniosek zastawnika (art. 19 ust. 2 ZastRiRejZU),
- c) w wypadku zgodnego porozumienia stron,
- d) w wypadku jednostronnego zrzeczenia się ograniczonego prawa rzeczowego przez zastawnika, co będzie się łączyło ze złożeniem wniosku, o którym mowa w art. 19 ust. 2 ZastRiRejZU,

- e) wskutek przejścia prawa zastawu na właściciela rzeczy obciążonej zastawem rejestrowym (np. zakup przez zastawcę wierzytelności zabezpieczonej zastawem na jego rzeczy (z wyjątkiem określonym w art. 325 § 2 KC),
- f) wskutek przeniesienia wierzytelności zabezpieczonej zastawem bez przeniesienia samego zastawu rejestrowego, który samoistnie istnieć nie może,
- g) w wypadku, gdy przedmiotem zastawu jest rzecz ruchoma, przez połączenie tej rzeczy z nieruchomością – przez co stała się jej częścią składową,
- h) w przypadku zbycia rzeczy obciążonej zastawem rejestrowym w warunkach określonych w art. 13 ust 1 i 2 ZastRiRejZU,
- i) w razie sprzedaży rzeczy ruchomych obciążonych zastawem rejestrowym w ramach postępowania egzekucyjnego (art. 879 KPC),
- j) upływu przewidzianego prawem czasu art. 18a (ustawy).

1.4. Postępowanie rejestrowe jako odmiana postępowania nieprocesowego

Według KPC wyróżniamy trzy zasadnicze rodzaje postępowań:

- postępowanie rozpoznawcze,
- postępowanie pomocnicze,
- postępowanie egzekucyjne.

W postępowaniu rozpoznawczym istnieją dwa tryby: proces i postępowanie nieprocesowe. W postępowaniu nieprocesowym zainteresowani w sposób szczególny mają zapewniony udział w nim, przez ciężący na sędzie obowiązek wezwania pozostałych uczestników postępowania wymienionych we wniosku, a także niewymienionych, jeżeli sąd ustali, że mają oni interes prawny w udziale w postępowaniu.

Przeprowadzenie rozprawy w tym postępowaniu jest przewidywane tylko, gdy kodeks wyraźnie tak stanowi, a w pozostałych przypadkach, według uznania sądu. Postępowanie rejestrowe jest w wyższym stopniu pisemne niż w procesie. Chwilą wszczęcia postępowania, która wpływa na ocenę właściwości sądu i jurysdykcji sądu, jest moment złożenia wniosku.

Postępowanie mające za przedmiot sprawy z zakresu sądowego zastawu rejestrowego jest postępowaniem nieprocesowym.

I tak zarówno wniosek o ustanowienie, jak również o wykreślenie i zmianę wpisu zastawu będzie wszczynał odrębne postępowania rejestrowe.

Sprawy o wpis zastawu, jego wykreślenie lub zmianę są rozpoznawane na posiedzeniu niejawnym. Istnieje jednak możliwość wyznaczenia rozprawy (art. 41 ust. 1 ZastRiRejZU: „*Sprawy o wpis do rejestru zastawów rozpoznaje się na posiedzeniu niejawnym; sąd może zarządzić wyznaczenie rozprawy*”).

Wpisu dokonuje się zawsze na podstawie wcześniej wydanego postanowienia, wprowadzając niezwłocznie dane zawarte w postanowieniu (za wyjątkiem postępowania o wykreślenie, o czym szczegółowo w dalszej części). Do tego aby wykreślić zastaw, takie postanowienie musi się uprawomocnić – **za wyjątkiem sytuacji po nowelizacji, gdy wniosek o wykreślenie złożył wierzyciel zastawnik**. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, jeżeli nie jest

zgodne z wnioskiem, podlega uzasadnieniu z urzędu. Natomiast jeżeli jest wydane zgodnie z wnioskiem, nie podlega uzasadnieniu. Jest to istotna odmiennosc w stosunku do zasad ogólnych sporządzania uzasadnień wynikających z KPC. W pozostałych sytuacjach uzasadnienie musi być sporządzone, gdy wniesiono środek odwoławczy lub zostanie złożony wniosek o uzasadnienie.

W materii nieuregulowanej przepisami ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów stosuje się przepisy KPC (art. 44 ZastRiRejZU).

1.4.1. Wszczęcie postępowania; stosowanie urzędowych formularzy

Należy zasadniczo wyróżnić trzy podstawowe postępowania w ramach sądowego rejestru zastawów: postępowanie o wpis zastawu, postępowanie o zmianę wpisu oraz postępowanie o wykreślenie zastawu rejestrowego. Postępowanie o ustanowienie zastawu jest wszczynane wyłącznie na wniosek. Zanim jednak zostanie złożony taki wniosek, musi być zawarta umowa zastawnicza stanowiąca materialnoprawną podstawę tego postępowania. Po nowelizacji stron umowy nie wiąże miesięczny termin do złożenia wniosku, a liczony od daty zawarcia umowy zastawniczej (skreślono art. 3 ust. 3 ZastRiRejZU). Wniosek o wpis zastawu może być złożony przez zastawcę lub zastawnika na formularzu urzędowym oznaczonym RZ-1. – legitymacja czynna (art. 39 ust. 1 i 2 ZastRiRejZU). Złożenie takiego formularza wymagane jest zarówno do ustanowienia zastawu, jak również do zmiany (formularz RZ-2) i wykreślenia wpisu (formularz RZ-3). Wzory urzędowych formularzy (podstawowych i formularzy uzupełniających, jak RZ-D czy RZ-Z) określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11.12.2008 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do rejestru zastawów.⁴⁰ Do tych przypadków odnoszą się art. 40 ust. 2, art. 39 ust. 1 i 3 i art. 19 ZastRiRejZU, które mówią o przesłankach wniosku, legitymacji do jego złożenia, sposobie postępowania w przypadku zmiany podmiotu uprawnionego do zabezpieczenia wierzytelności oraz sposobie postępowania, gdy zastaw wygasa (kwestie te zostaną szczegółowo omówione w dalszej części).

Wymóg złożenia wniosku na urzędowym formularzu w zamyśle ustawodawcy ma służyć szybkości postępowania, jego uproszczeniu oraz łatwiejszemu wprowadzaniu danych zawartych we wniosku do komputerowego rejestru zastawów. Po nowelizacji z dnia 5.9.2008 r. ustawodawca dopuścił także składanie wniosków do rejestru zastawów drogą elektroniczną, np. za pośrednictwem Internetu. W takim przypadku, zgodnie z art. 39 ust. 2a ZastRiRejZU, wnioski składane drogą elektroniczną powinny być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. W aktach przechowuje się wydruk tych wniosków i załączniki dokumentów wraz ze wskazaniem osób, które je podpisały. Także informacje z Centralnego Rejestru Zastawów mogą być uzyskiwane drogą elektroniczną. Centralna Informacja o zastawach rejestrowych może również udzielać informacji, wydawać odpisy i zaświadczenia z rejestru zastawów drogą elektroniczną (art. 42 ust. 2a

⁴⁰ Dz. U. z 2008 r., Nr 229, poz. 1532.

ZastRiRejZU). Z tym że tylko „*Odpisy i zaświadczenia wydane w formie papierowej przez Centralną Informację o Zastawach Rejestrowych mają moc dokumentów urzędowych wydawanych przez sąd*” (art. 42 ust. 3 ZastRiRejZU). Takiej mocy nie będą więc miały informacje z rejestru zastawów uzyskane drogą elektroniczną. Wnioski w formie elektronicznej składa się wyłącznie do centrali Centralnej Informacji, w takiej sytuacji opłaty za udzielenie informacji wpłaca się na wskazany rachunek Ministerstwa Sprawiedliwości.

Ustawa o zastawie rejestrowym stawia ściśle określone wymagania formalne. I tak nieopłacenie wniosku rodzi jego zwrot bez wzywania wnioskodawcy do opłaty sądowej, natomiast złożenie go nie na urzędowym formularzu lub nieprzestrzeganie zasad przy jego wypełnianiu rodzi skutek w postaci wezwania wnioskodawcy do uzupełnienia braków formalnych. Zwrot wniosku odbywa się na podstawie zarządzenia przewodniczącego. Szczegółowa analiza tych kwestii będzie miała miejsce w kolejnych rozdziałach poświęconych poszczególnym postępowaniom.

Wymagania dotyczące urzędowych formularzy zawarto we wzmiankowanym Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 11.12.2008 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do rejestru zastawów (Dz. U. z 2008 r. Nr 229, poz. 1532).

Treść rozporządzenia wskazuje na budowę i sposób wypełnienia formularza o wpis zastawu oraz formularza o zmianę i wykreślenie.

Ze względu na fakt, że rejestr zastawów prowadzony jest w systemie informatycznym, swoje uzasadnienie ma wymóg, aby formularz wypełniony był w języku polskim, czytelnie i wielkimi, drukowanymi literami.

Wypełnienie wniosku w języku polskim wynika z art. 27 Konstytucji RP i należy również do wymogów formalnych stawianych temu wnioskowi.

Formularzy nie stosuje się przy postępowaniach incydentalnych czy w związku ze składaniem wniosku np. o stwierdzenie prawomocności.

1.4.2. Postępowania incydentalne – o przyjęcie dokumentów do akt rejestrowych

Należy też zauważyć, że po nowelizacji ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, można także wskazać dodatkowe postępowanie incydentalne o złożenie do akt rejestrowych dokumentów dotyczących zastawów. Może się okazać, że w celu realizacji zasady jawności do akt rejestrowych należy złożyć określone dokumenty dotyczące np. zastawnika, zastawcy lub przedmiotu zastawu. W szczególności może to dotyczyć np. aneksu do umowy zastawniczej, który zmienia stosunek zastawu w takim zakresie, który nie podlega ujawnieniu w rejestrze zastawów (elektronicznym) za pomocą wniosku o zmianę wpisu (formularz RZ-2). W takiej sytuacji należy wszcząć incydentalne postępowanie o złożenie dokumentów do akt rejestrowych. Podobnie w przypadku ujawnienia faktu ogłoszenia upadłości przez którąś ze stron, a także np. ustanowienia pierwotnie ujawnionego w rejestrze zastawnika administratorem zastawu po dokonaniu cesji części wierzytelności, zawarcia aneksu powołującego do życia zastaw niegasnący (art. 18 ust. 2 ZastRiRejZU)

lub skierowania egzekucji do przedmiotu zastawu. Postępowanie wszczyna się na wniosek, który składa się w postaci zwykłego pisma procesowego, do którego należy dołączyć dokument podlegający ujawnieniu w aktach rejestrowych – a niezwiązany ze zmianą wpisu w rejestrze. W takiej sytuacji wnioskowi należy nadać nową sygnaturę i rozstrzygnąć go w formie postanowienia o dołączeniu do akt rejestrowych. Zgodnie z art. 41 ust. 2a ZastRiRejZU: „*W przypadku określonym w art. 18 ust. 2 lub w razie złożenia umowy ustanawiającej administratora zastawu lub innych umów i dokumentów niezwiązanych ze zmianą danych w rejestrze – sąd rejestrowy na podstawie postanowienia załącza umowy i dokumenty do właściwych akt*”. Należy uznać, że postanowienie w tym przedmiocie jest zaskarżalne zażaleniem (art. 41 ust. 6 ZastRiRejZU), natomiast wniosek o dołączenie dokumentów do akt podlega opłacie stałej w kwocie 40 zł (art. 63 KSCyWU).

1.5. Opłaty sądowe

Każdy wniosek (o wpis zastawu, zmianę wpisu czy wykreślenie) podlega obowiązkowej opłacie sądowej (art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU). Przepis art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU regulujący kwestię konsekwencji, jakie rodzi nieopłacenie lub opłacenie w niewłaściwej wysokości wniosku, jest przepisem szczególnym do art. 130 § 1 KPC, bowiem brak opłaty powoduje zwrot wniosku bez wzywania do uiszczenia opłaty.

Opłaty sądowe mogą mieć charakter opłat stosunkowych, podstawowych albo stałych. Opłaty sądowe w postępowaniu rejestrowym zastawów mają charakter opłat stałych.

Wysokość opłat od składanych wniosków jest ustalona w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych:

- od wniosku o wpis zastawu – 200 zł (art. 60 KSCyWU),
- od wniosku o zmianę wpisu – 100 zł, także przy wnioskach funduszy sekuryzacyjnych (art. 61, KSCyWU i art. 195 ust. 2 ustawy z dnia 27.5.2004 r. o funduszach inwestycyjnych),⁴¹
- od wniosku o wykreślenie – 50 zł (art. 62 KSCyWU).

Można bronić poglądu, że w postępowaniu o przyjęcie dokumentów do akt pobiera się opłatę w kwocie 40 złotych, określoną w art. 63 KSCyWU. Przepisy dotyczące opłat w postępowaniu przed rejestrem zastawów zaliczono do spraw z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego (art. 60–62 KSCyWU) w kwestii określenia wysokości tych opłat i ten rozdział reguluje opłatę za przyjęcie dokumentów do akt we wzmiankowanym przepisie. Regulacja ta nie rozdziela spraw w art. 63 KSCyWU na sprawy z zakresu rejestru zastawów i sprawy z zakresu rejestru podmiotów KRS, ale traktuje je łącznie.

Opłatę od skargi na orzeczenie referendarza pobiera się w wysokości opłaty od wniosku o wydanie tego orzeczenia, nie więcej jednak niż 100 złotych (art. 25 ust 2 KSCyWU).

⁴¹ Dz. U. Nr 146, poz. 1546.

Opłatom podlegają także informacje uzyskane z rejestru zastawów, a mianowicie:

- za odpis lub informację wydawaną na wniosek o wydanie odpisu – 15 zł,
- za zaświadczenie wydane na wniosek o wydanie zaświadczenia – 20 zł,
- za informację wydaną na wniosek o podanie numeru pozycji rejestru zastawów – 10 zł (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 30.12.1997 r. w sprawie wysokości opłat za informacje, odpisy i zaświadczenia wydawane przez Centralną Informację o Zastawach Rejestrowych).⁴²

Skarb Państwa, państwowe jednostki organizacyjne, jednostki samorządu terytorialnego oraz związki międzygminne i związki powiatów, których zadanie nie polega na prowadzeniu działalności gospodarczej, nie ponoszą opłat wskazanych wyżej za uzyskiwanie informacji z rejestru (art. 42 ust. 4a ZastRiRejZU). Wnioski w formie elektronicznej i wyżej wymienionych podmiotów korzystających ze zwolnienia od opłat składa się wyłącznie do centrali Centralnej Informacji o Zastawach Rejestrowych.

1.6. Organizacja sądów rejestrowych – wydziałów rejestrowych, właściwość miejscowa i rzeczowa

Z treści art. 36 ust. 1 ustawy wynika, że rejestr zastawów jest tworzony i funkcjonuje w ramach wydziałów gospodarczych sądów rejonowych. Przepis ten określa więc właściwość rzeczową w sprawach rejestru zastawów.

Na chwilę obecną istnieje 11 takich Sądów Rejonowych Gospodarczych – Wydziałów Rejestrów Zastawów: w Warszawie, Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie i we Wrocławiu.

Właściwość rzeczowa wydziałów rejestrowych obejmuje dokonywanie wpisów ustanawiających, zmieniających oraz wykreślających zastaw rejestrowy, a także postępowania incydentalne np. o dołączenie dokumentów do akt.

Właściwość miejscowa dla zastawu rejestrowego uregulowana jest przez ustawę w sposób szczególny. Ogólnie w postępowaniu nieprocesowym właściwość miejscową reguluje art. 508 KPC, który stanowi, że właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a gdy go brak – sąd miejsca jego pobytu. Przepis ten ma zastosowanie wtedy, gdy przepis szczególny nie stanowi inaczej. Z treści art. 36 ust. 3 ZastRiRejZU wynika, że właściwość miejscowa w postępowaniu przed sądownym rejestrem zastawów określana jest wg miejsca zamieszkania (siedziby) zastawcy.

Niezależnie od podmiotu, który złożył wniosek (wnioskodawcy), to właściwy będzie sąd miejsca zamieszkania (siedziby) zastawcy. Takie rozwiązanie ma swoje uzasadnienie w sytuacji, gdyby wnioskodawcą był podmiot mający siedzibę lub zamieszkujący za granicą. Właściwość miejscową sądu przy postępowaniach następczych reguluje art. 36 ust. 4 ZastRiRejZU. Zgodnie z tym przepisem sąd, który dokonał wpisu zastawu rejestrowego do rejestru zastawów, pozostaje właściwy dla dokonania dalszych wpisów dotyczących tego zastawu. Dotyczy to

⁴² Dz. U. Nr 2, poz. 4.

więc spraw o zmianę wpisu, o wykreślenie zastawu, jak i postępowań incydentalnych np. o dołączenie dokumentów do akt.

1.7. Organizacja i budowa rejestru

Rejestr zastawów prowadzony jest w systemie informatycznym. Utrwalania danych dokonuje się za pomocą urządzeń rejestrowych znajdujących się w Ministerstwie Sprawiedliwości w Centrali Rejestru Zastawów. Artykuł 40 ZastRiRejZU wymienia, co obejmuje wpis zastawu do rejestru zastawów, otóż:

- 1) datę złożenia wniosku o wpis,
- 2) imię i nazwisko (nazwę), właściwy powszechny numer identyfikacyjny oraz miejsce zamieszkania (siedzibę) i adres zastawcy, zastawnika oraz dłużnika niebędącego zastawcą; w przypadku gdy zastawca, zastawnik lub dłużnik posiada miejsce zamieszkania (siedzibę) poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wpisuje się ponadto adres dla doręczeń w Polsce,
- 3) oznaczenie przedmiotu zastawu rejestrowego oraz, jeżeli umowa zastawnicza to przewiduje, sposób jego oznakowania,
- 4) oznaczenie najwyższej sumy zabezpieczenia i waluty, w której jest wyrażona,
- 5) określony umową zastawniczą sposób zaspokojenia zastawnika, jeżeli jest przewidziany przepisami niniejszej ustawy,
- 6) ewentualne zastrzeżenie, że zastawca nie dokona zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu przed wygaśnięciem zastawu.

Zgodnie z art. 43 ZastRiRejZU minister sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, warunki organizacyjno-techniczne dotyczące formy wniosków i dokumentów oraz ich składania do sądów prowadzących rejestr zastawów i do Centralnej Informacji o Zastawach Rejestrowych drogą elektroniczną, a także orzeczeń, odpisów, zaświadczeń i informacji doręczanych wnioskodawcom tą drogą przez sądy oraz Centralną Informację, kierując się potrzebą ułatwienia i upowszechnienia dostępu do rejestru zastawów. Obecnie obowiązuje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów.⁴³

Zgodnie z § 3 wzmiankowanego rozporządzenia: rejestr obejmuje siedem rubryk podzielonych na pola, w których wpisuje się następujące dane:

- 1) w rubryce pierwszej:
 - a) w polu pierwszym – numer pozycji rejestru,
 - b) w polu drugim – oznaczenie sądu,
 - c) w polu trzecim – numer kolejny wpisu w danej pozycji rejestru,
 - d) w polu czwartym – sygnaturę akt,
 - e) w polu piątym – datę złożenia wniosku o wpis,
 - f) w polu szóstym – datę wydania postanowienia o wpisie,
 - g) w polu siódmym – datę dokonania wpisu w rejestrze,
- 2) w rubryce drugiej „Zastawnik” – dane dotyczące zastawnika:
 - a) w polu pierwszym – numer kolejny podmiotu w rubryce,

⁴³Dz. U. Nr 134, poz. 892 ze zm.

- b) w polu drugim – oznaczenie podmiotu:
 - Skarb Państwa albo
 - inny podmiot,
 - c) w polu trzecim – nazwę/nazwisko lub pierwszy człon nazwiska złożonego,
 - d) w polu czwartym – drugi człon nazwiska złożonego,
 - e) w polu piątym – pierwsze imię,
 - f) w polu szóstym – drugie imię,
 - g) w polu siódmym – właściwy powszechny numer identyfikacyjny,
 - h) w polu ósmym – kraj,
 - i) w polu dziewiątym – miejscowość,
 - j) w polu dziesiątym – gminę,
 - k) w polu jedenastym – województwo,
 - l) w polu dwunastym – ulicę,
 - ł) w polu trzynastym – numer domu,
 - m) w polu czternastym – numer lokalu,
 - n) w polu piętnastym – kod pocztowy,
 - o) w polu szesnastym – pocztę,
 - p) w podrubryce pierwszej – adres dla doręczeń w Polsce zastawnika posiadającego miejsce zamieszkania (siedzibę) poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej:
 - w polu A1 – nazwę podmiotu lub imię i nazwisko,
 - w polu A2 – miejscowość,
 - w polu A3 – ulicę,
 - w polu A4 – numer domu,
 - w polu A5 – numer lokalu,
 - w polu A6 – kod pocztowy,
 - w polu A7 – pocztę,
- 3) w rubryce trzeciej „Zastawca” – dane dotyczące zastawcy:
- a) w polu pierwszym – numer kolejny podmiotu w rubryce,
 - b) w polu drugim – oznaczenie podmiotu:
 - Skarb Państwa albo
 - inny podmiot,
 - c) w polu trzecim – nazwę/nazwisko lub pierwszy człon nazwiska złożonego,
 - d) w polu czwartym – drugi człon nazwiska złożonego,
 - e) w polu piątym – pierwsze imię,
 - f) w polu szóstym – drugie imię,
 - g) w polu siódmym – właściwy powszechny numer identyfikacyjny,
 - h) w polu ósmym – kraj,
 - i) w polu dziewiątym – miejscowość,
 - j) w polu dziesiątym – gminę,
 - k) w polu jedenastym – województwo,
 - l) w polu dwunastym – ulicę,
 - ł) w polu trzynastym – numer domu,
 - m) w polu czternastym – numer lokalu,

- n) w polu piętnastym – kod pocztowy,
 - o) w polu szesnastym – pocztę,
 - p) w podrubryce pierwszej – adres dla doręczeń w Polsce zastawcy posiadającego miejsce zamieszkania (siedzibę) poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej:
 - w polu A1 – nazwę podmiotu lub imię i nazwisko,
 - w polu A2 – miejscowość,
 - w polu A3 – ulicę,
 - w polu A4 – numer domu,
 - w polu A5 – numer lokalu,
 - w polu A6 – kod pocztowy,
 - w polu A7 – poczta,
- 4) w rubryce czwartej „Dłużnik” – dane dotyczące dłużnika, jeżeli nie jest zastawcą:
- a) w polu pierwszym – numer kolejny podmiotu w rubryce,
 - b) w polu drugim – oznaczenie podmiotu:
 - Skarb Państwa albo
 - inny podmiot,
 - c) w polu trzecim – nazwę/nazwisko lub pierwszy człon nazwiska złożonego,
 - d) w polu czwartym – drugi człon nazwiska złożonego,
 - e) w polu piątym – pierwsze imię,
 - f) w polu szóstym – drugie imię,
 - g) w polu siódmym – właściwy powszechny numer identyfikacyjny,
 - h) w polu ósmym – kraj,
 - i) w polu dziewiątym – miejscowość,
 - j) w polu dziesiątym – gminę,
 - k) w polu jedenastym – województwo,
 - l) w polu dwunastym – ulicę,
 - ł) w polu trzynastym – numer domu,
 - m) w polu czternastym – numer lokalu,
 - n) w polu piętnastym – kod pocztowy,
 - o) w polu szesnastym – pocztę,
 - p) w podrubryce pierwszej – adres dla doręczeń w Polsce dłużnika posiadającego miejsce zamieszkania (siedzibę) poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej:
 - w polu A1 – nazwę podmiotu lub imię i nazwisko,
 - w polu A2 – miejscowość,
 - w polu A3 – ulicę,
 - w polu A4 – numer domu,
 - w polu A5 – numer lokalu,
 - w polu A6 – kod pocztowy,
 - w polu A7 – poczta,
- 5) w rubryce piątej „Przedmiot zastawu”:
- a) w polu pierwszym – nazwę przedmiotu zastawu,
 - b) w polu drugim – numer pozycji Katalogu sposobu opisu przedmiotów zastawu, stanowiącego załącznik nr 1, zwanego dalej Katalogiem,

- c) w polach od trzeciego do ósmego – cechy identyfikacji przedmiotu zastawu według Katalogu,
- d) w polu dziewiątym – sposób oznakowania przedmiotu zastawu,
- 6) w rubryce szóstej – „Szczegóły dotyczące zastawu”:
 - a) w polu pierwszym – określenie rodzaju ujawnionej kwoty poprzez wpis „najwyższa suma zabezpieczenia”,
 - b) w polu drugim – wysokość kwoty,
 - c) w polu trzecim – oznaczenie waluty,
 - d) w polu czwartym – wzmiankę o sposobie zaspokojenia określonym w art. 22,
 - e) w polu piątym – wzmiankę o sposobie zaspokojenia określonym w art. 24,
 - f) w polu szóstym – wzmiankę o sposobie zaspokojenia określonym w art. 27 ust. 1,
 - g) w polu siódmym – wzmiankę o sposobie zaspokojenia określonym w art. 27 ust. 3,
 - h) w polu ósmym – nie dokonuje się wpisu
 - i) w polu dziewiątym – wzmiankę o zastrzeżeniu dotyczącym zbycia przedmiotu zastawu określonym w art. 14 ust. 1,
 - j) w polu dziesiątym – wzmiankę o zastrzeżeniu dotyczącym obciążenia przedmiotu zastawu określonym w art. 14 ust. 1,
- 7) w rubryce siódmej „Wykreślenie zastawu”: w polu pierwszym – wzmiankę o wykreśleniu zastawu z rejestru.

W sądzie składa się jeden (po nowelizacji) egzemplarz urzędowych formularzy i odpowiednią liczbę ich odpisów dla uczestniczących w sprawie osób. Każdy nowy zastaw wpisuje się pod kolejnym numerem zwanym *numerem pozycji rejestru*. Numer ten stanowi najważniejsze kryterium identyfikacji zastawu. Za datę wpisu do rejestru uważa się datę wprowadzenia do rejestru danych zawartych w postanowieniu sądu w przedmiocie wpisu do rejestru. Następnie o tym fakcie zawiadamia się wnioskodawcę i osoby, których ten wpis dotyczy (uczestników postępowania wskazanych przez wnioskodawcę). Każdy zastaw ma zakładane odrębne akta rejestrowe. Należy podkreślić, że w pewnych przypadkach sąd rejestru zastawów przesyła postanowienie o wpisie zastawu określonym podmiotom – z urzędu. I tak zgodnie z art. 41a ZastRiRejZU „*W razie dokonania wpisu zastawu rejestrowego na cywilnym statku powietrznym lub prawach własności przemysłowej, sąd niezwłocznie przesyła do organu prowadzącego rejestr cywilnych statków powietrznych lub organu prowadzącego rejestr danego prawa własności przemysłowej odpis postanowienia o wpisie zastawu rejestrowego wraz z nadanym numerem pozycji rejestru zastawów, celem ujawnienia tego zastawu we właściwym rejestrze*”. Przepisy nie rozstrzygają, czy dotyczy to także postanowienia o wykreśleniu zastawu. Należy uznać, że obowiązek ten powinien być interpretowany ściśle i dotyczyć tylko postanowienia o wpisie zastawu.

Wszystkie czynności, które są związane z prowadzeniem rejestru, dokonywane są przez Rejonowe Sądy Gospodarcze – Wydział Rejestru Zastawów (art. 36 ust. 2 ZastRiRejZU) oraz w Centrali Rejestru Zastawów.

1.8. Problematyka doręczeń w postępowaniu przed sądownym rejestrem zastawów

Przepisy ustawy o zastawie rejestrowym zawierają szczególne zasady dotyczące doręczeń. Także w postępowaniu przed sądownym rejestrem zastawów obowiązuje zasada oficjalności doręczeń, oznaczająca, że doręczenia dokonywane są przez sąd z urzędu.⁴⁴

Zasadą jest stosowanie doręczeń właściwych do rąk adresata.

Doręczeń dokonuje się stronom postępowania. Wyjątkowo sąd z urzędu dokonuje doręczeń podmiotom trzecim, np. Urzędowi Patentowemu, niebędącym uczestnikami postępowania, przy pewnych kategoriach zastawów (dotyczących patentów, znaków towarowych – por. cytowany wcześniej art. 41a ZastRiRejZU).

Co do zasady, doręczeń dokonuje się na adres zamieszkania, w miejscu pracy lub tam, gdzie się adresata zastanie (art. 135 KPC) w przypadku osób fizycznych lub na adres siedziby do rąk organu uprawnionego do ich reprezentowania, pracownika upoważnionego do odbioru pism – w przypadku osób prawnych. Jednakże szczególnie przy postępowaniach następczych przed rejestrem zastawów, tj. o zmianę wpisu lub wykreślenie zastawu, występuje reguła odmienna, w pewnym zakresie modyfikująca zasady ogólne. Doręczeń stronom postępowania (zastawnikowi, zastawcy oraz dłużnikowi), co ma praktyczne znaczenie w postępowaniu o zmianę wpisu, a duże znaczenie przy postępowaniach o wykreślenie – dokonuje się na ich adresy ujawnione w rejestrze zastawów. Zgodnie z art. 41 ust. 2b ZastRiRejZU postanowienie w przedmiocie wpisu sąd doręcza na adres zamieszkania (siedziby) lub adres dla doręczeń ujawniony w rejestrze. O zmianie adresu należy zawiadomić sąd. W razie braku powiadomienia sądu o zmianie adresu, o którym mowa w art. 40 ust. 1 pkt 2, doręczenie dokonane w sposób określony w zdaniu pierwszym uważa się za skuteczne, o czym sąd poucza przy pierwszym doręczeniu.

Powyższy przepis pozwala na pozostawienie korespondencji ze skutkiem doręczenia w aktach, na podstawie zarządzenia w sytuacji, gdy strona, której adres jest wpisany w rejestrze, nie wykona ciężącego na niej obowiązku aktualizacji tychże danych adresowych. W takiej sytuacji sąd może uznać za doręczoną korespondencję na adres ujawniony w rejestrze, chyba że strona wskaże aktualny adres albo jest on sądowi z urzędu znany. O możliwości powstania takiego skutku sąd powinien pouczyć stronę przy pierwszym doręczeniu (w praktyce przy doręczeniu postanowienia o wpisie zastawu). Rygor pozostawienia w aktach korespondencji ze skutkiem doręczenia nie będzie dotyczył tych stron, których dane adresowe nie zostały ujawnione w rejestrze, a są uczestnikami postępowania (np. nabywca przedmiotu zastawu – nieujawniony w rejestrze zastawów).

⁴⁴ H. Pietrzykowski, *Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2006, s. 177.

1.9. Wykonywanie technik informatycznych w wydziałach rejestrowych. Funkcjonowanie sekretariatu sądowego

Zagadnienia z zakresu prowadzenia i wykonywania wszelkich czynności dotyczących wydziału rejestru zastawów uregulowane są w:

1. przepisach procesowych ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (art. 36 i nast.);
2. Regulaminie wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (§§ 151–168 RegSądR),
3. Zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12.12.2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej.

Zgodnie z § 157 RegSądR dokumenty stanowiące podstawę wpisu powinny być dołączone do wniosku w oryginale lub w postaci odpisów urzędowo poświadczonych.

Do wydziałów rejestru zastawów odnoszą się przepisy ogólne z zakresu biurowości w sprawach rejestrowych. Mamy więc do czynienia z takimi urządzeniami ewidencyjnymi jak w szczególności:

- wykazy „Ns-Rej...”,
- księgi pomocnicze,
- zbiory wokand,
- skorowidze alfabetyczno-numerowe (§ 164 RegSekSądZ).

Wykazy komputerowe prowadzone w systemie „Biurowość II” „Ns-Rej.Za” służą do rejestracji wpływających wniosków o wpis, zmianę oraz wykreślenie zastawu (§ 168 RegSekSądZ).

Z wyżej wspomnianego zarządzenia wynika również, że wydziały rejestru zastawów prowadzone są wyłącznie w systemie informatycznym (§ 191 RegSekSądZ). W rozdziale piątym tego zarządzenia wymienia się szczegółowe zasady organizacji pracy i prowadzenia biurowości w wydziałach rejestru zastawów.

Jedną z ważniejszych komórek organizacyjnych w ramach sekretariatu wydziału rejestru zastawów jest sekcja komunikacji, gdzie wprowadzane są dane do centralnego – ogólnopolskiego systemu informatycznego.

Dopuszczalne jest w tym systemie stosowanie technik automatycznych polegających np. na dekretacji spraw za pomocą programu komputerowego (§ 192 RegSekSądZ).

Szczegóły kolejnych faz, które przechodzi każdy wniosek, przedstawiają się następująco:

- wniosek o ustanowienie zastawu wpływający do sądu wpisywany jest pod kolejnym numerem (§ 194 RegSekSądZ),
- po badaniu formalnym i merytorycznym dane z wniosku są sprawdzane z danymi powszechnych systemów numerów identyfikacyjnych PESEL lub REGON, które po poprzednim zarządzeniu sędziego następnie wprowadza się do systemu informatycznego,
- czynność ta jest kontrolowana przez innego pracownika niż ten, który dokonał ww. czynności,

- w razie niezgodności danych PESEL lub REGON sekcja dokumentacji zawiadania o tym sędziego, który wydał zarządzenie, a gdy nie ma tych niezgodności, to przygotowuje projekt postanowienia (§ 195–196, RegSekSądZ),
- tenże projekt postanowienia jest sprawdzany i podpisany przez sędziego, następnie wpisany przez sekretarza do rejestru i nadawany jest jednocześnie numer pozycji rejestru.

Podczas tej ostatniej czynności sekretarz drukuje odpisy postanowienia dla wnioskodawcy i pozostałych uczestników postępowania, informację o dokonanym wpisie, numerze pozycji rejestru i zaświadczenie zawierające numer pozycji rejestru, a następnie dokonuje się doręczeń.

Różnica dotycząca postępowań w ramach rejestru zastawów istnieje w przypadku wykreślenia zastawu, bowiem wykreślenia z rejestru dokonuje się dopiero na podstawie prawomocnego postanowienia, z wyjątkiem sytuacji, gdy wnioskodawcą jest zastawnik (wierzyciel). W takiej sytuacji wykreślenie zastawu następuje na podstawie nieprawomocnego postanowienia.

1.10. Składanie wniosków i uzyskiwanie odpisów oraz zaświadczeń w formie elektronicznej

Po wejściu w życie nowelizacji ustawy z dnia 5.9.2008 r. istnieje, po pierwsze, możliwość składania wniosków do rejestru zastawów (o wpis, zmianę wpisu i o wykreślenie) drogą elektroniczną, jak i po drugie, można uzyskiwać informacje z rejestru zastawów drogą elektroniczną.

Do złożenia wniosku drogą elektroniczną, np. poprzez Internet, konieczne jest: posługiwanie się bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą kwalifikowanego certyfikatu (art. 78 § 2 KC) oraz zarejestrowanie się w systemie teleinformatycznym Ministerstwa Sprawiedliwości (uzyskanie unikalnego loginu i hasła), przez co następuje przypisanie podmiotowi (użytkownikowi) unikalnego adresu internetowego.

Składanie wniosków i dokumentów może być dokonane jedynie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego przez zarejestrowanego użytkownika. W przypadku wniosków składanych do sądu zarejestrowanym użytkownikiem powinna być osoba uprawniona do działania w imieniu wnioskodawcy przed sądem. Adres systemu teleinformatycznego jest dostępny na stronach podmiotowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Biuletynie Informacji Publicznej. Wnioski wraz z załącznikami wypełnia się na urzędowych formularzach dostępnych pod adresem określonym na stronach podmiotowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Biuletynie Informacji Publicznej i opatruje podpisem elektronicznym. Dokumenty dołączone do wniosku składa się w jednym z formatów wskazanych w przepisach o minimalnych wymaganiach dla systemów teleinformatycznych i opatruje się podpisami elektronicznymi osób uprawnionych do ich podpisania.

Natomiast orzeczenia, pisma sądowe, odpisy, zaświadczenia i informacje z rejestru zastawów są doręczane drogą elektroniczną w formacie pdf (Portable Document Format) i opatrzone podpisem elektronicznym uprawnionego pracow-

nika sądu prowadzącego rejestr zastawów (w przypadku odpisów, zaświadczeń i informacji z rejestru podpis składa pracownik Centralnej Informacji o Zastawach Rejestrowych). W pozostałym zakresie por. rozważania dotyczące składania wniosków (e-dostępu) w postępowaniu przed KRS.

1.11. Wybrane orzeczenia

1. Posiadanie przez spółkę akcyjną z siedzibą w Luksemburgu udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością mającej siedzibę w Polsce nie jest prowadzeniem działalności gospodarczej w rozumieniu art. 1 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (**uchwała SN z dnia 23.5.2005 r., III CZP 88/04, OSNC 2006 Nr 1, poz. 5**).
2. Oddalenie wniosku o wpis do rejestru zastawów jest orzeczeniem co do istoty sprawy w rozumieniu art. 519¹ § 1 KPC, rozstrzyga bowiem o braku przesłanek materialnoprawnych wpisu zastawu do rejestru.
3. Zaskarżone orzeczenie sądu pierwszej instancji nie może być zmienione w trybie art. 523 *in fine* KPC. Następny wniosek wymagałby bowiem zmiany umowy zastawniczej. Zatem byłaby to nowa sprawa, a nie odmienne okoliczności sprawy. Nie ma też podstaw do zmiany postanowienia, o której mowa w art. 519¹ § 1 *in fine* KPC. Na podstawie dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego ukształtował się pogląd, że art. 519¹ § 3 KPC nie znajduje zastosowania w rozpoznawanej sprawie. U jego podstaw tkwi wykładnia, według której w art. 519¹ § 3 KPC uregulowano dopuszczalność kasacji w postępowaniu rejestrowym dotyczącym wpisu podmiotów. Tymczasem, jak wiadomo, wpis zastawu rejestrowego jest wpisem ograniczonego prawa rzeczowego. Zatem również przepis art. 519¹ § 3 KPC nie znajduje w tym przypadku zastosowania. Na tle przedstawionych już Sądowi Najwyższemu zagadnień prawnych w postępowaniu o wpis zastawu rejestrowego wyrażone zostały poglądy, które skład rozpoznajczą niniejszą sprawę w pełni podziela (np. **postanowienie SN z 8.7.1998 r., sygn. III CZP 26/98, OSN Nr 2, poz. 31, postanowienie SN z 2.9.1998 r., sygn. III CZP 29/98 – niepublikowane, postanowienie SN z 14.4.1999 r., III CZP 1/99, Prok. i Pr. 1999/10/33**).

2. Postępowanie o wpis zastawu do sądowego rejestru zastawów. Stosowanie formularza RZ-1

2.1. Zagadnienia ogólne

Postępowanie o wpis zastawu rejestrowego do sądowego rejestru zastawów inicjowane jest zawsze na wniosek osoby zainteresowanej. Zgodnie z art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU: „Sąd dokonuje wpisu do rejestru zastawów na wniosek zastawnika lub zastawcy, chyba że przepis szczególny przewiduje wpis z urzędu. Do wniosku należy dołączyć umowę zastawniczą albo umowę, z której wynika nabycie przedmiotu zastawu wraz z zastawem rejestrowym, albo nabycie udziału we współwłasności przedmiotu zastawu, albo nabycie wierzytelności zabezpieczonej

zastawem rejestrowym lub jej części lub inny dokument stanowiący podstawę wpisu". Wpis zastawu nie może odbyć się z urzędu, wyjątkowo zaś wykreślenie zastawu może nastąpić z urzędu (art. 18a ustawy oraz art. 81–82 PrUN). Wpis do sądowego rejestru zastawów jest konieczną przesłanką ustanowienia zastawu rejestrowego. Zasady i tryb dokonywania wpisu w rejestrze regulują przepisy procesowe ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, w art. 39 i nast.

2.2. Uprawnienie do złożenia wniosku w postępowaniu o wpis zastawu

Legitymacja do złożenia wniosku o wpis zgodnie z art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU przysługuje zastawnikowi – wierzycielowi oraz zastawcy (dłużnikowi rzeczowemu). Legitymacja nie przysługuje natomiast dłużnikowi niebędącemu zastawcą (którego dane ujawnia się zgodnie z art. 3 ust. 2 i art. 40 ust. 1 ZastRiRejZU w umowie oraz we wniosku o wpis do rejestru) ani też innym podmiotom.

2.3. Właściwość miejscowa i rzeczowa

Właściwość rzeczową w postępowaniu o wpis wyznacza art. 36 ust. 2 ZastRiRejZU. Rejestr zastawów prowadzą sądy rejonowe (sądy gospodarcze).

Właściwość miejscowa dla zastawu rejestrowego uregulowana jest przez ustawę w sposób szczególny. Z treści art. 36 ust. 3 ZastRiRejZU wynika, że właściwość miejscowa określana jest wg miejsca zamieszkania (siedziby) zastawcy.

Przy postępowaniu o wpis właściwość miejscową określa się za pomocą miejsca zamieszkania zastawcy – jako strony czynności materialnoprawnej.

Omawiany przepis, jak przyjmuje się w piśmiennictwie, jest przejawem właściwości miejscowej wyłącznej. Strony nie mogą w obrębie tej regulacji zawierać np. umowy prorogacyjnej i poddawać wpisowi zastawu wybranemu przez siebie sądowi. Jednocześnie jeżeli okaże się, że zastawca nie posiada siedziby na terenie Polski, to w wypadku gdy nie można ustalić właściwości miejscowej sądu, musiałby ją oznaczyć Sąd Najwyższy.⁴⁵ Inny pogląd w tej materii głosi, że w takiej sytuacji należałoby odpowiednio stosować art. 508 § 1 *in fine* i za właściwy do rozpoznania uznać Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy.

2.4. Wymagania formalne wniosku o wpis zastawu

Wniosek o wpis zastawu musi być sporządzony na urzędowym formularzu (art. 39. ust. 2 ZastRiRejZU). Wzory formularzy określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11.12.2008 r. w sprawie określenia wzorów urzędo-

⁴⁵ Z. Strus, M. Strus-Wołos, Ustawa o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów. Komentarz, Warszawa 1999, wydanie II, s. 109.

wych formularzy wniosków o wpis do rejestru zastawów.⁴⁶ Formularz służący do wpisu zastawu oznaczony jest symbolem RZ-1 (kolor zielony).

W postępowaniu rejestrowym nie jest możliwe składanie wniosku w postaci zwykłego pisma procesowego. Teoria i praktyka dopuszczają składanie pism procesowych w postaci: kserokopii formularzy urzędowych, ich wydruków komputerowych, wydruków formularzy z Internetu własnoręcznie podpisanych.⁴⁷ W przypadku gdy jedna ze stron postępowania ma miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą, koniecznym wymogiem formalnym jest wskazanie adresu do doręczeń w Polsce za pomocą formularza RZ-1A.

Po nowelizacji ustawy wnioski o wpis zastawu mogą być także składane w drodze elektronicznej. *„Wnioski składane drogą elektroniczną powinny być opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. W aktach przechowuje się wydruk tych wniosków i załączniki dokumentów wraz ze wskazaniem osób, które je podpisały”* (art. 39 ust. 2a ZastRiRejZU – por. także wcześniejsze rozważania dotyczące składania wniosków drogą elektroniczną).

Nalożone wymagania oznaczają sformalizowanie sposobu wnoszenia pisma procesowego do sądu i uzasadnione są tym, że rejestr zastawów prowadzony jest w systemie informatycznym, a sam wniosek służy do przenoszenia określonych danych z umowy do komputerowego rejestru.

Zgodnie z § 9 OrgRejR do sądu składa się jeden (po nowelizacji) wypełniony urzędowy formularz wraz z odpowiednią liczbą odpisów, dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom. Wniosek o wpis do rejestru obejmuje jeden przedmiot zastawu, oznaczony zgodnie z katalogiem (§ 4 OrgRejR).

Do wniosku o wpis należy dołączyć umowę zastawniczą na piśmie w oryginale albo w urzędowym odpisie (np. notarialnym), gdyż jest to podstawa wpisu zastawu (tak też § 157 RegSądR). Jeżeli wniosek składany jest drogą elektroniczną, umowa zastawnicza może być złożona w formie elektronicznej, zaopatrzonej w bezpieczny podpis elektroniczny, weryfikowany za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu (art. 78 § 2 KC).

Wnioskodawcami przy wnioskach o wpis zastawu kierowanych do sądu rejestrowego mogą być zastawnik bądź zastawca. Natomiast wnioskodawcą nie może być dłużnik niebędący zastawcą (art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU), chociaż zawsze powinien być uczestnikiem tego postępowania. W przypadku, gdy po stronie zastawnika, zastawcy lub dłużnika występuje spółka cywilna, we wniosku o wpis do rejestru wymienia się wszystkich współników tej spółki. Nazwy i innych danych spółki cywilnej nie podaje się we wniosku (§ 5 OrgRejR).

W wypadku, gdy po stronie zastawnika, zastawcy lub dłużnika występuje więcej niż jeden podmiot, do wniosku o wpis do rejestru należy dołączyć załączniki, złożone na urzędowych formularzach, obejmujące dane wszystkich tych podmiotów (na formularzu RZ-D, § 6 OrgRejR). We wniosku o wpis do rejestru należy podać właściwy powszechny numer identyfikacyjny każdego z podmiotów podlegających wpisaniu do rejestru (PESEL w przypadku osób fizycznych

⁴⁶ Dz. U. z 2008 r. Nr 229, poz. 1532.

⁴⁷ Strona Ministerstwa Sprawiedliwości www.ms.gov.pl oraz www.cors.gov.pl.

oraz współników spółek cywilnych jeżeli są osobami fizycznymi, a w pozostałych przypadkach numer REGON).

3. Sposób wypełniania wniosku o wpis zastawu (formularz RZ-1)

3.1. Opis podmiotów zastawu rejestrowego

Jeżeli chodzi o sposób wypełnienia wniosku, to jeżeli podmiot wpisany w rubrykach „Zastawnik”, „Zastawca” lub „Dłużnik” w polu drugim określony jest jako Skarb Państwa, w kolejnych polach tych rubryk wpisuje się dane dotyczące organu lub jednostki organizacyjnej reprezentującej Skarb Państwa.

W przypadku osób fizycznych należy podać numer identyfikacyjny PESEL (rubryki 2.7b, 3.7b, 4.7b formularza RZ-1), także jeżeli dotyczy to cudzoziemców. Cudzoziemcy, jeżeli nie posiadają numeru PESEL, mogą wystąpić na podstawie art. 31b ust. 1 ustawy z dnia 10.4.1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych⁴⁸, o nadanie numeru PESEL do ministra właściwego do spraw wewnętrznych. W takiej sytuacji do czasu zakończenia postępowania o nadanie numeru PESEL, jeżeli wcześniej złożono wniosek o wpis zastawu, można zawiesić postępowanie o wpis zastawu. Zgodnie z art. 31b ust. 1 Ustawy o ewidencji ludności minister właściwy do spraw wewnętrznych może nadać numer PESEL osobom innym niż wymienione w art. 31a ust. 3 na ich pisemny wniosek, jeżeli odrębne przepisy przewidują potrzebę posiadania numeru PESEL przez te osoby. Osoby, o których mowa w ust. 1, składają umotywowany pisemny wniosek o nadanie numeru PESEL bezpośrednio do ministra właściwego do spraw wewnętrznych wraz z odpisem skróconym aktu urodzenia, a w przypadku osób, które wstąpiły w związek małżeński – wraz z odpisem skróconym aktu małżeństwa opatrzonym adnotacją o aktualnie używanym nazwisku.

W przypadku osób prawnych **prawa obcego** wpis numeru REGON można pominąć, jeżeli podmioty te tego numeru nie posiadają (rubryki wniosku 2.7a, 3.7a, 4.7b). W przypadku gdy jedna ze stron postępowania ma miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą, koniecznym wymogiem formalnym jest wskazanie adresu do doręczeń w Polsce za pomocą formularza RZ-1A.

Rubrykę dane pełnomocnika lub adres do doręczeń wypełnia się wyłącznie wtedy, gdy ustanowiony pełnomocnik jest pełnomocnikiem procesowym albo pełnomocnikiem do doręczeń na terytorium Polski (rubryka 2 D). Adres do doręczeń wskazuje się, jeżeli jest to adres inny niż siedziby lub zamieszkania strony. Musi być to adres w Polsce. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z 2.9.1998 r., III CZP 22/98, OSNC 1999, z. 2, poz. 23: „w rubrykach 2D–2K wniosku nie ujawnia się danych pełnomocnika ustanowionego wyłącznie dla czynności materialnoprawnych”.

Rubrykę 4 (dłużnik) wypełnia się analogicznie jak pola dotyczące zastawcy lub zastawnika, w sytuacji gdy zastawca nie jest jednocześnie dłużnikiem.

⁴⁸ Tekst. jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm.

3.2. Opis przedmiotów zastawu rejestrowego

Zasady opisu przedmiotu zastawu rejestrowego dla potrzeb rejestru zastawów i wniosku o wpis na urzędowym formularzu RZ-1 określone są w „Katalogu sposobu opisu przedmiotów zastawu rejestrowego”, stanowiącym Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów, zwanym dalej katalogiem.

Katalog zasad opisu składa się z ośmiu działów oznaczonych literami od A do G zawierających zasady opisu przedmiotów w nich wyszczególnionych oraz działu H zawierającego zasady opisu właściwe dla innych przedmiotów niż te, dla których zasady opisu zawarte zostały w działach A–G. Każdy dział dzieli się na pozycje, które obejmują zasady opisu dotyczące poszczególnych przedmiotów zastawu. Opis przedmiotu zastawu wg zasad z działu H stosuje się, gdy w działach A–G brak jest pozycji katalogu właściwej dla danego przedmiotu. Zaciemnieniem w katalogu zaznaczone są cechy, według których wyszukiwany jest w rejestrze zastawów przedmiot zastawu rejestrowego (ze wstępu do katalogu).

1. Opis Działów Katalogu:

Dział A – Rzeczy ruchome

Dział B – Zbiór rzeczy ruchomych lub praw stanowiących całość gospodarczą chociażby jego skład był zmienny

Dział C – Współwłasność ułamkowa rzeczy ruchomej oraz wspólność praw (udziały)

Dział D – Wierzytelności i prawa przyszłe

Dział E – Prawa na dobrach niematerialnych

Dział F – Prawa z papierów wartościowych

Dział G – Udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

Dział H – Inne przedmioty niż te, dla których zasady opisu zostały zawarte w działach A–G

Katalog zbudowany jest na zasadzie zbiorów rozłącznych, tzn. jeżeli przedmiot zastawu da się zakwalifikować do jednego z wcześniejszych działów i zawartej w nim pozycji, to niewłaściwe jest opisywanie według pozycji ogólnej. Każdy z działów dzieli się na pozycje oznaczone liczbowo.

Opis poszczególnych przedmiotów sądowego zastawu rejestrowego we wniosku o wpis zastawu

Rzeczy ruchome

Ustawa dopuszcza zastaw na rzeczach ruchomych oznaczonych co do:

- tożsamości – według cech indywidualnych, ściśle określających daną rzecz;
- gatunku – **pod warunkiem, że w umowie zastawniczej określona zostanie ich liczba oraz sposób wyodrębnienia od innych rzeczy tego samego gatunku.**

Rzeczy oznaczone co do tożsamości posiadają ściśle dla nich charakterystyczne cechy. Na ich katalog i sposób identyfikacji w umowie zastawniczej wskazuje wzmiankowany wcześniej „Katalog sposobu opisu przedmiotów zastawu rejestrowego” stanowiący Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Spra-

wiedliwości z dnia 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów. Należy się posilkować katalogiem w sposobie oznaczania rzeczy ruchomej. Działem przewidzianym do opisu tych kategorii rzeczy (oznaczonych co do tożsamości) jest dział A katalogu. I tak w katalogu, w dziale A wyszczególniono następujące kategorie rzeczy i ich oznaczenia literowo-liczbowe:

- Pozycje A 1–4 – samochody,
- Pozycje A 5–10 – pojazdy silnikowe z wyłączeniem samochodów i inne pojazdy,
- Pozycje A 11–16 – urządzenia pływające z wyłączeniem statków morskich wpisanych do rejestru okrętowego,
- Pozycje A 17–24 – statki powietrzne,
- Pozycje A 25–32 – maszyny i urządzenia,
- Pozycje A 33–35 – zwierzęta hodowlane,
- Pozycje A 36–37 – dobra kultury i dzieła sztuki,
- Pozycje A 38–41 – płody upraw rolnych,
- Pozycja A – 42 – biżuteria,
- Pozycja A – 43 – rzeczy przysięłe powstałe w technicznym procesie produkcji,
- Pozycja A – 44 – pożytki naturalne rzeczy.

Poszczególne przedmioty zastawu wymienione w katalogu należałoby w umowie opisywać według cech katalogowych, charakterystycznych dla danego przedmiotu.

Niekiedy powstają praktyczne problemy z zakwalifikowaniem konkretnej rzeczy ruchomej do danej pozycji katalogowej i w konsekwencji wskazania odpowiednich cech (np. w umowie i we wniosku o wpis). Jeżeli chodzi o pojazdy samochodowe, to spełnienie przesłanek w stosunku do jednej z wcześniejszych pozycji katalogu zasad opisu, wyklucza zakwalifikowanie – danego zastawianego pojazdu – według jednej z dalszych pozycji katalogu. Wszelkie pojazdy samochodowe, które konstrukcyjnie odpowiadają samochodom ciężarowym (cysterny, ciągniki siodłowe) należy kwalifikować według pozycji A 2 katalogu, gdyż pomimo zmiany definicji pojęć w prawie o ruchu drogowym nie zmieniły się zasady opisu przedmiotu zastawu rejestrowego.

Co do zasady w dziale A katalogu opisane są rzeczy oznaczone co do tożsamości (z pewnymi wyjątkami), dlatego w pozycjach A 33–34 należy wpisywać pojedyncze sztuki zwierząt. Natomiast, jeżeli przedmiotem zastawu ma być stado zwierząt, to jest to *de facto* zbiór rzeczy oznaczonych co do gatunku, który należy opisać przez analogię według pozycji B 3 katalogu „*Inne zbiory rzeczy lub praw stanowiących organizacyjną całość*” i cech tam podanych, tj. należy określić nazwę zbioru, uczynić wzmiankę o istnieniu szczegółowej listy zbioru, podać wartość zbioru na konkretny dzień oraz miejsce położenia (lokalizację) zbioru.

Pozycje katalogowe A 38–A 41 dotyczą rzeczy ruchomych oznaczonych co do gatunku, które są płodami upraw rolnych identyfikowanymi m.in. poprzez nazwę, gatunek i liczbę ton (kwintali). Z płodami rolnymi będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy staną się samodzielne i zostaną odłączone. Przy tego rodzaju przedmiotach zasadne będzie także dodatkowe oznaczenie przedmiotu zastawu, przewidziane w umowie zastawniczej, wskazane następnie w rejestrze zastawów.

Przedmiotem zastawu mogą być także inne rzeczy, oznaczone co do gatunku – pod warunkiem, że zostaną one wyodrębnione w wystarczający sposób. Brak wystarczającego wyodrębnienia rzeczy oznaczonych gatunkowo rodzi niemożliwość ustanowienia zastawu rejestrowego. Także typowe rzeczy, występujące w obrocie jako rzeczy oznaczone co do tożsamości, zgodnie z wolą stron – mogą zostać oznaczone tylko według cech gatunkowych, np. gotowa produkcja danej fabryki (samochodów). W sytuacji obciążania rzeczy oznaczonych co do gatunku, jak i też zbiorów rzeczy, właściwą do opisu przedmiotu zastawu będzie pozycja B 3 katalogu.

Jeżeli przedmiot zastawu, będący rzeczą ruchomą, którego nie da się zakwalifikować do żadnej pozycji z działu A katalogu, to miarodajną pozycją katalogową dla jego opisu jest dział H, pozycja 1 „inny przedmiot zastawu rejestrowego”.

Rzeczy lub prawa, które zostaną nabyte w przyszłość

Rzeczy przyszłe, powstałe w technicznym procesie produkcji i pożytki naturalne rzeczy (które też są rzeczami przeszłymi) należy opisywać według pozycji A 43 i A 44 oraz zasad tam podanych. W momencie ustanowienia zastawu rzeczy te fizycznie nie istnieją jako samodzielne przedmioty obrotu cywilnoprawnego (są to rzeczy przyszłe *sensu stricto*).

Prawa przyszłe należy opisywać według pozycji D 2 katalogu i cech tam podanych.

Zbiór rzeczy ruchomych lub praw, stanowiący organizacyjną całość gospodarczą, choćby jego skład był zmienny

Zbiorami rzeczy i praw stanowiących organizacyjną całość, choćby ich skład był zmienny, w rozumieniu ustawy o zastawie rejestrowym i katalogu zasad opisu przedmiotu zastawu rejestrowego mogą być:

- a. **Całość mienia ruchomego przedsiębiorstwa** (z wyłączeniem nieruchomości i długów związanych z jego prowadzeniem). Właściwą pozycją do opisu tej kategorii jest pozycja B 1 katalogu i cech tam zawartych (cechy te to: nazwa przedsiębiorstwa, wzmianka o istnieniu szczegółowej listy zbioru, wartość zbioru z podaniem daty jego oszacowania oraz miejsce położenia (lokalizacja zbioru). Zakwalifikować do tej kategorii można całość mienia ruchomego danego przedsiębiorstwa, czyli wszystkie jego środki trwałe (maszyny, urządzenia), wartości niematerialne i prawne (prawa – wierzytelności, prawa na dobrach niematerialnych) i środki obrotowe (łącznie) – surowce, produkcja w toku, wyroby finalne.
- b. **Części mienia ruchomego przedsiębiorstwa** stanowiące organizacyjną całość – choćby jego skład był zmienny. Są to zbiory mniejsze niż całość mienia ruchomego danego przedsiębiorstwa, ale zawierają się pojęciowo w tej pierwszej kategorii. Właściwą pozycją do opisu tej kategorii jest pozycja B 3 katalogu i cechy tam zawarte. W rachubę wchodzi w tej pozycji katalogu surowce do produkcji, zbiór podzespołów, produkcja w toku danego przedsiębiorstwa, produkcja gotowa, całość środków obrotowych przedsiębiorstwa, należności

krótko- i długoterminowe, wszystkie samochody dealera samochodowego w jego przedsiębiorstwie.

- c. Mienie ruchome gospodarstwa rolnego** obejmujące inwentarz żywy (zwierzęta) i martwy (maszyny rolnicze, jeżeli nie są trwale z gruntem związane lub nie są przynależnością gruntu) – z wyłączeniem nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego. Właściwą pozycją do opisu tej kategorii jest pozycja B 2 katalogu i cechy tam zawarte.
- d. Inne zbiory rzeczy lub praw choćby skład ich był zmienny.** Właściwą pozycją do opisu tej kategorii jest pozycja B 3 katalogu i cechy tam zawarte. Oprócz wcześniej wymienionych kategorii pod tę pozycję można zakwalifikować wszelkie zbiory rzeczy lub praw, które stanowiły organizacyjną całość, przy czym cechę tę należy rozumieć liberalnie jak zespoły urządzeń (np. komputerowych), linie technologiczne składające się z wielu elementów, linie produkcyjne, wyodrębnione części przedsiębiorstwa, stada zwierząt.

Udział we współwłasności

Przedmiotem zastawu rejestrowego może być także udział we współwłasności rzeczy ruchomej oraz udział w masie majątkowej – w postaci spadku, także jeżeli w skład spadku wchodzi własność nieruchomości.

Właściwą pozycją katalogową do opisu udziału we współwłasności rzeczy ruchomej jest pozycja C 1 katalogu i cechy tam podane (np. rzecz stanowiąca przedmiot współwłasności, tytuł współwłasności, wielkość udziału stanowiącego przedmiot zastawu).

Właściwą pozycją do opisu udziału w spadku jest pozycja C 2 katalogu.

Przy tak ujętym przedmiocie zastawu istotne jest, aby strony umowy zastawniczej w sposób ścisły wskazały w treści umowy, że ich wolą jest ustanowienie zastawu na udziale we współwłasności rzeczy (do którego opisu właściwy jest dział katalogu C), a nie na całej rzeczy ruchomej – do opisu którego właściwy jest dział A katalogu.

Wierzytelność

Wierzytelności pieniężne i niepieniężne jako przedmiot zastawu rejestrowego podlegają opisowi według działu D pozycji D 1 katalogu i cech tam zawartych, jak w szczególności:

- rodzaj wierzytelności (pieniężna lub niepieniężna),
- podmioty uprawnione, czyli wierzyciel (i jego adres),
- podmioty zobowiązane, czyli dłużnik (i jego adres),
- nazwa (oznaczenie) stosunku prawnego, z którego wynika zastawiana wierzytelność – np. umowa sprzedaży, o dzieło albo inne zdarzenie prawne,
- wartość wierzytelności w kwocie nominalnej,
- rodzaj zabezpieczeń wierzytelności jeżeli wierzytelność podlegająca zastawieniu ma prawne sposoby zabezpieczenia (np. poręczenie).

W ramach tej pozycji katalogowej można opisywać wierzytelność z umów sprzedaży (np. wymagalne wierzytelności wynikające z umorzenia jednostek

uczestnictwa w funduszach – **po ich umorzeniu**), z tytułu ceny, z rachunków bankowych (np. oszczędnościowych). Natomiast jeżeli – jak w praktyce najczęściej się zdarza – przedmiotem zastawu są prawa w postaci jednostek uczestnictwa, to do ich opisu właściwa byłaby pozycja D 2 katalogu i cechy tam podane.

Niektóre częściowe uprawnienia przybierają postać praw względnych – wierzytelności, np. wymagalne roszczenie o zapłatę honorarium z tytułu praw autorskich. W takiej sytuacji zastawem można objąć tylko tę częściową wierzytelność i zakwalifikować ją według pozycji D 1 jako wierzytelność, a nie jako prawo na dobru niematerialnym według działu „E” katalogu – „prawa na dobrach niematerialnych”. Najczęściej w ramach praw na dobrach niematerialnych przedmiotem zastawu rejestrowego będą uprawnienia częściowe praw własności intelektualnej przybierające postać wierzytelności albo roszczenia.

Inne prawa względne, jak opcje, prawa poboru, a także prawa przyszłe opisywane są według pozycji D 2 katalogu i cech tam podanych (które są analogiczne, jak wskazane w przedostatnim punkcie).

Prawa na dobrach niematerialnych

Z dobrami niematerialnymi związane są określone prawa zbywalne, które mogą być obciążone zastawem rejestrowym. Działem właściwym do opisu tej kategorii przedmiotów zastawu rejestrowego jest dział „E” – prawa na dobrach niematerialnych. Należy dodać, że w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 30.6.2000 r. Prawo własności przemysłowej⁴⁹ zmieniło się nazewnictwo niektórych z praw, czego nie uwzględnia katalog zasad opisu przedmiotu zastawu rejestrowego. Ze względu na to, że w każdej pozycji katalogowej podane są informacje, do jakich kategorii dóbr służą zasady opisu w nich zawarte, należy przyjąć, że nadal należy opisywać je dla potrzeb zastawu rejestrowego według dotychczasowych pozycji. W szczególności są to:

- a. prawo z patentu – **do opisu którego właściwa jest pozycja E 1 katalogu i cechy tam podane,**
- b. prawo ochronne na wzór użytkowy – **do opisu którego właściwa jest pozycja E 2 katalogu i cechy tam podane,**
- c. prawo z rejestracji wzoru przemysłowego – **do opisu którego właściwa jest pozycja E 3 katalogu i cechy tam podane, gdyż jest on odpowiednikiem wzoru zdobniczego,**
- d. **prawo z rejestracji topografii układu scalonego** – do opisu którego właściwa jest pozycja E 4 katalogu i cechy tam podane,
- e. **prawo z rejestracji znaku towarowego** – do opisu którego właściwa jest pozycja E 5 katalogu i cechy tam podane.

Poza wyżej wskazanymi prawami na dobrach niematerialnych, które oparte są na rejestracji i niewątpliwie można je stosunkowo łatwo oznaczyć, nauka wyróżnia także inne przedmioty praw na dobrach niematerialnych, które w szczególności nie podlegają rejestracji i których zdolność zastawnicza może być nie-

⁴⁹ Dz. U. Nr 49, poz. 508 z 2001 r. z późn. zm.

kiedy problematyczna, ze względu na wymóg wystarczającej identyfikacji dla potrzeb zastawu rejestrowego. Do opisu praw na dobrach niematerialnych niewymienionych w dziale F należałoby stosować pozycję katalogową H 1 – inny przedmiot zastawu rejestrowego.

Papiery wartościowe

Katalog zasad opisu przedmiotów zastawu rejestrowego wskazuje wprost na następujące kategorie papierów wartościowych, które mogą być przedmiotem zastawu rejestrowego w dziale „F” – prawa z papierów wartościowych:

- a. **weksel** (własny i trasowany), do opisu którego właściwa jest pozycja F 1 katalogu i cechy tam wskazane, jak: rodzaj weksła, podmioty zobowiązane wekslowo, wierzyciel wekslowy – remitent, suma wekslowa, sposób oznaczenia płatności oraz treść indosu zastawniczego,
- b. **obligacja niezdematerializowana** (imienna, jak i na okaziciela), do opisu której właściwa jest pozycja F 2 katalogu i cechy tam wskazane, jak: rodzaj obligacji, oznaczenie emitenta, oznaczenie obligatariusza, wartość nominalna, seria i numer obligacji, sposób oprocentowania. Należy przyjąć, że pod tą pozycją można opisać także zastawioną serię obligacji, wskazując numery obligacji, które są zastawione,
- c. **papier wartościowy znajdujący się w publicznym obrocie (akcje, a także wszelkie inne papiery wartościowe, które podlegają zasadzie dematerializacji w Krajowym Depozycie)**, do opisu którego właściwa jest pozycja F 2 katalogu i cechy tam wskazane, jak: rodzaj papieru wartościowego, oznaczenie emitenta, kod papieru wartościowego zgodnie z art. 55 ustawy z dnia 29.7.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi⁵⁰, po wejściu w życie rozporządzenia dotyczącego organizacji rejestru zastawów, znowelizowano ustawę o publicznym obrocie papierami wartościowymi, a następnie po jej uchyleniu wprowadzono ustawę o obrocie instrumentami finansowymi, czego rozporządzenie i katalog nie uwzględnia, informacje wynikające ze świadectwa depozytowego, informacje wynikające ze świadectwa depozytowego o obciążeniu papierów wartościowych, wartość nominalna papierów wartościowych,
- d. **akcja niezdematerializowana** – w postaci dokumentowej (imienna i na okaziciela), do opisu której właściwa jest pozycja F 4 katalogu i cechy tam wskazane, jak: rodzaj akcji, firma emitenta, oznaczenie sądu, w którym zarejestrowano emitenta oraz numer KRS, wartość nominalna akcji, seria i numery akcji, liczba akcji obciążonych zastawem,
- e. **inny papier wartościowy** – istnieją bowiem kontrowersje, czy w prawie polskim obowiązuje zasada *numerus clausus* papierów wartościowych. Właściwa do opisu jest pozycja F 6 katalogu i cechy tam wskazane, jak: rodzaj papieru wartościowego, podmiot uprawniony z papieru, oznaczenie wystawcy (emitenta), seria i numer papieru wartościowego, treść indosu zastawniczego, liczba papierów obciążonych zastawem. Należy uznać, że ta pozycja katalogu do-

⁵⁰ Dz. U. Nr 183, poz. 1538 ze zm.

tycy papierów wartościowych dokumentowych. Papiery zdematerializowane należałoby opisywać wg pozycji F 2 katalogu.

Udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

Przedmiotem zastawu rejestrowego mogą być także prawa udziałowe wspólnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością. Pozycją właściwą do opisu tego przedmiotu zastawu jest pozycja G 1 i cechy tam podane, jak w szczególności firma, siedziba i adres spółki z o.o., numer KRS, oznaczenie sądu rejestrowego, liczba udziałów objęta zastawem, wartość nominalna udziału, wielkość kapitału zakładowego i liczba udziałów objętych przez wspólników.

Inne przedmioty zastawu rejestrowego

W praktyce obrotu prawnego i gospodarczego mogą pojawiać się także inne dobra lub prawa, które posiadają przymiot zastawialności, będąc oznaczalne, zbywalne i które posiadają obiektywną wartość majątkową, a nie są wymienione w działach A–G katalogu. Wiąże się to z faktem, że trudno przewidzieć wszystkie możliwe prawa, które mogą być potencjalnie przedmiotem zastawu rejestrowego oraz rozwojem ustawodawstwa, które może z czasem uregulować i wprowadzić do obrotu nowe typy majątkowych praw podmiotowych. Do ich opisu przewidziana jest pozycja H 1 katalogu – „*inny przedmiot zastawu rejestrowego*”.

Tytułem przykładu, należy uznać za nowe prawa, które spełniają przymiot zastawialności, a nie istniejące w zasadzie wcześniej jako w pełni zbywalne, prawa majątkowe wynikające z członkostwa w osobowej spółce handlowej. Zgodnie z art. 10 KSH są one zbywalne, mają wartość majątkową i są wystarczająco oznaczalne.

3.3. Opis we wniosku wierzytelności zabezpieczonej zastawem

Właściwe oznaczenie wierzytelności w umowie i we wniosku, po nowelizacji ustawy, polega na wskazaniu **stosunku prawnego, z którego wierzytelność wynika** (w przypadku stosunku umownego będzie to np. rodzaj zawartej umowy, data zawarcia, strony umowy, także np. jej numer) oraz tzw. **kwoty kaucyjnej** (najwyższej sumy zabezpieczenia).

Obecnie można mówić o rozluźnieniu zasady akcesoryjności ze względu na fakt, że strony nie muszą podawać już w umowie i we wniosku o wpis zastawu konkretnej kwoty wierzytelności zabezpieczonej zastawem (w przypadku wierzytelności istniejących, którą to kwotę ujawniano potem w rejestrze dla wiadomości osób trzecich) – ale wystarczy, że określą stosunek prawny, z którego wierzytelność wynika. Można postawić tezę, że zastaw kaucyjny można powołać do życia przez określenie stosunku prawnego oraz dowolną wskazaną kwotę kaucyjną (niższą, równą lub wyższą niż wierzytelność zabezpieczana – ze względu na zabezpieczenie np. należności ubocznych), co prowadzi do wniosku, że w umowie zastawniczej nie identyfikuje się konkretnej wierzytelności, ale sto-

sunek prawny, z którego może wynikać więcej wierzytelności czy też zabezpieczanych roszczeń.

Identyfikacja zabezpieczonego stosunku następuje w umowie zastawniczej, natomiast obecnie w rejestrze ujawniać się będzie wyłącznie najwyższą sumę zabezpieczenia – którą obligatoryjnie wcześniej należy podać w umowie. Zalecą tego rozwiązania jest posługiwanie się wyłącznie tzw. kwotą kaucyjną, która wskazuje na górną granicę odpowiedzialności rzeczowej zastawcy, ale która to kwota nie ma nic wspólnego formalnie z wysokością wierzytelności wynikających ze stosunku prawnego – zabezpieczonego. Zaspokojenie wierzytelności głównych i należności ubocznych z przedmiotu zastawu odbywać się będzie **wyłącznie do kwoty kaucyjnej**.

Wniosek powinien być wypełniony dużymi, drukowanymi literami, pismem maszynowym lub ręcznie. Rubryki niewypełnione należy przekreślić w sposób uniemożliwiający późniejsze dopisywanie danych (z objaśnień do wypełniania formularza).

Wniosek o wpis, jak każde pismo procesowe, powinien być podpisany przez wnioskodawcę osobiście lub przez umocowane przez niego osoby (np. pełnomocnika procesowego – art. 89 KPC).

Wniosek może być złożony do sądu osobiście lub za pośrednictwem urzędu pocztowego.

4. Braki formalne wniosku o wpis

Do przykładowych braków formalnych wniosku, które prowadzą do wezwania wnioskodawcy do ich uzupełnienia, można zaliczyć:

- niezłożenie wystarczającej liczby wniosków i ich wystarczającej liczby odpisów,
- niezłożenie oryginału umowy zastawniczej,
- niewypełnienie wniosku, dużymi, drukowanymi literami, w języku polskim,
- niewskazanie danych **pełnomocnika procesowego** wnioskodawcy, jeżeli został on ustanowiony w sprawie, albo niedołączenie dokumentu pełnomocnictwa,
- niezaznaczenie w formularzu RZ-1, która ze stron umowy, zastawnik czy zastawca, jest wnioskodawcą albo nieokreślenie liczby uczestników postępowania,
- niewskazanie, w wypadku osób fizycznych będących zastawcami (oraz wspólników spółek cywilnych będących osobami fizycznymi), ich imienia i nazwiska, numeru PESEL (a nie REGON), adresu zamieszkania,
- wypełnienie wniosków z omyłkami, w sposób niepełny albo w sposób sprzeczny z treścią umowy zastawniczej,
- opisanie przedmiotu zastawu w wniosku w sposób sprzeczny z zasadami określonymi przez katalog zasad opisu przedmiotu zastawu rejestrowego (Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 15.10.1997 r. w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu prowadzenia rejestru zastawów – omówiony wcześniej),

- błędne wskazanie wysokości najwyższej sumy zabezpieczenia,
- niewskazanie przewidzianych w umowie pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia zastawnika z przedmiotu zastawu rejestrowego (art. 22–27 ZastRiRejZU) oraz niewskazanie wzmianek o zakazie zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu rejestrowego (art. 14 ust. 1 ZastRiRejZU),
- niepodpisanie wniosku przez wnioskodawcę.

4.1. Brak uiszczenia opłaty sądowej

W kwestii obowiązku opłacenia wniosku należy zauważyć, że artykuł 39 ust. 3 ZastRiRejZU jest przepisem szczególnym w stosunku do zasad ogólnych wynikających z KPC (art. 130 § 1 KPC) i reguluje odmiennie skutki nieopłacenia wniosku o wpis (zmianę, wykreślenie) do rejestru zastawów. Brak opłaty sądowej powoduje zwrot wniosku, bez wezwania do uzupełnienia tego braku.

Zgodnie z § 3 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31.1.2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych, jeżeli opłata sądowa została uiszczona na rachunek bieżący dochodów właściwego sądu przed wniesieniem pisma do sądu, **należy do tego pisma dołączyć oryginał lub kopię dowodu wniesienia należnej opłaty.**

Jeżeli do wniosku nie dołączono dowodu uiszczenia wpisu sądowego, a pracownik sądowy nie stwierdził wpływu opłaty na konto sądu, wniosek nie może być uznany za prawidłowo opłacony i podlega zwrotowi na podstawie art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU. Jednakże przepis ten nie reguluje skutków wniesienia wcześniej nieuiszczonej opłaty w następstwie otrzymanego zarządzenia o zwrocie wniosku wydanego w trybie art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU. Wnioskodawca może uiścić brakującą opłatę i złożyć dowód jej uiszczenia w sądzie w terminie 7 dni od daty doręczenia zarządzenia o zwrocie wniosku (z powodu braku opłaty). W takiej sytuacji zgodnie z art. 511¹ § 2 KPC złożony wniosek wywoła skutki od daty pierwotnego złożenia w sądzie. Należy uznać, że przepis ten z braku innych regulacji normuje skutek w postaci wniesienia brakującej opłaty do sądu.

W chwili obecnej uzupełnianie innych braków formalnych niż brak opłaty od wniosku odbywa się na zasadach ogólnych przewidzianych przez art. 130 § 1 KPC i art. 130¹ § 1¹ KPC. Występowanie braków formalnych powoduje wezwanie do ich usunięcia. Ich nieuzupełnienie skutkuje wydaniem przez przewodniczącego zarządzenia o zwrocie wniosku, doręczanego wyłącznie wnioskodawcy.

W orzeczeniu Sądu Najwyższego z 11.2.2000 r.⁵¹ przyjęto, że: „*natura zarządzenia przewodniczącego o zwrocie wniosku o wpis do rejestru zastawów jest taka sama, jak natura zarządzenia przewodniczącego o zwrocie wniosku wszczynającego inne postępowanie nieprocesowe i zarządzenia przewodniczącego o zwrocie pozwu. Zarządzenia takie nie kończą postępowania w sprawie (bo na skutek zwrócenia wniosku lub pozwu wszczęcie postępowania w sprawie okazało się nieskuteczne i w ogóle nie doszło do rozpoczęcia postępowania), nie kończy więc także postępowania w sprawie postanowienie sądu drugiej instancji odda-*

⁵¹ I CZ 231/99, LEX Nr 51650.

lającego zażalenie wniesione na takie zarządzenie, wobec czego postanowienie to nie jest orzeczeniem, od których stosownie do art. 392 § 1 KPC przysługuje kasacja”.

5. Etapy postępowania o wpis zastawu do rejestru

Czynności postępowania rejestrowego po wpłynięciu wniosku do sądu polegają na nadaniu sygnatury akt danej sprawie. Następnie wniosek o wpis podlega rejestracji wstępnej i szczegółowej dokonywanej przez pracownika sekretariatu, który dane z wniosku, takie jak dane osobowe zastawnika, zastawcy i to, co jest przedmiotem zastawu, wprowadza do systemu komputerowego.

Kolejnym krokiem jest przydzielenie danej sprawy przez przewodniczącego sędziemu lub referendarzowi, którzy badają wniosek pod względem formalnym, a w dalszej kolejności merytorycznym. Przydzielenie spraw może odbyć się także za pomocą technik automatycznych programu komputerowego „Biurowość” (§ 182 ust. 3 RegSekSądZ).

Zgodnie z art. 41 ust. 1 ustawy: „Sprawy o wpis do rejestru zastawów rozpoznaje się na posiedzeniu niejawnym; sąd może zarządzić wyznaczenie rozprawy”.

Sędzia bądź referendarz w drodze zarządzenia przekazują wniosek do sekcji wpisów, jeżeli wniosek nadaje się do wpisu, po dokonaniu pozytywnej kontroli formalnej i merytorycznej. Po wprowadzeniu wszystkich danych z wniosku sporządza się projekt postanowienia w sprawie wpisu zastawu rejestrowego w rejestrze zastawów. Następnie taki projekt wraca do sędziego lub referendarza, przez których zostaje sprawdzony i zatwierdzony. W tej fazie wydaje się postanowienie o wpisie zastawu. Polega to na podpisaniu projektu postanowienia przez sędziego lub referendarza. Podstawą wpisu w rejestrze jest nieprawomocne postanowienie (art. 41 ust. 2 ustawy). Jednym z końcowych etapów jest wykonanie, w sekcji wpisów, zarządzenia o wpisie zastawu do rejestru zastawów na podstawie wcześniej podpisanego postanowienia i przesłanie uczestnikom odpisu postanowienia, z pouczeniem o środkach zaskarżenia i zaświadczeniem o dokonaniu wpisu. Wpisu dokonuje się niezwłocznie do rejestru po wydaniu nieprawomocnego postanowienia.

Oczywiście, jeżeli wniosek zawiera braki formalne (omawiane wcześniej), przewodniczący wzywa wnioskodawcę do ich usunięcia w drodze zarządzenia (art. 130 § 1 KPC), chyba że brak ma charakter nieusuwalnego np. brak wniesienia opłaty od wniosku (problematyka omówiona wcześniej). Jeżeli wniosek i dołączona do niego umowa jest niezgodna z prawem – ulega oddaleniu (*argumentum a contrario* z art. 40 ust. 3 ustawy).

Co do doręczeń por. wcześniejsze rozważania.

6. Zakres kognicji sądu rejestrowego

W wyniku nowelizacji ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów z 5.9.2008 r. (art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU w nowym brzmieniu) został zmieniony

zakres kognicji sądu rejestrowego w zakresie badania merytorycznego wniosku oraz podstaw odmowy wpisu do rejestru (oddalenia wniosku).

6.1. Badanie formalne i merytoryczne

Obecnie sąd rejestrowy dokonuje badania wniosku o wpis w dwóch etapach:

- 1) etapie badania formalnego oraz
- 2) etapie badania merytorycznego.

Badanie formalne wniosku

Wymogi formalne nałożone na wnioskodawcę określa art. 39 ZastRiRejZU. Wniosek o wszczęcie postępowania powinien być złożony na urzędowym formularzu (oznaczonym RZ-1). Podobnie rzecz się ma z ujawnianiem zmiany wpisu w rejestrze (formularz RZ-2) oraz wykreślenia zastawu (formularz RZ-3). Teoria i praktyka dopuszczają składanie pism procesowych w postaci: kserokopii, wydruków komputerowych, wydruków z Internetu. Etap badania formalnego nie obejmuje po zmianach ustawy kontroli co do złożenia umowy w terminie, gdyż termin miesięczny do złożenia wniosku (art. 3 ust. 3 ZastRiRejZU) został uchylony. Po nowelizacji ustawy z dnia 5.9.2008 r. dopuszczalne jest składanie wniosków w postaci elektronicznej zaopatrzonych bezpiecznym podpisem elektronicznym za pośrednictwem Internetu (art. 39 ust. 2a ZastRiRejZU). Do wniosku o wpis należy dołączyć umowę zastawniczą w oryginale albo w urzędowym odpisie lub inny dokument uzasadniający dokonanie wpisu (zmiany wpisu/wykreślenia) wraz z odpisami dokumentów i dowodem uiszczenia opłaty sądowej.

Badanie merytoryczne wniosku

Właściwa analiza zakresu kognicji sądu rejestrowego dotyczy merytorycznego etapu badania wniosku, określonego w art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU.

Artykuł 40 ust. 3 w nowym brzmieniu stanowi: *„Rozpoznając wniosek o wpis, sąd bada jedynie treść i formę wniosku oraz dokumentów stanowiących podstawę wpisu w zakresie danych podlegających wpisowi. Sąd odmówi wpisu, jeżeli treść dokumentów stanowiących jego podstawę oczywiście narusza prawo”*.

Przepis ten zawiera sfery:

- 1) pozytywną – określającą zakres badania wniosku i umowy oraz dołączonych dokumentów przez sąd oraz
- 2) negatywną – co oznacza, że pozostałe elementy treści umowy znajdują się poza zakresem badania sądu rejestrowego,
- 3) oraz wskazuje na podstawę oddalenia wniosku, którą może być oczywiste naruszenie prawa.

Zakres przedmiotowy badania **wniosku i dołączonych dokumentów** określa art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU. Sąd obejmuje kontrolą merytoryczną wniosek i dołączone do niego dokumenty. Zgodnie z tym przepisem do wniosku dołącza się następujące dokumenty: umowę zastawniczą albo umowę, z której

wynika nabycie przedmiotu zastawu wraz z zastawem rejestrowym, albo nabycie udziału we współwłasności przedmiotu zastawu, albo nabycie wierzytelności zabezpieczonej zastawem rejestrowym lub jej części lub inny dokument stanowiący podstawę wpisu (art. 39 ust. 1 w brzmieniu po nowelizacji z 5.9.2008 r.).

Te dokumenty (wymienione w art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU), co do zasady wyznaczają zakres badania merytorycznego sądu. Wyjątkowo sąd może sięgnąć do innych dokumentów. W przypadku ustanowienia administratora zastawu konieczne niekiedy będzie sięgnięcie do umowy powołującej instytucję administratora (np. umowy konsorcjalnej). Takie sytuacje należy traktować jednak jako wyjątek, a nie zasadę w świetle wąsko zakreślonej kognicji sądu rejestrowego.

W świetle art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU sąd bada te elementy umowy, które podlegają wpisowi w rejestrze zastawów (art. 40 ust. 2 ZastRiRejZU), to jest:

- 1) elementy podmiotowe dotyczące zastawnika, zastawcy oraz dłużnika, jeżeli nie jest on zastawcą (dane osobowe, adres),
- 2) przedmiotu zastawu rejestrowego,
- 3) wierzytelność zabezpieczoną zastawem rejestrowym,
- 4) pozaegzekucyjne sposoby zaspokojenia zastawnika, określone umową, jeżeli są przewidziane przepisami ustawy,
- 5) zastrzeżenia, zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu.

W rejestrze wpisuje się szereg informacji, np. datę złożenia wniosku o wpis, która rozstrzyga o kolizji pierwszeństwa zastawów, wpływa na treść stosunku zastawu, natomiast nie dotyczy treści samej umowy. Treść umowy możemy podzielić z punktu widzenia kognicji sądu rejestrowego na:

- 1) elementy przedmiotowo istotne (*essentiaalia negotii*), które konstytuują zastaw, podlegają wpisowi w rejestrze (strony umowy, dłużnik niebędący zastawcą, wierzytelność zabezpieczona, przedmiot zastawu),
- 2) elementy przedmiotowo nieistotne (*naturalia negotii*), które nie są jednak wpisane do rejestru,
- 3) elementy podmiotowo istotne (*accidentalia negotii*), które związane są ze stosunkiem zastawu i są, co do zasady, wpisywane do rejestru. Do tych elementów między innymi należy zaliczyć: a) zastrzeżenie, że zastawca przed wygaśnięciem zastawu rejestrowego nie dokona zbycia przedmiotu zastawu lub (art. 14 ust. 1 ZastRiRejZU), b) zastrzeżenie, że zastawca przed wygaśnięciem zastawu rejestrowego nie dokona obciążenia przedmiotu zastawu (art. 14 ust. 1 ZastRiRejZU); c) postanowienia o pozaegzekucyjnych sposobach zaspokojenia zastawnika z przedmiotu zastawu; d) określenie sposobu oznakowania przedmiotu zastawu (art. 40 ust. 1 pkt. 3 ZastRiRejZU); e) postanowienie o wprowadzeniu odstępstwa od zasady, że wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczonej zastawem pociąga za sobą wygaśnięcie zastawu (art.18 ust. 1 ZastRiRejZU – **które to jedno postanowienie umowne nie jest wpisywane do rejestru zastawów**).

W ramach przedstawionego zakresu treści umowy sąd obejmuje swoją kognicją tylko pierwszą i trzecią grupę elementów treści umowy zastawu – ale tylko w zakresie tych elementów, które wpisywane są do rejestru.

Elementy treści umowy zastawu podlegają badaniu zgodności z bezwzględnie obowiązującymi normami całego systemu prawa, w tym w szczególności Konstytucji RP, Kodeksu cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym.

Należy także mieć na względzie dyrektywy ochrony strony słabszej – konsumenta przy tych umowach zastawu, w których z jednej strony występuje przedsiębiorca (np. bank profesjonalista), a z drugiej zastawca – konsument, który zabezpiecza zastawem np. należności z tytułu kredytu konsumpcyjnego (tak najczęściej przy kredytach samochodowych). W tej sytuacji umowa zastawu ma charakter umowy konsumenckiej podlegającej ochronie wynikającej z tego tytułu.

Inne elementy treści umowy (pkt 2 i pkt 3 w zakresie nieujawnionym w rejestrze) nie podlegają badaniu przez sąd rejestrowy. Ciężar dbałości o spełnienie wszystkich przesłanek skutecznego ustanowienia zastawu przesunięty został na strony – zastawnika i zastawcę, pozostawiając sądowi rolę arbitra reagującego na naruszenie prawa w ograniczonym, ściśle wąskim zakresie.

Tytułem przykładu sąd bada kwestie podmiotowe, jak: legitymację stron do złożenia wniosku, zdolność do czynności prawnych, kompetencje do bycia zastawcą (kompetencje właścicielskie – art. 2 ZastRiRejZU), podstawy do powołania administratora zastawu (art. 4 ZastRiRejZU). Sąd bada także prawidłowość wskazania w umowie wierzytelności i jej najwyższej sumy zabezpieczenia, jej pieniężny charakter oraz kwestie dotyczące przedmiotu zastawu, jak zdolność zastawnicza (czy dany aktyw może być obciążony zastawem rejestrowym, jego oznaczalność, a wreszcie poprawność wprowadzenia do umowy zakazów zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu rejestrowego oraz pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia przewidzianych przez ustawę. Wskazuje się np., że badanie obejmuje w szczególności, czy dany aktyw może stanowić przedmiot zastawu rejestrowego (art. 7 ZastRiRejZU), czy posiada zdolność zastawniczą, czy jest wystarczająco identyfikowalny i czy został prawidłowo opisany w umowie zastawniczej. Wydaje się, że wprowadzenie innych niż przewidziane przez ustawę pozaegzekucyjnych sposobów zaspokojenia zastawnika leży poza kognicją sądu rejestrowego ze względu na wąsko sformułowany art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU. Mogą one być badane w postępowaniu spornym, a nie rejestrowym.

Sąd bada także, czy wpis może być dokonany ze względu na ogłoszoną upadłość z opcją likwidacyjną. Jest to pozytywna strona kognicji sądu.

Jak wyżej wskazano, sąd nie bada treści i formy wniosku, umowy i dołączonych dokumentów w ramach określonych w pkt 1 i 3, poza zakresem postanowień umownych nieobjętych wpisem, chociażby nawet były one skuteczne *erga omnes* (np. klauzulę o niewygasaniu zastawu z art. 18 ZastRiRejZU), nie bada także postanowień objętych dyspozytywnymi przepisami ustawy, a niewpisywanych do rejestru oraz tych postanowień, które są skuteczne wyłącznie na linii zastawnik – zastawca (*inter partes*).

Osobną kwestią jest podstawa oddalenia wniosku (odmowy wpisu). Nie każde bowiem naruszenie prawa objęte zakresem badania sądu w zakresie jego wąskiej kognicji skutkuje odmową dokonania wpisu, ale jedynie takie, które w sposób oczywisty narusza prawo.

Dotyczy to więc naruszeń prawa, które są rażące i na pierwszy rzut oka są niezgodne⁵² z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa (np. naruszenie zakazu zastawiania akcji spółki przed jej zarejestrowaniem – art. 16 KSH) – bez potrzeby zastanawiania się czy głębszej analizy. Nie dotyczą więc samych tylko wątpliwości co do ewentualnego naruszenia prawa. Te powinny być przez sąd rozstrzygane zgodnie z zapisem ustawowym „na korzyść wnioskodawcy”, co oznacza dokonanie wpisu – gdyż naruszenie nie jest oczywiste. Sąd pełni tu tylko rolę strażnika praw ingerującego w proces wpisu zastawu wyjątkowo.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące „oczywistości naruszenia prawa” jako przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazało na pewne reguły kwalifikacji naruszenia prawa jako „oczywistego”. Są to:

- a) oczywistość naruszenia jest widoczna *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej⁵³,
- b) kwalifikowany charakter naruszenia prawa (a nie tylko zwykłe naruszenie prawa)⁵⁴,
- c) oczywistość jest niewątpliwa jeżeli nie wymaga badania.⁵⁵

Jak się wydaje, zapis ten pozwala na pomijanie badania przez sąd, czy istnieją ograniczenia umowne lub statutowe w rozporządzaniu przedmiotem zastawu, gdyż te z reguły (zakaz umowny zbycia akcji) nie wywołują bezwzględnej nieważności czynności prawnej, ale jej bezskuteczność (np. zawieszoną). Również w świetle art. 58 § 3 KC, jeżeli trzon stosunku zastawu jest ukształtowany przez strony zgodnie z prawem, to należy utrzymać zastaw w mocy przez jego wpis, a nie odmawiać wpisu.

W związku z tym, że przyjmuje się, że nie można dokonać częściowego wpisu i częściowej odmowy wpisu przy pierwszym wniosku o zarejestrowanie zastawu, to oddalenie wniosku wchodzi w rachubę tylko przy oczywistej niezgodności z prawem postanowień podlegających wpisowi w rejestrze. Podobnie należy traktować wniosek o wykreślenie. Natomiast należałoby dopuścić możliwość

⁵² Pojęcie „oczywistego naruszenia prawa” pojawia się w systemie prawa pozytywnego na tle art. 79 ust. 1 lit. e oraz lit. f uKSCyWU. Oczywistość oznacza tu także naruszenie prawa narzucające się od razu bez potrzeby prowadzenia głębszej analizy sprawy. Dotyczyć będzie podstawowych zasad prawnych.

⁵³ SN wskazał, że: „O ile dla uwzględnienia kasacji wystarczy wykazanie usprawiedliwionej podstawy, np. przez wykazanie, że zaskarżone orzeczenie narusza prawo materialne i formalne w sposób określony w art. 393¹ pkt 1 i 2 KPC, to dla jej przyjęcia do rozpoznania wysiłek autora kasacji powinien koncentrować się na wykazaniu kwalifikowanej postaci tego naruszenia, polegającej **na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej**” (postanowienie SN z 16.9.2003 r., IV CZ 100/03, LEX Nr 82274).

⁵⁴ SN wskazał, że: „Przedstawiając jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji «oczywiste naruszenie prawa», skarżący powinien **wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia**” (postanowienie SN z 1.1.2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, z. 3, poz. 49, z głosem częściowo krytyczną S. Dalki, [w] PPE 2004, z.10–12, s. 100).

⁵⁵ Jak stwierdził SN: „(...) tylko Sąd Najwyższy – a nie strona – władny jest ocenić, czy kasacja jest bezzasadna oraz czy doszło do naruszenia prawa. Chodzi przy tym o zasadność (bezzasadność) „oczywistą”, stwierdzalną przez Sąd Najwyższy ***prima facie*, niewątpliwą, niewymagającą badania, występującą w ramach podstaw, a nie obok czy niezależnie od nich**” (postanowienie SN z 20.12.2001 r., III CKN 557/01, LEX Nr 53312).

częściowej odmowy wpisu przy wniosku o zmianę wpisu w rejestrze zastawów, gdy część wniosku jest niezgodna z prawem.

W przypadku istnienia wadliwości wniosku, wzorem postępowania wiecystoksięgowego należałoby wzywać do usunięcia przeszkody do wpisu zastawu, dostrzeżonego przez sąd (postępowanie brakowe), a nie od razu oddać wniosek, co pozwoliłoby na utrzymanie pierwszeństwa wpisu złożonego wniosku i ustanowionego na jego podstawie zastawu.

7. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku.

Wpis zastawu do rejestru zastawów. Treść wpisu

Sprawy o wpis zastawu, jego wykreślenie lub zmianę są rozpoznawane na posiedzeniu niejawnym. Istnieje jednak możliwość wyznaczenia rozprawy (art. 41 ust. 1 ustawy). Postępowanie rejestrowe jest w wyższym stopniu sformalizowane niż procesowe. W postępowaniu nieprocesowym orzeczenia co do istoty zapadają w formie postanowień (art. 516 KPC). Podstawą dokonania wpisu w rejestrze jest wydane przez sąd nieprawomocne postanowienie o wpisie lub o zmianie wpisu w rejestrze zastawów. Natomiast wykreślenie zastawu z rejestru może nastąpić na podstawie prawomocnego postanowienia o wykreśleniu, za wyjątkiem sytuacji, gdy wniosek o wykreślenie złożył zastawnik. W takiej sytuacji wykreślenie zastawu dokonywane jest wyjątkowo na podstawie nieprawomocnego postanowienia. Artykuł 41 ust. 3 ZastRiRejZU reguluje w sposób szczególnie kwestię sporządzania uzasadnień od postanowień wydawanych na posiedzeniu niejawnym. Stanowi on odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 517 KPC w zw. z art. 357 § 2 KPC, zgodnie z którą sąd uzasadnia z urzędu każde postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, które podlega zaskarżeniu. W świetle przepisu art. 41 ust. 3 ZastRiRejZU, sąd uzasadnia wyłącznie z urzędu wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie niezgodne z wnioskiem. W pozostałych przypadkach, innych niż określone w art. 41 ust. 3 ZastRiRejZU postanowienia, sąd uzasadnia, jeżeli w ustawowym terminie od jego doręczenia lub ogłoszenia na posiedzeniu jawnym zostanie wniesiony środek odwoławczy (art. 43 ust. 4 ZastRiRejZU). Sąd powinien z urzędu doręczać wszystkie postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym. Należy przyjąć, że sąd ma obowiązek sporządzenia uzasadnienia także w innych wypadkach poza wskazanymi w art. 41 ust 3 i 4 ustawy, jak w szczególności na wniosek uczestnika o sporządzenie uzasadnienia złożonego w terminie tygodniowym:

- od dnia ogłoszenia postanowienia podlegającego zaskarżeniu, gdy ogłoszono je na posiedzeniu jawnym,
- od dnia zaskarżenia, gdy uzasadnienie nie zostało sporządzone z urzędu na posiedzeniu niejawnym, gdyż wydano je zgodnie z wnioskiem (art. 328 § 1 zdanie 1 KPC),
- jeżeli w ustawowym terminie, liczonym od daty doręczenia postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym zgodnie z wnioskiem, zostanie złożony środek zaskarżenia, a wydano postanowienie, które podlega zaskarżeniu (art. 41 ust. 4 ustawy).

Treść wpisu określa wcześniej wzmiankowany art. 40 ust. 1 ZastRiRejZU, a szczegółowo go dookreśla § 3 OrgRejR.

Wpis zastawu rejestrowego do rejestru zastawów obejmuje:

- 1) datę złożenia wniosku o wpis,
- 2) imię i nazwisko (nazwę), właściwy powszechny numer identyfikacyjny oraz miejsce zamieszkania (siedzibę) i adres zastawcy, zastawnika oraz dłużnika niebędącego zastawcą; w przypadku, gdy zastawca, zastawnik lub dłużnik posiada miejsce zamieszkania (siedzibę) poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej wpisuje się ponadto adres dla doręczeń w Polsce,
- 3) oznaczenie przedmiotu zastawu rejestrowego oraz, jeżeli umowa zastawnicza to przewiduje, sposób jego oznakowania,
- 4) oznaczenie najwyższej sumy zabezpieczenia i waluty, w której jest wyrażona,
- 5) określony umową zastawniczą sposób zaspokojenia zastawnika, jeżeli jest przewidziany przepisami niniejszej ustawy,
- 6) zastrzeżenia, o których mowa w art. 14 ust. 1.

8. Środki zaskarżenia

Zgodnie z art. 41 ust. 5 ZastRiRejZU od postanowienia co do istoty w przedmiocie wpisu przysługuje apelacja. Za postanowienia co do istoty, od których przysługuje środek odwoławczy w postaci apelacji, należy także, zgodnie z art. 40 ust. 2 ZastRiRejZU, traktować postanowienia o zmianie wpisu i postanowienia o wykreśleniu zastawu rejestrowego. W przypadku gdy postanowienie o wpisie (zmianie wpisu, wykreśleniu) wydał referendarz sądowy, na jego orzeczenie przysługuje środek zaskarżenia w postaci skargi na czynności referendarza (art. 398²² KPC).

Skuteczne wniesienie skargi na czynność referendarza powoduje, że orzeczenie referendarza traci moc, za wyjątkiem postanowienia o wpisie zastawu (zmianie wpisu, wykreśleniu). W sytuacji gdy referendarz sądowy wyda postanowienie o wpisie zastawu do rejestru zastawów, wpis ten, jak i wydane orzeczenie referendarza pozostaje w mocy do czasu rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy, który rozpoznaje skargę jako sąd pierwszej instancji (rozpoznanie sprawy ponownie, brak dewolutywności skargi). W następstwie postępowania w przedmiocie rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis utrzymuje w mocy albo uchyla w całości lub części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza (art. 518¹ § 3a KPC).

Skargę na orzeczenie (czynność) referendarza sądowego wnosi się do sądu w terminie tygodniowym:

- 1) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony,
- 2) w innych wypadkach, niż wymienione w pkt 1 – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności,
- 3) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności (...) – (art. 518¹ § 4 KPC).

Inne postanowienia sądu niedotyczące istoty sprawy i zarządzenia przewodniczącego, podlegają zaskarżeniu – jeżeli przepis szczególnie tak stanowi – w drodze zażalenia, np. art. 394 § 1 KPC w zw. z art. 41 ust. 6 OrgRejR. Dotyczy to np. zarządzenia o zwrocie wniosku z tytułu nieuzupełnionych braków (art. 130 § 2 KPC), odmowy zwolnienia od kosztów sądowych.

W kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej od postanowień w przedmiocie wpisu zastawu wypowiedział się Sąd Najwyższy. W postanowieniu z dnia 8.7.1998 r., III KPC CZP 26/98⁵⁶, Sąd Najwyższy stwierdził, że „*postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 KPC jest postępowanie w sprawach związanych z prowadzeniem rejestru służącego ujawnianiu określonych podmiotów i danych o nich. Zakresem zastosowania art. 519¹ § 3 KPC nie są zatem objęte sprawy o wpis w rejestrze niemającym – jak w szczególności rejestr zastawów – charakteru podmiotowego. Wobec czego, w postępowaniu o wpis do rejestru zastawów kasacja przysługuje na zasadach ogólnych*”.

Również w postanowieniu z 2.9.1998 r., III CZP 29/98⁵⁷, Sąd Najwyższy przyjął, że: „*Postanowienie oddalające wniosek o wpis zastawu do rejestru zastawów może podlegać kontroli kasacyjnej*”. Co do wysokości opłat zob. wcześniejsze rozważania.

9. Wybrane orzeczenia

1. Postanowienie oddalające wniosek o wpis zastawu do rejestru zastawów może podlegać kontroli kasacyjnej (**postanowienie SN z 2.9.1998 r., III CZP 29/98, OSNC 1999 Nr 2, poz. 37**).
2. Od postanowienia sądu drugiej instancji o oddaleniu zażalenia na zarządzenie o zwrocie wniosku o wpis do rejestru zastawów kasacja nie przysługuje (**postanowienie SN z dnia 31.3.2000 r., V CKN 1108/00, OSNC 2000 Nr 7–8, poz. 136**).
3. Postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 KPC jest postępowanie w sprawach związanych z prowadzeniem rejestru służącego ujawnianiu określonych podmiotów i danych o nich. Zakresem zastosowania art. 519¹ § 3 KPC nie są zatem objęte sprawy o wpis w rejestrze niemającym – jak w szczególności rejestr zastawów – charakteru podmiotowego. Wobec czego w postępowaniu o wpis do rejestru zastawów kasacja przysługuje na zasadach ogólnych (**postanowienie z dnia 8.7.1998 r., III CZP 26/98, OSNC 1999, z. 2, poz. 31**).
4. Przedstawiając jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji „*oczywiste naruszenie prawa*”, skarżący powinien wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia (**postanowienie SN z 10.1.2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, z. 3, poz. 49**).
5. Natura zarządzenia przewodniczącego o zwrocie wniosku o wpis do rejestru zastawów jest taka sama, jak natura zarządzenia przewodniczącego o zwrocie wniosku wszczynającego inne postępowanie nieprocesowe i zarządzenia przewodniczącego o zwrocie pozwu. Zarządzenia takie nie kończą postępowania w sprawie (bo na skutek zwrócenia wniosku lub pozwu wszczęcie postępowania w sprawie okazało

⁵⁶ OSNC 1999 z. 2, poz. 31.

⁵⁷ OSNC 1999 Nr 2, poz. 37.

się nieskuteczne i w ogóle nie doszło do rozpoczęcia postępowania), nie kończy więc także postępowania w sprawie postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie wniesione na takie zarządzenie, wobec czego postanowienie to nie jest orzeczeniem, od którego stosownie do art. 392 § 1 KPC przysługuje kasacja (**postanowienie SN z 11.2.2000 r., I CZ 231/99, LEX Nr 51650**).

6. W rubrykach 2D–2K wniosku (o wpis zastawu) nie ujawnia się danych pełnomocnika ustanowionego wyłącznie dla czynności materialnoprawnych (**uchwała SN z 2.9.1998 r., III CZP 22/98, OSNC 1999 Nr 2, poz. 23**).

10. Postępowanie o zmianę wpisu zastawu w sądowym rejestrze zastawów. Stosowanie formularza RZ-2

10.1. Legitymacja do złożenia wniosku o zmianę wpisu

W literaturze przedmiotu wyraźnie wskazuje się, iż odmiennie niż przy postępowaniu o wpis zastawu, krąg osób legitymowanych do złożenia wniosku o zmianę wpisu nie określa art. 39 ust. 1 ustawy (dawniej art. 3 ust. 3). Należy przyjąć, że przepis ten dotyczy wyłącznie legitymacji przy wniosku o wpis zastawu rejestrowego. Wskazuje on, że wnioskodawcami przy wnioskach o wpis kierowanych do sądu rejestrowego może być zastawnik bądź zastawca. Natomiast wnioskodawcą nie może być dłużnik niebędący zastawcą. Należy wskazać, że dopuszczalność zmiany zastawnika, wskutek cesji wierzytelności zabezpieczonej sądowym zastawem rejestrowym, przewiduje art. 17 ZastRiRejZU. Jest on uzupełniającą podstawą prawną, która wskazuje na krąg osób legitymowanych do złożenia wniosku o zmianę wpisu w rejestrze. W konsekwencji prawa do złożenia wniosku o zmianę wpisu nie będzie miał wyłącznie zastawnik i zastawca. Przy czym, jeżeli po stronie zastawcy lub zastawnika występuje kilka podmiotów, to każdy może samodzielnie pełnić rolę wnioskodawcy. Legitymację będzie posiadał też cesjonariusz nabytej wierzytelności zabezpieczonej sądowym zastawem rejestrowym, nabywca przedmiotu zastawu rejestrowego oraz, jak się wydaje, dłużnik, niebędący zastawcą, który przejął dług od dotychczasowego dłużnika w trybie art. 525 KC.

W przypadku gdy po stronie zastawnika, zastawcy lub dłużnika występuje spółka cywilna, we wniosku o wpis do rejestru wymienia się wszystkich współników tej spółki. Nazwy i innych danych spółki nie podaje się we wniosku (§ 5 OrgRejR).

W wypadku gdy po stronie zastawnika, zastawcy lub dłużnika występuje więcej niż jeden podmiot, do wniosku o wpis do rejestru należy dołączyć załączniki, złożone na urzędowych formularzach, obejmujące dane wszystkich tych podmiotów – formularze RZ-W (§ 6 OrgRejR).

10.2. Właściwość miejscowa i rzeczowa

Właściwość miejscowa dla zastawu rejestrowego uregulowana jest przez ustawę w sposób szczególny. Właściwość miejscową w postępowaniu o zmianę wpisu określa art. 36 ust. 4 ZastRiRejZU. Zgodnie z tym uregulowaniem sąd,

który dokonał wpisu zastawu rejestrowego do rejestru zastawów, pozostaje właściwy dla dokonania dalszych wpisów dotyczących tego zastawu. Powołany przepis będzie miał także zastosowanie do postępowań incydentalnych.

W przepisie tym mamy do czynienia ze stabilizacją właściwości sądu dla postępowań następujących w stosunku postępowania o ustanowienie zastawu, jak w szczególności postępowania o zmianę wpisu i w postępowaniu o wykreślenie zastawu.

Przepis art. 36 ust. 4 ZastRiRejZU także, jak przyjmuje się w piśmiennictwie, jest przejawem właściwości miejscowej wyłącznej. Strony nie mogą zawierać umowy prorogacyjnej i poddawać wpisowi zastawu wybranemu przez siebie sądowi. Powołany przepis będzie miał także zastosowanie do postępowań incydentalnych w przedmiocie dołączenia dokumentów do akt zastawu wcześniej zarejestrowanego.

Co do kwestii właściwości miejscowej por. uwagi zawarte w rozdz. 1.6.

10.3. Wymagania formalne wniosku o zmianę wpisu zastawu w rejestrze zastawów. Sposób wypełniania wniosku formularz RZ-2

Postępowanie o zmianę wpisu zastawu rejestrowego w rejestrze zastawów inicjowane jest także zawsze na wniosek osoby zainteresowanej. Zmianę wpisu do sądowego rejestru zastawów należy traktować jako wpis zmieniający, który wywołuje skutki prawne w zakresie zmian danych ujawnianych w rejestrze (por. art. 40 ust. 1 ZastRiRejZU) wobec osób trzecich (innych niż zastawca i zastawnik) od chwili dokonania zmiany wpisu w rejestrze.

Wniosek o zmianę wpisu zastawu musi być sporządzony na urzędowym formularzu (art. 39. ust. 2 ZastRiRejZU). Wzory formularzy określa wcześniej wzmiankowane Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11.12.2008 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do rejestru zastawów. Formularz służący do zmiany wpisu zastawu oznaczony jest symbolem RZ-2 (kolor niebieski). W wypadku gdy w sprawie występuje więcej niż jeden podmiot w charakterze wnioskodawcy, ich dane należy wskazać na uzupełnieniu formularza oznaczonym RZ-W. Natomiast zmiany danych, które nie mieszczą się na formularzu RZ-2, powinny być dokonane na formularzu RZ-Z. W przypadku gdy jedna ze stron postępowania ma miejsce zamieszkania lub siedzibę za granicą, w celu wskazania adresu do doręczeń w Polsce należy dołączyć wypełniony formularz RZ-2A.

Wskazane powyżej wymogi oznaczają sformalizowanie sposobu wnoszenia pisma procesowego do sądu, które jak w wypadku postępowania o wpis zastawu, uzasadnione są tym, że rejestr zastawów prowadzony jest w systemie informatycznym, a sam wniosek służy do weryfikacji, identyfikacji danych i przeniesienia ich do systemu komputerowego rejestru zastawów.

Także w wypadku wniosku o zmianę wpisu, zgodnie z postanowieniami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości regulującego szczegółową organizację i prowadzenie rejestru zastawów (por. § 9 OrgRejR) do sądu składa się jeden oryginalny wypełniony urzędowy formularz wraz z odpowiednią liczbą odpisów, dla

doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom. Jeżeli zmiana nie ma charakteru technicznego, ale jest wynikiem zmiany treści umowy zastawniczej (praw i obowiązków stron), to do wniosku o wpis należy dołączyć zmianę (aneks) umowy zastawniczej. Innymi dokumentami, które mogą stanowić podstawę zmiany wpisu, są: umowa cesji wierzytelności zabezpieczonej zastawem, umowa zmiany dłużnika, umowa przenosząca własność przedmiotu zastawu (jeżeli nie zastrzeżono zakazu zbycia przedmiotu zastawu – art. 14 ZastRiRejZU), postanowienie o stwierdzeniu nabycia praw do spadku.

Formularz zawiera **część obligatoryjną**, którą należy zawsze wypełnić, i **część fakultatywną**, którą wypełnia się, jeżeli dotyczy informacji, których zmiana ma być ujawniona w rejestrze.

Do elementów obligatoryjnych należy zaliczyć wskazanie wnioskodawcy wniosku o zmianę oraz numer pozycji rejestru zastawów. Kwestią interesującą jest to, że wniosek o zmianę wpisu nie daje możliwości wskazania innych podmiotów postępowania (uczestników) poza wnioskodawcą. Zmiana wpisu może polegać na 1) wpisie (nowych danych), 2) wykreśleniu częściowym wpisu oraz 3) wykreśleniu danych dotychczasowych i wpisaniu nowych danych. Zmiana wpisu, w części fakultatywnej wniosku, w szczególności może dotyczyć:

- elementów podmiotowych (podmiotów – zastawnika, zastawcy, dłużnika),
- elementów przedmiotowych (cech przedmiotu zastawu rejestrowego),
- wierzytelności,
- danych o charakterze technicznym.

Do elementów podmiotowych należy zaliczyć zmianę wpisu (w podanym wyżej znaczeniu) dotyczącą osoby:

- zastawnika,
- zastawcy,
- dłużnika niebędącego zastawcą.

Zmiana wpisu będzie polegać na zmianie nazwy, zmianie nazwiska, adresów lub siedziby, a także na zmianie numerów REGON w wypadku osób prawnych oraz numeru PESEL w wypadku osób fizycznych. Może się ona wiązać ze zbyciem przedmiotu zastawu, przelewem wierzytelności zabezpieczonej sądowym zastawem rejestrowym albo też dziedziczeniem spadku, w skład którego wchodzi przedmiot zastawu. Częstość przypadkiem zmian podmiotowych będzie sytuacja, gdy jedna ze stron stosunku zastawu działająca w postaci spółki prawa handlowego będzie podlegała transformacji, przejęciu lub połączeniu. Jeżeli zmiana wpisu do rejestru zastawów polega na wpisaniu spółki przejmującej w miejsce przejmowanej, to należy to traktować w kategoriach wykreślenia dotychczas wpisanego podmiotu w rejestrze, a w jego miejsce wpis nowego podmiotu pod kolejną liczbą porządkową (np. numer 2) w rejestrze.

Jak przyjął Sąd Najwyższy, „w razie połączenia się spółek (art. 492 § 1 pkt 1 KSH) wpis spółki przejmującej do księgi wieczystej może nastąpić na podstawie danych z rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym potwierdzonej odpisem”.⁵⁸ Zasadę tę, w braku stosownego aneksu do umowy zastawu, można stosować odpowiednio do rejestru zastawów.

⁵⁸ Postanowienie SN z dnia 16.3.2005 r., IV CK 495/04, *Wok.* Nr 7–8, poz. 15.

Zmiany przedmiotowe mogą dotyczyć elementów dotyczących przedmiotu zastawu rejestrowego, w szczególności jednej lub kilku jego cech. Należy przyjąć, że, co do zasady, nie można w trybie zmiany wpisu „wymienić przedmiotu zastawu na inny”, gdyż byłby to faktycznie inny zastaw, do czego służy tryb ustanawiania zastawu. Wyjątkiem będzie sytuacja, o której mowa w art. 10 ZastRiRejZU: „1. Jeżeli umowa zastawnicza nie stanowi inaczej, zastaw obejmuje rzeczy, prawa lub składniki zbioru rzeczy lub praw, które weszły w miejsce pierwotnego przedmiotu zastawu jako ich surogat, chyba że zmiana przedmiotu zastawu rejestrowego powoduje pokrzywdzenie zastawnika. Zmieniony przedmiot zastawu rejestrowego ujawnia się w rejestrze zastawów na wniosek zastawcy lub zastawnika. 2. Jeżeli umowa zastawnicza nie stanowi inaczej, zastaw rejestrowy obejmuje przysługujące zastawcy roszczenia o odszkodowanie z tytułu utraty, zniszczenia, uszkodzenia lub obniżenia wartości przedmiotu zastawu rejestrowego”, gdy dochodzi do zmiany przedmiotu zastawu rejestrowego w normalnym toku rzeczy, przy zaistnieniu przypadku tzw. surogacji rzeczowej (np. wymiana rzeczy w ramach uprawnień gwarancyjnych, przejście zastawu na akcje lub udziały spółki przejmującej w miejsce akcji lub udziałów spółki przejmowanej w procesie fuzji spółek). Sposób opisu przedmiotu zastawu przy wniosku o zmianę odbywa się według zasad opisu dla potrzeb wniosku o wpis zastawu.

Zmiana wpisu może dotyczyć **wierzytelności zabezpieczonej** zastawem. Polegać może ona na zmianie wysokości wierzytelności, np. w drodze zawarcia aneksu do umowy.

Zmiany techniczne mogą polegać np. na wykluczeniu omyłek powstałych przy ustanawianiu i wpisie zastawu w rejestrze, jeżeli brak jest podstaw do zastosowania trybu postępowania o uzupełnienie postanowienia o wpisie (art. 351 KPC) albo trybu sprostowania orzeczenia (art. 350 KPC).

Wniosek może być złożony do sądu osobiście lub za pośrednictwem urzędu pocztowego.

Co do pozostałych kwestii por. rozważania dotyczące wniosku o wpis zastawu do rejestru.

10.4. Braki formalne wniosku o zmianę wpisu

Braki formalne, jakie mogą wystąpić przy wniosku o zmianę wpisu, są porównywalne z brakami wniosku o wpis. Dlatego zachowują aktualność uwagi poczynione przy omawianiu braków w rozdziałach 4.4 i 4.10.3. W tym miejscu można wspomnieć, że sąd bada, czy w sprawie biorą udział wszyscy zainteresowani i dopuszcza do udziału w sprawie (w formie postanowienia) osoby, które zgłoszą się do sprawy i wykażą interes prawny.

Do przykładowych braków formalnych wniosku o zmianę wpisu, które prowadzą do wezwania wnioskodawcy do ich uzupełnienia, można zaliczyć:

- niezłożenie wystarczającej liczby wniosków i ich wystarczającej liczby odpisów,
- brak aneksu do umowy, jeżeli jest on wymagany, albo innych dokumentów uzasadniających zmianę,

- niedołączenie załączników RZ-Z i RZ-W jeżeli są wymagane,
- błędne wskazanie żądania zmiany,
- niepodpisanie wniosku przez wnioskodawcę,
- brak podpisu pełnomocnika w przypadku osoby fizycznej będącej wnioskodawcą lub np. brak podpisu prokurenta, gdy wnioskodawcą jest osoba prawna.

W kwestii obowiązku opłacenia wniosku należy zauważyć, że opłata od zmiany wpisu jest stała i wynosi 100 zł. Brak opłaty sądowej powoduje zwrot wniosku (bez wezwania do uzupełnienia tego braku). Uzupełnianie pozostałych braków formalnych wniosku odbywać się będzie na zasadach ogólnych przewidzianych przez art. 130 § 1 KPC.

10.5. Fazy postępowania przy zmianie wpisu

Kwestia faz postępowania jest analogiczna jak przy postępowaniu o wpis zastawu, tyle że postępowanie dotyczy zastawu już ustanowionego, wpisanego pod konkretnym numerem pozycji rejestru. Sprawę o zmianę wpisu prowadzi się pod nową sygnaturą, ale wniosek dołącza się do akt już założonych przy sprawie o wpis zastawu rejestrowego.

Kolejnym krokiem jest przydzielenie danej sprawy przez przewodniczącego sędziemu lub referendarzowi, którzy badają wniosek pod względem formalnym, a w dalszej kolejności merytorycznym.

Sędzia bądź referendarz w drodze zarządzenia przekazują wniosek o zmianę wpisu do sekcji wpisów, jeżeli wniosek nadaje się do nadania pozytywnego mu biegu, gdzie po wprowadzeniu wszystkich danych z wniosku do rejestru zastawów sporządza się projekt postanowienia. Projekt postanowienia wraca do sędziego lub referendarza, przez których zostaje ponownie sprawdzony i zaakceptowany. W tej fazie wydaje się postanowienie o wpisie zastawu. Polega to na podpisaniu projektu postanowienia przez sędziego lub referendarza. Podstawą wpisu w rejestrze zastawów jest nieprawomocne postanowienie (art. 41 ust. 2 ZastRiRejZU). Zmiana wpisu, jak przy postępowaniu o wpis, podlega ujawnieniu w rejestrze niezwłocznie po wydaniu nieprawomocnego postanowienia (art. 41 ZastRiRejZU).

Następnie dochodzi do przesłania stronom odpisu postanowienia, z pouczeniem o środkach zaskarżenia i zaświadczeniem o dokonaniu wpisu.

10.6. Zakres kognicji sądu rejestrowego

Zakres badania merytorycznego jest taki, jak w wypadku postępowania o dokonanie wpisu. Kwestię tę reguluje artykuł 40 ust. 3 ZastRiRejZU.

Badanie wniosku składa się z faz: formalnej i merytorycznej. Aktualność zachowują także uwagi co do zakresu kontroli merytorycznej umowy oraz pogląd, który zakłada ograniczoną kognicję sądu rejestrowego, w ramach badania danych ujawnianych w rejestrze w zakresie zmiany wpisu (por. uwagi dotyczące zakresu kognicji sądu przy postępowaniu o wpis zastawu). Sąd bada też, czy dołączone

do wniosku o zmianę dokumenty stanowią wystarczającą podstawę do dokonania zmiany, np. odpis z KRS uzasadniający zmianę brzmienia firmy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Jeżeli zmiana zastawnika (wierzyciela) jest wynikiem cesji wiaryczności zabezpieczonej sądowym zastawem rejestrowym, a nie dołączono aneksu do umowy zastawniczej wskazującej na zmianę osoby wierzyciela zastawnika, to sąd bada umowę cesji.

10.7. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku

W wyniku przeprowadzonego postępowania o zmianę wpisu zastawu w rejestrze zastawów może zapaść: zarządzenie o zwrocie wniosku, jeżeli wniosek o zmianę wpisu zawierał braki formalne, których wnioskodawca nie uzupełnił w terminie (art. 130 § 2 KPC), a także bez wzywania do braków formalnych, jeżeli brak polega na nieopłaceniu wniosku (art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU). Natomiast jeżeli sąd uwzględni wniosek, wydaje orzeczenie w postaci postanowienia o zmianie wpisu (jako orzeczenia co do istoty sprawy). Treść postanowienia polegać będzie na wskazaniu tych elementów, które się wykreśla, zmienia lub dopisuje, w ramach treści wyznaczonej przez art. 40 ust. 1 ZastRiRejZU (omawiany w rozdziale 10.6).

W postanowieniu sądu wskazuje się także oznaczenia sądu i sędziego, który je wydał, daty i miejsca sporządzenia oraz oznaczenia stron poprzez podanie ich imion i nazwisk, a także nazw, jeżeli są to osoby prawne.

W wypadku nieuwzględnienia żądania wniosku, sąd wydaje postanowienie o oddaleniu, które zgodnie z art. 41. ust. 3 ZastRiRejZU sąd uzasadnia z urzędu, jeżeli zostało wydane na posiedzeniu niejawnym.

Natomiast jeżeli sąd wyznaczył rozprawę, nie uzasadnia z urzędu postanowienia. Sąd w takiej sytuacji ma obowiązek uzasadnienia postanowienia, jeżeli w terminie 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia wpłynął wniosek o jego uzasadnienie.

Także w postępowaniu o zmianę wpisu stosuje się art. 41 ust. 3 ZastRiRejZU, który reguluje w sposób szczególny kwestię sporządzania uzasadnień od postanowień wydawanych na posiedzeniu niejawnym. W tej materii zachowują aktualność uwagi poczynione w rozdziale trzecim przy omawianiu orzeczeń zapadłych w następstwie przeprowadzonego postępowania o wpis zastawu.

10.8. Środki odwoławcze

Zgodnie z art. 41 ust. 5 ZastRiRejZU od postanowienia co do istoty w przedmiocie wpisu przysługuje apelacja.

W literaturze istniała początkowo kontrowersja, czy postanowienie o zmianie wpisu można traktować jako postanowienie co do istoty, od którego przysługuje środek zaskarżenia w postaci apelacji. Bowiern przyjęcie innego zapatrywania prowadziłyby do wniosku, że postanowienie o zmianie wpisu jako niebędącym orzeczeniem co do istoty podlega środkowi zaskarżenia w postaci zażalenia.

Problemy związane z tą kwestią wynikały z niejasnych przepisów, które uległy nowelizacji. Pierwotnie art. 41 ust. 4 ustawy nosił następujące brzmienie: „*Od postanowienia w przedmiocie wpisu zastawu rejestrowego do rejestru zastawów oraz jego wykreślenia przysługuje apelacja*”. *Od postanowień innych niż określone w ust. 5 przysługuje zażalenie*” (41 ust. 5 ustawy). Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 40 ust. 2 ustawy: „*Przez wpis rozumie się także zmianę oraz wykreślenie wpisu*”.

Ustawą z dnia 20.8.1997 r., o Krajowym Rejestrze Sądowym, w art. 85 dokonano zmiany przepisów ustawy z dnia 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów. Wprowadzono zmiany m.in. do art. 41 i 40.

W art. 40 ust. 2 przyjęto, że: „*Przez wpis rozumie się także wykreślenie wpisu*”. Przepis ten nie wymienia zmiany wpisu, co może budzić kontrowersje co do kwalifikacji prawnej zmiany w rejestrze z punktu widzenia przysługujących od niej środków zaskarżenia. Nowelizacja ustaliła art. 41 ust. 5. w brzmieniu: „*Od postanowienia w przedmiocie wpisu do rejestru zastawów przysługuje apelacja*”.

Należy przyjąć pogląd, który konsekwentnie zakłada, że za postanowienia co do istoty, od których przysługuje środek odwoławczy w postaci apelacji, należy także, zgodnie z art. 40 ust. 2 ZastRiRejZU, traktować postanowienia o zmianie wpisu i postanowienia o wykreśleniu zastawu rejestrowego. Bowiem zmiana wpisu jest niczym innym jak wpisem, tylko że zmieniającym.

W takiej sytuacji apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie orzeczenia wraz z uzasadnieniem (art. 369 KPC). Gdy postanowienie wydał referendarz sądowy, na jego orzeczenie przysługuje środek zaskarżenia w postaci skargi na czynności referendarza (art. 398¹² KPC art. 518¹ KPC).

Dopuszczalność skargi kasacyjnej uzależnić należy od tego, czy przyjmie się dopuszczalność apelacji od postanowienia o zmianie wpisu. Jeżeli przyjmiemy przedstawiony wyżej pogląd, to skarga kasacyjna od postanowienia od zmiany wpisu w rejestrze byłaby dopuszczalna w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego. We wcześniej cytowanym postanowieniu z dnia 8.7.1998 r., III CZP 26/98, OSNC 1999, z. 2, poz. 31, Sąd Najwyższy stwierdził, że „*Postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 KPC jest postępowanie w sprawach związanych z prowadzeniem rejestru służącego ujawnianiu określonych podmiotów i danych o nich. Zakresem zastosowania art. 519¹ § 3 KPC nie są zatem objęte sprawy o wpis w rejestrze niemającym – jak w szczególności rejestr zastawów – charakteru podmiotowego. Wobec czego, w postępowaniu o wpis do rejestru zastawów kasacja przysługuje na zasadach ogólnych*”.

10.9. Wybrane orzeczenia

1. W razie połączenia się spółek (art. 492 § 1 pkt 1 KSH) wpis spółki przejmującej do księgi wieczystej może nastąpić na podstawie danych z rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym potwierdzonych odpisem (**postanowienie SN z dnia 16.3.2005 r., IV CK 495/04, Wok. 2005 Nr 7–8, poz. 15**).

2. Postępowaniem rejestrowym w rozumieniu art. 519¹ § 3 KPC jest postępowanie w sprawach związanych z prowadzeniem rejestru służącego ujawnianiu określonych podmiotów i danych o nich. Zakresem zastosowania art. 519¹ § 3 KPC nie są zatem objęte sprawy o wpis w rejestrze niemającym – jak w szczególności rejestr zastawów – charakteru podmiotowego. Wobec czego, w postępowaniu o wpis do rejestru zastawów kasacja przysługuje na zasadach ogólnych (**postanowienie SN z dnia 8.7.1998 r., III CZP 26/98, OSNC 1999 Nr 2, poz. 31**).

11. Postępowanie o wykreślenie zastawu z sądowego rejestru zastawów. Stosowanie formularza o wykreślenie (RZ-3)

Postępowanie o wykreślenie zastawu rejestrowego jest wszczynane co do zasady na wniosek. Od tej zasady istnieją jednakże dwa wyjątki, przy których sąd rejestrowy działa z urzędu.

11.1. Wniosek o wykreślenie zastawu

Wykreślenia dokonuje się na wniosek, który może złożyć:

- 1) zastawnik,
- 2) zastawca,
- 3) osoba, która nabyła przedmiot zastawu rejestrowego (art. 19 ust. 3 ZastRiRejZU).

Jeżeli wniosek o wykreślenie składa zastawca, to powinien on dołączyć pisemne oświadczenie zastawnika o wygaśnięciu wierzytelności zabezpieczonej zastawem rejestrowym lub takie oświadczenie o zrzeczeniu się tego zabezpieczenia. Możliwe jest również dołączenie do wniosku prawomocnego wyroku sądowego ustalającego wygaśnięcie zastawu rejestrowego.

W sytuacji gdy wniosek o wykreślenie zastawu jest złożony przez osobę trzecią, która nabyła przedmiot zastawu rejestrowego, do wniosku powinna ona dołączyć:

- a) oświadczenie zastawnika o wyrażeniu zgody na wykreślenie zastawu rejestrowego z rejestru zastawów albo
- b) zaświadczenie komornika lub innego organu egzekucyjnego o nabyciu przedmiotu zastawu rejestrowego w postępowaniu egzekucyjnym, albo
- c) zaświadczenie sędziego-komisarza o nabyciu przedmiotu zastawu rejestrowego w postępowaniu upadłościowym, albo
- d) prawomocne orzeczenie stwierdzające nieistnienie zastawu rejestrowego lub wskazać jego oznaczenie, gdy nie była stroną w sprawie (art. 19 ust. 3, pkt. 3 ZastRiRejZU).

Załączniki wyżej wymienione należy traktować alternatywnie i wystarczy dołączenie do wniosku o wykreślenie zastawu jednego z nich.

Jeżeli wniosek składa zastawnik – wierzyciel, nie musi on składać żadnych dodatkowych dokumentów (art. 19 ustawy *argumentum a contrario*).

Artykuł 19 ZastRiRejZU wymienia krąg osób legitymowanych do złożenia wniosku i w sytuacji gdy wnioskodawcą jest osoba spoza kręgu legitymowanych

materialnie, to powinno to skutkować oddaleniem wniosku. Brak legitymacji jest brakiem przesłanki materialnej, która powinna być rozstrzygnięta merytorycznie.

Jako odmienne zagadnienie należy potraktować zbieg osoby wierzyciela i właściciela przedmiotu obciążonego zastawem. Następstwem tego jest wygaśnięcie zastawu. Gdy mamy do czynienia z taką sytuacją, należałoby przyjąć za wystarczające złożenie przez zastawnika wniosku o wykreślenie zastawu, ponieważ zastaw ten już wygasł. Dopuszcza się też możliwość przedstawienia prawomocnego wyroku sądowego o wygaśnięciu zastawu, szczególnie w sytuacji, gdy kwestia wygaśnięcia zastawu budzi kontrowersje.

W przypadku gdy zakaz zbycia przedmiotu zastawu znajdował się w umowie i był wpisany w rejestrze, to nabycie tego przedmiotu nie jest skuteczne – jeżeli nastąpiło przed wygaśnięciem zastawu – i nabywca nie może wystąpić z wnioskiem o wykreślenie zastawu z rejestru ze względu na brak legitymacji.

W przypadku określonym w art. 18 ust. 3 ZastRiRejZU, gdy strony powołały do życia zastaw niegasnący i na skutek upływu bezskutecznego terminu (nie dłuższego niż 6 miesięcy) do wskazania kolejnej wierzytelności, który zastaw ma kolejno zabezpieczać prawo to wygaśnie – wniosek o wykreślenie zastawu może złożyć zastawnik lub zastawca, który dołącza do wniosku pisemne oświadczenie zastawnika o wyrażeniu zgody na wykreślenie zastawu (art. 18 ust. 4 ZastRiRejZU).

11.2. Postępowanie z urzędu o wykreślenie zastawu rejestrowego

W obecnym stanie prawnym, w dwóch przypadkach wykreślenie zastawu z rejestru może nastąpić z urzędu.

Wykreślenie zastawu rejestrowego z urzędu z powodu niedopuszczalności wpisu po ogłoszeniu upadłości zastawcy

Ustawa z dnia 28.2.2003 r., Prawo upadłościowe i naprawcze, w artykule 82 ZastRiRejZU wprowadziła nowe szczególne postępowanie, będące konsekwencją naruszenia zasady zakazu obciążania masy po ogłoszeniu upadłości wynikającej z art. 81 ZastRiRejZU.⁵⁹ Przepis ten stanowi kontynuację myśli legislacyjnej art. 27 dawnego prawa upadłościowego. Jego celem jest swoiste „zamrożenie” masy upadłości, tak aby aktywa masy nie topniały po ogłoszeniu upadłości, między innymi poprzez ustanawianie rzeczowych zabezpieczeń wierzytelności.

⁵⁹ Przepis ten stanowi, że po ogłoszeniu upadłości nie można obciążyć składników masy upadłości prawem zastawu, zastawu rejestrowego i zastawu skarbowego ani dokonać wpisu w księdze wieczystej lub rejestrze dotyczącym tych składników celem zabezpieczenia wierzytelności, chociażby powstała ona przed ogłoszeniem upadłości, chyba że ogłoszono upadłość z możliwością zawarcia układu i pozostawiono upadłemu prawo zarządu całością lub częścią majątku, a nadzorca sądowy wyraził zgodę na obciążenie majątku upadłego, oraz gdy zarząd masą upadłości sprawuje zarządca, a na obciążenie składników mienia wchodzącego w skład masy upadłości zgodę wyraziła rada wierzycieli albo wniosek o wpis hipoteki został złożony w sądzie w ciągu sześciu miesięcy przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości.

Ustawodawca dostrzegając powyższe wprowadził nowe swoiste postępowanie w art. 82 PrUN, zgodnie z którym: „*Wpis w księdze wieczystej lub rejestrze dokonany z naruszeniem przepisów art. 81 podlega wykreśleniu z urzędu. Podstawą wykreślenia jest postanowienie sędziego-komisarza stwierdzające niedopuszczalność wpisu (...)*”. Przepis ten wprowadza nową instytucję – wykreślenia wpisu zastawu rejestrowego z powodu jego niedopuszczalności. Postępowanie to toczy się przed właściwym sądem z urzędu, w następstwie powzięcia wiadomości o niedopuszczalności wpisu zastawu z jakiegokolwiek źródła. Natomiast podstawą dokonania wykreślenia zastawu z sądowego rejestru zastawów jest postanowienie wydane przez sędziego-komisarza stwierdzające niedopuszczalność wpisu. Jak z tego wynika, ustawodawca przesądził tryb wykreślenia zastawu rejestrowego z rejestru zastawów. By tego dokonać zainteresowana strona – najczęściej syndyk, zarządca masy lub wierzyciel, w pierwszym rzędzie musi zainicjować przed sądem upadłościowym wszczęcie procedury w celu wydania przez sędziego-komisarza postanowienia o niedopuszczalności wpisu zastawu rejestrowego w sądowym rejestrze zastawów. Sędzia-komisarz bada, czy naruszono zakaz z art. 81 PrUN i dokonano wpisu w rejestrze po dacie ogłoszenia upadłości zastawcy w okolicznościach wymienionych w art. 81 ust. 1 PrUN. Należy sprawdzić też, czy nie występują przesłanki dopuszczające dokonanie wpisu zastawu pomimo ogłoszenia upadłości zastawcy. Przesłanki te muszą wystąpić łącznie, w szczególności:

- ogłoszenie upadłości musi nastąpić z możliwością zawarcia układu i
 - pozostawiono upadłemu prawo zarządu całością lub częścią majątku, a
 - nadzorca sądowy wyraził zgodę na obciążenie majątku upadłego
- oraz w sytuacji gdy:
- zarząd masą upadłości sprawuje zarządca, a
 - na obciążenie składników mienia wchodzącego w skład masy upadłości zgodę wyraziła rada wierzycieli.

W przypadku wystąpienia powyższych okoliczności, pomimo wpisu zastawu w rejestrze po ogłoszeniu upadłości zastawcy, dokonany wpis byłby dopuszczalny. Jeżeli jednak występują podstawy do zastosowania art. 82 PrUN, sędzia-komisarz dokonuje stwierdzenia niedopuszczalności wpisu wydając tej treści postanowienie.

Sąd upadłościowy powinien przesyłać każdorazowo (z urzędu) sądowi rejestrowemu wydane w trybie art. 82 PrUN postanowienie, co będzie stanowiło źródło informacji i podstawę do wszczęcia postępowania o wykreślenie zastawu z urzędu (praktyka pokaże, czy będzie to stosowane). Dodatkowym źródłem uzyskiwania informacji o wydanym postanowieniu może być upadły (syndyk, zarządca masy) albo jego wierzyciele.

Przepis art. 82 PrUN jest uregulowaniem *lex specialis* do przepisu art. 39 ust. 1 ZastRiRejZU. Oznacza to, że w tym incydentalnym przypadku sąd rejestrowy ma obowiązek wszczęcia z urzędu postępowania o wykreślenie zastawu, jeżeli powyższe uzasadnione przekonanie o dokonaniu wpisu zastawu rejestrowego, pomimo jego niedopuszczalności z powodu ogłoszenia upadłości zastawcy. Podstawą do takiego postępowania będzie zawsze uzyskanie odpisu postanowienia sędziego-komisarza o niedopuszczalności wpisu zastawu reje-

strowego wydanego w trybie art. 82 PrUN. Jeżeli jednak postanowienia takiego nie wydano, a okaże się, że istnieją podstawy do wszczęcia postępowania o wykreślenie zastawu z urzędu, to sąd rejestrowy może powiadomić sąd upadłościowy, by sędzia-komisarz wydał stosowne postanowienie o niedopuszczalności wpisu – stanowiące podstawę wykreślenia zastawu z urzędu. Wydaje się, iż jest to dopuszczalne, zważywszy że aktywność sądu determinuje założenie przez ustawodawcę prowadzenia postępowania z urzędu – a nie dopiero na wniosek strony (np. syndyka masy upadłości) zainteresowanego w wykreśleniu zastawu rejestrowego.

Po uzyskaniu pozytywnej wiedzy o występowaniu przesłanek z art. 82 PrUN i uzyskaniu postanowienia sędziego-komisarza o niedopuszczalności wpisu konieczne jest nadanie sprawie nowej sygnatury i traktowanie jej analogicznie jak w przypadku złożenia wniosku o wykreślenie zastawu (na urzędowym formularzu RZ-3). Należy pamiętać, że biurowość sądowa i urzędzenia ewidencyjne w wydziale rejestrów zastawów prowadzone są w systemie informatycznym i że nie przewidują w swojej „architekturze” postępowania z urzędu o wykreślenie zastawu. W związku z tym, że wraz z wprowadzeniem art. 82 PrUN nie dokonano modyfikacji urzędzeń biurowych, jedynym rozwiązaniem jest w sensie biurowo-informatycznym zarejestrowanie takiej sprawy analogicznie jak wniosku o wykreślenie. W przypadku wniosku o wykreślenie zastawu elementy identyfikujące zastaw, który podlegać ma wykreśleniu, zawiera wniosek o wykreślenie (urzędowy formularz RZ-3), takie jak: numer pozycji rejestru, numer REGON i nazwa zastawnika, numer REGON (PESEL) zastawcy i dłużnika, jeżeli nie jest on zastawcą, oznaczenie przedmiotu zastawu oraz oznaczenie wiarygodności zabezpieczonej zastawem. Informacje te są konieczne do prawidłowej weryfikacji zastawu, który ma podlegać wykreśleniu z rejestru z urzędu. W pierwszej kolejności należałoby prawidłowo i wyczerpująco określić zastaw, który ma podlegać wykreśleniu w postanowieniu sędziego-komisarza o niedopuszczalności wpisu. W szczególności postanowienie to (sędziego-komisarza) powinno wymieniać dane zastawnika i zastawcy, numer pozycji rejestru zastawów, datę wydania postanowienia o wpisie, ewentualnie cechy przedmiotu zastawu i sygnaturę akt sprawy wpisowej. Dzięki powyższym danym można prawidłowo zidentyfikować przedmiot zastawu, którego dotyczy postępowanie o wykreślenie zastawu z urzędu. Zawarte w postanowieniu dane pozwolą także na dokonanie rejestracji szczegółowej – w urzędzeniach ewidencyjnych programu „Biurowość” – sprawy z urzędu o wykreślenie. Następuje to po wydaniu przez przewodniczącego wydziału zarządzenia o nadaniu sygnatury sprawie wszczętej z urzędu o wykreślenie zastawu rejestrowego. Następnie sprawa zostaje przydzielona osobie orzekającej, która bada sprawę pod względem formalnym i merytorycznym. W typowej sprawie o wykreślenie analizuje się w pierwszej kolejności występowanie braków formalnych. Ze swej natury nie będzie to dotyczyć faktu istnienia i sposobu wypełnienia formularza wniosku, gdyż postępowanie toczy się z urzędu. Także w związku z tym postępowanie powinno się traktować jako wolne od opłat sądowych. Sądem właściwym do wykreślenia zastawu z sądowego rejestru zastawów jest sąd, który dokonał wpisu tego zastawu do rejestru zastawów (art. 36 ust. 4 ZastRiRejZU).

Jak zaznaczono, merytoryczną podstawą rozstrzygnięcia o wykreśleniu zastawu rejestrowego z rejestru zastawów będzie postanowienie sędziego-komisarza o niedopuszczalności wpisu, zgodnie z art. 82 PrUN.

Oznacza to, że nie zastępuje ono postanowienia o wykreśleniu, które musi samodzielnie wydać sąd rejestru zastawów, ale stanowi podstawę orzekania (prejudykat), o której mowa w art. 39 ust. 1 i art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU. Należy więc odróżnić postanowienie o niedopuszczalności wpisu sędziego-komisarza od postanowienia sądu rejestrowego o wykreśleniu zastawu (czynność orzecznicza). Natomiast postanowienie sędziego-komisarza pełni analogiczną funkcję (tj. podstawy orzekania) jak umowa zastawnicza przy postępowaniu o wpisie, czy też oświadczenie zastawnika o zgodzie na wykreślenie zastawu, przy postępowaniu o wykreślenie wszczynane na wniosek zastawcy. Sens art. 82 PrUN sprowadza się w tym zakresie do proklamowania działania z urzędu sądu bez konieczności badania wniosku, w zakresie postępowania rejestrowego. Takie rozwiązanie pozwala także, w ramach kognicji sądu rejestrowego, na zbadanie, czy istnieją podstawy do wszczęcia i prowadzenia z urzędu sprawy o wykreślenie zastawu z rejestru zastawów, czy wydano postanowienie sędziego-komisarza w trybie art. 82 PrUN i czy istniały do tego podstawy. W następstwie stwierdzenia tychże okoliczności sąd rejestru zastawów jest władny wydać postanowienie o wykreśleniu zastawu, na podstawie którego po jego uprawomocnieniu (co będzie wymagało doręczenia go stronom) dokona zarządzeniem fizycznego wykreślenia zastawu z rejestru. Nie ma wątpliwości, że postanowienie takie jest zaskarżalne i podlega kontroli instancyjnej.

Wykreślenie zastawu z urzędu z powodu upływu przewidzianego prawem okresu czasu

Zgodnie z art. 18a ZastRiRejZU zastaw rejestrowy wygasa i podlega wykreśleniu z rejestru zastawów po upływie dwudziestu lat od chwili wpisu, chyba że strony postanowią o utrzymaniu zastawu na czas dalszy, nie dłuższy niż dziesięć lat, i do rejestru zastawów zostanie złożona zmiana umowy zastawniczej. **Sąd dokonuje wykreślenia z urzędu.** Po nowelizacji ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów z dnia 5.9.2008 r. zastaw rejestrowy jako ograniczone prawo rzeczowe ma charakter temporalny. Co do zasady wygasa i podlega wykreśleniu z rejestru po upływie 20 lat od chwili dokonania wpisu. W takiej sytuacji sąd rejestrowy powinien monitorować ustanowione zastawy rejestrowe pod kątem czasu ich trwania i dokonywać wykreślenia tych zastawów, które zostały wpisane do rejestru i upłynął okres – co do zasady – 20 lat od chwili dokonania wpisu, chyba że strony wyjątkowo postanowią przedłużyć czas trwania zastawu na okres nie dłuższy niż 10 lat. W takiej sytuacji zastaw wygaśnie najdalej po upływie lat trzydziestu. Przewodniczący wydziału winien czuwać nad sprawami, w których zastaw wygasł i zarządzając wszczęcie w tych sprawach postępowania o wykreślenie z urzędu, wydając stosowne zarządzenie, nadając nową sygnaturę sprawie. Sprawa taka jest wolna od opłat sądowych i poza wydaniem zarządzenia nie wymaga wypełniania wniosku o wykreślenie (RZ-3).

Rozwiązanie zastawu rejestrowego temporalnego znane było polskiemu ustawodawstwu przedwojennemu. Ustanowienie zabezpieczenia ma ze swej natury charakter czasowy. Tytułem przykładu: tak ukształtowany był rejestrowy zastaw rolniczy. Wygasał on z mocy prawa po upływie 3 lat od dnia zarejestrowania, chyba że umowa zastawnicza była zawarta na okres krótszy i podlegał wykreśleniu z urzędu.⁶⁰ Rozwiązania takie mają służyć zapobieżeniu swoistemu „zamuleniu” rejestru.

Poza wyżej określoną przyczyną wygaśnięcia zastawu wynikającą z art. 18a ZastRiRejZU, wygaśnięcie zastawu mogłoby następować w związku z bezskutecznym upływem 6-miesięcznego terminu do powstania kolejnego zabezpieczonego stosunku prawnego, o którym mowa w art. 18 ust. 2 pkt. 2 ZastRiRejZU, w sytuacji istnienia tzw. klauzuli zastawu niegasnącego (art. 18 ust. 3 ZastRiRejZU). W takiej sytuacji wykreślenie następuje jednak **wyłącznie na wniosek** (analizowany wcześniej art. 18 ust. 4 ZastRiRejZU).

12. Właściwość miejscowa i rzeczowa

W kwestii właściwości miejscowej sądem właściwym do wykreślenia zastawu z sądowego rejestru zastawów jest sąd, który dokonał wpisu tego zastawu do rejestru zastawów (art. 36 ust. 4 ZastRiRejZU). Co do właściwości rzeczowej por. wcześniejsze rozważania dotyczące postępowania o wpis zastawu.

13. Wymogi formalne wniosku o wykreślenie zastawu

Aby dokonać wykreślenia zastawu wymagane jest złożenie wniosku na urzędowym formularzu (art. 39 ust. 2 ZastRiRejZU), którym w tym przypadku jest formularz RZ-3 (kolor czerwony) odpowiednio wypełniony. Formularzem uzupełniającym wniosek jest formularz RZ-W, który się stosuje w sytuacji, gdy jest więcej podmiotów niż jeden po stronie wnioskodawcy (por. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11.12.2008 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy o wpis do rejestru zastawów).

Gdy wnioskodawcą jest osoba, która nabyła przedmiot obciążony zastawem rejestrowym, to należy do wniosku dołączyć dokumenty wymienione w art. 19 ust. 3 pkt 3 lit. a–d) ZastRiRejZU.

Do sądu, po nowelizacji, składa się jeden oryginał formularza wniosku o wykreślenie (RZ-3 kolor czerwony) wraz z odpowiednią liczbą odpisów w celu doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom.

Nie jest dopuszczalne składanie wniosku w formie zwykłego pisma procesowego, niemniej jednak złożenie wniosku w postaci kserokopii, wydruku komputerowego lub wydruku z Internetu, przy spełnieniu pozostałych przesłanek i własnoręcznym podpisaniu przez wnioskodawcę, należy uznać za dopuszczalne.

Ponadto wniosek o wykreślenie podlega opłacie stałej w wysokości 50 zł.

⁶⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.3.1928 r. o rejestrowym zastawie rolniczym, Dz. U. Nr 38, poz. 360.

Formularz należy wypełnić w języku polskim, czytelnie, na maszynie, komputerze lub ręcznie wielkimi, drukowanymi literami. Pole, w którym nie wpisuje się żadnych danych, wykreśla się w sposób uniemożliwiający późniejsze dopisywanie. Część rubryk w tym formularzu, służących do identyfikacji przedmiotu zastawu (rubryki 2.1 do 6.3), należy wypełnić zgodnie z aktualnym wpisem ujawnionym w rejestrze zastawów.

Formularz RZ-3 zawiera część wskazującą na osobę wnioskodawcy (część 1 rubryki. 1.2–1.16) oraz pola służące identyfikacji zastawu – który ma podlegać wykreśleniu – jak w szczególności pole nr 4 wskazujące na numer pozycji rejestru zastawów oraz część 2 (rubryki 2.1–6.3) wskazujące na cechy ustanowionego wcześniej, a podlegającego wykreśleniu zastawu.

14. Braki formalne wniosku o wykreślenie

Wniosek o wykreślenie może być dotknięty przykładowymi brakami formalnymi, jak w szczególności:

- brakiem wystarczającej liczby egzemplarzy wniosku i ich odpisów,
- niewypełnieniem wniosku dużymi, drukowanymi literami w języku polskim,
- niewskazaniem danych **pełnomocnika procesowego**, jeżeli został on ustanowiony w sprawie, albo niedołączeniem dokumentu pełnomocnictwa,
- błędnym wskazaniem wnioskodawcy,
- niepodpisaniem wniosku przez wnioskodawcę.

Wspomniane wyżej braki skutkują wezwaniem wnioskodawcy do ich uzupełnienia. Brakiem, który powoduje zwrot wniosku bez wezwania przez przewodniczącego do jego uzupełnienia, jest nieopłacenie go lub opłacenie w nienależytej wysokości (art. 39 ust. 3 ZastRiRejZU). Wezwanie do uzupełnienia braków, zarządzenie o zwrocie w przypadku nieuzupełnienia braków, a także zwrot wniosku z uwagi na nieopłacenie go lub opłacenie w nienależytej wysokości zapada w postaci zarządzenia.

15. Fazy postępowania przy postępowaniu o wykreślenie

Po wpłynięciu wniosku do sądu nadaje mu się sygnaturę akt. W dalszej kolejności wniosek podlega rejestracji wstępnej i szczegółowej. Wniosek o wykreślenie dołącza się do akt założonych dla sprawy o wpis zastawu. Wtedy wprowadza się dane z wniosku do systemu komputerowego. Po przydzieleniu danej sprawy sędziemu lub referendarzowi, badają oni wniosek pod względem formalnym, a następnie merytorycznym. Sprawa rozpoznawana jest, co do zasady, na posiedzeniu niejawnym.

Kolejne etapy postępowania w sprawie wykreślenia zastawu z rejestru zastawów są analogiczne do postępowania w sprawie wpisu zastawu do rejestru (por. szczegółowe uwagi w rozdziale 4 niniejszego opracowania). Jedyna, ale istotna, różnica między tymi postępowaniami polega na tym, że wykreślenia wpisu dokonuje się na podstawie prawomocnego postanowienia, za wyjątkiem sytuacji, gdy

wniosek o wykreślenie złożył wierzyciel zastawnik. W pierwszej kolejności, po podpisaniu postanowienia musi być ono doręczone wszystkim stronom postępowania, a następnie musi minąć czas do złożenia środka zaskarżenia, co spowoduje uprawomocnienie się postanowienia. Pozwala to na wydanie technicznego zarządzenia o wykreśleniu zastawu (fizycznie z rejestru).

16. Zakres kognicji sądu rejestrowego

Badanie merytoryczne wniosku o wykreślenie zastawu odbywa się na podstawie treści art. 40 ust. 3 ZastRiRejZU. Poprzedza je badanie formalne omówione także wcześniej.

17. Orzeczenia zapadłe w wyniku rozpoznania wniosku, dokonanie wykreślenia wpisu z rejestru

W następstwie przeprowadzonego postępowania zapada postanowienie o wykreśleniu zastawu z rejestru lub postanowienie niezgodne z wnioskiem (o oddaleniu wniosku), które sąd musi uzasadnić z urzędu (art. 41 ust. 3 ZastRiRejZU). Aby dokonać wykreślenia, postanowienie musi się uprawomocnić (art. 41 ust. 2 zdanie drugie), za wyjątkiem sytuacji, gdy wniosek o wykreślenie złożył wierzyciel.

18. Środki odwoławcze

Zgodnie z art. 41 ust. 5 ZastRiRejZU od postanowienia, co do istoty, w przedmiocie wpisu przysługuje apelacja. A skoro wpisem jest również wykreślenie (art. 40 ust. 2), to na postanowienie w przedmiocie wykreślenia zastawu także środkiem odwoławczym jest apelacja.

Wnosi się ją w terminie dwutygodniowym od doręczenia wraz z uzasadnieniem wnioskodawcy, do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie (art. 369 KPC).

Jeżeli orzeczenie wydał referendarz sądowy, przysługuje na nie skarga (art. 398²² KPC).

Postanowienia niedotyczące istoty sprawy i zarządzenia przewodniczącego są zaskarżalne w drodze zażalenia, np. zwrot wniosku nieopłaconego czy odmowa zwolnienia od kosztów sądowych.

W przedmiocie kasacji zachowują aktualność uwagi poczynione w rozdziale 10.8. Należy tylko dodać, że w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego kasacja byłaby dopuszczalna od orzeczenia w przedmiocie wykreślenia zastawu.

Rozdział 5

Metodyka pracy w wydziale cywilnym, pracy oraz gospodarczym (procesowym)

1. Zagadnienia ogólne

Charakteryzując specyfikę oraz zakres obowiązków referendarza sądowego w wydziale cywilnym, pracy oraz gospodarczym (procesowym) w pierwszej kolejności zwrócić uwagę należy na regulację zawartą w art. 12 § 1 PrUSP, zgodnie z którą sądy rejonowe co do zasady dzielone są na wydziały: cywilny oraz karny.⁶¹ Na zasadzie art. 12 § 1a PrUSP w sądzie rejonowym może zostać utworzony wydział: rodzinny i nieletnich, pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych, gospodarczy oraz ksiąg wieczystych – do prowadzenia ksiąg wieczystych.

Zgodnie z art. 147 § 1 PrUSP w sądach rejonowych i okręgowych do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej zatrudniani są referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi, zwani dalej „referendarzami”. Zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują sędziowie (por. art. 2 § 1 PrUSP).⁶² Zgodnie natomiast z § 2 art. 2 PrUSP zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi. Zadania, o których

⁶¹ Zgodnie z art. 12 § 1 pkt. 1 i 2 PrUSP wydział cywilny – do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw, oraz wydział karny – do spraw z zakresu prawa karnego.

⁶² W orzeczeniu z dnia 13.3.1996 r., sygn. akt K 11/95, OTK 1996 Nr 2, poz. 9, TK wyraził pogląd, że ponieważ doktryna nie ustaliła jednolitej definicji pojęcia „wymiar sprawiedliwości”, najczęściej uważa się, że stanowi on jedną z zasadniczych funkcji każdego państwa i polega na konkretyzowaniu i urzeczywistnianiu ustanowionych, względnie uznanych przez państwo ustaw i norm prawnych w poszczególnych przypadkach drogą specjalnych postępowań organów państwowych do tych czynności powołanych, a także że pojęcie „wymiar sprawiedliwości” należy rozumieć przedmiotowo – jako czynność polegająca na rozstrzygnięciu konfliktów prawnych, a nie podmiotowo – jako wyłączną właściwość organów sądowych.

mowa w § 2 art. 2 PrUSP, mogą wykonywać sędziowie, jeżeli ich wykonywanie przez referendarzy sądowych nie jest możliwe.⁶³

W drugiej niejako kolejności, charakteryzując zakres oraz specyfikę czynności referendarza sądowego we wskazanych wyżej wydziałach, zwrócić uwagę należy na art. 47¹ KPC, zgodnie z którym referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej.⁶⁴ Dalej zakres czynności referendarza sądowego jest precyzowany przez regulacje szczególne dla poszczególnych rodzajów postępowań. Z treści poszczególnych ustawowych regulacji wynika, że ustawodawca stosuje do określenia kompetencji referendarza zróżnicowane metody.⁶⁵

Postępowanie cywilne jest zorganizowanym zbiorem czynności sądu oraz podmiotów tego postępowania. Aby mogło ono przebiegać sprawnie i efektywnie – od momentu jego zainicjowania aż do prawomocnego rozstrzygnięcia – wszystkie czynności procesowe muszą być podejmowane w odpowiedniej formie, w odpowiedniej kolejności i w odpowiednim czasie.⁶⁶ Rolę organizatora i koordynatora tych czynności w znacznej części spraw będzie spełniał referendarz sądowy. To do niego należeć będzie przeciwdziałanie przewlekaniu postępowania poprzez przestrzeganie dyscypliny procesowej zarówno ze stro-

⁶³ W uzasadnieniu uchwały z dnia 19.9.2002 r., sygn. akt III CZP 56/02, OSNC 2003 Nr 6, poz. 80, Sąd Najwyższy wskazał, że referendarz sądowy jest organem sądowym spełniającym funkcje o charakterze orzeczniczym, niezaliczającym się do władzy sądowniczej i niesprawującym wymiaru sprawiedliwości. W tej materii zob. także zalecenie Nr R (86) 12 Komitetu Rady Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich z dnia 12.9.1986 r. dotyczące środków zapobiegania nadmiernemu obciążaniu sądów i jego zmniejszenia (*Standardy prawne Europy*, t. IV, *Sądownictwo, Organizacja – Postępowanie – Orzekanie*, Warszawa 1998, s. 243); wskazujące przykładowo zadania, od których mogliby zostać odciążeni sędziowie, por. także uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze, druk nr 1891 z dnia 11.9.1996 r., s. 1–2.

⁶⁴ TK w wyroku z dnia 12.5.2011 r., sygn. akt P 38/08, OTK-A 2011/4/33 przyjął, że: 1. Art. 2 § 2 PrUSP jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 10, art. 173 i art. 175 ust. 2 Konstytucji RP. 2. Art. 47¹ KPC w zakresie, w jakim przewiduje, że referendarz sądowy ma kompetencje sądu przy wykonywaniu powierzonych mu czynności, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 10, art. 173 i art. 175 ust. 2 Konstytucji RP. 3. Art. 118 ustawy z dnia 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594, Nr 152, poz. 1016 i Nr 197, poz. 1307, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 10, art. 173 i art. 175 ust. 2 Konstytucji RP.

⁶⁵ Por. w tym zakresie m.in. art. art. 509¹ § 1 KPC oraz np. art. 353¹ KPC.

⁶⁶ Według dyspozycji art. 6 KPC sąd powinien przeciwdziałać przewlekaniu postępowania i dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, jeśli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy. Zasada ta znajdzie zastosowanie z całą pewnością także do czynności podejmowanych przez referendarza sądowego oczywiście w zdecydowanie mniejszym zakresie niż w przypadku sądu, niemniej jednak nie sposób o niej nie wspomnieć. Nadto zwrócić uwagę należy np. na regulację zawartą w art. 781¹ KPC, zgodnie z którą wniosek o nadanie klauzuli wykonalności sąd rozpoznaje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia jego złożenia.

ny samego referendarza, jak również przeciwstawianie się zachowaniu stron lub uczestników postępowania zmierzających do przewleknięcia procesu. Niebagatelną rolę będzie tutaj odgrywało sprawne, a zarazem trafne korzystanie ze swoistych środków dyscyplinujących. Dla stron będzie to przede wszystkim korzystanie przez referendarza z art. 130 i nast. KPC. Dla referendarza zaś będzie to możliwość złożenia przez stronę tzw. skargi na przewlekłość postępowania, czyli skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.⁶⁷ Nie można pominąć tutaj także właściwego nadzoru nad czynnościami wykonywanymi przez sekretariat sądowy, co z pewnością również wpłynie na efektywność postępowania.

2. Zakres czynności referendarza sądowego w wydziale cywilnym, pracy oraz gospodarczym (procesowym)

W postępowaniu cywilnym ustawodawca szczegółowo w sposób pozytywny określił uprawnienia, które leżą w gestii referendarza sądowego (art. 47¹ KPC i nast.). Zgodnie z regulacją zawartą w art. 47¹ KPC są to, jak wskazano to już wyżej, czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie.

Uwzględniając wskazane wyżej zróżnicowane metody określania kompetencji referendarza sądowego do tych czynności, ograniczając ich zakres do wydziałów cywilnego, pracy oraz gospodarczego (procesowego), zaliczyć należy:

- wydawanie nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 353¹ § 2 KPC) oraz wydawanie zarządzeń w postępowaniu upominawczym (art. 497¹ § 3 KPC),
- wydawanie europejskich nakazów zapłaty (art. 505¹⁶ § 2 KPC) oraz wydawanie zarządzeń w europejskim postępowaniu nakazowym (art. 505¹⁶ § 3 KPC),
- czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego (art. 509¹ § 3 KPC),
- nadawanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym, orzeczeniom sądu prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu, jak również ugodom zawartym przed sądem; orzeczeniom referendarza sądowego prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu, innym orzeczeniom, ugodom i aktom, które z mocy ustawy podlegają wykonaniu w drodze egzekucji sądowej; a także aktom notarialnym z wyłączeniem przypadków wymienionych w art. 778¹, 787, 787¹, 788, 789 KPC (art. 781 § 1¹ KPC),
- stwierdzanie wykonalności europejskich nakazów zapłaty (art. 795⁶ § 2 KPC),
- wydawanie zaświadczeń dotyczących orzeczeń wydanych w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń (art. 795⁸ § 2 KPC) oraz wydawa-

⁶⁷ Por. ustawa z dnia 17.6.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, Dz. U. Nr 179, poz. 1843 z późn. zm.

nie zarządzeń w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń (art. 505²² § 2 KPC),

- stwierdzanie prawomocności orzeczeń (art. 364 § 2 KPC),
- szczegółowe wyliczenie kosztów według zasad określonych przez sąd (art. 108 § 1 KPC),
- orzekanie o ustanowieniu albo odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (art. 123 § 2 KPC),
- orzekanie o zwolnieniu od kosztów sądowych (art. 118 KSCywu),
- ustalanie należności świadków, biegłych, tłumaczy i stron (art. 93 KSCywu.),
- odraczanie lub rozkładanie na raty należności sądowych na zarządzenie prezesa sądu rejonowego lub okręgowego (art. 125 KSCywu),
- wydawanie zarządzeń o zwrocie opłaty (art. 82 KSCywu),
- wydawanie zarządzeń w ramach tzw. postępowania naprawczego (art. 130–130⁴ w zw. z art. 130⁵ KPC),
- ustanowienie kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu (art. 144 § 4 KPC),
- obecność przy przeprowadzeniu dowodu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość (art. 235 § 2 KPC),
- zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej (art. 773 § 1¹ KPC) oraz dalszy tytuł (art. 773² § 1 KPC),
- czynności dotyczące wyjawienia majątku, z wyłączeniem stosowania środków przymusu (art. 920² KPC),
- czynności z zakresu pomocy prawnej z wyjątkiem przeprowadzania dowodów (art. 1130 § 2 KPC),
- czynności w sprawach o przyznanie kompensaty (art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 7.7.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw).

Wskazany zakres czynności referendarza sądowego jest szeroki, przy czym ciągle proponowane są nowe obszary, gdzie angażowanie sędziego jest zbędne, a czynności takie może wykonywać referendarz sądowy.⁶⁸ Wskazanego wyżej zakresu nie uznaje się jednak za wyczerpujący. Zarówno w teorii, jak i praktyce przyjmuje się bowiem, że zakres czynności referendarza sądowego obejmuje chociażby wydawanie orzeczeń, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 4², 5–9 KPC⁶⁹, skoro, zgodnie z art. 398²² § 1 KPC, na orzeczenia te przysługuje skarga.⁷⁰ Tak zmodyfikowany przez art. 394 § 1 pkt 1, 2, 4², 5–9 KPC oparty na regulacji

⁶⁸ Por. choćby art. 773 § 1¹ dodany przez art. 1 pkt 78 lit. b) ustawy z dnia 16.9.2011 r., Dz U. z 2011 Nr 233, poz. 1381, zmieniającej ustawę Kodeks postępowania cywilnego z dniem 3.5.2012 r.

⁶⁹ Wśród tych orzeczeń są m.in. postanowienia i zarządzenia, których przedmiotem jest: zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie, odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; stwierdzenie prawomocności orzeczenia, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę.

⁷⁰ Por. m.in. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 398(22) KPC, stan prawny 1.1.2010 r., LEX 2010.

zawartej w art. 398²² § 1 KPC zakres czynności trudno przyjąć jednak bez uwag polemicznych przez wzgląd na charakter znajdujących się w tym katalogu niektórych czynności.

W praktyce wymiaru sprawiedliwości istnieją w tym zakresie dwa podejścia: wąskie, uzasadniane treścią art. 47¹ KPC, przyjmujące, że dla każdej czynności referendarza sądowego szukać należy wyraźnej podstawy ustawowej, tj. że referendarz sądowy wykonywać może tylko i wyłącznie czynności wyraźnie wymienione w ustawie oraz drugie, szerokie, przyjmujące dla czynności referendarza sądowego pełny, wskazany wyżej zakres. Tytułem uzasadnienia drugiego ze stanowisk powołać by należało, wskazując w pewnym sensie na niekonsekwencję ustawodawcy, wspomniany już wyżej art. 398²² § 1 KPC, następnie np. art. 509¹ § 3 KPC, gdzie posługując się swoistą klauzulą generalną ustawodawca wskazuje na wykonywanie czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyłączeniem jednak prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. Tytułem zaś uzasadnienia pierwszego ze stanowisk w argumentacji powołać by należało literalne brzmienie art. 47¹ KPC.

Nie przesądzając wyżej zarysowanej kwestii wspomnieć należy w tym miejscu m.in. o regulacji zawartej w art. 781 § 1¹ KPC, zgodnie z którą tytułom egzekucyjnym, o których mowa w art. 777 § 1, 1¹ 3–6 i § 3 KPC, klauzulę wykonalności może nadać także referendarz sądowy, wyłączając przypadki wymienione w art. 778¹, 787, 787¹, 788 i 798 KPC. I tak art. 781 § 1¹ KPC nie wskazuje na inne czynności, które pojawiają się w praktyce w związku z nadaniem klauzuli wykonalności, tj. np. oddalenie wniosku, czynności zmierzające do usunięcia braków formalnych i fiskalnych wniosku, jak również sprostowanie orzeczenia czy postanowienie w przedmiocie stwierdzenia niewłaściwości miejscowej sądu w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności. W tej sytuacji przyjęcie wąskiej interpretacji, ograniczającej czynności referendarza sądowego jedynie literalnie do nadania klauzuli wykonalności, prowadziłyby do, w swojej istocie, absurdu wniosku, że referendarz sądowy może nadać klauzulę wykonalności, nie może natomiast wydać zarządzenia w przedmiocie uzupełnienia braków czy też oddalić wniosku, a w konsekwencji do przerwania czynności w tym zakresie na sędziego, co z pewnością przeczyłoby idei wprowadzenia do polskiego postępowania cywilnego referendarza sądowego. Chcąc ograniczyć kompetencje referendarza sądowego w tym zakresie ustawodawca wyraźnie w treści art. 781 § 1¹ KPC wyłączył te przypadki, w których klauzula wykonalności ma charakter konstytutywny, rozstrzygając o legitymacji do wszczęcia egzekucji na rzecz lub przeciwko osobom niewymienionym w tytule (art. 778¹, 787, 787¹, 788 i 798 KPC).

Z punktu widzenia charakterystyki zakresu czynności referendarza sądowego oraz samych czynności we wskazanych wydziałach sądów istotne znaczenie ma również właściwa systematyka czynności procesowych. W doktrynie obserwuje się w tym zakresie słuszny podział, szeregujący czynności według kryterium ich przydatności dla poszczególnych przejawów działania w procesie. W ten sposób wyróżnia się czynności należące do zakresu kierowania procesem, należące do

zakresu zbierania materiału procesowego oraz czynności wchodzące w zakres opracowywania materiału procesowego i wreszcie czynności wchodzące w zakres tzw. załatwiania procesu.⁷¹

Zdaniem części przedstawicieli doktryny, jak również praktyki wymiaru sprawiedliwości, referendarz sądowy jest odrębnym od sądu organem procesowym i nie działa jako sąd, ustawa wyposaża go zaś tylko w niektóre kompetencje sądu. Stanowisko to nie jest jednak jednolite, co w sposób wyraźny widoczne jest w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem znacznej części doktryny, jak również praktyków, ani treść zdania drugiego art. 47¹ KPC, zgodnie z którym w zakresie powierzanych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej, ani też umiejscowienie omawianego przepisu nie przesądzą o tym, że referendarz ma prawo orzekać jako sąd. Zdania przeciwne argumentowane są właśnie treścią art. 47¹ KPC. Polemika przekłada się w praktyce w zakresie postępowania cywilnego chociażby na konstrukcję komparacji orzeczeń referendarza sądowego.

I w tym zakresie, nie opowiadając się za którąkolwiek z konstrukcji, pamiętać należy o powołanej już wyżej regulacji art. 2 § 1 PrUSP, zgodnie z którą zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują sędziowie oraz regulacji zawartej w § 2 art. 2 PrUSP, zgodnie z którą zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi. Nie wydaje się wobec powyższego, aby były podstawy do różnicowania komparacji pochodzących od referendarza sądowego i sędziego biorąc pod uwagę przede wszystkim literalne brzmienie zdania drugiego art. 47¹ KPC, zgodnie z którym w zakresie powierzanych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu.

Analizując uprawnienia referendarza pod kątem czynności, jakie wykonuje, polemiczna wydaje się kwestia przypisania referendarzowi czynności *sensu stricto* w zakresie kierownictwa procesowego, zbierania materiału procesowego oraz czynności wchodzących w zakres opracowywania materiału procesowego. Taki zakres czynności pojawi się z pewnością w postępowaniu upominawczym czy też postępowaniu w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności np. b.t.e., nie będzie to jednak w pełnym tego słowa znaczeniu kierowanie procesem, zbieranie materiału procesowego, opracowywanie materiału procesowego, a wreszcie załatwianie. Czynności te w przypadku referendarza sądowego w porównaniu z czynnościami sędziego będą bardzo ograniczone z uwagi na swoistość posiadanych kompetencji. W pewnym, wynikającym ze specyfiki pozycji ustrojowej referendarza sądowego, zakresie mamy też z pewnością do czynienia ze zbieraniem materiału procesowego oraz czynnościami wchodzącymi w zakres opracowywania materiału procesowego⁷², w większości jednak te czynności będą mieć

⁷¹ M. Waligórski, Polskie prawo procesowe cywilne. Dynamika procesu, Warszawa 1947, s. 20 i nast.; M. Waligórski, Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu, Warszawa 1947, s. 554 i nast.; W. Siedlecki, Zarys postępowania cywilnego, Warszawa 1968, s. 32 i nast., zob. także W. Siedlecki, Czynności procesowe, PiP 1951, Nr 11, s. 696.

⁷² Por. np. 144 § 4 KPC czy choćby art. 118 KSCywu.

charakter mocno ograniczony, wręcz incydentalny w porównaniu z czynnościami podejmowanymi przez sędziego.

3. Postępowanie upominawcze – uwagi ogólne

W praktyce w wydziale cywilnym w zakresie kompetencji referendarza sądowego pozostaje przede wszystkim postępowanie upominawcze, dlatego warto rozpocząć od charakterystyki tego właśnie postępowania pod kątem wykonywanych tam czynności i podejmowanych decyzji. Ponieważ zdecydowana większość spraw należeć będzie właśnie do tego postępowania, jemu też poświęcić trzeba najwięcej uwagi.

Postępowanie nakazowe i upominawcze jako postępowania odrębne znalazły się w polskim Kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r.,⁷³ a następnie w kodeksie z 1964 r.⁷⁴ Koncepcja tych postępowań w polskim systemie prawa procesowego zakładała od samego początku możliwość dochodzenia w nich co do zasady, roszczeń pieniężnych, a jedynie w postępowaniu nakazowym także świadczenia innych rzeczy zamiennych. Oba postępowania od samego początku cechował uproszczony i przyspieszony sposób rozpatrywania spraw, które w świetle istoty tych postępowań nie mogą być skomplikowane, muszą być sprawami prostymi.⁷⁵

Zmiany wprowadzone w tym zakresie ustawą z dnia 1.3.1996 r.⁷⁶ podkreśliły jeszcze bardziej założenie dotyczące prostoty rozpatrywanych w tych postępowaniach spraw przez wprowadzenie obowiązku przekazywania z urzędu do postępowania zwykłego tych spraw, w których wydanie nakazu nie jest możliwe, a więc spraw, których nie można uznać za sprawy proste. Ogólnie rzecz biorąc, jak wskazano to już wyżej, bezsporność była jednym z podstawowych kryteriów określania spraw jako proste.⁷⁷ W postępowaniu upominawczym także w obecnym kształcie nie ma w zasadzie wymagań dowodowych, a wątpliwości co do

⁷³ Por. m.in. art. 476 i 477 KPC w brzmieniu nadanym Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29.11.1930 r., Dz. U. z 1930 Nr 85, poz. 651.

⁷⁴ Por. art. 498 KPC w brzmieniu nadanym mu ustawą Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17.11.1964 r., Dz. U. z 1964 Nr 43, poz. 296; Art. 498 KPC. W sprawach należących do właściwości sądu powiatowego, w których powód dochodzi od swego dłużnika osobistego zapłaty sumy pieniężnej do wysokości dwóch tysięcy złotych, pozew można wnieść do państwowego biura notarialnego z wnioskiem o wydanie przeciwko pozwanemu nakazu zapłaty.

⁷⁵ Por. W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1972, s. 490; E. Wengerek, *Czynności państwowych biur notarialnych w postępowaniu nakazowym i upominawczym*, NP 1957 Nr 3, s. 85.

⁷⁶ Art. 498 KPC zmieniony przez art. 1 pkt 80 ustawy z dnia 1.3.1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym ustawy z dnia 14.6.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm., Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz KPC niektórych innych ustaw, Dz. U. z 1996 Nr 43, poz. 189, z dniem 1.7.1996 r.

⁷⁷ Por. J. Cagara, *Postępowanie nakazowe i upominawcze*, NP 1971 Nr 1, s. 86.

zgodności przedstawionego materiału z prawdziwym stanem rzeczy uniemożliwiają wydanie nakazu zapłaty (por. art. 499 § 1 KPC) i obligują przewodniczącego do wyznaczenia rozprawy, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym (art. 498 § 2 KPC).⁷⁸

Kończąc uwagi ogólne do tej części wspomnieć należy, że postępowanie upominawcze i europejskie postępowanie nakazowe należy do właściwości sądów rejonowych i okręgowych (art. 497¹ § 1 i art. 505¹⁶ § 1 KPC).

3.1. Nakaz zapłaty

Referendarz sądowy może wydać nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym (art. 353¹ § 2 KPC). Zmiana w § 2 polegająca na powierzeniu wydawania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, a także, co wynika z pozostałych regulacji jak wskazano wyżej, prowadzenia w zasadzie postępowania upominawczego, motywowana była odciążeniem sędziów od wydawania nakazów zapłaty w tym postępowaniu, gdzie kognicja ogranicza się, jak to ujął prawodawca, jedynie do badania, czy nie zachodzą przeszkody określone w art. 499 KPC, bez badania samej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia.⁷⁹ Postępowanie upominawcze już w pierwszej wersji, jak zostało to wskazane wyżej, ukształtowane zostało przez ustawodawcę nie bez powodu jako postępowanie upominawcze, a co za tym idzie – można powiedzieć w pewnym sensie konsensualne. W idealnym modelu zakłada bowiem, przy znikomych kosztach procesowych, swoiste przypomnienie pozwanemu o zaległości. Dopiero zaś gdyby pozwany nie akceptował roszczenia, składając sprzeciw od nakazu zapłaty, niweczy tym samym skutki nakazu i powoduje skierowanie sprawy do postępowania zwykłego.⁸⁰

Nakaz zapłaty rozstrzyga sprawę co do istoty, a zarazem jest zawsze rozstrzygnięciem pozytywnym co do meritum.⁸¹ Korzystając z tej postaci roz-

⁷⁸ Spoglądając na ewolucję art. 498 Kodeksu postępowania cywilnego w pierwotnej jego wersji w sprawach należących do właściwości sądu powiatowego, w których powód dochodził od swego dłużnika osobistego zapłaty sumy pieniężnej do wysokości dwóch tysięcy złotych, pozew można było wnieść do państwowego biura notarialnego z wnioskiem o wydanie przeciwko pozwanemu nakazu zapłaty. Następnie granica podniesiona została do kwoty dziesięciu tysięcy złotych, zaś później do kwoty jednego miliona złotych, likwidując jednocześnie możliwość wystąpienia do państwowego biura notarialnego z wnioskiem o wydanie przeciwko pozwanemu nakazu zapłaty. Po tzw. denominacji nowelizacja, która weszła w życie od 1.7.1996 r. i ustaliła granicę na pięć tysięcy złotych oraz jednoznacznie wskazała, że sąd na wniosek powoda może wydać nakaz zapłaty. Dopiero od 1.7.2000 r. sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególnie tak stanowi. Od dnia 22.2.2005 r. nakaz zapłaty może wydać także referendarz sądowy (art. 353¹ § 2 KPC).

⁷⁹ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej IV kadencji, Nr druku: 2500, projekt rozpatrzony wspólnie z innymi projektami.

⁸⁰ Por. m.in. M. Manowska, *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2003, s. 168; S. Dalka, *Ochrona sądowa roszczeń majątkowych w postępowaniu nakazowym i upominawczym*, Gdańsk 1977, s. 207 i n.

⁸¹ M. Jędrzejewska w T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część I. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2001, s. 652.

strzygnięcia, referendarz nie może oddalić powództwa.⁸² Kodeks postępowania cywilnego nie przewiduje możliwości wydania częściowego nakazu zapłaty, a więc obejmującego część roszczenia dochodzonego jednym pozwem⁸³, z wyjątkiem europejskiego nakazu zapłaty (art. 505¹⁸ § 1 KPC). W tym zakresie pamiętać należy, że art. 502 § 1 KPC, który określa treść nakazu zapłaty, wyraźnie wskazując na nałożenie na pozwanego obowiązku zaspokojenia roszczenia w całości. W postępowaniu upominawczym nie jest natomiast co do zasady wyłączone rozpoznanie sprawy w przypadku kumulacji roszczeń w jednym pozwie, jeżeli wszystkie te roszczenia mają charakter pieniężny. Zgodnie z art. 191 KPC powód może bowiem dochodzić jednym pozwem kilku roszczeń przeciwko temu samemu pozwanemu, jeżeli nadają się one do tego samego trybu postępowania oraz jeżeli sąd jest właściwy ze względu na ogólną wartość roszczeń, a ponadto – gdy roszczenia są różnego rodzaju – o tyle tylko, o ile dla któregośkolwiek z tych roszczeń nie jest przewidziane postępowanie odrębne ani też nie zachodzi niewłaściwość sądu według przepisów o właściwości bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Nakaz zapłaty wydawany jest zawsze na posiedzeniu niejawnym. Jest również orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie jako pewną całość.⁸⁴ Prawomocny nakaz zapłaty stanowi merytoryczne rozstrzygnięcie zapadające w procesie (art. 353¹ § 1 KPC), co do którego przyjąć należy co do zasady te same założenia, które przyjmowane są dla wyroków (art. 353² § 1 KPC).

W postępowaniu upominawczym w obecnym kształcie nie jest konieczne złożenie wniosku o wydanie nakazu zapłaty. Zgodnie z regulacją zawartą w art. 201 § 1 KPC przewodniczący bada, w jakim trybie sprawa powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym i wydaje odpowiednie zarządzenia. W wypadkach przewidzianych w ustawie przewodniczący wyznacza posiedzenie niejawne w celu wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Zarządzenie przewodniczącego o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odrębnym nie wiąże sądu.⁸⁵ Jeżeli zmiana trybu spowoduje zmianę właściwości miejscowej sądu, konieczne będzie także wyznaczenie posiedzenia niejawnego sądu celem podjęcia decyzji z art. 200 § 1 KPC.

⁸² S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 252.

⁸³ Tak M. Jędrzejewska w T. Erciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Kodeks...*, op. cit., t. 2, s. 572, odmiennie M. Manowska, *Postępowanie nakazowe i upominawcze*, Warszawa 2005, s. 139.

⁸⁴ M. Manowska, *Postępowania odrębne...*, op. cit., s. 168; S. Dalka, *Ochrona sądowa...*, op. cit., s. 207 i n.

⁸⁵ Por. uchwała SN z dnia 19.4.2007 r., III CZP 11/07, Biul. SN 2007, Nr 4, poz. 11, gdzie SN stwierdził, że zarządzenie przewodniczącego o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odrębnym nie wiąże sądu. Rozpoznanie natomiast sprawy w innym postępowaniu wymaga zarządzenia przewodniczącego lub postanowienia sądu. W uzasadnieniu SN trafnie wskazał, że kwalifikacja procesowa sprawy pod kątem jej przynależności do postępowania odrębnego (postępowania odrębnych) zawsze powinna być dokonywana przez sąd z urzędu bądź przed nadaniem sprawie biegu przez przewodniczącego na podstawie art. 201 § 1 KPC. Wynika to z faktu, że kwalifikacja skutkuje na przyszłość i jest przesłanką późniejszego stosowania z urzędu przez sąd rozpoznający sprawę określonych regulacji procesowych należących do danego rodzaju postępowania.

Może zdarzyć się również na tym etapie, że sprawa wpłynęła do niewłaściwego wydziału sądu, znajdzie wtedy konieczność przekazania sprawy do wydziału dla niej właściwego. Przekazanie takie jest czynnością o charakterze organizacyjno-administracyjnym i wymaga decyzji przewodniczącego konkretnej jednostki organizacyjnej sądu w formie zarządzenia.⁸⁶

Nakaz zapłaty wydaje się, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi (art. 498 § 1 KPC).

Pojęcie „roszczenie” oznacza materialnoprawne uprawnienie wypływające z praw podmiotowych. Roszczeniem pieniężnym jest zarówno wierzytelność pieniężna wynikająca ze stosunków obligacyjnych, jak i roszczenie wypływające z praw podmiotowych bezwzględnych (np. wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy).⁸⁷

Jeżeli nie ma podstaw do wydania nakazu zapłaty, należy wyznaczyć rozprawę i sprawa jest rozpatrywana we właściwym dla niej rodzaju postępowania (w procesie zwykłym lub odpowiednim postępowaniu odrębnym⁸⁸), chyba że może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym (art. 498 § 2 KPC).

Kompetencje referendarza sądowego na tym etapie postępowania modyfikują w pewnym sensie treść art. 498 § 2 KPC, albowiem na tym etapie postępowania w zasadzie najdalej idącym uprawnieniem referendarza sądowego jest wydanie nakazu zapłaty, poza zakresem zaś pozostają inne czynności będące w dyspozycji sędziego, a więc wyznaczenie rozprawy lub też inne rozstrzygnięcia na posiedzeniu niejawnym. W przypadkach wskazanych wyżej racjonalnym i prawidłowym rozwiązaniem będzie przedłożenie akt sędziemu przewodniczącemu wydziału celem podjęcia dalszych czynności w sprawie, tj. zmiany referenta i wyznaczenia rozprawy bądź skierowania sprawy do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym.⁸⁹

W artykuł 499 KPC wskazane zostały cztery przesłanki o charakterze merytorycznym i formalnym, które co do zasady nie mogą zaistnieć, aby istniała możliwość wydania nakazu zapłaty. I tak, zgodnie z art. 499 KPC, nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość; 3) zaspokojenie

⁸⁶ § 55. 1. RegSądR. Jeżeli pismo wszczynające postępowanie wpłynęło do wydziału, który nie jest właściwy w sprawie, przewodniczący wydziału, przed jego rejestracją w danym wydziale, zarządza niezwłoczne przekazanie pisma zgodnie z właściwością. O przekazaniu pisma do innego wydziału kierownik sekretariatu informuje biuro podawcze sądu. 2. W przypadkach budzących wątpliwości wydział właściwy do rozpoznania sprawy wyznacza prezes sądu.

⁸⁷ Por. m.in. P. Telenga, Komentarz aktualizowany do art. 498 KPC, stan 23.10.2011 r., LEX 2011.

⁸⁸ Zmiana taka związana ze stwierdzeniem braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wiąże się także z czynnością czysto techniczną, a mianowicie zmianą repertorium, w którym rejestrowana jest sprawa. Por. także § 83 RegSekSądZ.

⁸⁹ Zgodnie z § 104 RegSekSądZ 2. Sprawę wpisaną w repertorium „Nc”, w której stwierdzono brak podstaw do wydania nakazu zapłaty (art. 486 § 1 KPC, art. 498 § 2 KPC) albo uchylono nakaz zapłaty (art. 492¹ KPC, art. 502 KPC), albo prawidłowo wniesiono zarzuty bądź sprzeciw wobec nakazu zapłaty, albo sprzeciw wobec europejskiego nakazu zapłaty, po zakreśleniu w repertorium „Nc” rejestruje się w repertorium „C”.

roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. Tylko przeszkoda wymieniona w pkt 4 ma zasadniczo charakter formalny. Pozostałe przeszkody mają charakter merytoryczny.

Nie powinno budzić wątpliwości, że weryfikację wskazanych wyżej przesłanek poprzedzić musi zbadanie dopuszczalności merytorycznego rozpoznania pozwu, pomimo że, jak się może wydawać, sformułowanie art. 498 § 2 KPC sugeruje odmienną kolejność. Pamiętać należy również, że w nauce zauważono, że wyliczenie w art. 499 KPC przesłanek negatywnych nie jest wyczerpujące⁹⁰, albowiem nakaz zapłaty nie będzie mógł być wydany także z innych przyczyn (np. jeżeli powód nie dochodzi roszczenia pieniężnego albo zachodzi potrzeba zapoznania według art. 195 KPC).⁹¹

I tak uwzględniając powyższe, w pierwszej kolejności badaniu podlegać będą podstawowe warunki pisma procesowego⁹², następnie zaś ewentualne kwestie związane z pełnomocnictwem procesowym i występującym w sprawie profesjonalnym pełnomocnikiem.⁹³ W przypadku strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika pamiętać należy, że adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy, a także radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa mogą sami uwierzytelnić odpis udzielonego im pełnomocnictwa oraz odpisy innych dokumentów wykazujących ich umocowanie.⁹⁴

W tym zakresie niebagatelne znaczenie ma także udostępnienie przez Ministerstwo Sprawiedliwości dostępu elektronicznego do Krajowego Rejestru Sądowego, co w sposób znaczący winno wpłynąć na sprawność postępowania w tym zakresie. Dostęp online jest możliwy <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwanie-podmiotu> (dostęp 24.8.2012 r.).

WYBRANE ORZECZNICTWO

1. Wykazanie umocowania do reprezentowania strony będącej osobą prawną następuje przez złożenie pełnomocnictwa udzielonego przez osoby działające w imieniu osoby

⁹⁰ Por. S. Dalka, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. II, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 1997, s. 92–93; Dalka S, Ochrona sądowa..., op. cit., s. 106 i nast.

⁹¹ Por. P. Telenga, Komentarz aktualizowany do art.499 KPC, stan prawny 23.10.2011 r., LEX 2011.

⁹² Por. w tej materii m.in. art. 126 § 1 KPC oraz § 14. 1. RegSekSądZ.

⁹³ W zakresie pełnomocnictwa procesowego pamiętać należy, że zgodnie z aktualnym brzmieniem art. 89. § 1 KPC pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa wraz z odpisem dla strony przeciwnej.

⁹⁴ Ustawa z dnia 23.10.2009 r. o zmianie ustaw w zakresie uwierzytelniania dokumentów, Dz. U. z 2009 r. Nr 216, poz. 1676 w art. 3 wprowadziła zmiany w ustawie z dnia 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze, Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, Nr 166, poz. 1317 i Nr 210, poz. 1628, w art. 4; w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, z późn. zm. 4, w art. 6, w ustawie z dnia 11.4.2001 r. o rzecznikach patentowych, Dz. U. Nr 49, poz. 509, z późn. zm.6, w art. 9, oraz w ustawie z dnia 8.7.2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, Dz. U. Nr 169, poz. 1417, z późn. zm., w art. 27.

- prawnej oraz dokumentu świadczącego o tym, że są one uprawnione do działania jako organ osoby prawnej. Dokumenty te powinny być złożone w oryginałach bądź w odpisach uwierzytelnionych przez uprawnione podmioty (**postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 26.3.2012 r., sygn. akt I ACz 542/12; LEX Nr 1129367**).
2. Sposób sporządzania przez radcę prawnego poświadczeń odpisów dokumentów za zgodność z okazanym oryginałem, określony w art. 6 ust. 3 ustawy z 1982 r. o radcach prawnych, ma zastosowanie również do uwierzytelniania odpisu pełnomocnictwa (art. 89 § 1 KPC) (**uchwała SN z dnia 30 listopada 2011 r., III CZP 70/11, LEX Nr 1027887**).
 3. Dokument pełnomocnictwa i jego wydanie nie mają znaczenia konstytutywnego, gdyż taki charakter posiada samo udzielenie umocowania. Dokument pełnomocnictwa jest jednakże niezbędnym dowodem potwierdzającym istnienie umocowania pełnomocnika do działania w imieniu strony. Dowód ten nie podlega zastąpieniu żadnym innym środkiem dowodowym, gdyż wobec sądu i strony przeciwnej za pełnomocnika działającego z właściwym umocowaniem może uchodzić tylko osoba, która wykazała swe umocowanie odpowiednim dokumentem pełnomocnictwa (**wyrok SN z dnia 13.9.2011 r. I UK 78/11, LEX Nr 1084699**).
 4. Nienależyte umocowanie pełnomocnika stanowi bezwzględną podstawę nieważności postępowania. Brak reprezentacji może być konwalidowany tylko przed uprawomocnieniem się wyroku (wniosek z art. 401 pkt 2 KPC i art. 70 § 2 KPC) (**wyrok SN z dnia 6.4.2011 r., II UK 316/10, LEX Nr 787086**).
 5. Dokument wykazujący umocowanie organu osoby prawnej udzielającego pełnomocnictwa stanowi element pełnomocnictwa procesowego. Skoro pełnomocnik procesowy będący radcą prawnym lub adwokatem może sam uwierzytelić odpis udzielonego mu pełnomocnictwa, to uprawnienie to obejmuje również treść dokumentu wykazującego umocowanie osób, które w imieniu osoby prawnej podpisały pełnomocnictwo procesowe (**wyrok SN z dnia 9.12.2010, III CSK 42/10, LEX Nr 852660**).

Zwracając uwagę na wskazaną wyżej tezę wyroku SN z dnia 6.4.2011 r. w zakresie pełnomocnictwa procesowego zwrócenia uwagi wymaga zagadnienie występowania w procesie wspólnoty mieszkaniowej i jej reprezentacji.⁹⁵ Wspólnota mieszkaniowa co do zasady może być bowiem reprezentowana albo przez organ składający się z osób fizycznych (zarząd), uprawniony do składa-

⁹⁵ Stosownie do regulacji zawartej w art. 67 § 1 KPC osoby prawne, inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne mające zdolność sądową dokonują czynności procesowych przez swoje organy albo przez osoby uprawnione do działania w ich imieniu. Ze względu na przyjęte w art. 67 § 1 KPC założenie, że czynności procesowe winny wykonywać osoby uprawnione do działania w imieniu osoby prawnej i powiązanie możliwości korzystania przez osobę prawną ze zdolności procesowej z posiadaniem organu uprawnionego do działania w jej imieniu, wykluczona została dopuszczalność występowania w postępowaniu sądowym osoby prawnej, która nie ma umocowanego do działania za nią organu (zob. wyrok SN z dnia 12.2.2010 r., I CSK 272/09, LEX Nr 583724). Zgodnie zaś z regulacją zawartą w art. 68 KPC przedstawiciel ustawowy, organy oraz osoby wymienione w art. 67 KPC, mają obowiązek wykazać swoje umocowanie dokumentem przy pierwszej czynności procesowej. Brak należytej reprezentacji strony, obejmujący braki w składzie organów pozwanego, braki w składzie organu jednostki organizacyjnej będącej powodem, niedziałanie za stronę organu upoważnionego lub osób uprawnionych sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy. Jedną z przyczyn nieważności postępowania określoną w art. 379 KPC jest brak zdolności sądowej lub procesowej strony, brak organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego oraz nienależyte umocowanie do działania pełnomocnika strony (art. 379 pkt 2 KPC).

nia oświadczeń woli w imieniu tej wspólnoty,⁹⁶ albo też przez zarządcę, któremu zarząd powierzono w trybie art. 18 ustawy o własności lokali. W przypadku wspólnot mieszkaniowych pojawiają się pełnomocnictwa udzielone profesjonalnemu pełnomocnikowi – adwokatowi lub radcy prawnemu – przez zarządcę, oparte na umowie o zarządzanie zawartej z zarządcą. Umowy te często zawierają zapis, wśród czynności zwykłego zarządu nieruchomością wykonywanych zgodnie z postanowieniami umowy przez zarządcę w sposób samodzielny, upoważniający tegoż zarządcę np. do windykacji opłat należnych od właścicieli lokali oraz przygotowania dokumentów umożliwiających sądową windykację należności wspólnoty.

Klauzulom tego rodzaju poświęcić należy nieco uwagi, albowiem co do zasady mimo zawarcia przedmiotowej umowy nadal jednak zarząd może pozostawać uprawniony do reprezentowania wspólnoty mieszkaniowej.⁹⁷ W przypadku osoby pozostającej ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia (art. 87 § 1 KPC), podstawę pełnomocnictwa może stanowić jedynie stosunek zlecenia, który powinien spełniać wymagania stawiane umowie-zleceniu przez przepisy prawa materialnego (art. 734 i in. KC). Możliwość bycia pełnomocnikiem procesowym jest w wypadku tych osób okolicznością wtórną, wynikającą ze stosunku, który uprzednio już łączył je ze stroną i który można określić jako „stosunek podstawowy”, czyli „zlecenie dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie” (art. 734 § 1 KC), z którym może (ale nie musi) wiązać się konieczność lub potrzeba wystąpienia zleceniodawcy w procesie cywilnym. Gdy zajdzie taka konieczność lub potrzeba, zleceniobiorca może być pełnomocnikiem procesowym zleceniodawcy.⁹⁸

W przypadku podstawy pełnomocnictwa, jaką jest umowa-zlecenie, powstaje specyficzna sytuacja, gdzie mamy do czynienia z dwoma stosunkami: wewnętrznym (umowa-zlecenie) i zewnętrznym (pełnomocnictwo procesowe). Pełnomoc-

⁹⁶ Por. art. 20 ustawy z dnia 24.6.1994 r. o własności lokali, Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 z późn. zm.

⁹⁷ W myśl art. 18 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy o własności lokali właściciele lokali mogą w umowie o ustanowieniu odrębnej własności lokali albo w umowie zawartej później w formie aktu notarialnego określić sposób zarządu nieruchomością wspólną, a w szczególności mogą powierzyć zarząd osobie fizycznej albo prawnej. Stosownie do ust. 2a zmiana ustalonego w trybie ust. 1 sposobu zarządu nieruchomością wspólną może nastąpić na podstawie uchwały właścicieli lokali zaprotokołowanej przez notariusza. Zgodnie natomiast z regulacją zawartą w ust. 3, jeżeli sposobu zarządu nie określono w umowie, o której mowa w ust. 1 lub w uchwale zaprotokołowanej przez notariusza, obowiązują zasady określone w rozdziale 4 cytowanej wyżej ustawy, tj. m.in. art. 20 i 21. Przy czym co do reprezentacji wspólnoty mieszkaniowej kwestie te w sposób jasny reguluje art. 21 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy stanowiąc, że zarząd kieruje sprawami wspólnoty mieszkaniowej i reprezentuje ją na zewnątrz oraz w stosunkach między wspólnotą a poszczególnymi właścicielami lokali, z art. 20 cytowanej wyżej ustawy wynika natomiast, że jeżeli lokali wyodrębnionych, wraz z lokalami niewyodrębnionymi, jest więcej niż siedem, właściciele lokali są obowiązyani podjąć uchwałę o wyborze jednoosobowego lub kilkuosobowego zarządu. Członkiem zarządu może być wyłącznie osoba fizyczna wybrana spośród właścicieli lokali lub spora ich grona.

⁹⁸ Por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 27.6.2008 r., III CZP 51/08, LEX Nr 393807.

nictwo procesowe dla osoby sprawującej zarząd majątku lub interesów strony jest zatem czymś wtórnym do stosunku podstawowego.⁹⁹ Przepisy dotyczące umowy-zlecenia mają charakter względnie obowiązujący i w związku z tym strony tego stosunku prawnego mogą odmiennie w umowie, zgodnie z zasadą swobody umów, określić swe prawa i obowiązki.¹⁰⁰ Co prawda prezentowany jest pogląd, że w przypadku osób sprawujących zarząd majątkiem lub interesami strony oraz osób pozostających ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia, podstawą/dokumentem wystarczającym do działania w sprawie w charakterze pełnomocnika jest sama umowa, która zastępuje *de facto* pełnomocnictwo procesowe,¹⁰¹ aczkolwiek przeczyć temu wydaje się orzecznictwo SN.¹⁰² Stosownie do art. 91 pkt. 3 KPC pełnomocnictwo procesowe obejmuje z samego prawa umocowanie do udzielenia dalszego pełnomocnictwa procesowego adwokatowi lub radcy prawnemu, jednakże co do zasady, jak się przyjmuje, pełnomocnictwo procesowe obowiązuje w granicach określonych w art. 91 KPC, niemniej jednak wtedy, gdy osoby uczestniczące w akcie umocowania złożyły oświadczenie o udzieleniu i przyjęciu pełnomocnictwa bez oznaczenia jego zakresu.¹⁰³

Kolejną kwestią podlegającą ograniczonemu badaniu jest uiszczenie opłaty skarbowej od udzielonego pełnomocnictwa procesowego. Samo udzielenie pełnomocnictwa nie podlega opłacie skarbowej, natomiast podlega tejże opłacie złożenie dokumentu stwierdzającego udzielenie pełnomocnictwa lub prokury albo jego odpisu, wypisu lub kopii – w sprawie z zakresu administracji publicznej lub w postępowaniu sądowym.¹⁰⁴ W praktyce w zasadzie jednolicie przyjmuje się, że omawiana opłata skarbową należy do niezbędnych kosztów procesu w rozumieniu art. 98 KPC.¹⁰⁵ Uiszczenie opłaty skarbowej od pełnomocnictwa procesowego podlegać będzie, jak to już zaznaczono wyżej, ograniczonemu badaniu, albowiem w obecnie obowiązującym stanie prawnym brak

⁹⁹ Co prawda art. 734 § 1 KC stanowi, że przez umowę-zlecenie przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie, stosownie natomiast do § 2 w braku odmiennej umowy-zlecenia obejmuje umocowanie do wykonania czynności w imieniu dającego zlecenie, a przepis ten nie uchybia przepisom o formie pełnomocnictwa, jednocześnie jednakże mieć należy na uwadze regulację art. 738 § 1 KC, stosownie do której przyjmujący zlecenie może powierzyć wykonanie zlecenia osobie trzeciej tylko wtedy, gdy to wynika z umowy lub ze zwyczaju albo gdy jest do tego zmuszony przez okoliczności. W wypadku takim obowiązany jest zawiadomić niezwłocznie dającego zlecenie o osobie i o miejscu zamieszkania swego zastępcy i w razie zawiadomienia odpowiedzialny jest tylko za brak należytej staranności w wyborze zastępcy.

¹⁰⁰ Por. w tym zakresie m.in. wyrok SN z dnia 21.8.2008 r., sygn. akt IV CSK 168/08, LEX 465997.

¹⁰¹ Zob. H.Ciepla, Komentarz do art. 87 KPC pod redakcją K. Piaseckiego, CH Beck 2006.

¹⁰² Por. m.in. wyrok SN z dnia 29.11.2006 r., sygn. akt II CSK 2008/06, LEX 233061.

¹⁰³ Zob. wyrok SN z dnia 19.6.2008 r., II PK 345/07, LEX 465893.

¹⁰⁴ Por. art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej, Dz. U. Nr 225, poz. 1635 z późn. zm.

¹⁰⁵ Zob. uchwała SN z dnia 12.3.2003 r., III CZP 2/03, OSNC 2003 Nr 12, poz. 161; podobny pogląd jest prezentowany także w doktrynie.

podstaw do stosowania w zakresie tego braku art. 130 KPC i nast. Wezwanie do wykazania uiszczenia opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, z uwagi przede wszystkim na kwestie ekonomiki postępowania, może zostać dołączone w przypadku kierowania wezwania do uzupełnienia także stwierdzonych innych braków. W przypadku nieuiszczenia opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, względnie niewykazania tego faktu, jedyny rygor, jaki pozostaje, to pominięcie i zawiadomienie właściwych organów podatkowych, czego dokonuje się w formie zbiorczych miesięcznych zestawień.

Zgodnie z art. 126¹ § 1 KPC w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna. Zgodnie z § 2 pisma dotyczące części przedmiotu sporu lub zaskarżenia podlegają opłacie tylko w stosunku do wartości tej części. Stosownie natomiast do § 3 wskazanej wyżej regulacji wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia podaje się w złotych, zaokrąglając w górę do pełnego złotego.

Kolejnym podlegającym zatem weryfikacji elementem jest uiszczenie należnej opłaty od pisma. Zgodnie z art. 126² § 1 KPC sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata. Stosownie natomiast do § 2 nie żąda się opłaty od pisma, jeżeli już z jego treści wynika, że podlega ono odrzuceniu. Zgodnie z art. 3 ust. 1 KSCywu opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie.¹⁰⁶

Zgodnie z art. 10 KSCywu opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie. Opłata jest stała, stosunkowa albo podstawowa (art. 11 KSCywu).¹⁰⁷ Całą opłatę pobiera się od pozwu i pozwu wzajemnego oraz wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 18 ust. 1 KSCywu). Końcówkę opłaty zaokrąglą się w górę do pełnego złotego (art. 21 KSCywu).

Pamiętać należy nadto, że co do zasady nie pobiera się opłaty sądowej przy wszczęciu postępowania od pisma, które podlega przekazaniu według właściwości innemu sądowi lub organowi (§ 107 ust. 2 RegSądR). Kwestie przeksięgowania opłaty w przypadku przekazania zarysowane będą w dalszej części niniejszego opracowania.

Opłaty sądowe w sprawach cywilnych uiszcza się w formie bezgotówkowej na rachunek bieżący dochodów *właściwego* sądu albo w formie wpłaty gotówkowej, bezpośrednio w kasie sądu lub w formie znaków o odpowiedniej wartości wykonanych według ustalonego wzoru, zwanych dalej „znakami opłaty

¹⁰⁶ W zakresie omawianych czynności referendarza sądowego zgodnie z ust. 2 jest to w pkt 1) pozew. Zgodnie z ust. 3. opłacie podlega wniosek o wydanie na podstawie akt: odpisu, wypisu, zaświadczenia, wyciągu, innego dokumentu oraz kopii, a nadto wniosek o wydanie odpisu księgi wieczystej (opłata kancelaryjna). Pismo wnoszone przez kilka osób podlega jednej opłacie. Jeżeli jednak przedmiotem sprawy są roszczenia lub zobowiązania jednego rodzaju i oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej (współuczestnictwo formalne), każdy współuczestnik uiszcza opłatę oddzielnie, stosownie do swojego roszczenia lub zobowiązania (art. 4 ust. 1 KSCywu).

¹⁰⁷ Por. art. 13 ust. 1 i art. 28.

sądowej”.¹⁰⁸ Numery rachunków bieżących dochodów Ministerstwo Sprawiedliwości nieodpłatnie udostępnia i aktualizuje na swojej stronie internetowej pod adresem www.ms.gov.pl. Numer rachunku bieżącego dochodów sądu udostępnia się także na tablicy ogłoszeń w budynku sądowym.¹⁰⁹

W zakresie sposobu wnoszenia opłat sądowych w sprawach cywilnych istotne znaczenie ma wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29.4.2008 r.,¹¹⁰ gdzie TK przyjął, że § 2 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31.1.2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych, w części obejmującej słowo „właściwego”: a) jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 78 Konstytucji RP, b) nie jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu TK podkreślił, że opłaty sądowe stanowią dochód publiczny (Skarbu Państwa), nie zaś dochód poszczególnych sądów. Te ostatnie występują w obrocie cywilnoprawnym jedynie jako *stationes fisci*, nie zaś jako podmiot majątku, jakim władają. Z punktu widzenia obowiązujących przepisów finansowych, wniesienie opłaty, czy to na rachunek już to sądu niższej, czy też wyższej instancji, nie powinno rodzić komplikacji. Opłaty sądowe, zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30.6.2005 r. o finansach publicznych¹¹¹, stanowią dochód publiczny państwa. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej przez sądy określony został, począwszy od 23.1.2008 r., w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 11.1.2008 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia gospodarki finansowej i działalności inwestycyjnej sądów powszechnych.¹¹²

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego sama treść zakwestionowanego przepisu budzi zastrzeżenia natury konstytucyjnej. Prawodawca, nakładając obowiązek uiszczenia opłaty sądowej od wnoszonego pisma w formie bezgotówkowej na rachunek właściwego sądu, nie wskazuje bowiem, co należy rozumieć pod pojęciem „właściwy sąd”. Możliwe zaś są tu dwa warianty znaczeniowe. Zgodnie z pierwszym, za „sąd właściwy” należałoby uznawać ten sąd, do którego kieruje się (wnosi się) pismo (w tym wypadku sąd okręgowy, za którego pośrednictwem kieruje się apelacją do sądu apelacyjnego). W takim wypadku pojęcie „sądu właściwego” byłoby kształtowane przez znaczenie tego terminu nadane mu przez

¹⁰⁸ § 2.1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31.1.2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 27, poz. 199).

¹⁰⁹ Por. § 3.1 powołanego wyżej rozporządzenia.

¹¹⁰ Wyrok TK z dnia 29.4.2008 r., SK 11/07, OTK-A 2008 Nr 3, poz. 47.

¹¹¹ Dz. U. Nr 249, poz. 2104 uchylona przez art. 85 Ustawy z dnia 27.8.2009 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych, Dz.U. Nr 157, poz. 1241.

¹¹² Por. w tym zakresie uzasadnienie wyroku TK z dnia 29.4.2008 r., SK 11/07, OTK-A 2008/3/47. Zgodnie z § 13 ust. 1 tego rozporządzenia, rachunki bieżące sądów, z wyodrębnieniem rachunków dochodów i wydatków, służą do rozliczeń operacji finansowych związanych z realizacją dochodów i wydatków sądów. Jednocześnie na podstawie ust. 4 tego przepisu pobrane dochody budżetowe sądy zobowiązane są przekazywać na odpowiedni rachunek dochodów centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa, z zachowaniem rodzaju wpływów, według stanu na określony dzień miesiąca. Rozporządzenie przewiduje możliwość zwrotu kwot dochodów nienależnie wpłaconych (pobranych) lub orzeczonych do zwrotu, traktując je jako nadpłaty (§ 26 ust. 1).

art. 369 § 1 KPC. Zgodnie z drugim – byłby to sąd, który będzie rozpatrywał treść wniosku zawartego w piśmie – w tym wypadku dotyczy to apelacji.¹¹³

Zgodnie z art. 130² § 1 KPC pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu.¹¹⁴ W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w § 1 strona może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny. Zgodnie z § 5 przepisu § 1 nie stosuje się, gdy obowiązek uiszczenia opłaty stosunkowej powstał na skutek sprawdzenia przez sąd wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia.

Wspomnieć należy nadto o istotnej regulacji zawartej w art. 130⁴ § 1 KPC, zgodnie z którą strona, która wnosi o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, obowiązana jest uiścić zaliczkę na ich pokrycie w wysokości i terminie oznaczonym przez sąd. Jeżeli więcej niż jedna strona wnosi o podjęcie czynności, sąd zobowiązuje każdą stronę, która z czynności wywodzi skutki prawne, do uiszczenia zaliczki w równych częściach lub w innym stosunku według swego uznania. Na podstawie § 2 przewodniczący wzywa stronę zobowiązaną do wniesienia zaliczki, aby w wyznaczonym terminie nie dłuższym niż dwa tygodnie zapłaciła oznaczoną kwotę. Jeżeli strona mieszka lub ma siedzibę za granicą, wyznaczony termin nie może być krótszy niż miesiąc. Stosownie do § 3 jeżeli okazuje się, że przewidywane lub rzeczywiste wydatki są większe od wniesionej zaliczki, przewodniczący wzywa o jej uzupełnienie w trybie określonym w § 2. Zgodnie z § 4 sąd podejmie czynność połączoną z wydatkami, jeżeli zaliczka zostanie uiszczona w oznaczonej wysokości. W razie nieuiszczenia zaliczki sąd pominie czynność połączoną z wydatkami (§ 5).

Do pisma procesowego należy dołączyć jego odpisy i odpisy załączników dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom, a ponadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych (por. art. 128 § 1 KPC).¹¹⁵

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ Możliwe jest, jak się wydaje, zastosowanie powołanego wyżej rygoru zwrotu pisma bez uprzedniego wezwania o uzupełnienie prawidłowej opłaty w sytuacji, gdy sąd okręgowy przekazuje sprawę do rozpoznania sądowi rejonowemu z uwagi na to, że po stronie powodowej występuje współuczestnictwo formalne, gdzie obliczanie wartości przedmiotu sporu następuje indywidualnie w stosunku do każdego ze współuczestników. W przypadku gdy powyższe postanowienie niezaskarżone przez pełnomocnika powoda uprawomocni się, brak zaś w zakresie opłaty nie został uzupełniony, możliwe jest przyjęcie, że nie ma podstaw do wezwania pełnomocnika powoda o uzupełnienie brakującej opłaty, jak to się dzieje w przypadku sprawdzenia wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, gdzie stosownie do regulacji art. 130² § 5 KPC jeżeli obowiązek uiszczenia opłaty powstał na skutek sprawdzenia przez sąd wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, to ani zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma, ani też postanowienie sądu o odrzuceniu pisma zawierającego środki odwoławcze (lub środki zaskarżenia) nie może być wydane – jak podkreśla się w doktrynie – bez wezwania do uiszczenia należnej opłaty, a zatem możliwy jest zwrot pozwu na podstawie o art. 130² § 1 KPC.

¹¹⁵ Por. art. 129 § 1 KPC.

Na tym etapie postępowania badaniu podlegają także dalsze warunki wynikające z przepisów o postępowaniu uproszczonym.¹¹⁶ Zgodnie z art. 505² KPC pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe wnoszone w postępowaniu uproszczonym powinny być sporządzone na urzędowych formularzach.¹¹⁷

Pamiętać należy tutaj także, że w przypadku spraw rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym, co do zasady, zgodnie z art. 505³ § 1 KPC jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia. Stosownie zaś do § 2 powołanej wyżej regulacji połączenie kilku roszczeń w jednym pozwie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z tej samej umowy lub umów tego samego rodzaju. W wypadku niedopuszczalnego połączenia w jednym pozwie kilku roszczeń przewodniczący zarządza zwrot pozwu, stosując art. 130¹ KPC. Natomiast stosownie do § 3 jeżeli powód dochodzi części roszczenia, sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu przewidzianym w niniejszym rozdziale tylko wtedy, gdy postępowanie to byłoby właściwe dla całego roszczenia wynikającego z faktów przytoczonych przez powoda. W przeciwnym wypadku sprawa rozpoznawana jest z pominięciem przepisów niniejszego rozdziału.

W świetle powyższego zatem brakiem formalnym pozwu będzie m.in. brak podpisu, adresu strony czy też pełnomocnictwa, a także brak wykazania umocowania do działania przez organ osoby prawnej.¹¹⁸ Brak taki uzasadnia, w razie prawidłowego wezwania i nieuzupełnienia wskazanych braków w określonym terminie, zwrot pozwu opierając się na regulacji art. 130 KPC.

Narzędziem dającym możliwości uzupełnienia w przypadku stwierdzonych braków jak wyżej są wspomniane wyżej art. 130 i nast. KPC.¹¹⁹ Zgodnie

¹¹⁶ Por. art. 505¹ KPC.

¹¹⁷ Z punktu widzenia postępowania upominawczego uproszczonego istotne znaczenie ma art. 130¹ § 1¹ KPC.

¹¹⁸ Por. m.in. uchwała SN z dnia 24.8.1965 r., III PO 28/65, OSP 1966, z. 4, poz. 94; wyrok SN z dnia 25.2.1999 r., I CKN 1108/97, PS 2000 Nr 10, poz. 89, z częściowo krytyczną glosą M. Łochowskiego; uchwała SN z dnia 27.11.2003 r., III CZP 74/03, OSNC 2005 Nr 1, poz. 6, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9.3.2006 r., I CZ 8/06, OSP 2006 Nr 12, poz. 141, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30.3.2006 r., III CZP 14/06, OSNC 2006 Nr 10, poz. 165, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16.5.2006 r., II SZ 2/06, niepubl. lub wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008 Nr 3–4, poz. 27, a także wyrok SN z dnia 25.2.2010 r. sygn. V CSK 297/09, LEX Nr 585907 oraz postanowienie SN z dnia 5.9.2008 r. I CZ 69/08, LEX Nr 465898.

¹¹⁹ § 108 RegSądR – Jeżeli pismo nie jest opłacone bądź jest opłacone w wysokości innej niż wymagana, a ponadto zawiera braki, wezwanie do ich usunięcia i uiszczenia opłaty należy objąć jednym zarządzeniem. § 109. W razie gdy pomimo wezwania pismo nie zostało w określonym terminie opłacone, poprawione lub uzupełnione i nie może otrzymać biegu tylko co do niektórych żądań, przewodniczący wydziału nadaje bieg pismu w części, co do której nie zachodzą przeszkody formalne. Zwrotu pozostałej części pisma dokonuje się przez doręczenie stronie odpisu zarządzenia o jego zwrocie. § 110. 1. W sprawach, w których możliwe jest tylko łączne rozpoznanie zgłoszonych roszczeń, w razie nieusunięcia braków formalnych pisma dotyczącego jednego z nich, zwrotowi podlega całe pismo. 2. W innych przypadkach zwraca się pismo wraz z doręczeniem stronie odpisu zarządzenia o jego zwrocie, chyba że zarządzenie o zwrocie pisma podlega zaskarżeniu. W takim przypadku zwrotu pisma dokonuje się po doręczeniu i uprawomocnieniu się tego zarządzenia.

z art. 130⁵ KPC w wypadkach, o których mowa w art. 130–130⁴ KPC, zarządzenia może wydać także referendarz sądowy. Ze względu na systematykę tej części opracowania poszczególne rodzaje zarządzeń będą omówione w dalszej jego części.

Kolejnym elementem poprzedzającym merytoryczną ocenę pod kątem wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest kwestia rozpoznania sprawy przez sąd właściwy.¹²⁰ Co do zasady weryfikacja ta winna nastąpić już na etapie przydziału sprawy referendarzowi sądowemu, niemniej jednak problem taki pojawić się może później, np. w wyniku uzupełnienia braków pisma procesowego. W praktyce wątpliwości budzi możliwość przekazania sprawy do rozpoznana przez sąd właściwy przez referendarza sądowego. W tym zakresie, jak zarysowano to już wyżej we wstępie do niniejszego rozdziału, pojawiają się dwa podejścia.

Część apelacji przyjmując wąskie rozumienie zakresu czynności referendarza sądowego wskazuje, że w art. 200 KPC ustawodawca określił, że to sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaze sprawę sądowi właściwemu, wykluczając tym samym możliwość wydania postanowienia w tym zakresie przez referendarza sądowego, powołując jednocześnie w postępowaniu upominawczym wyrażanie wskazanie ustawodawcy co do kompetencji referendarza sądowego, ograniczających się do wydawania zarządzeń, a w konsekwencji nakazu zapłaty, pozostawiając postanowienie w przedmiocie przekazania do kompetencji sądu. Pozostała część apelacji natomiast przyjmuje, że wydanie postanowienia o przekazaniu sądowi właściwemu jest dopuszczalne przez referendarza sądowego, argumentując stanowisko treścią art. 398²² § 1 KPC, zgodnie z którym przysługuje skarga na orzeczenie referendarza sądowego dotyczące przekazania sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu. Nie zajmując stanowiska w tej kwestii, albowiem przedstawienie jego spójnej argumentacji przekracza ramy niniejszego opracowania, zwrócić uwagę należałoby jednakże na jeszcze jeden problem, a mianowicie przekazanie przez referendarza sądowego sprawy sądowi wyższego rzędu.¹²¹ Możliwość taką można by co do zasady dopuścić w oparciu o argumentację zawartą powyżej, zwracając uwagę, że art. 398²² § 1 KPC nie wymienia

¹²⁰ Zgodnie z art. 202 KPC niewłaściwość sądu dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Sąd nie bada z urzędu tej niewłaściwości również przed doreczeniem pozwu. Zgodnie natomiast z regulacją zawartą w art. 200. § 1 KPC. Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaze sprawę sądowi właściwemu. Postanowienie sądu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. W uchwale SN z dnia 26.1.2012 r. (III CZP 86/11, LEX Nr 1102776) SN wskazał, że nieważność postępowania w sprawie, w której sąd rejonowy orzekł mimo właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 379 pkt 6 KPC), zachodzi także wtedy, gdy sprawa została mu przekazana przez sąd okręgowy na podstawie art. 200 KPC.

¹²¹ Nieważność postępowania zachodzi, jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 379 pkt. 6 KPC). Sąd okręgowy jest rzeczowo właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu w sprawach określonych w art. 17 KPC, a także w regulacjach szczególnych. Jeżeli w którejkolwiek z tych kategorii spraw orzekł sąd rejonowy, postępowanie będzie dotknięte nieważnością. Nie skutkuje natomiast nieważnością postępowania rozpoznanie przez sąd rejonowy sprawy należącej do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 4 KPC.

postanowienia o przekazaniu sądowi wyższego rzędu, niemniej jednak jest to uzasadnione tym, że postanowienia w tym zakresie nie są zaskarżalne.

Nakaz zapłaty może być wydany, jeżeli na podstawie treści pozwu roszczenie w ocenie przewodniczącego/referendarza sądowego jest zasadne. Przepis art. 499 KPC wskazuje wyraźnie, że weryfikacja istnienia przeszkód do wydania nakazu zapłaty jest dokonywana „według treści pozwu”, co w sposób istotny ogranicza zakres przedmiotowego badania.

Jeżeli istnieć będzie wątpliwość co do zasadności roszczenia, to nakaz w zasadzie może być wydany, niemniej jednak pod warunkiem, że bezzasadność nie jest oczywista. Wyrażono pogląd, że roszczenie jest „oczywiście bezzasadne”, jeżeli dla każdego prawnika żądanie pozwu na pierwszy rzut oka (*prima facie*) jest sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa materialnego, czyli kiedy sama zasada nie znajduje podstawy w prawie materialnym lub pozostaje z nim w sprzeczności.¹²²

Co do zasady przedawnienie roszczenia nie może być wzięte pod rozwagę bez zarzutu pozwanego przed wydaniem nakazu zapłaty, natomiast sąd obowiązany jest z urzędu uwzględnić roszczenie objęte prekluzją (np. roszczenie o zapłatę skierowane przeciw zastawcy po zwrocie zastawionej rzeczy ruchomej przez zastawnika – por. art. 325 § 1 KC lub roszczenia z tytułu rekojmi za wady prawne – art. 568 § 2, art. 572 i 576 KC) i stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty zgodnie z art. 498 § 2 KPC.¹²³

Bardziej rygorystyczną przeszkodę wskazuje art. 499 pkt 2 KPC. Zgodnie z tą regulacją jakakolwiek wątpliwość co do prawdziwości podstawy faktycznej powództwa uniemożliwia wydanie nakazu zapłaty. W świetle regulacji art. 499 pkt. 3 KPC nakaz zapłaty nie może być również wydany, jeśli zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.¹²⁴

Wskazana w art. 499 pkt 4 KPC przeszkoda ma na celu ochronę dłużnika przed skutkami prawomocnego nakazu zapłaty poprzez umożliwienie mu obrony. W praktyce przeszkoda ta będzie mogła być uwzględniona, jeśli okoliczności wymienione w pkt 4 wynikają już z treści pozwu. W innym przypadku bowiem pierwszy „kontakt” z pozwanym ma miejsce co do zasady dopiero na etapie doręczenia wydanego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Literalne brzmienie art. 499 pkt 4 KPC daje podstawy do przyjęcia, że w postępowaniu upominawczym co do zasady nie znajdzie zastosowania art. 143 KPC

¹²² Sąd Najwyższy w kilku orzeczeniach podkreślił, że powództwo może być uznane za oczywiście bezzasadne, gdy dla każdego prawnika po przeanalizowaniu samej treści pozwu jest widoczne, że żądanie pozwu jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niebudzącymi wątpliwości przy ich wykładni przepisami prawa materialnego lub procesowego i z tego względu nie może być uwzględnione, por. także m.in. postanowienia SN: z dnia 18.1.1966 r., I CZ 124/65, LEX Nr 5925 z dnia 13.8.1970 r., II CZ 104/70, LEX Nr 6774, 1.1.1971 r., I CZ 7/71, LEX Nr 6849 z dnia 15.4.1971 r., I CZ 50/71, OSP 1971, Nr 12, poz. 230 z dnia 8.10.1984 r., II CZ 112/84, LEX Nr 8631), postanowienie SA w Katowicach z dnia 3.11.2009 r., sygn. IACz 744/09, OSA 2011/12/88-90.

¹²³ Por. P. Telenga, Komentarz aktualizowany do art. 499 KPC, stan na dzień 23.10.2011 r., LEX 2011.

¹²⁴ Umowa jest wzajemna, gdy obie strony zobowiązują się w ten sposób, że świadczenie jednej z nich ma być odpowiednikiem świadczenia drugiej (art. 487 § 2 KC).

(doręczenie do rąk ustanowionego kuratora).¹²⁵ W wypadku, gdy miejsce pobytu pozwanego nie jest znane, nakaz zapłaty nie może być wydany i sprawa winna być skierowana do rozpoznania w innym właściwym postępowaniu. Wydanie nakazu zapłaty jest wyłączone także wówczas, gdy miejsce pobytu pozwanego jest wprawdzie znane, ale przebywa on za granicą i brak jest możliwości doręczenia mu nakazu zapłaty w kraju. W praktyce jednak okoliczności te weryfikowane będą dopiero, jak wskazano już wyżej, na etapie badania prawidłowego doręczenia nakazu zapłaty.

Stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty nie wymaga co do zasady formy postanowienia, należy wobec tego wydać stosowne zarządzenie. Jak już wskazano wyżej, w tym zakresie z uwagi na zakres czynności referendarza sądowego, takim zarządzeniem będzie przekazanie akt sprawy przewodniczącemu wydziału celem podjęcia dalszych czynności w sprawie.

Wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – treść

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 502 § 1 KPC w nakazie zapłaty nakazuje się pozwanemu, aby w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty zaspokoił roszczenie powoda w całości wraz z kosztami albo w tym terminie wniósł do sądu sprzeciw.

Na mocy art. 353² KPC do nakazów zapłaty stosuje się odpowiednio przepisy o wyrokach. Z tego względu nakaz zapłaty powinien zawierać elementy konstrukcyjne zbliżone do wyroku, nie jednak tożsame. Odpowiednie stosowanie przepisów oznacza, że pewne przepisy będą stosowane wprost, inne zostaną odpowiednio zmodyfikowane, a jeszcze inne nie będą miały w ogóle zastosowania. Co do warunków formalnych § 87 ust. 1 RegSądR wskazuje, że na wstępie wyroku zamieszcza się wyrazy: „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej” poprzedzone wizerunkiem godła. Orzeczenie sporządza się na druku pismem maszynowym bądź w formie wydruku komputerowego.¹²⁶ W razie braku takich możliwości orzeczenie sporządza się odręcznie. Z oczywistych względów wyrazy: „W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej” poprzedzone wizerunkiem godła nie znajdują zastosowania do nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, są one bowiem co do zasady zarezerwowane dla wyroków, które są podstawową czynnością decyzyjną sądu o charakterze merytorycznym rozstrzygającą sprawę co do istoty.¹²⁷

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 502 § 2 KPC pozwanemu doręcza się nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu i pouczeniem o sposobie wniesienia sprzeciwu, o treści art. 503 § 1 zdanie trzecie oraz o skutkach niezaskarżenia nakazu.

¹²⁵ W uchwale z dnia 13.6.1975 r., która także obecnie zachowuje swą aktualność, Sąd Najwyższy stwierdził, że brak możliwości ustanowienia kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego nie zachodzi w wypadku, gdy okoliczności wskazane w art. 499 pkt 4 ujawnią się dopiero po wydaniu przez sąd nakazu zapłaty, IV PZP 6/75, OSP 1976 Nr 7–8, poz. 144.

¹²⁶ Por. § 25. 1. RegSekSądZ.

¹²⁷ Szerzej K. Piasecki, System prawa procesowego cywilnego, t. 2, Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji, red. Z. Resich, Ossolineum 1987, s. 216 i n., zob. także J. Jankowski, Wadliwa postać orzeczenia sądu pierwszej instancji w procesie cywilnym, Palestra 1987 Nr 12, s. 20.

Zawierając w nakazie zapłaty wyrzeczenie o kosztach procesu obejmujących koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 KPC)¹²⁸ pamiętać należy, że na koszty sądowe wchodzące w skład kosztów procesu składają się m.in. opłaty i wydatki (art. 2 KSCywu).¹²⁹ W postępowaniu upominawczym w praktyce do kosztów procesu należy zaliczyć co do zasady: ¼ opłaty od pozwu¹³⁰, wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika¹³¹ o ile występował w sprawie oraz poniesiony koszt opłaty skarbowej od pełnomocnictwa procesowego.¹³²

Kolejnym zagadnieniem, na które należy zwrócić uwagę przy okazji charakterystyki formy i treści orzeczenia, jakim jest nakaz zapłaty w postępowaniu

¹²⁸ Por. art. 98 § 2 KPC.

¹²⁹ Wysokość kosztów sądowych, zasady zwrotu utraconego zarobku lub dochodu oraz kosztów stawiennictwa strony w sądzie regulują odrębne przepisy, w szczególności: ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, dekret z dnia 26.10.1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym, Dz. U. Nr 49, poz. 445 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.8.1982 r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów, Dz. U. Nr 27, poz. 197 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.1.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych, Dz. U. Nr 17, poz. 164 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30.11.2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym, Dz. U. Nr 239, poz. 2018, Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19.7.2006 r. w sprawie szczegółowego sposobu ponoszenia kosztów prawa pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem postępowania, Dz. U. Nr 135, poz. 957.

¹³⁰ Zgodnie z art. 79 ust. 1, pkt. 2, lit. c KSCywu. Sąd z urzędu zwraca stronie trzy czwarte uiszczonych opłaty od pozwu w postępowaniu upominawczym, jeżeli uprawomocnił się nakaz zapłaty.

¹³¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.9.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm., Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.9.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm., a także Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2.12.2003 r. w sprawie opłat za czynności rzeczników patentowych, Dz. U. Nr 212, poz. 2076 z późn. zm.

¹³² Skoro ustawodawca nakłada na stronę obowiązek uiszczenia opłaty skarbowej od dokumentu pełnomocnictwa, to jest rzeczą oczywistą, iż koszt tej opłaty trzeba uznać za niezbędny do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. [...]. Naturalnie należy przyjąć, że koszt opłaty skarbowej od dokumentu pełnomocnictwa ponoszony przez stronę może stanowić tylko wówczas koszt niezbędny do celowego dochodzenia praw lub celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 KPC i podlegać zwrotowi od strony przegrywającej, gdy na stronie wystawiającej (sporządzającej) dokument pełnomocnictwa spoczywa prawny obowiązek zapłaty opłaty skarbowej w omawianej sytuacji. Jeżeli strona uiszcza opłatę skarbową od dokumentu pełnomocnictwa, nie będąc w konkretnym przypadku do tego zobowiązana w świetle obowiązujących przepisów prawa (ustawa wprowadza określone zwolnienia od opłaty skarbowej), to wynikający stąd koszt nie będzie spełniał kryterium niezbędności z punktu widzenia art. 98 § 1 KPC, gdyż nie będzie to koszt konieczny. Pogląd taki wyraził m.in. K. Weitz, Dwie kwestie związane z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w postępowaniu cywilnym, *Palestra* 2005 Nr 3–4, s. 237.

niu upominawczym, a także w dalszej perspektywie formy i treści postanowień, zarządzeń oraz wszelkich innych rozstrzygnięć, jest podpis. Podpis, jak się powszechnie przyjmuje, jest to swoisty dla danej osoby, powtarzalny znak graficzny, wywodzący się od jej imienia i nazwiska, nieobejmujący koniecznie pełnego imienia i nazwiska¹³³, niemniej jednak pozwalający na ustalenie tożsamości osoby, która go złożyła. Podpis musi stanowić wytwór pisania określonej osoby, którą winien on wskazywać i pozwolić zidentyfikować, a więc przedstawiać nie tylko jej charakter pisma, ale i dane, które ją indywidualizują.¹³⁴

O podpisie jest mowa m.in. w przepisach Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego, ustawy z dnia 28.4.1936 r. – Prawo czekowe¹³⁵, ustawy z dnia 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie¹³⁶ oraz w przepisach innych aktów normatywnych wchodzących w skład systemu prawa cywilnego. W żadnym z tych aktów jednakże ustawodawca nie zamieścił definicji podpisu ani też wyraźnego wskazania, jaka ma być treść podpisu i w jaki sposób powinien on być wykonany.

Nie można abstrakcyjnie w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego precyzować ogólnych wskazań co do długości lub kształtu podpisu poza wskazanymi wyżej. Spośród warunków należytego podpisania orzeczenia istotne znaczenie ma kwestia autentyczności i własnoręczności znaku, który ma identyfikować osobę podpisującą się. Jeśli znak taki możemy przypisać właśnie tej osobie, a jednocześnie jest on co najmniej trudny do powielenia przez osoby trzecie, nie ma podstaw do doszukiwania się wadliwości podpisu. W konsekwencji za nieprawidłowy uznać należy tylko taki podpis, który nie zawiera cech sobie tylko właściwych, indywidualizujących osobę go składającą.

Nieco uwagi poświęcić należy natomiast kwestii czytelności podpisu. Przyjmuje się, że podpis nieczytelny stanowi wyraz woli napisania nazwiska jedynie wówczas, gdy podpisujący w taki właśnie sposób pisze swoje nazwisko, składając podpisy na dokumentach. Tak wykonany podpis, choć nie daje się odczytać, wyraża napisane nazwisko, a zarazem pełni funkcję identyfikacyjną.¹³⁷ Biorąc więc pod uwagę indywidualne cechy zarówno podpisującego się, jak i jego pisma oraz okoliczności towarzyszące podpisywaniu dokumentu, z podpisem nie należy łączyć w sposób konieczny cechy czytelności rozumianej jako rozpoznawal-

¹³³ Wyjątek stanowią tu m.in. przepisy ustawy – Prawo o notariacie, które wymagają, by składający podpis na akcie notarialnym podpisał się pełnym imieniem i nazwiskiem.

¹³⁴ Por. m.in. Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1978, t. 2, s. 743, a także uzasadnienie postanowienia SN z dnia 17.8.2000 r., sygn. akt II CKN 894/00, Biul. SN 2000/10/14. W postanowieniu z dnia 17.4.1967 r. (sygn. akt II PZ 22/67, LEX Nr 6142), Sąd Najwyższy stwierdził, iż nie ma żadnych uzasadnionych powodów, aby podpis w rozumieniu przepisów procesowych rozumieć inaczej niż podpis w rozumieniu przepisów prawa cywilnego materialnego, tj. jako napisany lub uwierzytelniony znak ręczny (odcisk palca). Wydaje się, że nie tylko na gruncie prawa cywilnego, lecz także w ramach prawa procesowego pojęcie podpisu obejmuje wyłącznie napisany znak ręczny i tylko z nim wiąże skutki prawnoprocesowe.

¹³⁵ Dz. U. z 1936 r. Nr 37, poz. 283.

¹³⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369 z późn. zm.

¹³⁷ Por. w tej materii m.in. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 17.8.2000 r., sygn. akt II CKN 894/00, Biul. SN 2000/10/14, nadto E. Gapska, Wady orzeczeń sądowych w postępowaniu cywilnym, Oficyna 2009, s. 48 i nast.

ność znaczenia treści. Podkreśla się jednak, że podpis nieczytelny powinien być złożony w formie zwykle używanej przez wystawcę i winien go identyfikować.¹³⁸

WYBRANE ORZECZNICTWO

1. (...) Podpisanie orzeczenia przez sędziego, który nie orzekał w sprawie, powoduje nieistnienie samego rozstrzygnięcia (**wyrok SN z dnia 2.2.2007, IV CSK 366/06, LEX Nr 369131**).
2. (...) Orzeczenie, którego sentencja nie została podpisana przez sędziów wchodzących w skład sądu, nie może być uznane za wydane, czyli – innymi słowy – istniejące w znaczeniu prawnoprocesowym (**postanowienie SN z dnia 4.4.2003, III CZP 10/03, LEX Nr 583956**).
3. Stosownie do art. 324 § 3 w zw. z art. 13 § 2 KPC sentencja wydanego w postępowaniu nieprocesowym postanowienia rozstrzygającego co do istoty sprawy powinna być podpisana przez cały skład sądu. Oznacza to, że – jeżeli postanowienie wydane zostało w składzie jednego sędziego – podpis tego sędziego powinien być umieszczony pod postanowieniem i to w takim miejscu, żeby istniała więź przestrzenna i intelektualna między treścią sentencji a podpisem. W sytuacji, gdy po sentencji postanowienia zapisana została treść zarządzenia, a więc innej czynności procesowej niż to postanowienie, to umieszczony pod nim podpis sędziego jest podpisem zarządzenia, a nie postanowienia (**postanowienie SN z dnia 21.1.2003, III CZP 83/02, LEX Nr 583854**).
4. Gdy uzasadnienie postanowienia nie stanowi jednego dokumentu z jego sentencją, podpisanie uzasadnienia postanowienia przez sędziego (art. 330 w zw. z art. 13 § 2 KPC) oczywiście nie stanowi o podpisaniu przez niego sentencji postanowienia. Nawet bowiem, jeżeli wydane na posiedzeniu niejawnym w trybie nieprocesowym postanowienie rozstrzygające co do istoty sprawy zostało skonstruowane w ten sposób, że wraz z uzasadnieniem stanowi jeden dokument, to podpisanie przez sędziego samego uzasadnienia, przy braku podpisu sentencji, nie spełnia wymagania podpisania sentencji (**postanowienie SN z dnia 21.1.2003, III CZP 83/02, LEX Nr 583854**).
5. Wyrok, którego sentencji skład sądu nie podpisał, nie istnieje w znaczeniu prawnoprocesowym także wówczas, gdy został ogłoszony (**uchwała SN z dnia 26.9.2000, III CZP 29/00, OSNC 2001/2/25...**).

Wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – czynności po wydaniu nakazu zapłaty

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 502¹ § 1 KPC, jeżeli doręczenie nakazu zapłaty nie może nastąpić z przyczyn wskazanych w art. 499 pkt. 4 KPC, sąd z urzędu uchyła nakaz zapłaty, a przewodniczący podejmuje odpowiednie czynności. Stosownie do § 2 jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu, sąd z urzędu uchyła nakaz zapłaty i wydaje odpowiednie postanowienie. Jeżeli pozew nie został doręczony, gdyż pozwany nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo

¹³⁸ *Ibidem*.

organu powołanego do jego reprezentowania, sąd zobowiąże powoda do wyjaśnienia, czy okoliczności te istniały już w chwili wniesienia pozwu i ewentualnie na podstawie art. 70 KPC zobowiąże go do wskazania adresu przedstawiciela ustawowego lub podjęcia innych działań pod rygorem uchylenia nakazu zapłaty i wydania postanowienia o odrzuceniu pozwu lub zawieszenia postępowania.

Treść art. 502¹ KPC wskazuje, że nakaz zapłaty uchyła sąd. Z tej regulacji w praktyce wywodzi się konkluzję, że nakaz zapłaty nie może być uchylony przez referendarza sądowego także wówczas, gdy został przez niego wydany. W tym zakresie obserwuje się w praktyce również stanowiska polemiczne z tą argumentacją, że w odniesieniu do przesłanki wskazanej w art. 499 pkt. 4 KPC, moment prawidłowej weryfikacji przesunięty jest na etap doręczenia nakazu zapłaty, a zatem kompetencje w zakresie uchylenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z tej przyczyny przyznać należałoby także referendarzowi sądowemu.

Z punktu widzenia wskazanych wyżej regulacji nie wydaje się prawidłowa praktyka przyjęta w niektórych sądach, której jednakże nie sposób odmówić słuszności z punktu widzenia ekonomiki procesowej, a polegająca na zawieszaniu postępowania bez uchylenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, uchylenie nakazu zapłaty następuje dopiero na etapie podejmowania decyzji co do umorzenia postępowania po upływie okresu zawieszenia. Racjonalność tego rozwiązania motywowana jest brakiem konieczności ponownego wydawania nakazu zapłaty w sytuacji, gdy powód wskaże prawidłowy adres pozwanego i wystąpi o podjęcie zawieszono postępowania. W takiej sytuacji należy jedynie wydać postanowienie o podjęciu postępowania i zarządzeniu doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu pod prawidłowym adresem.

Charakteryzując czynności w postępowaniu upominawczym po wydaniu nakazu zapłaty nie sposób pominąć momentu zakończenia tego etapu postępowania. Kwestia jest niewątpliwa i oczywista w sytuacji, gdy niezaskarżony nakaz zapłaty uprawomocni się, a następnie na wniosek wierzyciela zostanie mu nadana klauzula wykonalności i doręczony tytuł wykonawczy. Problem powstaje w sytuacji zaskarżenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Zgodnie z art. 503 § 1 KPC pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego – do sądu, przed którym wytoczono powództwo. Stosownie natomiast do regulacji zawartej w art. 504 § 1 KPC sąd odrzuca sprzeciw wniesiony po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalny albo którego braków pozwany nie usunął w terminie. Zgodnie natomiast z § 2, nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku. Tylko w razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc, a przewodniczący wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu razem z wezwaniem na rozprawę (art. 505 § 1 KPC). W związku z powyższym rodzi się pytanie – do którego momentu w postępowaniu upominawczym referendarz sądowy winien podejmować czynności (art. 497¹ § 3 KPC), tj. czy tylko do momentu wydania nakazu zapłaty, czy też do momentu skutecznego wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty, co wiąże się w przeważającej liczbie przypadków z koniecznością np. zarządzenia uzupełnienia braków wniesionego sprzeciwu czy też pojawiającymi się na tym etapie kwestiami incydentalnymi

jak np. kwestia zwolnienia od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych czy też kwestia ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

Zgodnie z ust. 1a (§ 124 RegSekSądZ) po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, określenie numeru porządkowego sprawy następuje po prawidłowym wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od europejskiego nakazu zapłaty, po prawomocnym odrzuceniu sprzeciwu bądź zarzutów od nakazu zapłaty lub po upływie terminu do wniesienia sprzeciwu bądź zarzutów od nakazu zapłaty, a w przypadku wydania europejskiego nakazu zapłaty po upływie terminu do wniesienia sprzeciwu od europejskiego nakazu zapłaty.

Praktyka w tym zakresie jest rozbieżna. Jak się wydaje na podstawie wskazanych regulacji możliwe jest przyjęcie rozwiązania, że postępowanie, aż do skutecznego wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty pozostanie w kompetencji referendarza sądowego (art. 505 § 1 KPC). Przeciwno takiemu rozwiązaniu stają ponownie względy ekonomiki procesowej, albowiem pozostawienie postępowania w tym zakresie w kompetencji referendarza sądowego ogranicza się jedynie do dążenia do uzupełnienia braków formalnych sprzeciwu, brak podstaw bowiem do ingerowania w merytoryczną treść tego środka zaskarżenia, co w praktyce implikować będzie właściwie dwukrotną kontrolę, najpierw przez referendarza sądowego, następnie zaś przez referenta, któremu sprawa przydzielona zostanie do rozpoznania sprzeciwu od nakazu zapłaty i podjęcia decyzji o jego odrzuceniu bądź wyznaczeniu rozprawy.

3.2. Postanowienia

Zasadą w postępowaniu cywilnym jest wydawanie postanowień, jedynie wyjątkowo sąd wydaje wyrok lub nakaz zapłaty (art. 354 KPC). Jeżeli kodeks nie przewiduje potrzeby wydania wyroku lub nie wskazuje wyraźnie na inną postać wypowiedzi (np. nakaz zapłaty), to właściwą postacią orzeczenia jest postanowienie. Odwołując się do rozważań poczynionych powyżej zauważyć należy, że w przypadku referendarza sądowego ta forma będzie w znaczny sposób ograniczona przede wszystkim zakresem czynności, jakie pozostaną w jego kompetencji.

W obrębie postanowień zarówno w doktrynie, jak i praktyce formułowane są różne ich podziały. Z punktu widzenia metodyki pracy referendarza sądowego istotny jest podział postanowień na: 1) kończące i niekończące postępowanie w sprawie, 2) zaskarżalne i niezaskarżalne skargą na orzeczenie referendarza sądowego oraz 3) wydawane na posiedzeniu jawnym i niejawnym. W postępowaniu nieprocesowym postanowienia można podzielić jeszcze na: 1) postanowienia rozstrzygające sprawę co do istoty (merytoryczne), a te z kolei na deklaratoryjne i konstytutywne, oraz 2) postanowienia dotyczące zarówno samego toku postępowania, jak i wszelkich kwestii incydentalnych.

Referendarz sądowy co do zasady w trybie procesowym dokonuje czynności na posiedzeniach niejawnych. Wydane przez referendarza sądowego postanowienie na posiedzeniu niejawnym doręczane jest z urzędu obu stronom. Jeśli jest to postanowienie, na które przysługuje skarga na orzeczenie referendarza, doręcza

się je z uzasadnieniem i pouczeniem dla strony występującej bez profesjonalnego pełnomocnika o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia skargi (art. 357 § 2 w zw. z art. 362¹ KPC).

Zgodnie z art. 398²² § 1 KPC na orzeczenia referendarza sądowego co do istoty sprawy oraz na orzeczenia kończące postępowanie, jak również na orzeczenia, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 4² i 5–9 KPC¹³⁹, przysługuje skarga, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Skargę rozpoznaje sąd, w którym wydano zaskarżone orzeczenie. W razie wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc. Sąd rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Stosownie natomiast do regulacji zawartej w art. 398²³ § 1 KPC rozpoznając skargę na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia. W sprawach, o których mowa w § 1, wniesienie skargi na postanowienie referendarza wstrzymuje jego wykonalność. Sąd orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.

W postępowaniu egzekucyjnym pamiętać należy o treści art. 767^{3a} KPC, zgodnie z którym na postanowienie referendarza sądowego przysługuje skarga. Wniesienie skargi nie powoduje utraty mocy przez zaskarżone postanowienie. Sąd orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Rozpoznając skargę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza utrzymuje w mocy albo je zmienia.

Postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym wiążą referendarza sądowego od chwili podpisania sentencji z uzasadnieniem, a jeśli nie podlegają uzasadnieniu – od chwili podpisania sentencji (art. 358 KPC). Z przepisu art. 359 § 1 KPC w zw. z art. 362¹ KPC wynika, że postanowienia niekończące postępowania w sprawie może referendarz sądowy zmienić i uchylić wskutek zmiany okoliczności sprawy, chociażby były zaskarżone, a nawet prawomocne. Przepis ten wyraźnie stanowi, że taka zmiana jest możliwa, ale tylko, gdy nastąpi „zmiana okoliczności sprawy”. Zwrot ten oznacza wszelkiego rodzaju zmiany, czy to w okolicznościach faktycznych, czy to w przepisach prawnych, które uzasadniają wydanie postanowienia o innej treści niż poprzednio wydane. W tym miejscu pamiętać należy o dwóch różnych sytuacjach – pierwszej, gdy nastąpiła zmiana okoliczności sprawy, a postanowienie wydane przez re-

¹³⁹ Orzeczenia te to m.in.: zwrot pozwu, odmowa odrzucenia pozwu, przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie, odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie; stwierdzenie prawomocności orzeczenia, skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia, zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania; odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia; sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa; zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenie biegłego i należności świadka.

referendarza sądowego nie zostało jeszcze zaskarżone i drugiej – gdy wniesiono skargę na takie postanowienie. W sytuacji wniesienia skargi, która ma charakter anulacyjny, postanowienie referendarza traci moc, a więc nie istnieje, nie jest więc możliwa ani zmiana, ani tym bardziej uchylenie orzeczenia. Zmianę lub uchylenie orzeczenia nawet już zaskarżonego umożliwi natomiast skarga o właściwości suspensywnej.

Z uwagi na to, że w przypadku referendarza sądowego zakres możliwych do uregulowania za pomocą postanowienia kwestii będzie w sposób znaczący ograniczony, a w pozostałym zakresie nie będzie wykazywał odmienności w stosunku do przyjętej ogólnej formuły tych wypowiedzi sądu, w tej części opracowania zrezygnowano z zamieszczenia dalszych konkretnych wzorców postanowień, poprzestając na zamieszczeniu jedynie przykładowych wzorców przy poszczególnych, omawianych w dalszej części opracowania, instytucjach swoistych dla referendarza sądowego.

3.3. Zarządzenia

Referendarz sądowy może wydawać liczne zarządzenia, wśród których wskazać należy m.in.: zarządzenia wzywające stronę do uzupełnienia lub poprawienia braków formalnych pism procesowych, wzywające stronę do uiszczenia należnej opłaty sądowej, zarządzenia o zwrocie pisma po bezskutecznym upływie terminu do jego poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia, wszelkie inne zarządzenia w postępowaniu upominawczym, zarządzenia w europejskim postępowaniu w sprawach transgranicznych (art. 505¹⁶ § 3 i art. 505²² § 2 KPC), zarządzenie stosownego dochodzenia co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej (art. 109 ust. 1 KSCywu), zarządzenie w sprawie zwrotu opłat i zaliczek, o których mowa w art. 82 i 84 KSCywu, zarządzenie w sprawach odroczenia lub rozłożenia na raty należności sądowych (art. 125 KSCywu), oraz zarządzenia w przedmiocie ustanowienia kuratora dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do ogólnej formuły zarządzenia wskazać należy, że przede wszystkim winno być ono zredagowane w sposób zwięzły, aczkolwiek na tyle dokładny i jasny, aby jego wykonanie nie nastęrczało sekretariatowi, a następnie stronom trudności.¹⁴⁰ Zarządzenie powinno być opatrzone datą i podpisem referendarza sądowego, a pod adnotacją o jego wykonaniu powinny być umieszczone data i podpis pracownika sekretariatu (§ 16 ust. 2 i 3 RegSekSądZ). Zarządzenia podlegające doręczeniu stronom np. w przedmiocie zwrotu pozwu, które podlegają zaskarżeniu w drodze zażalenia, sporządza się w formie analogicznej do formy postanowienia (zob. art. 362 KPC). Pamiętać

¹⁴⁰ Z czysto technicznego punktu widzenia pamiętać należy, że zarządzenia dotyczące pisma wszczynającego postępowanie lub środka odwoławczego umieszcza się na oddzielnej karcie, którą włącza się do akt bezpośrednio przed tym pismem (§ 29 RegSądR). Akta sekretariat zakłada na podstawie zarządzenia przewodniczącego wydziału w przedmiocie zarejestrowania pisma wszczynającego postępowanie w sprawie (§ 28 RegSądR).

należy również, że zarządzenie wzywające do uzupełnienia braków pisma winno obejmować wszystkie braki pisma, tak aby uniknąć ponawiania tej czynności z uwagi przede wszystkim na czas trwania postępowania oraz art. 130¹ § 1¹ KPC.

Osobno nieco więcej uwagi poświęcić należy zarządzeniu w przedmiocie ustanowienia kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu. Zgodnie z art. 143 KPC jeżeli stronie, której miejsce pobytu nie jest znane, ma być doręczony pozew lub inne pismo procesowe wywołujące potrzebę podjęcia obrony jej praw, doręczenie może do chwili zgłoszenia się strony albo jej przedstawiciela lub pełnomocnika nastąpić tylko do rąk kuratora ustanowionego na wniosek osoby zainteresowanej przez sąd orzekający. Zgodnie natomiast z regulacją zawartą w art. 144 § 1 KPC przewodniczący ustanowi kuratora, jeżeli wnioskodawca uprawdopodobni, że miejsce pobytu strony nie jest znane. Stosownie do § 4 czynności określone w § 1–3 może wykonywać także referendarz sądowy.

Kuratorem, w miarę możliwości, powinna zostać ustanowiona osoba obeznana ze stanem spraw strony (np. osoba bliska), w razie zaś braku informacji o takiej osobie można zwrócić się o wskazanie kandydata na kuratora do właściwego terenowego organu administracji państwowej (§ 114 RegSądR). W sprawie zawilej lub wymagającej przygotowania prawniczego może być požądane ustanowienie kuratorem adwokata.

Przewodniczący obowiązany jest zarządzić umieszczenie odpowiedniego ogłoszenia, przez określony czas, o ustanowieniu kuratora w budynku sądowym i lokalu organu gminy właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania lub pobytu osoby nieobecnej, a gdy nie jest ono znane – w lokalu organu właściwego ze względu na siedzibę sądu.¹⁴¹ O dacie wywieszenia ogłoszenia w budynku sądowym sekretariat powinien uczynić adnotację w aktach sprawy, do których również dołącza się zawiadomienie organu administracji o dokonaniu ogłoszenia (§ 120–122 RegSądR).

Z chwilą doręczenia pisma kuratorowi doręczenie staje się skuteczne. Sąd jednak może uzależnić skuteczność doręczenia od upływu oznaczonego terminu od chwili wywieszenia ogłoszenia. Ustanowienie kuratora bez należytego uprawdopodobnienia, że miejsce strony nie jest znane, albo zaniechanie wymaganego obwieszczenia publicznego o ustanowieniu kuratora prowadzić może do nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw (por. art. 379 pkt. 5 KPC).

Kurator uprawniony jest do otrzymania za swoje czynności wynagrodzenia, którego wysokość zależy od nakładu jego pracy oraz od rodzaju i stopnia zawilosci sprawy, a ustala się je według przepisów w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych. Strona wnosząca o ustanowienie kuratora i ewentualnie innych czynności połączonych z wydatkami obowiązana jest uiścić zaliczkę na ich pokrycie (art. 130⁴ KPC). Zgodnie z regulacją zawartą w § 2 art. 130⁴ KPC przewodniczący wzywa stronę zobowiązaną do wniesienia zaliczki, aby w wyznaczonym terminie nie dłuższym niż dwa tygodnie zapłaciła oznaczoną kwotę. W przypadku strony zamieszkałej lub mającej siedzibę za gra-

¹⁴¹ Art. 144 § 2 KPC. O ustanowieniu kuratora przewodniczący ogłosi publicznie w budynku sądowym i lokalu wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w sprawach zaś większej wagi, gdy uzna to za potrzebne, także w prasie.

nicą, wyznaczony termin nie może być krótszy niż miesiąc. W razie nieuiszczenia zaliczki sąd pominię czynność połączoną z wydatkami (art. art. 130⁴ § 5 KPC).

Poza doręczeniem pisma do rąk kuratora istnieje możliwość doręczenia pisma stronie nieznannej z miejsca pobytu przez wywieszenie go w budynku sądowym (art. 145 KPC), dotyczy to jednak tylko pisma, które nie wywołuje potrzeby podjęcia obrony przez adresata, w takim bowiem wypadku ustanowienie kuratora nie jest wymagane. Także i tutaj konieczne jest uprawdopodobnienie, że miejsce pobytu strony nie jest znane. Doręczenie staje się skuteczne z upływem miesiąca od dnia wywieszenia (art. 145 KPC).

WYBRANE ORZECZENIA

1. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nakładają na powoda obowiązek wskazania miejsca zamieszkania pozwanej osoby fizycznej (art. 130 § 2 KPC), a jako wymaganie minimalne – wskazania miejsca pobytu (art. 143 KPC). Pod wskazany adres ma obowiązek udać się listonosz, chyba że zna inne miejsce pobytu adresata (art. 135 KPC). Wskazanie dowolnego (fikcyjnego) adresu uniemożliwia doręczenie pisma i obarcza powoda wykazaniem negatywnej okoliczności wymienionej w art. 143 KPC. Nie można zwolnić strony powodowej od wykonania powyższych obowiązków przez stwarzanie fikcji doręczenia w trybie art. 139 § 1 KPC, mimo że strona nawet pod wskazanym adresem nie mieszka i nie przebywa (**postanowienie SN z dnia 27.9.2000, V CKN 1494/00, LEX Nr 532366**).
2. W procesie zasadą jest ustanawianie kuratora na wniosek (art. 143 i 144 § 1 KPC). Natomiast w postępowaniu nieprocesowym, stosownie do przepisu art. 510 § 2 KPC w razie potrzeby wyznaczenie kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu nie jest znane, jego wyznaczenie następuje z urzędu. Nałożenie obowiązku działania z urzędu powoduje, że przewodniczący przed ustanowieniem kuratora powinien przeprowadzić stosowne dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu osoby zainteresowanej. W sprawie o własność nieruchomości, dla której jest prowadzona księga wieczysta, przedmiotem dochodzenia winny być adresy w dokumentach załączonych do księgi wieczystej (**postanowienie SN z dnia 24.9.1998, II CKU 61/98, Prok. i Pr.-wkl. 1999/3/37**).
3. Kurator, o którym mowa w art. 143–147 KPC, nie jest jedynie „kuratorem dla doręczeń”. Ma on bowiem podejmować za stronę, której miejsce pobytu nie jest znane, czynności niezbędne dla obrony jej praw. To zaś, jak wypełnia on swe obowiązki, wpływa na ocenę, czy prawa strony były należycie chronione (por. aktualne także tu uwagi zawarte w uzasadnieniu postanowienia SN z dnia 3.3.1997 r., III CKN 10/96, z głosem W. Broniewicza, OSP 1997, z. 9, poz. 172). Trudno przyjąć, że pozwany miał zapewnioną należyłą ochronę swych praw w sytuacji zupełnej bierności ustanowionego dla niego kuratora. Tolerowanie przez sąd tego stanu stanowiło zatem niewątpliwie rażące naruszenie art. 143 KPC (**wyrok SN z dnia 26.9.1997, II CKU 82/97, LEX Nr 32282**).
4. Przepis art. 143 KPC przewiduje ustanowienie kuratora, jeżeli stronie nieznannej z miejsca pobytu ma być doręczony pozew lub inne pismo procesowe wywołujące potrzebę podjęcia obrony jej praw. Przestanką ustanowienia kuratora w trybie powołanego przepisu jest zatem brak wiadomości o miejscu pobytu strony pozwanej,

- znanej co do osoby. Nie można natomiast w tym trybie ustanowić kuratora dla strony pozwanej niezidentyfikowanej od początku procesu. Przeciwno osobom z imienia i nazwiska nieznanym, których tożsamości nie daje się ustalić, nie można bowiem wyznaczyć powództwa (**wyrok SN z dnia 23.9.1997, I CKU 117/97, Prok. i Pr.-wkl. 1998/3/31**).
5. Rozpoznanie sprawy bez ustanowienia mimo wniosku powoda oraz istnienia przesłanek przewidzianych w art. 143 i 144 KPC kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego, powoduje pozbawienie go możliwości obrony swych praw, co jest przyczyną nieważności postępowania (art. 369 pkt 5 KPC) (**wyrok SN z dnia 16.12.1994, I PRN 33/94, OSNP 1995/9/109**).
 6. Zarzut pozbawienia uczestnika możliwości obrony swych praw może wynikać z wyznaczenia kuratora w trybie art. 143 i art. 144 KPC mimo nieuprawdopodobnienia, że miejsce pobytu uczestnika postępowania jest nieznanne (**postanowienie SN z dnia 18.11.1982, I CR 389/82, LEX Nr 8490**).
 7. Do uprawdopodobnienia, o którym mowa w art. 144 § 1 KPC, nie wystarcza – po otrzymaniu dowodu pierwszego doręczenia w sprawie (wezwanie na rozprawę i odpis pozwu) z adnotacją, że adresat wyprowadził się – poprzestanie na informacji z Centralnego Biura Adresowego, z Urzędu Miasta i Krajowego Rejestru Skazanych (**postanowienie SN z dnia 15.12.2010, II CZ 150/10, LEX Nr 738546**).
 8. Ustanowienie kuratora nastąpiło bez dostatecznego uprawdopodobnienia, że miejsce pobytu uczestniczki nie jest znane, co powoduje nieważność postępowania (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.4.1978 r., III CRN 40/78, OSNCP 1978, z. 12, poz. 236) (**postanowienie SN z dnia 8.4.1998, III CKU 12/98, Prok. i Pr.-wkl. 1998/11-12/44**).
 9. Uprawdopodobnienie okoliczności, uzasadniających ustanowienie kuratora (art. 144 § 1 KPC), nie należy do formalnych warunków pozwu. Brak takiego uprawdopodobnienia może skutkować odmową ustanowienia kuratora, nie zaś zwrot pozwu (**postanowienie SN z dnia 25.4.1966, II CZ 34/66, OSP 1967/9/222**).
 10. W wypadku zmiany osoby kuratora strony nieznannej z miejsca pobytu nie jest konieczne ponowne publiczne obwieszczenie o fakcie zmiany osoby kuratora (**uchwała SN z dnia 21.3.1966, III CO 1/66, OSNC 1966/9/145**).

4. Prawomocność – uwagi ogólne

Na zasadzie art. 364 § 2 KPC referendarz sądowy ma możliwość stwierdzania prawomocności orzeczeń. W nauce dzieli się prawomocność na formalną i materialną. Wyrazem prawomocności materialnej jest art. 365 KPC, który stanowi, że orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych – także inne osoby. Granice zaś przedmiotowe tej prawomocności określone są rozstrzygnięciem zawartym w prawomocnym orzeczeniu, a konkretnie – granicami tego rozstrzygnięcia.¹⁴²

¹⁴² Wadliwe postanowienie stwierdzające prawomocność nie ma charakteru konstytutywnego w tym znaczeniu, że mimo istnienia takiego postanowienia orzeczenie nie uzyskuje waloru prawomocności; zob. w tej materii wyrok SN z dnia 5.7.2002 r., III CKN 657/00, OSP 2004, z. 2, poz. 18. zob. też głoszą F. Zedlera do tego wyroku, OSP 2004, z. 2, poz. 18.

Orzeczenie staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W doktrynie W. Siedlecki wskazuje, że sytuacja taka ma miejsce: gdy ustawa w ogóle nie przewiduje zaskarżenia danego rodzaju orzeczeń; środek zaskarżenia przysługujący od danego orzeczenia nie został wniesiony w przepisany przez ustawę terminie; jeżeli skorzystano z danego środka zaskarżenia, ale środek ten nie został uwzględniony, a więc nie doszło do zmiany orzeczenia z powodu jego oddalenia, odrzucenia lub umorzenia postępowania; strona zrzekła się prawa do wniesienia środka zaskarżenia (np. w postępowaniu uproszczonym).¹⁴³

Orzeczenia referendarza sądowego co do zasady stają się prawomocne, gdy ustawa nie przewiduje skargi, względnie gdy skarga na orzeczenie referendarza nie została wniesiona w terminie tygodniowym od dnia doręczenia stronie orzeczenia referendarza sądowego – z uwzględnieniem art. 518¹ § 4 i art. 795 KPC, lub też skarga została odrzucona (por. np. art. 398²² § 5KPC). Co do prawomocności nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym stosowne uwagi zamieszczono niżej.

Prawomocność orzeczenia stwierdza się co do zasady postanowieniem¹⁴⁴, co wynika jednoznacznie z art. 364 § 2 KPC. Niedopuszczalne jest więc stwierdzenie prawomocności orzeczenia zarządzeniem. Stwierdzenie prawomocności orzeczenia potrzebne jest wówczas, gdy – ze względu na swoją treść – nie nadaje się on do wykonania w drodze egzekucji, natomiast wywiera inne skutki prawne. Prawomocność orzeczenia stwierdza sąd jednoosobowo na posiedzeniu niejawnym (art. 364 § 1 KPC). Postanowienie doręczone zostaje stronom i dopiero po jego uprawomocnieniu się może zostać zamieszczona na orzeczeniu odpowiednia adnotacja o uprawomocnieniu się orzeczenia na jego oryginale.¹⁴⁵ Prawomocność orzeczenia literalnie zgodnie z brzmieniem art. 364 KPC stwierdza się w zasadzie na wniosek strony, z urzędu zaś w tych sprawach, w których wypis sentencji z klauzulą prawomocności sąd – na podstawie przepisów szczególnych – obowiązany jest doręczyć odpowiednim organom.

W praktyce w przypadku referendarza sądowego w odniesieniu do nakazu zapłaty, który ze swej istoty przeznaczony jest do egzekucji po uprawomocnieniu się, w ramach czynności poprzedzających rozpoznanie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wydawane będzie zarządzenie o charakterze porządkowym wskazujące na datę uprawomocnienia się orzeczenia. Zarządzenie w tym przedmiocie ma charakter jedynie porządkowy, wskazuje bowiem na ostateczne zakończenie procesu, a w związku z tym na możliwość ewentualnego nadania klauzuli wykonalności, która w przypadku nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym po nowelizacji, która weszła w życie z 3.5.2012 r., nadawana

¹⁴³ W. Siedlecki, Zarys..., op. cit., s. 329 i nast., por. także W. Siedlecki, Zasady orzekania oraz zasady zaskarżania orzeczeń w postępowaniu cywilnym w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, Warszawa 1982.

¹⁴⁴ Zob. post. SN z dnia 21.12.1965 r., I CZ 101/65, OSNC 1966 Nr 10, poz. 169, zob. też uchwałę SN z dnia 18.6.1966 r., III CZP 48/66, OSNC 1967 Nr 2, poz. 19.

¹⁴⁵ § 25 ust. 3 RegSekSądZ. Na oryginałach orzeczeń można czynić tylko adnotacje wynikające z przepisu ustawy oraz wzmianki o stwierdzeniu prawomocności orzeczenia i o wydaniu tytułu wykonawczego.

jest na wniosek wierzyciela (por. art. 782 KPC). Pozwala również określić sprawę w Rep. „Nc”.

4.1. Prawomocność nakazu zapłaty

Nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez referendarza sądowego staje się prawomocny z chwilą upływu terminu do wniesienia sprzeciwu, a więc dwa tygodnie od momentu doręczenia nakazu zapłaty. Nakaz, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku (art. 504 § 2 KPC).

Jeżeli sprzeciw zostanie wniesiony tylko przez jednego ze współpozwanym o to samo roszczenie albo co do jednego lub niektórych roszczeń, nakaz traci moc jedynie co do nich (art. 505 § 2 KPC). Utrata mocy całego nakazu następuje wówczas, gdy sprzeciw skierowany był przeciwko wszystkim roszczeniom zasądzonym nakazem zapłaty i obejmował wszystkie podmioty, których dotyczył nakaz.

Nakaz uprawomocni się również wtedy, gdy wprowadzie sprzeciw zostanie wniesiony, ale zostanie odrzucony z powodu wniesienia go po upływie terminu, niedopuszczalności lub jeżeli braków pozwany nie usunął w terminie (art. 504 § 1 KPC). Tylko zatem prawidłowe wniesienie sprzeciwu powoduje utratę mocy nakazu (art. 505 § 1 oraz art. 505³⁶ § 1 KPC).

Z zagadnieniem prawomocności nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w sposób nierozdzielny wiąże się kwestia doręczeń, która wymaga nieco szerszego omówienia w tym miejscu. Wyżej zostały już omówione kwestie związane z doręczaniem na ręce kuratora oraz poprzez ogłoszenie.

Zasadniczo doręczeń sąd dokonuje z urzędu przez: pocztę, komornika, sądową służbę doręczeniową, a także osoby zatrudnione w sądzie, wreszcie także przez wręczenie pisma adresatowi bezpośrednio w sekretariacie, jeśli wykazał swoją tożsamość (art. 131 i 132 § 2 KPC oraz § 69 RegSądR).¹⁴⁶ Ponadto prezes sądu może zarządzić bezpośrednie doręczanie pism sądowych miejscowym instytucjom oraz bezpośrednio odbieranie pism kierowanych przez miejscowe instytucje do sądu, gdy okaże się to celowe ze względu na częstość i liczbę pism (§ 70 RegSądR).

Oceniając prawidłowość doręczenia tzw. właściwego, tj. do rąk adresata, rozróżnienia wymaga osoba samego adresata (art. 133, 141 KPC). Osobie fizycznej doręcza się bowiem pisma osobiście, a gdy nie ma zdolności procesowej – jej przedstawicielowi ustawowemu. Pisma przeznaczone dla osoby prawnej lub organizacji, która nie ma osobowości prawnej (ale ma zdolność sądową), doręcza się organowi uprawnionemu do reprezentowania jej przed sądem lub do rąk upoważnionego do odbioru pism pracownika. Pisma procesowe dla podmiotów gospodarczych, wpisanych do rejestru sądowego na podstawie odrębnych przepisów, doręcza się na adres podany w rejestrze, chyba że strona wskazała inny adres dla doręczeń (por. m.in. art. 139 § 3 i 4 KPC).

¹⁴⁶ § 68 RegSądR, por. także Rozporządzenie MS z dnia 17.6.1999 r. w sprawie szczególnego trybu doręczania pism sądowych przez pocztę w postępowaniu cywilnym, Dz. U. Nr 62, poz. 697 z późn. zm.

Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, doręczenia należy dokonywać tym osobom; jednakże w wypadku państwowej jednostki organizacyjnej doręczenia dokonuje się zawsze uprawnionemu do reprezentowania jej przed sądem organowi lub do rąk uprawnionego do odbioru pism pracownika. Jeżeli jest kilku pełnomocników jednej strony, sąd doręcza pismo tylko jednemu z nich – według własnego wyboru.

Doręczenia żołnierzom zasadniczej służby wojskowej, funkcjonariuszom policji i służby więziennej dokonuje się przez ich organy bezpośrednio przełożone. Pismo sądowe przesyła się w takiej sytuacji z odpowiednim pismem przewodnim do dowódcy, komendanta lub naczelnika jednostki, w której adresat pełni służbę. Doręczenia osobom pozbawionym wolności wg podobnej procedury dokonuje się przez zarząd odpowiedniego zakładu karnego lub aresztu śledczego (art. 137 KPC, § 72 RegSądR).

Doręczenie tzw. zastępcze polega na tym, że w sytuacji gdy organ doręczający nie zastanie adresata w mieszkaniu, może doręczyć pismo sądowe dorosłemu domownikowi, a gdyby go nie było – administracji domu, dozorczy domu lub organowi gminy, jeżeli osoby te nie są przeciwnikami adresata w sprawie i podjęły się oddania mu pisma. Pismo dla adresata, którego doręczający nie zastanie w miejscu pracy, można doręczyć tam osobie upoważnionej do odbioru pism (art. 138 KPC). Doręczenie opiera się tutaj na domniemaniu, że osoby, którym pismo zostało doręczone, przekażą je adresatowi. Jest to jednak domniemanie wzruszalne, można go obalić wykazując, że pismo nie zostało adresatowi oddane albo że oddane zostało w terminie późniejszym.

W razie niemożności doręczenia pisma w sposób zwykły ani w sposób zastępczy, pismo składa się w placówce pocztowej operatora publicznego lub w urzędzie właściwej gminy, umieszczając zawiadomienie o tym na drzwiach mieszkania adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej. Jeżeli adresat odmawia przyjęcia pisma, doręczenie uważa się za dokonane. W takim przypadku doręczający zwraca pismo do sądu z adnotacją o odmowie jego przyjęcia (por. art. 139 KPC, ustawa z dnia 12.6.2003 r. Prawo pocztowe¹⁴⁷ oraz przepisy określające warunki wykonywania powszechnych usług pocztowych wydane na podstawie cytowanej ustawy).

W razie niedoręczenia pod wskazanym adresem pozwanemu lub uczestnikowi postępowania nakazu zapłaty lub pisma wszczynającego postępowanie, należy wezwać powoda lub wnioskodawcę do wskazania sądowi właściwego adresu i w tym celu wyznaczyć mu odpowiedni termin. W razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu należy podjąć czynności zmierzające najczęściej do zawieszenia postępowania, w przypadku zaś nakazu zapłaty, z uwagami wskazanymi wyżej, co do zasady do jego uchylecia i podjęcia dalszych czynności w sprawie (art. 502¹ KPC).

Pisma procesowe i orzeczenia doręcza się w odpisach (art. 140 KPC). Dowodem doręczenia pisma i daty, w której doręczenie nastąpiło, jest potwierdzenie odbioru pisma (art. 142 KPC), polegające na własnoręcznym potwierdzeniu przez adresata z podaniem miejscowości i daty. Jeżeli zaś odbierający nie chce

¹⁴⁷ Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1159, z późn. zm.

lub nie może tego uczynić, organ doręczający sam oznacza miejscowość, datę i przyczynę braku podpisu adresata, stwierdzając to swoim podpisem.

Pamiętać należy również, że poza przypadkami przewidzianymi w § 65 RegSekSądZ, zakreśla się numer porządkowy sprawy jako zakończonej, po uprawomocnieniu się zarządzenia o zwrocie pozwu lub wniosku, zawarciu ugody w postępowaniu pojednawczym lub stwierdzeniu w tym postępowaniu przez sąd, że do pojednania nie doszło, zawieszeniu postępowania na podstawie art. 174 pkt 1 i 4 KPC, w przypadku wydania przez sąd okręgowy postanowienia odmawiającego przyjęcia do rozpoznania sprawy przedstawionej w trybie art. 18 KPC, a także gdy zakończono postępowanie w przedmiocie udzielenia pomocy sądowej (§ 124 ust. 1). Zgodnie z ust. 1a po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, zakreślenie numeru porządkowego sprawy następuje po prawidłowym wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od europejskiego nakazu zapłaty, po prawomocnym odrzuceniu sprzeciwu bądź zarzutów od nakazu zapłaty lub po upływie terminu do wniesienia sprzeciwu bądź zarzutów od nakazu zapłaty, a w przypadku wydania europejskiego nakazu zapłaty po upływie terminu do wniesienia sprzeciwu od europejskiego nakazu zapłaty.

4.2. Prawomocność postanowień i zarządzeń

Postanowienia wydane przez referendarza sądowego – a zaskarżalne skargą – stają się, co do zasady, jak wskazano powyżej, prawomocne z chwilą upływu terminu do wniesienia tejże skargi. Jednakże skarga wniesiona na postanowienie w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia pełnomocnika powoduje uprawomocnienie się postanowienia z chwilą uprawomocnienia się postanowienia sądu utrzymującego postanowienie referendarza sądowego w mocy jako niepodlegające już zaskarżeniu. Podobnie w przypadku skargi wniesionej na orzeczenie co do nadania klauzuli wykonalności, co do stwierdzenia wykonalności europejskiego nakazu zapłaty oraz co do wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 795⁸ KPC, orzeczenie staje się prawomocne z chwilą uprawomocnienia się postanowienia sądu I lub II instancji utrzymującego postanowienie referendarza sądowego w mocy.

W przypadku przekroczenia terminu do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego postanowienie o przywróceniu terminu do wniesienia skargi uchyla prawomocność tego orzeczenia i to ze skutkiem *ex tunc*. Oddalenie zaś wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi powoduje, że skoro termin ten nie uległ przywróceniu, to nie powstały również skutki, jakie wywołuje jego przywrócenie.

Prawomocność orzeczenia, jak wskazano wyżej, może stwierdzić na wniosek także referendarz sądowy postanowieniem (art. 364 § 2 KPC), na które przysługują skarga (art. 394 § 1 pkt 4² KPC).

Zgodnie z § 125 RegSekSądZ w przypadku wydania zarządzenia o zwrocie pisma wszczynającego postępowanie w sprawie na podstawie art. 130² § 1 KPC, numer porządkowy sprawy zakreśla się po bezskutecznym upływie tygodniowe-

go terminu przewidzianego na ponowne wniesienie pisma (art. 130² § 2 KPC). Numer porządkowy sprawy, w której wydano postanowienie o przekazaniu sprawy według właściwości innemu sądowi, zakreśla się: 1) po wydaniu postanowienia – gdy przekazano sprawę sądowi wyższemu; 2) po uprawomocnieniu się postanowienia – gdy przekazano sprawę sądowi równorzędnemu lub niższemu (§ 126 ust. 1 RegSekSądZ).¹⁴⁸

Po uprawomocnieniu się orzeczenia lub zarządzenia kończącego postępowanie w sprawie kierownik sekretariatu ustala, czy sędzia rozpoznający sprawę w pierwszej instancji dokonał zakwalifikowania akt do odpowiedniej kategorii, a w razie stwierdzenia braku kwalifikacji przedstawia akta przewodniczącemu wydziału dla dokonania tej czynności.¹⁴⁹

5. Skuteczność i wykonalność orzeczeń referendarza sądowego

Skuteczność przysługuje wszystkim orzeczeniom wydawanym w postępowaniu cywilnym. Postanowienia stają się skuteczne w takim zakresie i w taki sposób, jaki wynika z ich treści z chwilą ogłoszenia, a jeżeli ogłoszenia nie było – z chwilą podpisania sentencji (por. art. 360 KPC). W postępowaniu nieprocesowym postanowienia co do istoty sprawy stają się skuteczne, a jeżeli ustawa wymaga wykonania – to i wykonalne po uprawomocnieniu się pod warunkiem, że przepis szczególny nie stanowi inaczej (art. 521 § 1 KPC). Nakaz zapłaty wydany przez referendarza sądowego staje się wykonalny po upływie dwóch tygodni wyznaczonych do zaspokojenia roszczenia lub wniesienia sprzeciwu do sądu (art. 502 § 1 KPC).

W przypadku europejskiego nakazu zapłaty referendarz sądowy niezwłocznie stwierdza z urzędu jego wykonalność po upływie 30 dni od jego doręczenia pozwannemu, uwzględniając czas potrzebny na dotarcie sprzeciwu do sądu (art. 795⁶ § 2 KPC w zw. z art. 18 ust. 1 Rozporządzenia [WE] Nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, Dziennik Urzędowy L 399, 30/12/2006 P. 0001–0032). Stwierdzenie wykonalności odbywa się przy użyciu formularza G (stanowiącego załącznik Nr VII do rozporządzenia). Z urzędu przesyła się powodowi wykonalny ENZ (art. 18 ust. 3 powołanego wyżej rozporządzenia).

Wydane orzeczenie w ramach europejskiego postępowania w sprawie drobnych roszczeń jest uznawane i wykonywane w innym państwie członkowskim bez potrzeby stwierdzania wykonalności oraz bez możliwości sprzeciwienia się co do jego uznania (art. 20 ust. 1 Rozporządzenia [WE] Nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11.7.2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń Dziennik Urzędowy L 199, 31/07/2007 P. 0001–0022). Jednak na wniosek wierzyciela referendarz może wydać zaświadczenie dotyczące orzeczenia wydanego w takim postępowaniu, używając do tego

¹⁴⁸ Por. § 62. 1. RegSekSądZ.

¹⁴⁹ Por. § 41 RegSekSądZ, a także art. 53 PrUSP oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5.3.2004 r. w sprawie archiwizowania akt spraw sądowych, Dz. U. Nr 46, poz. 443.

formularza D zawartego w załączniku nr IV (art. 795⁸ § 2 KPC w zw. z art. 20 ust. 2 powołanego wyżej rozporządzenia) bez dodatkowych opłat.

W postępowaniu spadkowym postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza jest wykonalne z chwilą wydania (art. 635 § 5 KPC), z możliwością wstrzymania wykonalności przez sąd (art. 635 § 5 zdanie drugie KPC), a wykonanie zleca się komornikowi. Postanowienie to powinno być zaopatrzone we wzmiankę o jego wykonalności. Wzmiankę tę zamieszcza się na odpisie postanowienia doręczanym wnioskodawcy, a gdy postanowienie wydano z urzędu – na odpisie przekazywanym do wykonania komornikowi.¹⁵⁰

6. Sprostowanie, uzupełnienie i wykładnia orzeczeń referendarza sądowego – uwagi ogólne

Sprostowanie, uzupełnienie oraz wykładnia orzeczenia zbiorczo określane są w doktrynie jako rektyfikacja orzeczenia. Celem rektyfikacji nie jest ani zmiana, ani też uchylene orzeczenia, ale nadanie orzeczeniu poprawnego brzmienia, jakie powinno ono mieć od samego początku.

Przy orzeczeniach wydawanych przez referendarza sądowego, jak sygnalizowano to już wyżej, pojawia się w praktyce wymiaru sprawiedliwości problem braku określonej wprost możliwości dokonywania rektyfikacji orzeczeń (z pewnymi wyjątkami przewidzianymi w przepisach szczególnych w postępowaniu nieprocesowym). Jedyne przepisy, które może być podstawą dokonywania przez referendarza sądowego tego typu czynności, to wspomniany już wyżej art. 398²² § 1 KPC, który umożliwia wniesienie skargi na orzeczenie referendarza sądowego o sprostowaniu, wykładni orzeczenia albo ich odmowie (art. 394 § 1 pkt 8 KPC). W tym zakresie por. uwagi w pierwszej części niniejszego opracowania.

6.1. Sprostowanie

Sprostowanie orzeczenia służy przywróceniu rzeczywistej woli organu sądowego, ilekroć zachodzi niezgodność między tą wolą a wiedzą a ich wyrażeniem na piśmie. Jak wynika z art. 350 KPC, przedmiotem sprostowania mogą być niedokładności, błędy pisarskie lub rachunkowe lub też inne oczywiste omyłki. Sprostowaniu podlegają oczywiste omyłki w komparycji orzeczenia, w jego sentencji oraz w samym uzasadnieniu. W postępowaniu nieprocesowym podstawą sprostowania orzeczeń jest art. 350 w zw. z art. 13 § 2 KPC.

„Oczywistość” omyłki stanowi granicę przedmiotowej dopuszczalności sprostowania, które w żadnym wypadku nie może prowadzić do merytorycznej zmiany orzeczenia. Oczywistość omyłki pisarskiej, rachunkowej lub innej wynika albo z natury samej omyłki, albo z porównania orzeczenia z uzasadnieniem lub treścią pozwu (wniosku).

¹⁵⁰ § 1 Rozporządzenie MS z dnia 1.10.1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadków i sporządzaniu spisu inwentarza, Dz. U. 1991 Nr 92, poz. 411.

Niedokładność może dotyczyć np. nieprawidłowego określenia strony postępowania w sytuacji, gdy niedokładność ta jest następstwem niestaranności sądu. Błąd pisarski może natomiast dotyczyć np. niewłaściwego użycia wyrazu, mylnej pisowni wyrazu, błędnej gramatyki, tzw. literówek, a także opuszczenia jednego lub kilku wyrazów. Omyłka rachunkowa może powstać w przypadku zliczania wysokości dochodzonych roszczeń lub poszczególnych pozycji.

Możliwość sprostowania orzeczenia referendarza sądowego występuje tylko wtedy, gdy błąd pochodzi od referendarza, nie zaś od strony. Pomyłka popełniona przez stronę może być usunięta jedynie w toku odpowiedniego postępowania na żądanie strony lub z inicjatywy sądu, nie może być natomiast przedmiotem sprostowania po wydaniu orzeczenia.

Sprostowanie orzeczeń referendarza sądowego może nastąpić bądź z urzędu, bądź też na wniosek strony, który można zgłosić w każdym czasie bez względu na prawomocność danego orzeczenia. Orzeczenie prostujące nie stanowi ani zmiany, ani uchylenia orzeczenia, dlatego może dotyczyć także orzeczenia prawomocnego.

Postanowienie o sprostowaniu może zapaść na posiedzeniu niejawnym. Dorecza się je wówczas z urzędu obu stronom wraz z uzasadnieniem z jednoczesnym pouczeniem – jeśli strony nie reprezentuje zawodowy pełnomocnik – o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia (art. 357 § 2 KPC). Na sprostowanie i na odmowę sprostowania dokonane przez referendarza sądowego przysługuje skarga (art. 398²² § 1 w zw. z art. 394 § 1 pkt 8 w zw. z art. 13 § 2 KPC).

Wzmiankę o sprostowaniu należy umieścić na oryginale orzeczenia, a na żądanie stron – także na udzielonych im wypisach. Dalsze już odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu. Jeżeli omyłka wystąpiła jedynie w odpisie doręczonego stronie orzeczenia, nie podlega ona sprostowaniu w trybie art. 350 KPC.

WYBRANE ORZECZNICTWO

1. Zgodnie z art. 350 § 1 KPC sąd może z urzędu sprostować w wyroku niedokładności, błędy pisarskie albo rachunkowe lub inne oczywiste omyłki, zaś na mocy art. 361 KPC przepis ten ma odpowiednie zastosowanie do postanowień. Regulacja powołanego przepisu obejmuje również możliwość sprostowania niedokładności, błędów pisarskich albo rachunkowych i innych oczywistych omyłek popełnionych w uzasadnieniu wyroku (**postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 20.2.2012 r., I Acz 271/12, LEX Nr 1115416**).
2. Za przekroczenie tzw. podmiotowej dopuszczalności sprostowania uważa się sytuację, w której na skutek sprostowania orzeczenia stroną okazuje się osoba niebiorąca dotychczas udziału w postępowaniu sądowym (**postanowienie SN z dnia 14.1.2011 r., II CZ 161/10, LEX Nr 1101654**).
3. Na podstawie art. 350 § 1 KPC nie może dochodzić do podmiotowego przekształcenia powództwa, z obejściem właściwych przepisów – art. 194–198 KPC. Wyznaczenie podmiotowego zakresu postępowania procesowego jest aktem woli podmiotu wszczynającego proces. Stwierdzenie oczywistej omyłki wynika z oceny zakresu przedmiotowego i podmiotowego rozstrzygnięcia. Sąd drugiej instancji może więc sprostować

wyrok sądu pierwszej instancji przez uściślenie oznaczenia strony (art. 350 § 3 KPC), jeżeli istnienie oczywistej omyłki wynika z tej właśnie oceny. Zmiana oznaczenia strony na podstawie art. 350 KPC jest możliwa wtedy, gdy w sentencji orzeczenia sąd oznaczył stronę niezgodnie z zebrany materiałem (**wyrok SN z dnia 3.9.2010 r., I PK 67/10, LEX Nr 653655**).

4. Zmiana oznaczenia strony na podstawie art. 350 KPC jest możliwa jedynie wtedy, gdy w sentencji orzeczenia sąd oznaczył stronę niezgodnie z zebrany materiałem. Jest ona zatem niedopuszczalna wówczas, gdy powód wskazał jako stronę pozwaną osobę nieposiadającą zdolności sądowej (**postanowienie SN z dnia 15.5.2009 r., II CSK 681/08, LEX Nr 519307**).
5. W trybie art. 350 § 1 KPC nie może dochodzić do podmiotowego przekształcenia procesu z obejściem właściwych w tej mierze przepisów art. 194–198 KPC (**wyrok SN z dnia 13.10.2008 r., II CSK 187/08, LEX Nr 577164**).
6. Należy odróżnić występowanie w sprawie podmiotu nieposiadającego zdolności sądowej (procesowej), co może prowadzić do nieważności postępowania, od niewłaściwego (nieprecyzyjnego) oznaczenia strony. W tym drugim przypadku sąd drugiej instancji może sprostować wyrok (własny i sądu pierwszej instancji) przez uściślenie oznaczenia strony (art. 350 § 3 KPC), jeżeli istnienie oczywistej omyłki wynika z oceny zakresu przedmiotowego i podmiotowego rozstrzygnięcia (**postanowienie SN z dnia 25.4.2008 r., I PK 314/07, LEX Nr 829075**).
7. Dopuszczalność sprostowania wyznacza oczywistość uchybienia. Sprostowanie polegające na uściśleniu oznaczenia strony nie może sięgać tak daleko, by rodziło wątpliwości odnośnie do tego, jakiej osoby w rzeczywistości orzeczenie sądu dotyczy (**postanowienie SN z dnia 10.6.2005 r., II CK 718/04, LEX Nr 1110960**).
8. W drodze sprostowania orzeczenia nie można dokonywać zmian w jego merytorycznej treści. W szczególności niedopuszczalne jest w tym trybie uzupełnienie orzeczenia o rozstrzygnięcie o odsetkach, jeśli sąd w sposób nieusprawiedliwiony je pominął (**postanowienie SN z dnia 28.10.2004, III CZ 92/04, LEX Nr 602720**).
9. Należy odróżnić niewłaściwe oznaczenie strony od niewłaściwego doboru podmiotów procesu. W sytuacji pierwszej naprawienie wady następuje w drodze sprostowania oznaczenia strony. Polega ono na uzupełnieniu lub konkretyzacji (lecz nie na zmianie) pierwotnego oznaczenia strony. Tam natomiast, gdzie powód prawidłowo oznaczył podmiot, który według jego intencji miał być stroną przeciwną, ale – z punktu widzenia prawa materialnego – dokonał doboru tego podmiotu w sposób niewłaściwy, do usunięcia wady aktu jego woli może dojść już tylko przez odwołanie wadliwej czynności procesowej (art. 203 KPC) albo w drodze podmiotowego przekształcenia powództwa (art. 194 i nast. KPC) (**wyrok SN z dnia 28.4.2004, V CK 472/03, LEX Nr 365065**).
10. Sąd drugiej instancji może sprostować wyrok sądu pierwszej instancji przez uściślenie oznaczenia strony (art. 350 § 3 KPC), jeżeli istnienie oczywistej omyłki wynika z oceny zakresu przedmiotowego i podmiotowego rozstrzygnięcia (**postanowienie SN z dnia 10.12.2001, I PZ 93/01, OSNP 2003/24/597**).
11. Oczywisty błąd pisarski, który wystąpił w odpisie doręczonego stronie orzeczenia, nie podlega sprostowaniu w trybie art. 350 KPC (**postanowienie SN z dnia 27.10.1998, I PZ 37/98, OSNP 1999/22/725**).
12. W trybie art. 350 KPC można sprostować tylko pomyłki sądu, natomiast niedopuszczalne jest sprostowanie pomyłki spowodowanej przez stronę (**wyrok SN z dnia 8.6.1977, IV PRN 4/77, LEX Nr 7945**).
13. Pominięcie przez sąd orzeczenia o odsetkach od zasądanego roszczenia daje podstawę do uzupełnienia wyroku i nie może być rozumiane jako „nieokładność” w świetle przepisu art. 350 KPC (**postanowienie SN z dnia 21.2.1974, II CR 656/73, LEX Nr 7413**).

14. Zasadzenie przez sąd w wyroku niższej czy też wyższej kwoty niż należało, nie stanowi omyłki sądu w rozumieniu art. 350 § 1 KPC. Sprostowanie bowiem wyroku jest niedopuszczalne, jeżeli prowadziłoby do ponownego w innym sensie rozstrzygnięcia (**postanowienie SN z dnia 10.3.1966, LEX Nr 5950**).

6.2. Uzupełnianie orzeczeń

Każde rozstrzygnięcie winno zawierać orzeczenie o całości żądania. Pojęcie całości żądania określa zakres zawisłości prawnej, do którego decyduje sformułowane ostatecznie *petitum* pozwu. A ten stan zawisłości prawnej ulega likwidacji dopiero z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia. Ustawodawca przewidział możliwość uzupełnienia orzeczenia w terminie dwóch tygodni od ogłoszenia orzeczenia – a gdy orzeczenie doręcza się z urzędu – od jego doręczenia. Po bezskutecznym upływie terminu ustaje stan zawisłości prawnej co do części żądania czy jednego z żądań nieobjętych orzeczeniem, które nie są już objęte powagą rzeczy osądzonej, a stronie pozostaje wytoczenie nowego powództwa (art. 351 KPC). Przepis dotyczący uzupełniania wyroków (art. 351 KPC) stosuje się także do uzupełniania innych orzeczeń (art. 353² KPC., 361, 362, 362¹ KPC).

Uzupełnienie orzeczenia nie może nastąpić z urzędu, a jedynie na wniosek strony złożony w dwutygodniowym terminie. Wniosek o uzupełnienie powinien spełniać warunki przewidziane dla każdego pisma procesowego określone w art. 126 i n. KPC, a przede wszystkim wskazywać zakres i sposób uzupełnienia orzeczenia.

Ponieważ do nakazów zapłaty stosuje się „odpowiednio” przepisy o wyrokach (art. 353² KPC), w przypadku uzupełnienia nakazu zapłaty przez zasadzenie pominiętej części roszczenia wydaje się nakaz uzupełniający, uwzględniający pominiętą część roszczenia. Jeżeli wniosek nie zasługuje na uwzględnienie z uwagi na brak przesłanek do wydania nakazu co do części powództwa albo z innych przyczyn formalnych, wydać należy postanowienie odmowne. Jeżeli w nakazie zapłaty brak jest orzeczenia o kosztach, uzupełnienie może nastąpić poprzez wydanie postanowienia o kosztach postępowania sądowego.

Orzeczenie podlega uzupełnieniu co do kosztów postępowania, jeżeli sąd w ogóle nie zamieścił w nim rozstrzygnięcia w tym przedmiocie, zgodnie z literalnym brzmieniem powołanego przepisu. Natomiast w sytuacji, gdy orzeczenie sądu zawiera wprawdzie rozstrzygnięcie w omawianym zakresie, ale nie uwzględnia w całości żądania strony, decyzja sądu podlega kontroli instancyjnej w drodze skargi na orzeczenie referendarza sądowego. W tej materii SN przyjął, że zażalenie na orzeczenie o kosztach procesu przysługuje także wtedy, gdy sąd pierwszej instancji uwzględnił tylko część żądanych kosztów i nie oddalił pozostałej reszty w uzasadnieniu wyraźnie wskazując, że każde orzeczenie o kosztach procesu, choćby, jak w danym wypadku zdaniem pełnomocnika powoda, nie uwzględniało w całości zgłoszonego wniosku, zawiera w sobie domniemanie oddalenia nieuwzględnionej części. Określenie „zwrot kosztów” użyte w art. 394 § 1 pkt 9 KPC należy rozumieć w sensie jakiegokolwiek orzeczenia o zwrocie kosztów czy odmowie takich kosztów w całości lub w części.¹⁵¹ W przypadku

¹⁵¹ Uchwała SN z dnia 11.12.1972 r., sygn. Akt III PZP 14/72, OSNC 1972, Nr 12, poz. 215.

klauzuli wykonalności, gdy koszty te obejmują jedynie opłatę kancelaryjną, zasadne wydaje się umieszczenie w treści klauzuli wzmianki o jej wysokości.¹⁵²

W postępowaniu spadkowym w przypadku ujawnienia majątku lub długu niewciągniętego do spisu inwentarza może nastąpić uzupełnienie spisu inwentarza. W wypadkach, w których z mocy ustawy postanowienie o spisaniu inwentarza wydaje się z urzędu, postanowienie o uzupełnieniu spisu wydaje się również z urzędu.¹⁵³

Nakaz uzupełniający można zaskarżyć sprzeciwem, na postanowienie odmowne przysługuje skarga, gdyż jest to postanowienie kończące postępowanie w sprawie. Na postanowienie uzupełniające o kosztach sądowych przysługiwać będzie także skarga (art. 394 § 1 pkt 9 KPC), z tym, że pozwanemu skarga przysługuje wtedy, gdy nie złożył sprzeciwu od nakazu zapłaty.

6.3. Wykładnia orzeczeń

W drodze wykładni sąd rozstrzyga wszelkie wątpliwości co do treści orzeczenia stosując wykładnię autentyczną, która ma na celu wyjaśnienie treści orzeczenia, nie może prowadzić zaś do zmiany orzeczenia, jego uzupełnienia, nie może być też sprzeczna z treścią sentencji ani uzasadnienia, nie może opierać się również na nowej ocenie pod względem czy to prawnym, czy to faktycznym.

Wniosek o wykładnię podmiot może złożyć w każdym czasie, gdyż przepis 352 KPC nie wprowadza ograniczeń czasowych dla takiego wniosku. Uwzględnienie wniosku o dokonanie wykładni albo odmowa jej dokonania następuje za skarżalnym postanowieniem.

Wykładni dokonuje ten sąd, który wydał orzeczenie na posiedzeniu niejawnym lub na rozprawie, w przypadku referendarza sądowego będzie to co do zasady posiedzenie niejawne. Zasadne byłoby, aby rozstrzygał wątpliwości ten sam skład, który wydał orzeczenie, jednak z uwagi na upływ czasu nie zawsze jest to możliwe.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt orzeczeń wydawanych przez referendarza sądowego, ponownie należy zauważyć (podobnie jak przy sprostowaniu i uzupełnieniu orzeczeń), że referendarz sądowy nie ma wprost ustawowo przyznanych kompetencji do dokonywania wykładni wydawanych przez siebie orzeczeń, kompetencja ta interpretowana jest ze wspomnianego już wcześniej art. 398²² KPC.

7. Koszty i pomoc prawna z urzędu

Zgodnie z ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych referendarz sądowy może:

1) dokonywać zwrotu opłat i zaliczek na wydatki – art. 82 KSCywu;

¹⁵² § 6 ust. 3 Rozp. MS z dnia 31.1.2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych.

¹⁵³ Por. § 2 Rozp. MS z dnia 1.10.1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza.

- 2) przyznawać należności świadkom, biegłym, tłumaczom i stronom – art. 93 ust. 1 KSCywu;
- 3) dokonywać czynności w zakresie zwalniania od kosztów sądowych, przewidzianych w ustawie – art. 118 KSCywu;
- 4) dokonywać czynności w sprawach odroczenia lub rozłożenia na raty należności sądowych – na zarządzenie prezesa sądu rejonowego lub okręgowego – art. 125 KSCywu;
- 5) dokonywać szczegółowego wyliczenia kosztów procesu w sytuacji, gdy sąd orzekł jedynie o zasadzie ponoszenia przez strony kosztów (art. 108 § 1 KPC), jednak aby referendarz sądowy mógł dokonać szczegółowego wyliczenia, sąd musi jednoznacznie w orzeczeniu określającym zasady poniesienia przez strony kosztów procesu pozostawić referendarzowi sądowemu ich wyliczenie.

Zgodnie z art. 123 KPC postanowienie o ustanowieniu albo odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego może wydać także referendarz sądowy.

Zwolnienia od kosztów sądowych domagać się może osoba fizyczna, która złożyła oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.¹⁵⁴ W trybie art. 102 KSCywu referendarz sądowy działa na wniosek, niedopuszczalne jest tym samym orzekanie ponad żądanie, istnieje natomiast pełna swoboda orzekania w granicach żądania. Rozstrzygnięcie wniosku o zwolnienie od kosztów następuje według stanu rzeczy istniejącego w chwili orzekania (art. 316 § 1 KPC). Zwolnienie – jeżeli nie dotyczy tylko jednorazowej opłaty bądź wydatku – rozciąga się na przyszłość.

Strona zamierzająca wnieść skargę konstytucyjną – w razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej – może wystąpić do sądu rejonowego o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego z urzędu na ogólnych zasadach (art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 1.8.1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym).¹⁵⁵

Wątpliwości budzi możliwość odmowy przez referendarza sądowego stronie zwolnienia od kosztów sądowych w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw (art. 109 ust. 2 KSCywu). W takiej sytuacji referendarz sądowy dokonuje bowiem oceny merytorycznej samego powództwa.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Art. 102 ust. 1 KSCywu.

¹⁵⁵ Dz. U. Nr 102, poz. 643 z późn. zm.

¹⁵⁶ Wyrokiem z dnia 16.6.2008 r. TK rozpoznał pytanie prawne dotyczące art. 109 ust. 2 KSCywu. TK uznał, że „*oczywistą bezzasadnością powództwa lub obrony jest stan, gdy dla każdego prawnika, bez potrzeby dokładnej analizy sprawy pod względem faktycznym i prawnym, jest jasne, że nie ma podstawy do udzielenia żądającemu merytorycznej ochrony prawnej. Nie wymagają to głębszej analizy prawnej i faktycznej. Jeżeli zaś potrzeba takiej analizy zachodzi – nie można odmówić zwolnienia. Rozumienie „oczywistej bezzasadności” dochodzonego roszczenia lub obrony praw jako kryterium odmowy zwolnienia od kosztów sądowych powinno być restrykcyjne, ponieważ sędzia – jeszcze przed przystąpieniem do rozpoznawania sprawy – przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu zwolnienia od kosztów sądowych wydaje osąd o oczywistej bezzasadności roszczenia lub obrony*”. Podobna sytuacja ma miejsce przy ocenie obrony praw jednostki, co potwierdza najnowsza uchwała SN z dnia 13.7.2010 r., który przyjął, że istnieje możliwość odmowy zwolnienia strony z kosztów sądowych lub ustanowienia pełnomocnika w celu wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, gdy taka skarga z oczywistych względów podlegałaby odrzuceniu.

Konsekwencją członkostwa Polski w Unii Europejskiej i konieczności wdrożenia dyrektywy nr 2003/8/WE z dnia 27.1.2003 r.¹⁵⁷ było wprowadzenie do polskiego porządku prawnego ustawy z dnia 17.12.2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej.¹⁵⁸ O przyznanie prawa pomocy w postępowaniu prowadzonym w Rzeczypospolitej Polskiej może się ubiegać wnioskodawca mający miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim. Prawo pomocy obejmuje m.in. zwolnienie od kosztów sądowych (art. 5 ust. 1 pkt 1 cytowanej wyżej ustawy) i w zakresie tej regulacji wyłącza przepisy ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, które mogą mieć zastosowanie jedynie w kwestiach nieunormowanych (art. 3 cytowanej wyżej ustawy).

W przypadku ubiegania się o prawo pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim, o które może się ubiegać wnioskodawca mający miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej, rola sądu polega wówczas na przekazaniu właściwemu organowi innego państwa członkowskiego należycie przygotowanego wniosku, sporządzonego na urzędowym formularzu określonym w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 6.12.2005 r. w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza wniosku o przyznanie prawa pomocy oraz określenia wzoru urzędowego formularza przekazania wniosku o przyznanie prawa pomocy.¹⁵⁹ Sąd może również w tym postępowaniu zwolnić wnioskodawcę od kosztów sądowych, ale tylko w sferze ograniczonej do czynności „krajowych”, dotyczących kosztów tłumaczeń oraz pomocy prawnej (art. 26–31 tej ustawy).

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 117 § 1 KPC strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.¹⁶⁰ Osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność sądową, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, również może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. Wniosek o ustanowienie adwoka-

¹⁵⁷ Dz. Urz. WE L 26 z 31.1.2003 r.

¹⁵⁸ Dz. U. z 2005 r. Nr 10, poz. 67 z późn. zm.

¹⁵⁹ Dz. U. Nr 244, poz. 2073.

¹⁶⁰ W postanowieniu z dnia 23.3.2007 r., V CZ 11/07, OSNC 2008 Nr 3, poz. 38, SN wskazał, że oświadczenie strony o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania (art. 102 ust. 2 KSCywu) powinno zawierać informacje określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 31.1.2006 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym, Dz. U. Nr 27, poz. 200, nie musi być jednak złożone na „urzędowym druku”.

ta lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy.¹⁶¹ Osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu. Sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.

W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na postanowienie o odrzuceniu wniosku nie przysługuje zażalenie. W praktyce wymiaru sprawiedliwości w związku z powyższym pojawia się wątpliwość, czy postanowienie to jest także niezaskarżalne, gdy postanowienie o odrzuceniu wniosku wydane zostało przez referendarza sądowego. Jak się bowiem wydaje, art. 107 ust. 2 KSCywu literalnie wyłącza tylko zażalenie nie wykluczając możliwości zaskarżenia orzeczenia skargą na orzeczenie referendarza sądowego. Podstawę do zaskarżenia takiego orzeczenia referendarza sądowego daje art. 398²² § 1 w zw. z art. 394 § 1 pkt 2 KPC. Co prawda w art. 394 § 1 pkt 2 KPC jest mowa tylko o odmowie zwolnienia, niemniej jednak odmową zwolnienia jest nie tylko oddalenie, ale i odrzucenie wniosku.¹⁶²

O wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych. Właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wyznacza adwokata lub radcę prawnego niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym sąd. W zawiadomieniu właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wskazuje imię i nazwisko wyznaczonego adwokata lub radcy prawnego oraz jego adres do doręczeń. Jeżeli strona we wniosku wskazała adwokata lub radcę prawnego, właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych, w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy adwokata lub radcę prawnego wskazanego przez stronę. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego.

¹⁶¹ Por. art. 117¹ § 1 KPC.

¹⁶² Por. w tej materii uchwała SN z dnia 17.12.1996 r.; sygn. akt. III CZP 121/96, OSNC 1997 Nr 3, poz. 27.

8. Czynności referendarza sądowego w sprawach z zakresu prawa spadkowego

Na zasadzie art. 509¹ § 3 KPC referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu spadkowym z wyjątkiem: prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego. Będą to więc, co do zasady w praktyce, następujące czynności:

- wydanie postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza (zarówno na wniosek, jak i z urzędu),
- przyjęcie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, które można złożyć ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym (art. 1018 § 3 KPC). W postępowaniu dotyczącym przyjęcia lub odrzucenia spadku sąd nie wydaje żadnego postanowienia co do istoty sprawy ani innego orzeczenia kończącego postępowanie, sprawa jest zakończona z chwilą dokonania czynności.

W doktrynie zwraca się nadto uwagę na możliwość wykonywania przez referendarza sądowego czynności w zakresie:

- otwarcia i ogłoszenia testamentu,
- wydania zaświadczenia wykonawcy testamentu,
- ustanowienia kuratora spadku w celu zarządu spadku nieobjętego, a także
- zwolnienia z obowiązków wykonawcy testamentu.

Przy wykonywaniu czynności z zakresu prawa spadkowego pamiętać w pierwszej kolejności należy, że sądem spadku, zgodnie z brzmieniem art. 628 KPC jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a w braku takiego miejsca zamieszkania w Polsce lub niemożności jego ustalenia, sąd, w którego okręgu znajduje się majątek spadkowy lub jego część. Gdy majątek spadkowy znajduje się w kilku miejscowościach objętych właściwością różnych sądów, sądem spadku jest sąd wybrany przez wnioskodawcę na podstawie art. 43 § 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC. Gdy brak jest możliwości określenia sądu spadku według powyższych kryteriów, jest nim wówczas sąd rejonowy dla m.st. Warszawy.

Jedną z najczęstszych czynności z zakresu prawa spadkowego wykonywanych przez referendarza sądowego będzie spis inwentarza majątku spadkowego dokonywany z urzędu bądź na wniosek. Spis obejmuje całość majątku spadkowego dla określenia jego składu i wartości (§ 28 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza z dnia 1.10.1991 r. (Dz. U. Nr 92, poz. 411), stanowiąc zarazem podstawę ograniczenia odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe. Zgodnie z § 31 ust. 1 ww. cytowanego rozporządzenia, wciągnięte do spisu inwentarza przedmioty majątkowe (z wyjątkiem złożonych już do depozytu sądowego) pozostawia się w posiadaniu spadkobiercy (por. jednakże § 31 ust. 2).

Podstawą wydania przez sąd spadku postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza jest, zgodnie z art. 637 § 1 KPC, wniosek w tym przedmiocie uprawnionego podmiotu: spadkobiercy, uprawnionego do zachowku, zapisobiercy (na których spoczywa ciężar uprawdopodobnienia swego uprawnienia) oraz

wykonawcy testamentu, wierzyciela posiadającego pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy (na których spoczywa ciężar przeprowadzenia dowodu w tym zakresie), a także właściwego urzędu skarbowego, prokuratora, Rzecznika Praw Obywatelskich.¹⁶³ Brak wykazania (uprawdopodobnienia) uprawnienia do zgłoszenia stosownego wniosku prowadzi do jego oddalenia. Od wniosku o sporządzenie spisu inwentarza pobiera się opłatę stałą w wysokości 50,00 zł (art. 49 ust. 1 pkt 3 KSCywu).

Wniosek o sporządzenie spisu inwentarza może być zgłoszony bezpośrednio komornikowi, który byłby właściwy do wykonania postanowienia sądu spadku o sporządzeniu spisu inwentarza. W wymienionym przypadku komornik powinien przystąpić niezwłocznie do spisu, zawiadamiając o tym sąd spadku, który wyda postanowienie o sporządzeniu spisu.

Postanowienie o spisie inwentarza sąd wydaje z urzędu w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 637 § 2 KPC), w szczególności jeśli złożono oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a spis nie był poprzednio sporządzony (art. 644 KPC)¹⁶⁴ oraz gdy sąd ustanowił kuratora dla zarządu spadku nieobjętego, w braku uprzednio sporządzonego spisu inwentarza (art. 666 § 2 KPC).¹⁶⁵ W razie ujawnienia majątku lub długu niewciągniętego do spisu inwentarza, dopuszczalne jest jego uzupełnienie. Postanowienie o uzupełnieniu spisu wydawane jest z urzędu w sytuacji, gdy postanowienie o spisaniu inwentarza jest na mocy przepisów ustawy wydawane z urzędu (§ 32 Rozporządzenia MS w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza).

Inne czynności referendarza sądowego w sprawach z zakresu prawa spadkowego to przyjęcie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, które można złożyć ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym (art. 1018 § 3 KPC). W postępowaniu dotyczącym przyjęcia lub odrzucenia spadku, jak wspomniano wyżej, sąd nie wydaje żadnego postanowienia co do istoty sprawy ani innego orzeczenia kończącego postępowanie, a sprawa jest zakończona z chwilą dokonania czynności.

Złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku (prostym – art. 1031 § 1 KC, lub z dobrodziejstwem inwentarza – art. 1031 § 2 KC) albo o jego odrzuceniu¹⁶⁶ przez każdego spadkobiercę (art. 1012 KC), z wyjątkiem Skarbu Państwa jako spadkobiercy ustawowego (art. 1023 KC), może nastąpić bądź przed każdym notariuszem (niezależnie od siedziby jego kancelarii), bądź przed sądem rejonowym, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu spad-

¹⁶³ Por. także uchwała SN z dnia 24.1.2007 r., III CZP 149/06, LEX Nr 209067.

¹⁶⁴ Zgodnie z cytowanym wyżej rozporządzeniem, postanowienie, którego wykonanie zlecono komornikowi, powinno być zaopatrzone we wzmiankę o jego wykonalności. Wzmiankę tę zamieszcza się na odpisie postanowienia doręczanym wnioskodawcy, a gdy postanowienie podlega wykonaniu z urzędu – na odpisie przekazywanym do wykonania komornikowi.

¹⁶⁵ Por. także uzasadnienie uchwały SN z dnia 20.5.1968 r., III CZP 78/67, OSNC 1968 Nr 12, poz. 206.

¹⁶⁶ Art. 1020 KC; por. także wyrok SN z dnia 13.11.1990 r., III CRN 365/90, OSNC 1991 Nr 10–11, poz. 136.

kobierycy albo w sądzie spadku, w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku, złożone w sądzie rejonowym niebędącym sądem spadku albo przed notariuszem, przesyła się niezwłocznie wraz z załącznikami, o których mowa w art. 641 § 3 KPC, do sądu spadku. Od odebrania przez sąd oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku albo od uchylenia się od skutków takiego oświadczenia pobiera się opłatę stałą w wysokości 50,00 zł (por. art. 49 ust. 1 pkt 4 KSCywu).

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w formie ustnej (wówczas sporządza się z niego protokół, podpisywany także przez składającego stosowne oświadczenie) lub pisemnej z podpisem urzędowo poświadczonym (przez notariusza – art. 96 pkt 1 PrNot, albo konsula Rzeczypospolitej Polskiej – art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 13.2.1984 r. o funkcjach konsułów Rzeczypospolitej Polskiej¹⁶⁷).

Zgodnie z art. 643 KPC o przyjęciu lub odrzuceniu spadku zawiadamia się wszystkie osoby, które według oświadczenia i przedstawionych dokumentów są powołane do dziedziczenia w dalszej kolejności, jest to czynność wykonawcza, będąca następstwem złożonego przez spadkobiercę oświadczenia. Właściwy w przedmiocie zawiadomienia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przez spadkobiercę osób należących do kręgu spadkobierców testamentowych i ustawowych jest sąd spadku. Sąd spadku dokonuje zawiadomień bezpośrednio po przesłaniu mu oświadczeń wraz z załącznikami, chyba że akt zgonu domniemanego spadkodawcy nie został jeszcze złożony; w takim przypadku sąd spadku określa spadkobiercy odpowiedni termin i wstrzyma się z zawiadomieniem do czasu przedstawienia aktu zgonu lub prawomocnego postanowienia o uznaniu za zmarłego lub o stwierdzeniu zgonu (zob. § 140 RegSądR).

9. Uprawnienia referendarza sądowego w postępowaniu kompensacyjnym

Ustawą z dnia 3.4.2009 r.¹⁶⁸ rozszerzono zakres uprawnień referendarzy sądowych o możliwość wykonywania czynności w sprawach o przyznanie kompensaty ofiarom niektórych przestępstw. Ustawodawca w art. 8 ust. 1 zdanie trzecie ustawy określił, że czynności w sprawach o przyznanie kompensaty mogą wykonywać referendarze sądowi. Jednym z motywów wprowadzenia tej zmiany było uznanie spraw o kompensatę za sprawy o charakterze niespornym. Materiał dowodowy w tych sprawach bazuje bowiem przede wszystkim na dokumentach przedstawionych przez wnioskodawcę. Z uwagi na to zbędne wydaje się kierowanie spraw o przyznanie kompensaty na posiedzenia jawne. Dowód z przesłuchania wnioskodawcy ma zasadniczo marginalne znaczenie, a ponadto może być zastąpiony oświadczeniem złożonym na piśmie.

¹⁶⁷ Tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 215, poz. 1823 z późn. zm.

¹⁶⁸ Art. 8 ust. z dnia 7.7.2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw, Dz. U. 2005 Nr 169, poz. 1415 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 3.4.2009 r., Dz. U. 2009 Nr 79, poz. 665, zmieniającej tę ustawę z dniem 12.6.2009 r.

Kompensata przysługuje osobom, które wskutek przestępstwa doznały ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci: pozbawienia wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, a także osobom, które skutkiem przestępstwa doznały naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, trwających powyżej 7 dni, ofiarom przestępstw nieumyślnych oraz członkom najbliższej rodziny: małżonkowi, dzieciom, a nawet osobie bliskiej, ale tylko, jeżeli w czasie popełnienia przestępstwa osoby te pozostawały na utrzymaniu ofiary. Kompensatę mogą otrzymać osoby posiadające obywatelstwo polskie lub obywatelstwo innego państwa UE, a przestępstwo zostało popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przyznaje się ją na wniosek osoby uprawnionej. Wzór wniosku reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7.9.2005 r. w sprawie wniosku o przyznanie kompensaty.¹⁶⁹

Na orzeczenie referendarza sądowego przysługuje skarga do sądu rejonowego. Wniesienie skargi powoduje, że orzeczenie referendarza sądowego traci moc, a sąd rozpoznaje sprawę jako sąd I instancji (art. 398²² § 2 i 3 KPC).

Kompensata wypłacana jest przez sąd rejonowy, który wydał orzeczenie o przyznaniu kompensaty, w terminie miesiąca od dnia uprawomocnienia się orzeczenia. Wpłata następuje ze środków budżetu państwa (art. 12 ustawy). Kompensata nie może przekroczyć 12 000 zł. Sąd Najwyższy uznał, iż wniosek o przyznanie kompensaty podlega opłacie stałej.¹⁷⁰ Stosownie do art. 23 pkt 1 KSCyWU opłatę stałą w kwocie 40,00 złotych pobiera się od wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej jego części, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.¹⁷¹

10. Czynności referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym

Podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej (por. art. 776 zdanie pierwsze KPC). Referendarz sądowy może nadawać klauzulę wykonalności: orzeczeniom sądu o roszczeniach nadających się do egzekucji prawomocnym i podlegającym natychmiastowemu wykonaniu oraz ugodom zawartym przed sądem (art. 777 § 1 pkt 1 KPC), orzeczeniom prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu wydanym przez referendarza sądowego (art. 777 § 1 pkt 1¹ KPC), innym orzeczeniom, ugodom i aktom (w tym aktom notarialnym), które podlegają wykonaniu w drodze egzekucji (art. 777 § 1 pkt 3–6 i § 3 KPC). Sformułowanie „innym” odnosi się do orzeczeń, do ugód i do aktów – chodzi tu więc np. o bankowy tytuł egzekucyjny, tytuły powstające w postępowaniu upadłościowym i naprawczym, ugodę zawartą przed ko-

¹⁶⁹ Dz. U. z 2005 r. Nr 177, poz. 1476.

¹⁷⁰ Zob. uchwałę SN z dnia 26.7.2006 r., III CZP 57/06, OSNC 2007 Nr 5, poz. 67.

¹⁷¹ A. Zieliński, Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Komentarz, Warszawa 2010, s. 23 i n.

misją pojednawczą powołaną do załatwiania sporów ze stosunku pracy. Jedyne w sprawach, w których konieczne jest rozstrzygnięcie zagadnień prawnych wykraczających poza formalną kontrolę tytułu egzekucyjnego (art. 778¹, 787, 787¹, 788 i 789 KPC), referendarz sądowy nie może nadawać klauzuli wykonalności (art. 781 § 1¹ KPC).

Poszerzenie w tym postępowaniu uprawnień referendarzy sądowych wynikało z założenia, że w postępowaniu klauzulowym orzeczenie zasadniczo ma charakter deklaratoryjny i co do zasady brak jest badania i kontroli samej treści tytułu egzekucyjnego i wynikających z niego praw i obowiązków stron. Kognicja w tym postępowaniu ma mocno ograniczony charakter, w zasadzie jedynie do kwestii formalnych. Referendarz sądowy nadając klauzulę nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem.¹⁷²

Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności referendarz sądowy powinien rozpatrzyć niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od jego złożenia (art. 781¹ KPC). Termin, o którym mowa w przepisie, ma charakter instrukcyjny. Zawinione i częste uchybianie terminowi z art. 781¹ KPC może stanowić podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej referendarza sądowego.

Klauzulę wykonalności referendarz sądowy nadaje na wniosek wierzyciela. Referendarz, jak zwrócono uwagę wyżej, nie bada zasadności treści tytułu egzekucyjnego, bada natomiast, czy przedstawiony mu dokument nadaje się do wykonania w drodze egzekucji. Referendarz sądowy nadaje klauzulę wykonalności w brzmieniu określonym przez Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności.¹⁷³ W postanowieniu o nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu nie pochodzącemu od sądu zamieszcza się dane dotyczące tytułu egzekucyjnego, stron oraz świadczenia będącego przedmiotem egzekucji (§ 180 RegSądR).

Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądu, klauzulę umieszcza się na wypisie orzeczenia, czyniąc wzmiankę o jej wydaniu na oryginale orzeczenia. W innych wypadkach klauzulę umieszcza się na tytule egzekucyjnym przedstawionym przez strony (art. 783 § 3 KPC). Jeżeli nadanie klauzuli wykonalności następuje bez oddzielnego postanowienia w tym przedmiocie, na oryginale orzeczenia lub protokołu ugody sądowej zamieszcza się adnotację wymieniającą osobę, której wydano tytuł wykonawczy, z podpisem kierownika sekretariatu i datą wydania (§ 188 ust. 1 RegSądR).

Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności łączy się trwale z tytułem egzekucyjnym i taki tytuł opatruje się klauzulą wykonalności. Jeżeli na tytule egzekucyjnym nie można zapisać klauzuli wykonalności z powodu braku miejsca, klauzulę zamieszcza się na karcie trwale połączonej z tytułem egzekucyjnym, z tym że początek tekstu klauzuli powinien być umieszczony na tytule egzekucyjnym (§ 181 RegSądR). Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest ugoda zawarta przed

¹⁷² Takie samo stanowisko zajął SN w uchwale z dnia 7.3.2008 r., IIICZP 155/07, OSNC 2009 Nr 3, poz. 42, w której stwierdził, że w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, w którym dłużnik poddał się egzekucji (art. 777 § 1 pkt 4 KPC), nie jest dopuszczalna ocena ważności czynności prawnej.

¹⁷³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5.4.2012 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności, Dz. U. z 2012 r. Nr 443.

sądem lub innym organem, klauzulę wykonalności umieszcza się na odpisie protokołu posiedzenia zawierającego treść ugody (§ 184 RegSądR). W tytule wykonawczym wymienia się osobę, której tytuł został wydany. W razie wydania kilku tytułów wykonawczych, należy je oznaczyć kolejnymi numerami (§ 186).

10.1. Nadanie klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty

Zgodnie z art. 782 § 1 KPC w aktualnym brzmieniu klauzulę wykonalności nadaje sąd jednoosobowo na wniosek wierzyciela. Tytułowi wydanemu w postępowaniu, które zostało lub mogło być wszczęte z urzędu, sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tylko nakazowi zapłaty wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym nadaje się klauzulę wykonalności z urzędu niezwłocznie po jego uprawomocnieniu się. W razie nadania przez sąd lub referendarza z urzędu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty, tytuł wykonawczy pozostawia się w aktach sprawy, wydając go wierzycielowi jedynie na jego wniosek (§ 188 ust. 4 RegSądR).

10.2. Nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu

Zgodnie z art. 777 § 1 pkt 3–6 KPC tytułem egzekucyjnym jest akt notarialny zawierający oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji na rzecz oznaczonego wierzyciela. Oświadczenie o poddaniu się egzekucji jest czynnością materialnoprawną, jednostronną, posiadającą oznaczonego adresata, tj. wierzyciela. Formę aktu notarialnego mają dokumenty sporządzone przez notariusza lub jego zastępcę, tj. asesora notarialnego, pod warunkiem że czynią zadość wymogom określonym w art. 92–94 Prawa o notariacie. Jak zauważono w doktrynie, terminy, o których mowa w art. 777 § 1 pkt 5–6 KPC, mają charakter materialnoprawny, po ich upływie nie wygasa możliwość dochodzenia od dłużnika świadczenia objętego tytułem, lecz akt notarialny traci walor tytułu egzekucyjnego, a więc ustaje możliwość nadania mu klauzuli wykonalności.

Po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z dniem 3.5.2012 r. tytułem egzekucyjnym jest akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej lub wydania rzeczy oznaczonych co do gatunku, ilościowo w akcie określonych, albo też wydania rzeczy indywidualnie oznaczonej, gdy w akcie wskazano termin wykonania obowiązku lub zdarzenie, od którego uzależnione jest wykonanie (pkt 4); akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji i który obejmuje obowiązek zapłaty sumy pieniężnej do wysokości w akcie wprost określonej albo oznaczonej za pomocą klauzuli waloryzacyjnej, gdy w akcie wskazano zdarzenie, od którego uzależnione jest wykonanie obowiązku, jak również termin, do którego wierzyciel może wystąpić o nadanie temu aktowi klauzuli wykonalności (pkt 5); oraz akt notarialny określony w pkt 4 lub 5, w którym niebędąca dłużnikiem osobistym osoba, której rzecz, wierzytelność lub prawo obciążone jest hipoteką lub zastawem, poddała się egzekucji z obciążonego przedmiotu w celu zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej zabezpieczonemu wierzycielowi (pkt 6).

WYBRANE ORZECZNICTWO

1. Administracyjne tytuły wykonawcze obejmujące składki na ubezpieczenie społeczne (art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.), na ubezpieczenie zdrowotne (art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 27.8.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. Nr 210, poz. 2135 ze zm.) oraz na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (art. 30 ust. 3 ustawy z dnia 13.7.2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, Dz. U. Nr 158, poz. 1121) są tytułami egzekucyjnymi w rozumieniu art. 777 § 1 pkt 3 KPC. Nie stanowi takiego tytułu administracyjny tytuł wykonawczy obejmujący składki na Fundusz Pracy (art. 107 ust. 4 ustawy z dnia 20.4.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. Nr 99, poz. 1001 ze zm.) (**uchwała SN z dnia 16.10.2008 r., OSNC 2009 Nr 10, poz. 133, III CZP 99/08**).
2. Istnienie rozbieżności między oznaczeniem strony w pozwie zawierającym żądanie wydania nakazu zapłaty a dołączonymi do niego dokumentami, wyłącza wydanie nakazu zapłaty przed wyjaśnieniem i usunięciem tej rozbieżności. Jeśli jednak, pomimo istnienia tych rozbieżności, nakaz zapłaty został przez sąd wydany i uprawomocnił się, to nie sposób odmawiać mu kwalifikacji tytułu egzekucyjnego w rozumieniu art. 777 § 1 pkt 1 KPC. Odrębnym zagadnieniem jest to, czy taki tytuł egzekucyjny może zostać uznany w procesie wytoczonym na podstawie art. 299 § 1 KSH za dowód istnienia wierzytelności strony powodowej przeciwko takiej spółce z o.o., której członkami zarządu są (lub byli) pozwani. Jest to już jednak kwestia oceny dopuszczalności zastosowania w takiej sytuacji przepisu art. 299 § 1 KSH i uwzględnienia na jego podstawie powództwa, a nie kwalifikacji orzeczenia sądu jako tytułu egzekucyjnego (**wyrok SN z dnia 13.3.2009 r., II CSK 558/08, LEX Nr 738101**).
3. Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, jakim jest akt notarialny, stwierdza, że tytuł ten nadaje się do wykonania, że prowadzenie na jego podstawie egzekucji przeciwko dłużnikowi jest dopuszczalne oraz że organy egzekucyjne powinny ten tytuł wykonać. Nadanie klauzuli powoduje, że tytuł egzekucyjny staje się tytułem wykonawczym, a zatem dokumentem stanowiącym według art. 776 i art. 803 KPC podstawę egzekucji. Tytuł wykonawczy podlega przymusowemu wykonaniu (**wyrok SN z dnia 24.7.2008 r., IV CSK 95/08, LEX Nr 465609**).
4. W postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarialnemu, w którym dłużnik poddał się egzekucji (art. 777 § 1 pkt 4 KPC), nie jest dopuszczalna ocena ważności czynności prawnej (**uchwała SN z dnia 7.3.2008 r., III CZP 155/07, OSNC 2009/3/42...**).

10.3. Dalszy tytuł wykonawczy

Uwzględniając wniosek wierzyciela o wydanie dalszego (dalszych) tytułu wykonawczego, nie nadaje się klauzul wykonalności na rzecz lub przeciwko dalszym osobom, lecz postanawia wydać dodatkowe oryginały tytułów wykonawczych. W treści sentencji postanowienia wskazuje się cel, któremu ma służyć każdy z tytułów wykonawczych, oraz oznacza go kolejnym numerem porządkowym, poczynając od pierwszego tytułu wydanego wierzycielowi (zob. § 186 ust. 2 RegSądR).

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku bankowego tytułu egzekucyjnego. W postanowieniu z dnia 13.10.2005 r.¹⁷⁴ SN wyraźnie wskazał, że „dalszy” tytuł

¹⁷⁴ Sygn. akt III CZP 64/05, LEX 172097.

egzekucyjny, o jakim mowa w art. 96 ust. 3 PrBank, powinien zawierać wymienione wyżej elementy, a nadto numer kolejny tytułu i cel, dla którego zostaje wydany, jeżeli dłużnikiem jest ta sama osoba, przeciwko której bank wystawił już pierwszy tytuł egzekucyjny.

Artykuł 96 ust. 3 ustawy PrBank dotyczy wystawiania „dalszych” tytułów „egzekucyjnych” przez bank, zaś art. 793 KPC reguluje kwestię wydawania przez sąd dalszych tytułów „wykonawczych”. Bankowy tytuł egzekucyjny staje się tytułem wykonawczym po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności (art. 97 i 98 PrBank). Klauzulę taką umieszcza się na tytule egzekucyjnym przedstawionym przez bank (art. 783 § 3 zdanie drugie KPC) i wydanym stosownie do art. 96 ust. 3 PrBank Art. 793 KPC i art. 96 ust. 3 PrBank regulują inne sytuacje prawne. Pierwsza norma dotyczy sytuacji, w której istnieje tytuł egzekucyjny pochodzący od sądu i wydany już pierwszy tytuł wykonawczy, o którego wydaniu uczyniono wzmiankę na oryginale tytułu egzekucyjnego.¹⁷⁵ Dalsze tytuły wykonawcze różnią się jedynie celem, dla którego zostały wystawione, oraz numerem kolejnym, co należy uwidocznić w ich treści.¹⁷⁶

Wymieniony przepis Prawa bankowego odnosi się zaś do wydawania przez bank dalszych tytułów „egzekucyjnych” – w zależności od oceny banku – co nie oznacza, że mamy w tym przypadku do czynienia z powstaniem tytułu wykonawczego, uprawniającego do egzekucji przeciwko podmiotowi (składnikowi mienia) wskazanemu w tytule. Każdy, także „dalszy”, bankowy tytuł egzekucyjny podlega ocenie sądu nadającego klauzulę wykonalności. Wynika to także z faktu, że bank wystawia za każdym razem kolejny tytuł egzekucyjny, który – by stać się tytułem wykonawczym – musi być opatrzony klauzulą wykonalności. Zabezpiecza to obrót prawny i daje zobowiązanemu możliwość przedstawienia swoich racji (prawo do wysłuchania). Usuwa też problemy związane z możliwością uzyskania przez bank kilku tytułów wykonawczych na podstawie jednego tytułu egzekucyjnego. Wynika stąd, że wyjątkowe uprawnienie banków, zawarte w art. 96 PrBank, wyłącza możliwość stosowania w stosunku do b.t.e. art. 793 KPC w tym sensie, że bank, chcąc uzyskać kolejny tytuł wykonawczy musi wydać dalszy bankowy tytuł egzekucyjny, który będzie przedmiotem postępowania sądu o nadanie mu klauzuli wykonalności. W związku z tym powstaje pytanie, jakie elementy powinien zawierać dalszy b.t.e.¹⁷⁷

Na tle art. 96 ust. 1 i 2 PrBank w piśmiennictwie trafnie przyjęto, że każdy b.t.e. powinien zawierać: wskazanie podstawy wydania b.t.e., oznaczenie banku-wystawcy (tj. wierzyciela), oznaczenie dłużnika, wskazanie zakresu zadłużenia dłużnika (podstawowego wraz z odsetkami i terminami płatności), datę wystawienia b.t.e., określenie czynności bankowej, z której wynikają dochodzone roszczenia, oświadczenie o wymagalności dochodzonego roszczenia, pieczęć banku wystawiającego b.t.e., podpisy osób uprawnionych do działania w imieniu banku. „Dalszy” tytuł egzekucyjny, o jakim mowa w art. 96 ust. 3 PrBank, powinien

¹⁷⁵ § 222 ust. 1 i 218 ust. 2 RegSądR.

¹⁷⁶ Zob. uzasadnienie postanowienia SN z dnia 13.10.2005 r., sygn. akt III CZP 64/05, LEX 172097.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

zawierać wymienione wyżej elementy, a nadto numer kolejny tytułu i cel, dla którego zostaje wydany, jeżeli dłużnikiem jest ta sama osoba, przeciwko której bank wystawił już pierwszy tytuł egzekucyjny.

10.4. Zaskarżanie postanowienia co do nadania klauzuli wykonalności

Co do zasady, zgodnie z art. 795 § 1 KPC, na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje zażalenie. Zgodnie z § 2 termin do wniesienia zażalenia biegnie dla wierzyciela od daty wydania mu tytułu wykonawczego lub postanowienia odmownego, dla dłużnika – od daty doręczenia mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji.

Artykuł 795 § 1 KPC interpretowany jest jako podstawa prawna do zaskarżenia na drodze zażalenia każdego z postanowień, w których sąd pierwszej instancji podejmował decyzje w przedmiocie wydania tytułu wykonawczego. Oznacza to, że zażalenie przysługuje na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, odmawiające jej nadania, jak również w przedmiocie wydania dalszych tytułów egzekucyjnych (art. 793 KPC).

Charakterystyczne jest w przypadku tych postanowień to, że termin do wniesienia środka odwoławczego rozpoczyna bieg odrębnie dla wierzyciela i dłużnika. *Ratio legis* takiego unormowania jest zaskoczenie dłużnika wszczęciem egzekucji i szybkie zajęcie jego majątku, którego mógłby się wyzbyć, dowiedziawszy się o postępowaniu klauzulowym.¹⁷⁸

Na postanowienie referendarza sądowego (pozytywne, jak i negatywne) co do nadania klauzuli wykonalności przysługuje skarga, z tym że jej wniesienie nie powoduje utraty mocy zaskarżonego orzeczenia, albowiem skargę tę dłużnik może wnieść dopiero po otrzymaniu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (por. art. 767^{3a} KPC). Jeśli wniesienie skargi niweczyłoby skuteczność postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, to zachodziłaby jednocześnie podstawa do umorzenia egzekucji (art. 825 KPC).

10.5. Zbieg egzekucji administracyjnej i sądowej (art. 773 KPC)

Zgodnie z regulacją zawartą w art. 773 § 1¹ KPC po zmianie dokonanej przez art. 1 pkt 78 lit. b ustawy z dnia 16.9.2011 r. (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), zmieniającej ustawę Kodeks postępowania cywilnego z dniem 3.5.2012 r., postanowienie w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej może wydać także referendarz sądowy.

Stosownie do art. 773 § 1 KPC w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej co do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego, administracyjny organ egzekucyjny i komornik wstrzymują czynności egzekucyjne na wniosek wierzyci-

¹⁷⁸ Dopuszczono wniesienie przez dłużnika zażalenia na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności przed doręczeniem mu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (zob. uchwała SN z dnia 5.5.1988 r., III CZP 29/88, OSNC 1989, Nr 10, poz. 151).

ciela, dłużnika lub z urzędu i przekazują akta egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej sądowi rejonowemu, w którego okręgu wszczęto egzekucję, w celu rozstrzygnięcia, który organ egzekucyjny – sądowy czy administracyjny – ma dalej prowadzić w trybie właściwym dla danego organu łącznie egzekucje z tej rzeczy lub prawa majątkowego, do którego nastąpił zbieg egzekucji. Sąd lub referendarz sądowy wydaje postanowienie w terminie 14 dni, biorąc pod uwagę stan każdego z postępowań egzekucyjnych, a jeżeli są one w równym stopniu zaawansowane, wysokość egzekwowanych należności i kolejność ich zaspokojenia, z zastrzeżeniem § 2 i 2¹. Równocześnie postanawia, jakie już dokonane czynności egzekucyjne pozostają w mocy. Zgodnie z § 2², jeżeli sąd lub referendarz sądowy postanowi, że obie egzekucje ma prowadzić łącznie administracyjny organ egzekucyjny, komornik przed przekazaniem akt administracyjnemu organowi egzekucyjnemu rozliczy koszty egzekucji, zwróci wierzycielowi pozostałości niewykorzystanej zaliczki i odnotuje na tytule wykonawczym wysokość dotychczasowych kosztów egzekucyjnych oraz w jakim zakresie roszczenie wierzyciela zostało zaspokojone. Skarga na postanowienie referendarza sądowego przysługuje stronom i administracyjnemu organowi egzekucyjnemu. Na postanowienie sądu stronom oraz administracyjnemu organowi egzekucyjnemu przysługuje zażalenie.

11. Europejskie postępowanie nakazowe

Możliwość wydawania europejskiego nakazu zapłaty przez referendarza sądowego przewidział ustawodawca w art. 505¹⁶ § 2 KPC, nowelizując Kodeks postępowania cywilnego w celu wdrożenia Rozporządzenia (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12.12.2006 r. ustanawiającego postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty¹⁷⁹, którego głównym celem jest uproszczenie, przyspieszenie oraz ograniczenie kosztów sądowych w sprawach transgranicznych dotyczących bezspornych roszczeń pieniężnych, a zarazem swobodny przepływ europejskich nakazów zapłaty na obszarze wszystkich państw członkowskich.¹⁸⁰

Wszelkie zagadnienia proceduralne, które nie zostały uregulowane w rozporządzeniu (WE) nr 1896/2006, podlegają krajowemu prawu procesowemu siedziby sądu orzekającego w europejskim postępowaniu nakazowym, z tym że zawsze prawu krajowemu państwa członkowskiego wydania nakazu zapłaty podlegają wymogi formalne dotyczące stwierdzenia jego wykonalności (art. 18 ust. 2 powołanego wyżej rozporządzenia), a opłaty sądowe i inne należności podlegają prawu krajowemu siedziby sądu, w którym opłaty te są ustalane (art. 25 ust. 2 powołanego wyżej rozporządzenia).

Europejski nakaz zapłaty, który stał się wykonalny, jest wykonywany na takich samych warunkach, jak wykonalne orzeczenie wydane w państwie człon-

¹⁷⁹ Rozporządzenia (WE) nr 1896/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12.12.2006 r. ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, Dz.Urz. UE L 399 z 30.12.2006, s. 1.

¹⁸⁰ Por. pkt 9 preambuły *ibidem*.

kowskim wykonania. Co do zasady postępowanie wykonawcze podlega prawu państwa członkowskiego wykonania europejskiego nakazu zapłaty (art. 21 ust. 1 pow. wyżej rozporządzenia).

Przesłanki dopuszczalności wydania europejskiego nakazu zapłaty wymienione zostały w art. 2–6 rozporządzenia (WE) nr 1896/2006. Do tych przesłanek zaliczyć należy nadto niewadliwie sporządzony pozew oraz brak oczywistej bezzasadności powództwa (por. art. 7, 8, 9 i 11 powołanego rozporządzenia). Brak jednej z wymienionych przesłanek skutkuje odrzuceniem pozwu przez sąd.

Przesłankę „transgranicznego” charakteru sprawy cywilnej lub handlowej definiuje się w art. 3 rozporządzenia (WE) nr 1896/2006. Według tego przepisu przez sprawę transgraniczną należy rozumieć sprawę, w której przynajmniej jedna ze stron ma miejsce zamieszkania lub miejsce stałego pobytu w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie sądu rozpoznającego sprawę. Miejsce zamieszkania ustala się zgodnie z art. 59 i 60 Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych.

Zgodnie z art. 4 rozporządzenia (WE) nr 1896/2006, w europejskim postępowaniu nakazowym dopuszczalne jest dochodzenie tylko roszczeń pieniężnych o oznaczonej wysokości, które są wymagalne w chwili wniesienia pozwu o wydanie europejskiego nakazu zapłaty.

Rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 pozostawiło unormowanie właściwości rzeczowej i miejscowej ustawodawcy krajowemu. W art. 505¹⁶ § 1 KPC właściwość rzeczowa sądów polskich uregulowana została podobnie jak w postępowaniu nakazowym i upominawczym. Rozwiązanie, według którego europejski nakaz zapłaty może być wydany także przez referendarza sądowego, motywowane jest treścią powołanego rozporządzenia, które w punkcie 16 preambuły dopuszcza badanie pozwu przez „osobę inną niż sędzia”.

Artykuł 8 rozporządzenia (WE) nr 1896/2006 stanowi, że na podstawie pozwu o wydanie europejskiego nakazu zapłaty sąd rozpatrujący sprawę bada, tak szybko jak to możliwe, czy spełnione są wymogi formalne określone w art. 2, 3, 4, 6 i 7 tego rozporządzenia oraz czy pozew wydaje się być uzasadniony. W przypadku stwierdzenia tych braków lub w przypadku stwierdzenia oczywistej bezzasadności powództwa pozew podlega odrzuceniu (por. art. 9 i 11 ust. 1 powołanego rozporządzenia). W art. 10 powołane rozporządzenie przewiduje, że jeżeli wymogi formalne i wymóg merytoryczny (oczywista bezzasadność powództwa), określone w art. 8 tego rozporządzenia, są spełnione jedynie w odniesieniu do części roszczenia, sąd powiadamia o tym powoda (korzystając z formularza C, określonego w załączniku III do rozporządzenia). Powód jest wzywany do przyjęcia lub odrzucenia propozycji wydania europejskiego nakazu zapłaty na kwotę określoną przez sąd i jest informowany o skutkach swojej decyzji. Powód udziela odpowiedzi, zwracając formularz C przesłany przez sąd w terminie wyznaczonym przez sąd zgodnie z art. 9 ust. 2 rozporządzenia. Brak odpowiedzi powoda stanowi podstawę do odrzucenia w całości pozwu o wydanie europejskiego nakazu zapłaty (art. 10 ust. 3 i art. 11 ust. 1 lit. d rozporządzenia). Jeżeli powód przyjmuje propozycję sądu, sąd wydaje europejski nakaz zapłaty zgodnie z art. 12 rozporządzenia w odniesieniu do części roszczenia zaakceptowanej przez powoda.

Pozwany może zaskarżyć europejski nakaz zapłaty, wnosząc do sądu, który wydał ten nakaz, sprzeciw od europejskiego nakazu zapłaty. Wniesienie sprzeciwu wymaga użycia formularza F, określonego w załączniku VI, który jest doręczany pozwanemu wraz z europejskim nakazem zapłaty. Sprzeciw musi zostać wysłany w terminie 30 dni od dnia doręczenia nakazu zapłaty (art. 16 ust. 1 i 2 powołanego wyżej rozporządzenia), orzeczenie traci moc, a powództwo podlega ponownemu badaniu przez organ rozstrzygający w „zwykłym postępowaniu cywilnym” unormowanym przepisami prawa krajowego, chyba że powód na taką okoliczność zażądał zakończenia postępowania cywilnego (art. 17 ust. 1 powołanego wyżej rozporządzenia). Środek ten nie wymaga uiszczenia opłaty sądowej.

Artykuł 505¹⁹ § 4 KPC przewiduje postępowanie w przypadku, gdy powód w załączniku do pozwu lub w późniejszym piśmie procesowym złożonym do czasu wydania europejskiego nakazu zapłaty (por. art. 7 ust. 4 powołanego rozporządzenia) poinformował sąd, że w razie wniesienia sprzeciwu przez pozwanego sprzeciwia się skierowaniu sprawy do zwykłego postępowania cywilnego. Wówczas sąd umarza postępowanie, orzekając o kosztach jak przy cofnięciu pozwu.

Rozporządzenie (WE) nr 1896/2006 przewiduje dwie podstawy ponownego badania europejskiego nakazu zapłaty w państwie pochodzenia. Pierwsza podstawa obejmuje przypadki gdy: a) nakaz zapłaty został doręczony pozwanemu w jeden ze sposobów przewidzianych w art. 14 rozporządzenia (doręczenia zastępcze); b) doręczenie nie nastąpiło w odpowiednim czasie umożliwiającym pozwanemu przygotowanie się do obrony, bez winy z jego strony; c) pozwany nie miał możliwości sprzeciwienia się roszczeniu zgłoszonemu w pozwie z powodu siły wyższej lub z powodu nadzwyczajnych okoliczności, które były przez niego niezawinione. Druga podstawa do złożenia przez pozwanego wniosku o ponowne zbadanie europejskiego nakazu zapłaty dotyczy sytuacji, w której wydanie tego nakazu było w sposób oczywisty błędne w świetle wymagań rozporządzenia lub ze względu na inne wyjątkowe okoliczności (art. 20 ust. 2 rozporządzenia). W tym przypadku ustawodawca zdecydował się na unormowanie w art. 505²⁰ KPC środka nazwanego wnioskiem o uchylenie europejskiego nakazu zapłaty (z przyczyn przewidzianych w art. 20 ust. 2 rozporządzenia).

Wniosek o uchylenie nakazu zapłaty (wniosek o ponowne zbadanie europejskiego nakazu zapłaty) powinien odpowiadać warunkom pisma procesowego, a ponadto wskazywać okoliczności uzasadniające uchylenie europejskiego nakazu zapłaty. Wniosek będzie mógł podlegać rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym (art. 505¹⁷ KPC), jednakże należy powodowi umożliwić uprzednie zajęcie stanowiska w sprawie wniosku (na posiedzeniu sądowym lub przez złożenie przez niego oświadczenia na piśmie). Postanowienie w przedmiocie uchylenia europejskiego nakazu zapłaty jest zaskarżalne zażaleniem (art. 505²⁰ § 4 KPC).

Europejskie postępowanie nakazowe jest postępowaniem opartym na formularzach, z uwagi na zakres niniejszego opracowania niecelowe jest ich zamieszczanie w tym miejscu, formularze stanowią załącznik do rozporządzenia (WE) nr 1896/2006, w wersji do wypełnienia można je znaleźć na http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_filling_pl_pl. Tutaj też, w Europejskim

Atlasie Sądowniczym w sprawach cywilnych, zapewniony jest dostęp do informacji dotyczących współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Za pomocą Atlasu można określić właściwe sądy lub organy, do których można wystąpić w określonym celu. Dodatkowo można wypełnić formularze internetowe, które istnieją do niektórych z tych celów, zmienić język formularza po wypełnieniu i przed drukowaniem (tak aby osoba odbierająca formularz mogła przeczytać go we własnym języku) i przesłać formularz drogą elektroniczną.

12. Europejskie postępowanie w sprawach drobnych roszczeń

Stosownie do art. 505²² § 2 KPC referendarz sądowy może wydawać zarządzenia w europejskim postępowaniu w sprawach drobnych roszczeń. Ponieważ jednak rozporządzenie (WE) nr 861/2007¹⁸¹ przekazuje czynności procesowe co do zasady do kompetencji sądu, referendarz będzie mógł wydawać zarządzenia jedynie wówczas, gdy czynności w postępowaniu podlegają – w zakresie nieunormowanym w tym rozporządzeniu – regulacjom przepisów prawa krajowego.

W praktyce zakres tych czynności będzie nieznaczny. Referendarz będzie najczęściej dokonywał badania wymogu opłacenia pozwu w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń¹⁸² lub rozpoznawał wniosek o zwolnienie od kosztów (opłat) sądowych. Zgodnie z art. 5 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 861/2007 europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń jest postępowaniem pisemnym. Sąd lub trybunał przeprowadza rozprawę, jeśli uznaje to za konieczne lub jeśli wnosi o to jedna ze stron. Sąd lub trybunał może oddalić taki wniosek, jeżeli uzna, że w odniesieniu do okoliczności towarzyszących danej sprawie rozprawa nie jest konieczna do rzetelnego przeprowadzenia sprawy. Postanowienie o oddaleniu wniosku uzasadniane jest na piśmie. Postanowienie nie podlega odrębnemu zaskarżeniu.

Zgodnie natomiast z art. 7 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 861/2007 w terminie 30 dni od otrzymania odpowiedzi pozwanego lub powoda, złożonych w terminie przewidzianym w art. 5 ust. 3 lub 6, sąd lub trybunał wydaje orzeczenie lub: a) żąda od stron przedstawienia dalszych szczegółowych informacji dotyczących powództwa w określonym terminie nieprzekraczającym 30 dni; b) przeprowadza postępowanie dowodowe zgodnie z art. 9; lub c) wzywa strony na rozprawę, która ma odbyć się w terminie 30 dni od wezwania. Zgodnie z ust. 2, sąd lub trybunał wydaje orzeczenie w terminie 30 dni od dnia zamknięcia rozprawy albo od otrzymania wszystkich informacji niezbędnych do wydania orzeczenia. Orzeczenie zostaje doreczone stronom zgodnie z art. 13. Zgodnie z ust. 3, jeśli sąd lub trybunał nie otrzyma odpowiedzi od właściwej strony w terminie przewidzianym w art. 5 ust. 3 lub 6, sąd lub trybunał wydaje orzeczenie w sprawie z powództwa głównego lub z powództwa wzajemnego.

¹⁸¹ Rozporządzenie (WE) nr 861/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11.7.2007 r. ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń, Dz. Urz. UE L 199, 31/07/2007 P. 0001–0022.

¹⁸² Zgodnie z art. 27b KSCyWU pozew podlega opłacie stałej w kwocie 100 zł.

Z tych wszystkich powodów, mimo wskazanej w art. 505²² § 2 KPC możliwości wydawania zarządzeń przez referendarza sądowego czynności te będą w praktyce ograniczone do minimum z uwagi przede wszystkim na ograniczony rozporządzeniem zakres czynności, jak również terminy.

13. Inne czynności

13.1. Przeprowadzenie dowodu na odległość (art. 235 KPC)

Od dnia 1.7.2009 r.¹⁸³ referendarz sądowy może brać udział w czynnościach dokonywanych przez sąd orzekający przeprowadzający dowód przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających dokonanie tej czynności na odległość (art. 235 § 2 KPC), w przypadku gdy charakter środka dowodowego się temu nie sprzeciwia.

Sąd orzekający działając na podstawie art. 235 § 2 KPC może postanowić, że przeprowadzenie dowodu nastąpi przy użyciu urządzeń technicznych, które umożliwiają dokonanie tej czynności na odległość, chyba że charakter dowodu na to nie pozwala. Taki dowód sąd orzekający przeprowadza w obecności sądu wezwanego lub referendarza sądowego w tym sądzie.

Szczegółowy tryb przeprowadzenia dowodu przy użyciu urządzeń technicznych regulują przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24.2.2010 r. w sprawie urządzeń i środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie dowodu na odległość w postępowaniu cywilnym.¹⁸⁴

Zgodnie z art. 237 KPC dowód przeprowadza się na posiedzeniu jawnym. Dowód w takiej sytuacji przeprowadza sąd orzekający, a referendarz sądowy bierze tylko udział w czynnościach dokonywanych przez ten sąd.

W doktrynie, jak również praktyce, sygnalizuje się problemy związane z uprawnieniem do wykonywania czynności z zakresu tzw. policji sesyjnej (art. 48, 49 PrUSP).¹⁸⁵ Jak się wydaje, nie ma takiego problemu, albowiem art. 235 § 2 KPC jasno stanowi, że to sąd orzekający przeprowadza dowód w obecności sądu wezwanego lub referendarza sądowego w tym sądzie. Referendarz sądowy czuwa nad poprawnym przebiegiem przesłuchania, a zatem dokonać powinien sprawdzenia tożsamości osoby wezwanej, a następnie dbać o swobodną jej wypowiedź. Może również wykonać inne czynności dodatkowe, jak np. okazać odpisy dokumentów jeżeli z jakichś powodów nie będzie mogło być uznane za wystarczające okazanie ich do kamery.

Wspomnieć należy w tym miejscu o regulacji zawartej w art. 1135² KPC § 4 KPC, dającej możliwości przeprowadzenia dowodu przy użyciu urządzeń technicznych przez sąd zagraniczny. Zagadnienia z tym związane reguluje m.in. Rozporządzenie Rady Unii Europejskiej w sprawie współpracy pomiędzy sądami państw członkowskich przy przeprowadzeniu dowodów w sprawach cywilnych

¹⁸³ Ustawa z dnia 5.12.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 234, poz. 1571.

¹⁸⁴ Dz. U. Nr 34, poz. 185.

¹⁸⁵ Por. art. 48 § 1 PrUSP.

i handlowych z 28.5.2001 r.¹⁸⁶ W sekcji 4 dotyczącej bezpośredniego przeprowadzenia dowodu przez sąd wzywający zgodnie z art. 17 ust. 2 bezpośrednie przeprowadzenie dowodu może mieć miejsce tylko wtedy, jeżeli może ono zostać wykonane na zasadzie dobrowolności, bez potrzeby stosowania środków przymusu. Jeśli bezpośrednio przeprowadzenie dowodu wymaga przesłuchania osoby, sąd wzywający zawiadamia tę osobę, że przeprowadzenie dowodu odbywa się na zasadzie dobrowolności. Zgodnie z ust. 3 dowód przeprowadza sędzia lub inna osoba, taka jak biegły, która zostanie wyznaczona zgodnie z prawem państwa członkowskiego sądu wzywającego. Jak się wydaje, zgodnie z art. 235 § 2 KPC może to być także referendarz sądowy.

13.2. Pomoc prawna (art. 1130 KPC) – uprawnienia referendarza sądowego w międzynarodowym postępowaniu cywilnym

Nowelizacją z dniem 1.7.2009 r. referendarz sądowy uzyskał uprawnienia również do wykonywania czynności w zakresie pomocy prawnej oraz w zakresie doręczania pism sądowych z wyjątkiem przeprowadzania dowodów w międzynarodowym postępowaniu cywilnym (art. 1130 § 2 KPC).¹⁸⁷ Podstawą prawną udzielenia pomocy prawnej w międzynarodowym postępowaniu cywilnym stanowi szereg przepisów prawa wspólnotowego i umów międzynarodowych.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1206/2001 z dnia 28.5.2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz. Urz. UE L 174, 27/06/2001 P. 0001–0024.

¹⁸⁷ Art. 1130 KPC zmieniony przez art. 1 pkt 51 ustawy z dnia 5.12.2008 r., Dz. U. Nr 234, poz. 1571 zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 lipca 2009 r.

¹⁸⁸ Istotne znaczenie w tym względzie mają przede wszystkim regulacje zawarte w Rozporządzeniu Nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13.11.2007 r. o doręczaniu w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych oraz uchylającego Rozporządzenie Rady Unii Europejskiej Nr 1348/2000, Dz. Urz. UE L 324 z 10.12.2007 r., s. 79; Rozporządzeniu Rady (WE) Nr 1206/2001 z dnia 28.5.2001 r. o współpracy między rządami państw członkowskich w zakresie przeprowadzania dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz. Urz. WE L 174 z 27.06.2001 r., s. 1, z późn. zm. Postanowienia w zakresie trybu porozumiewania się sądów w sprawach pomocy prawnej zawarte są także w wielu umowach międzynarodowych, których Polska jest stroną, m.in.: konwencja lugańska z dnia 16.9.1988 r. o jurysdykcji krajowej i wykonalności orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych; konwencja haska z dnia 1.3.1954 r. dotycząca procedury cywilnej, konwencja haska z dnia 15.11.1965 r. o doręczaniu za granicą dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz. U. z 2000 r. Nr 87, poz. 968, konwencja haska z dnia 18.3.1970 r. o przeprowadzaniu dowodów za granicą w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz. U. z 2000 r., Nr 50, poz. 582. Co do uprawnień polskiego konsula w zakresie doręczania dokumentów obywatelom polskim i przesłuchiwania ich na wniosek sądu polskiego ustawa z dnia 13.2.1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r., Nr 215, poz. 1823 z późn. zm.), także konwencja wiedeńska z dnia 24.4.1963 r. o stosunkach konsularnych, Dz. U. z 1982 r., Nr 13, poz. 98. Istotne znaczenie mieć będzie także Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.1.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych.

Referendarz sądowy występuje o doręczenie pism sądowych osobie mającej miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą do sądów lub innych organów państw obcych. Wnioski są przesyłane bezpośrednio, jeżeli taki sposób dopuszcza prawo państwa wezwanego, lub za pośrednictwem polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego. Nie wyłącza to innych sposobów przesyłania wniosków. Referendarz sądowy może doręczyć pisma sądowe osobie przebywającej lub mającej siedzibę za granicą pocztą – listem poleconym za potwierdzeniem odbioru, jeżeli taki sposób dopuszcza prawo państwa, w którym ma nastąpić doręczenie. Jeżeli nie jest możliwe doręczenie z powodu odmowy wykonania wniosku przez sąd lub inny organ państwa wezwanego lub długotrwałego niewykonania wniosku, referendarz może doręczyć pisma w sposób wskazany wyżej także wówczas, gdy takiego sposobu nie dopuszcza prawo państwa, w którym ma nastąpić doręczenie (art. 1132 i 1133 KPC). Dotyczy to również doręczania pism pozasądowych (art. 1133¹ KPC).

Przydatny, jak się wydaje, może być w tym zakresie wspomniany już wyżej Europejski Atlas Sądowniczy w sprawach cywilnych dostępny http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_pl.htm. Zawiera on wszelkie niezbędne wzory oraz stosowane procedury w tym zakresie.

Dowodem stwierdzającym fakt doręczenia pisma jest zwrotne poświadczenie odbioru, które powinno określać miejsce oraz datę doręczenia pisma, a także zawierać wykaz doręczonych dokumentów oraz podpis adresata lub osoby, która w jego imieniu dokument odebrała. Obecny wzór zwrotnego potwierdzenia odbioru określa Światowa Konwencja Poczтовая sporządzona w Pekinie w dniu 15.9.1999 r.¹⁸⁹

Referendarz sądowy może występować do polskiego przedstawicielstwa dyplomatycznego lub urzędu konsularnego o doręczenie pisma, jeżeli odbiorca pisma jest obywatelem polskim przebywającym za granicą. Doręcza on pisma na wniosek sądów i innych organów państw obcych. W przypadkach takich właściwy jest referendarz sądowy w sądzie rejonowym, w którego okręgu ma nastąpić doręczenie pisma (art. 1134 i 1135 § 1 KPC).

Wykonanie wniosku sądu lub innego organu państwa obcego o doręczenie pism sądowych przez referendarza sądowego odbywa się według prawa polskiego. Referendarz sądowy może jednak na wniosek sądu lub innego organu państwa obcego zastosować przy wykonaniu wniosku inny sposób od przewidzianego przez prawo polskie, jeżeli ten sposób wykonania wniosku nie jest zakazany przez prawo polskie i nie jest sprzeczny z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Jeżeli sąd lub inny organ państwa obcego zwróci się do sądu o doręczenie pisma sądowego osobie przebywającej w Rzeczypospolitej Polskiej, nie dołączając tłumaczenia tego pisma na język polski, doręcza się je odbiorcy, o ile zechce je przyjąć. Odbiorcę, który odmawia przyjęcia pisma, należy pouczyć o możliwości wystąpienia w związku z tym niekorzystnych skutków prawnych za granicą (art. 1135¹ § 1 i 2 KPC).

¹⁸⁹ Dz. U. z 2003 r. Nr 123, poz. 1149.

Artykuł 1135¹ § 2 KPC określa dopuszczalność i skuteczność doręczeń dokonywanych przez sąd polski w ramach pomocy prawnej. Doręczenie pisma przekazanego z zagranicy w sposób przewidziany w prawie polskim (na podstawie art. 133 § 1, art. 138 i 139 KPC) może nastąpić wyłącznie w razie dołączenia tłumaczenia na język polski. W odmiennym wypadku odbiorcy przysługuje prawo odmowy przyjęcia pisma. Sąd powinien pouczyć odbiorcę o uprawnieniu do odmowy przyjęcia pisma oraz skutkach prawnych tej odmowy (art. 5 KPC). Przyczyna odmowy przyjęcia pism, wraz ze wskazaniem podstawy prawnej, powinna być określona zarówno w protokole z tej czynności, jak i w piśmie sądu wezwanego skierowanym do organu wzywającego.

Zgodnie z § 51 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.1.2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych,¹⁹⁰ w celu doręczenia pism, których tłumaczenie na język polski nie zostało dołączone, sąd wzywa adresata do stawienia się w sądzie, a razie stawiennictwa poucza o prawie odmowy przyjęcia pisma z powodu braku tłumaczenia.

Doręczenie pism sądowych osobom przebywającym w Rzeczypospolitej Polskiej, którym przysługuje immunitet sądowy lub egzekucyjny, oraz innym osobom przebywającym w budynkach lub pomieszczeniach korzystających z nieetykalności na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, dokonuje się za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Ten sposób stosuje się odpowiednio do doręczania pism sądowych obywatelom polskim przebywającym za granicą, którzy korzystają z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego (art. 1135³ KPC).

Strona mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązana jest wskazać w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do doręczeń. W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia.¹⁹¹ Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem (art. 1135⁵ KPC).¹⁹²

Warunkiem powstania skutku z art. 1135⁵ § 2 KPC zdanie pierwsze jest ustalenie, że stronie zamieszkałej za granicą skutecznie doręczono pouczenie o treści

¹⁹⁰ Dz. U. z 2002 r. Nr 17, poz. 174 z późn. zm.

¹⁹¹ Pozostawienie w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia wezwania dla uczestnika postępowania zamieszkałego za granicą, który wskazał w kraju adres pełnomocnika do doręczeń, stanowi pozbawienie uczestnika możliwości obrony jego praw (por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 17.4.1987 r., III CRN 69/87, OSNC 1988 Nr 10, poz. 142).

¹⁹² Obowiązek wskazania przez stronę mającą miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedzibę za granicą pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej w przypadku nieustanowienia przez nią pełnomocnika do prowadzenia sprawy, zamieszkałego w Polsce, służy usprawnieniu i przyspieszeniu postępowania (por. wyrok SN z dnia 17.4.1987 r. III CRN 69/87, OSNC 1988 Nr 10, poz. 142).

art. 1135⁵ KPC i że bezskutecznie upłynął wyznaczony termin, który należy liczyć od dnia doręczenia takiego pouczenia.¹⁹³ Jak się wydaje z art. 1135⁵ KPC nie wynika niemożność ustanowienia kuratora w przypadkach określonych w art. 144 § 1 KPC, jeżeli pierwsze doręczenie stronie zamieszkałej za granicą okazało się niemożliwe. Artykuł 1135⁵ KPC nie wyłącza bowiem możliwości ustanowienia kuratora dla strony zamieszkałej za granicą także wtedy, gdy strona jest cudzoziemcem.¹⁹⁴

¹⁹³ Por. postanowienie SN z dnia 29.6.1971 r. III CRN 64/70, LEX Nr 6949; orzeczenie SN z dnia 9.6.1993 r. II CRN 50/93, niepubl.

¹⁹⁴ Por. wyrok SN z dnia 10.4.1978 r., III CRN 40/78, OSNC 1978 Nr 12, poz. 236; por. także art. 39 ustawy z dnia 5.7.2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 126, poz. 1069 z późn. zm.

Rozdział 6

Metodyka pracy w wydziale cywilnym w zakresie elektronicznego postępowania upominawczego

1. Zagadnienia ogólne

Ustawą z dnia 9.1.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁹⁵, której większość przepisów weszła w życie 1.1.2010 r., wprowadzono do systemu prawa polskiego instytucję elektronicznego postępowania upominawczego. Stanowi ono odmianę postępowania upominawczego – uregulowanego w polskim postępowaniu cywilnym, prowadzonego w zasadniczej mierze w postaci elektronicznej. Postępowanie to charakteryzują pewne odmienne od innych postępowań sądowych cechy, w tym różni się ono w pewnej mierze od tradycyjnego postępowania upominawczego. Główną różnicą jest dokonywanie czynności procesowych stron i sądu w postaci elektronicznej. W aspekcie prawnym postępowanie to w istotny sposób nie różni się od zwykłego postępowania upominawczego, charakterystyczny jest brak obowiązku dołączania dowodów i pełnomocnictwa przez powoda do pozwu. Zarówno dowody, jak i umocowanie pełnomocnika powinno być opisane w pozwie.

Do cech charakteryzujących to postępowanie należy zaliczyć w pierwszym rzędzie jego fakultatywny charakter, jest ono inicjowane tylko wówczas jeżeli powód wyrazi taką wolę przy wykorzystaniu e- pozwu, Internetu oraz elektronicznego sposobu uiszczenia opłat, po założeniu konta w EPU. Pozew i pisma procesowe powoda muszą być składane w postaci elektronicznej. Postępowanie ma także charakter przyspieszonego oraz wstępnego i zakłada propozycję rozstrzygnięcia wydaną na podstawie twierdzeń powoda – w postaci nakazu zapłaty, który, jeżeli się uprawomocni, ma moc i skutki wyroku sądowego. Orzeczenia i decyzje sądu zapadają także w formie elektronicznej i w tej postaci otrzymuje je powód. Pozwany otrzymuje nakaz zapłaty i doręczenia korespondencji w postaci papierowej, chyba że wyrazi zgodę na komunikowanie się z sądem w drodze elektronicznej. Tytuły egzekucyjne i wykonawcze istnieją wyłącznie w formie elektronicznej i są przechowywane w elektronicznym repozytorium (nakazy zapłaty i postanowienia sądu zaopatrzone w klauzulę wykonalności). To na ich podstawie można wszcząć egzekucję, przy czym organy egzekucyjne (komornicy) będą musiały zweryfikować elektroniczne tytuły wykonawcze. W chwili obec-

¹⁹⁵ Dz. U. Nr 26, poz. 156.

nej jeden lubelski e-sąd (wydział sądu) jest właściwy dla całego terytorium RP do rozpoznawania sprawy z tego zakresu (właściwość miejscowa sądu). E-sąd rozpoznaje sprawy niezależnie od wartości przedmiotu sporu, sprawy, które „na zasadach ogólnych” mają charakter cywilny, gospodarczy czy też pracowniczy, a więc do których stosuje się postępowania odrębne przy pozwach wnoszonych w postaci tradycyjnej – papierowej. W praktyce e-sądu występują sprawy o wartości sporu wynoszącego ponad 1 milion złotych, a nawet ponad 40 milionów złotych.

Postępowanie elektroniczne w tym sensie będzie fakultatywne, że chociaż sąd na zasadach ogólnych wydaje nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, jeżeli zachodzą do tego przesłanki bez względu na wniosek powoda w tym względzie, to w EPU elektroniczny nakaz zapłaty zostanie wydany jedynie wtedy, jeżeli procedurę elektroniczną, poprzez złożenie e-pozwu (pozwu elektronicznego), zainicjuje powód.

2. Podstawowe założenia funkcjonowania sądu elektronicznego i elektronicznego postępowania upominawczego¹⁹⁶

Poprzez uchwalenie ustawy z 9.1.2009 r. doszło do wprowadzenia do KPC nowego postępowania odrębnego, które nazwać można „elektronicznym postępowaniem upominawczym” (EPU).

Utworzono „e-sąd” jako wydział cywilny Sądu Rejonowego w Lublinie (obecnie VI Wydział Cywilny Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie)¹⁹⁷, który rozpoznaje sprawy wyłącznie w nowym postępowaniu odrębnym – w jednym miejscu, wraz z siedzibą sądu drugiej instancji (E-sąd odwoławczy – II Wydział Cywilny Odwoławczy Sądu Okręgowego w Lublinie).

Podkreślić należy, że sprawy w EPU rozpoznają określone osoby (sędziowie i referendarze sądowi), a nie system komputerowy, albowiem system informatyczny ma za zadanie maksymalnie przyspieszyć prace i pomagać człowiekowi, a nie go zastąpić. Polskie przepisy nie zakładają automatycznego wydawania nakazów zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, ale przewidują badanie formalne i ocenę merytoryczną pozwów. Pomimo wszystko *ius est ars boni et equi*.

Elektroniczne postępowanie upominawcze charakteryzuje się swoistą specyfiką. U podstaw tego postępowania leżą określone założenia. Założono, że:

1. pozew będzie wnoszony w postaci formularza elektronicznego wypełnianego *on-line* lub *off-line* (powodowie masowi) poprzez elektroniczny system dostępowy sądu (strony internetowe Ministerstwa Sprawiedliwości

¹⁹⁶ Dane zaczerpnięte z projektu ustawy z 5.12.2008 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw – przed rozpatrzeniem Senatu druk sejmowy nr 859 oraz J. Gołaczyński, D. Adamski, W. Łukowski, S. Kotecka, D. Szostek, M. Kutylowski, Elektroniczne postępowanie upominawcze, www.cbke.prawo.uni.wroc.pl.

¹⁹⁷ Por. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15.12.2009 r. w sprawie ustalenia sądu rejonowego, któremu przekazuje się rozpoznawanie spraw w elektronicznym postępowaniu upominawczym należących do właściwości innych sądów rejonowych, Dz. U. Nr 220, poz. 1728.

- www.e-sad.gov.pl). Skorzystanie z tej opcji oznacza wybór przez powoda elektronicznego postępowania upominawczego;
2. stworzenie mechanizmu umożliwiającego elektroniczne opłacenie pozwu. Opłaty od pozwu wnoszonego w elektronicznym postępowaniu upominawczym są niższe niż w postępowaniu nakazowym (art. 19 ust. 2 pkt. 2) KSCywu – wynoszą jedną czwartą opłaty sądowej – 1,25 wartości przedmiotu sporu) – nie mniej niż 30 złotych, nie więcej niż 25 tysięcy;
 3. w postępowaniu tym wyłączono stosowanie przepisów o zwolnieniu od kosztów sądowych i ustanowieniu adwokata z urzędu;
 4. skarga na orzeczenie referendarza i zażalenie są zwolnione od opłat sądowych;
 5. dowodów nie załącza się do pozwu;
 6. w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty (zaistnienia przesłanek z art. 499 KPC) lub wniesienia sprzeciwu, e-sąd przekazuje pozew z urzędu do sądu właściwości ogólnej pozwanego-dłużnika;
 7. powód obowiązany jest komunikować się z e-sądem (wnosić pisma procesowe) jedynie elektronicznie. Jeśli powód wniósłby do e-sądu pismo w postaci tradycyjnej (na papierze), pismo takie nie wywołuje skutków, jakie ustawa wiąże ze złożeniem pisma procesowego do sądu. Wszelkie doręczenia dla powoda dokonywane byłyby jedynie w postaci elektronicznej na konto założone w EPU;
 8. pozwany jest uprawniony (a nie zobowiązany) do wnoszenia do e-sądu pism procesowych w postaci elektronicznej. Jeżeli jednak wybrałby drogę elektroniczną to dalsza korespondencja odbywałaby się wyłącznie na platformie elektronicznej i byłby dalej zobligowany do korzystania z tej drogi komunikacji;
 9. doręczenia dla powoda i pozwanego (o ile pozwany wybierze elektroniczny sposób komunikacji z e-sądem) następowałyby z chwilą pierwszego zalogowania na swoim koncie, po dacie złożenia pisma procesowego na skrzynce – nie później jednak niż 14 dnia od takiego umieszczenia (zwrotka elektroniczna);
 10. na wzór angielskiego postępowania **Money Claim Online**, do korzystania przez powoda z systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze uprawniałoby zdalne zalogowanie się – na własnym koncie założonym na portalu EPU – www.e-sad.gov.pl;
 11. akta sprawy mają jedynie postać elektroniczną, z uwzględnieniem pomocniczego zbioru dokumentów – czyli dokumentów tradycyjnych papierowych, które może złożyć w sprawie pozwany. Powód może zdalnie przez Internet przeglądać akta. Pozwany może przeglądać akta zdalnie po utworzeniu konta dla niego albo w siedzibie sądu właściwości ogólnej (swojego miejsca zamieszkania), albo poprzez złożenie wniosku o udostępnienie akt do sądu właściwości ogólnej, korzystając z kodu, który zostaje mu przydzielony;
 12. zmiana (podmiotowa i przedmiotowa) powództwa jest niedopuszczalna i wniesienie powództwa wzajemnego jest niedopuszczalne. Technicznie mocno ograniczone jest modyfikowanie pozwu w późniejszych pismach procesowych powoda (projekt nakazu edytuje się automatycznie na podstawie danych zawartych w pozwie);

13. pozwanemu doręczany jest wydrukowany odpis orzeczenia wraz z wydrukowanym pozwem (wydruki weryfikacyjne) – wiarygodność dokumentów byłaby weryfikowana przez zdalny dostęp do akt elektronicznych przez Internet albo jeżeli pozwany by sobie tego życzył w postaci papierowej;
14. klauzula wykonalności ma postać elektroniczną; jest nadawana z urzędu poprzez wydanie i doręczenie powodowi postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności;
15. oryginał tytułu egzekucyjnego i tytułu wykonawczego miałyby postać elektroniczną i pozostawały w aktach sprawy oraz w elektronicznym repozytorium, do którego miałyby dostęp sądy i komornicy;
16. za pośrednictwem systemu e-sądu mógłby być składany elektroniczny wniosek o wszczęcie egzekucji. Powód mógłby wybrać komornika, sposób egzekucji, a komornik miałby możliwość odnotowywania w systemie czynności egzekucyjnych oraz wyniku egzekucji.

Postępowanie w ramach EPU dotyczy **roszczeń pieniężnych**, bez względu na wartość przedmiotu sporu i nie zawiera innych ograniczeń przedmiotowych ani podmiotowych. Roszczenia pieniężne w praktyce muszą być wyrażone w walucie polskiej w kwocie do stu milionów złotych. Postępowanie dotyczy spraw cywilnych, pracowniczych i gospodarczych. Jest to rozwiązanie analogiczne do rozwiązania aktualnie obowiązującego w postępowaniu upominawczym (**roszczenia pieniężne bez względu na wartość przedmiotu sporu i inne wskazane w ustawie – art. 498 § 1 KPC**). W EPU nie mogą być rozpoznawane roszczenia, które ze względu na charakter przedmiotowy rozstrzygane są np. w szczególnych trybach (alimenty) albo w I instancji przez sąd okręgowy, np. roszczenia o ochronę praw autorskich.

3. Zarys funkcjonalności systemu

System informatyczny obsługujący e-sąd realizuje określone funkcje.

1. System informatyczny umożliwia potencjalnemu powodowi wniesienie pozwu, tj. musi istnieć dostępny poprzez Internet formularz e-pozwu, przy którym system poprowadzi klienta sądu „za rękę” przy wypełnianiu i wykluczy możliwość istnienia braków. E-sąd przyjmuje pozwy i pisma procesowe 24 godziny na dobę.
2. Projekt nakazu generowany jest automatycznie, na podstawie informacji zawartych w pozwie. Pozew może być składany w paczkach przez powodów masowych (np. 500 sztuk jednorazowo).
3. Pozew i pisma stron postępowania mogą być sygnowane zwykłym podpisem elektronicznym, orzeczenia sądu i inne czynności sygnowane są bezpiecznym podpisem elektronicznym.¹⁹⁸
4. Po uzyskaniu klauzuli wykonalności powód może od razu złożyć wniosek w drodze elektronicznej o wszczęcie egzekucji do wybranego komornika.

¹⁹⁸ J. Gołaczyński, D. Adamski, W. Łukowski, S. Kotecka, D. Szostek, M. Kutylowski, op. cit.

Powód identyfikowany jest w EPU poprzez założenie indywidualnego konta użytkownika. Aby założyć konto powód musi złożyć stosowny wniosek, w którym podane dane osobowe i numer PESEL są weryfikowane przez sąd. Po pozytywnej weryfikacji danych powoda jego konto zostaje aktywowane. Szczególna procedura występuje przy aktywowaniu konta pełnomocnika zawodowego, którego uprawnienia potwierdza prezes Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie.

W przypadku uwzględnienia żądania pozwu sąd wydaje nakaz zapłaty, który zostaje doręczony elektronicznie – na założone konto powodowi i w sposób tradycyjny – w postaci papierowej pozwanemu. Pozwany ma 14 dni na złożenie środka zaskarżenia w postaci sprzeciwu, jeżeli nie zgadza się z wydanym nakazem zapłaty. Do nakazu zapłaty dołączone jest szczegółowe pouczenie, które wskazuje na sposób postępowania, który należy zachować, by zaskarżyć nakaz zapłaty. Należy pamiętać, że zgodnie z zasadami ogólnymi postępowania cywilnego, by sąd uwzględnił okoliczność przedawnienia roszczenia, pozwany w tym względzie powinien podnieść stosowny zarzut przedawnienia, najlepiej w samym sprzeciwie do nakazu zapłaty.

Jeżeli nakaz uprawomocni się (nie zostanie wniesiony sprzeciw), ma moc wyroku sądowego. Zostaje mu nadana klauzula wykonalności i może stanowić jako tytuł wykonawczy podstawę egzekucji.

Sąd odmawia wydania nakazu, kiedy jego zdaniem brak jest podstaw do wydania nakazu zapłaty.

Stwierdza to w postanowieniu o przekazaniu sprawy według właściwości.

Akta sprawy w e-sądzie mają postać jedynie elektroniczną. Biurowość sądowa (repertoria) prowadzona jest za pomocą systemu informatycznego. Strony komunikujące się z sądem elektronicznie i inni uprawnieni użytkownicy mają możliwość wglądu do akt sprawy zdalnie za pośrednictwem Internetu.

Oryginałami pism sądowych są dokumenty elektroniczne znajdujące się w aktach sprawy. Powstają jako pierwotnie elektroniczne albo w procesie ich digitalizacji – przekształcenia dokumentu z postaci papierowej w postać elektroniczną. Ich weryfikacja w systemie odbywa się za pomocą ich papierowego wydruku (wydruk weryfikacyjny) zaopatrzonego w unikalny kod dokumentu, który wprowadzony do systemu – pozwalałby na weryfikację autentyczności dokumentu. Odpis nakazu zapłaty, pozew i pisma procesowe powoda doręczane pozwanemu w każdym przypadku miałyby postać papierową (w postaci wydruków weryfikacyjnych). Znajomość kodu wystarczyłaby do zapoznania się z elektronicznym oryginałem tego dokumentu znajdującym się w systemie (weryfikacji prawdziwości papierowego odpisu), bez potrzeby dodatkowego logowania się do systemu.

Środkiem zaskarżenia dla pozwanego od wydanego elektronicznego nakazu jest sprzeciw. Wniesienie sprzeciwu przez pozwanego uchyla orzeczenie w całości. Sprzeciw nie wymaga uzasadnienia, ale powinien zawierać wszystkie zarzuty, które pod rygorem utraty należy przedstawić przed wzdaniem się w spór.

Jeśli pozwany nie wniesie sprzeciwu od nakazu zapłaty, nakaz ten uprawomocni się. Zaopatrzony w klauzulę wykonalności stanowi tytuł wykonawczy, na jego podstawie powód może wszcząć egzekucję.

Jeśli pozwany wnieśnie skuteczny sprzeciw od nakazu zapłaty, nakaz ten utraci moc w całości, a sprawa przekazywana jest do dalszego rozpoznania sądowi właściwości ogólnej pozwanego (jego miejsca zamieszkania lub siedziby).

Wydanemu elektroniczemu nakazowi zapłaty z urzędu nadawana jest elektroniczna klauzula wykonalności po jego uprawomocnieniu się. Następuje to w postaci postanowienia sądu zawierającego uzasadnienie.

Organy egzekucyjne, sąd i inne organy miałyby możliwość zweryfikowania faktu istnienia i treści tytułu wykonawczego w elektronicznym repozytorium po kodzie dokumentu znajdującego się na postanowieniu o nadaniu klauzuli wykonalności.

Tytuł wykonawczy w postaci prawomocnego nakazu zapłaty zaopatrzonego w klauzulę wykonalności stanowi podstawę wszczęcia egzekucji. Oryginał tytułu wykonawczego miałby wyłącznie postać elektroniczną. Dostępny byłby dla stron postępowania, komornika, sądu i innych organów w elektronicznym repozytorium (elektronicznej składnicy – archiwum tytułów wykonawczych).

4. Pozycja referendarza sądowego w elektronicznym postępowaniu upominawczym

W chwili obecnej pozycja referendarza sądowego EPU daje mu najszersze kompetencje orzecznicze zarówno w ramach art. 505³⁰ § 1 KPC, jak i przepisach ogólnych KPC. Czynności w elektronicznym postępowaniu upominawczym może wykonywać referendarz sądowy.

Zmieniony art. 353¹ § 2 KPC, znajdujący się we wprowadzonym rozdziale 1a – przepisach ogólnych o orzeczeniach – wskazuje na kompetencje do wydania nakazu zapłaty przez referendarza sądowego zarówno w postępowaniu upominawczym, jak i elektronicznym postępowaniu upominawczym. Jest to konsekwencja wprowadzenia do KPC elektronicznego postępowania upominawczego. Wprowadzenie omawianej regulacji stało się konieczne ze względu na treść **art. 47¹ KPC, który głosi zasadę:** referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym może wydawać zarówno sąd, jak i referendarz sądowy. Jeśli nakaz wydaje referendarz, dysponuje kompetencjami sądu (art. 47¹ zdanie drugie KPC).

Szerokie zakreślenie kompetencji referendarza sądowego dotyczy nie tylko kompetencji do wydania nakazu zapłaty czy też stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, ale także wszelkich czynności wpadkowych, wydawania postanowień o przyjęciu sprzeciwu i jego odrzuceniu, nadania klauzuli wykonalności, rozstrzygnięcia wniosków o przywrócenie terminu. W szczególności referendarz sądowy może występować z postanowieniem o udzielenie pomocy sądowej czy może sygnować same pisma o udzielenie pomocy sądowej ze względu na treść § 99a RegSądR. Są to zatem znacznie szersze kompetencje referenda-

rza niż w konwencjonalnym postępowaniu upominawczym. Oznacza to ogólną kompetencję referendarza do podejmowania wszelkich czynności w EPU, w tym także przewodniczącego i sądu – por. 47¹ KPC.¹⁹⁹

Postępowanie w ramach EPU odbywa się wyłącznie na posiedzeniach niejawnych. W przypadku konieczności przesłuchania świadka lub strony postępowania e-sąd korzysta z instytucji pomocy sądowej.

W postępowaniu upominawczym referendarz sądowy nie jest uprawniony do rozpoznania wniosku o udzielenie zabezpieczenia.²⁰⁰ Uchwała ta nie odnosi się do EPU, jednak z przyczyn techniczno-organizacyjnych w EPU nie jest możliwe składanie i rozpoznawanie wniosków o udzielenie zabezpieczenia. W przypadku konieczności takiego wniosku sprawę należy kierować do wydziałów spornych Sądu Rejonowego w Lublinie – odpowiednio Wydziały Cywilne I, II, VIII, lub Wydział Pracy (tak Zarządzenie nr 37/2010 prezesa Sądu Rejonowego w Lublinie z dnia 25.6.2010 r.).

Należy uznać, że referendarz sądowy może w EPU dokonywać wszelkich czynności procesowych niezastrzeżonych do wyłącznej kompetencji sędziego lub sądu (np. rozpoznawanie skarg na orzeczenie referendarzy, orzekanie w przedmiocie wyłączenia referendarza).

Potwierdzenie szerokich kompetencji referendarza w EPU znalazło swój wyraz w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku z dnia 13.3.2012, w sprawie P 39/10²⁰¹ art. 505³⁰ § 1 KPC w zakresie, w jakim upoważnia referendarza sądowego do wydania w elektronicznym postępowaniu upominawczym postanowienia o przekazaniu sprawy sądowi właściwemu w przypadku prawidłowo wniesionego sprzeciwu od nakazu zapłaty, jest zgodny z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP.

5. Zakres stosowanych przepisów w EPU

Artykuł 505²⁸ i art. 505²⁹ KPC wprowadzają zasadę, że w EPU stosuje się przepisy o postępowaniu upominawczym oraz przepisy normujące elektroniczne postępowanie upominawcze. Przy czym przepisy dotyczące elektronicznego postępowania upominawczego wyłączają sprzeczne z nimi pod względem treściowym (jak się wydaje także niekiedy celowościowym) przepisy dotyczące postępowania upominawczego jako uregulowania *lex specialis*. Na zasadach ogólnych KPC postępowania nakazowe i upominawcze nie mogą być łączone z innymi postępowaniami odrębnymi oprócz postępowania uproszczonego i postępowania w sprawach gospodarczych. Jak się wskazuje, wynika to z charakteru spraw rozpoznawanych w innych postępowaniach odrębnych albo też szczególnej procedury stosowanej w ich toku.²⁰²

¹⁹⁹ S. Cieslak, Elektroniczne postępowanie upominawcze, MoP 2010, Nr 7, s. 362.

²⁰⁰ Uchwała SN z dnia 8.12.2005 r. III CZP 108/05, OSNC 2006, Nr 11, poz. 181.

²⁰¹ Dz. U. 2012, poz. 292.

²⁰² M. Manowska, Postępowanie nakazowe..., op. cit., s. 17.

Należy poczynić próbę wskazania, które instytucje postępowania upominawczego czy też zasady z nich wynikające **zostają wyłączone w elektronicznym postępowaniu upominawczym**. Należy tu wskazać:

Częściowo wyłączony jest art. 503 § 1 KPC przez art. 502³⁶ § 1 KPC w zakresie, w jakim reguluje on utratę mocy nakazu po wniesieniu sprzeciwu. W związku z tym, że w razie skutecznego wniesienia sprzeciwu nakaz zawsze traci moc w całości, wyłączony jest obowiązek wskazywania w sprzeciwie zakresu zaskarżenia, w szczególności, czy dotyczy to części, czy całości nakazu, także jeżeli sprzeciw zostanie złożony przez jednego ze współpozwanych, chociaż kwestia ta może *prima facie* budzić wątpliwości oraz w zakresie formy sprzeciwu (postać papierowa tradycyjna oraz postać elektroniczna sprzeciwu).

Wyłączony jest art. 505 KPC poprzez art. 502³⁶ KPC, który w razie skutecznego sprzeciwu wskazuje na utratę nakazu zapłaty w całości i wskazuje na obowiązek przekazania sprawy do sądu właściwości ogólnej oraz wskazuje na zasadę i wyjątek co do związania postanowieniem sądu o przekazaniu sprawy.

Także pewne instytucje wynikające z zasad ogólnych KPC wyłączone są w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Poza formą elektroniczną procedowania i kontaktów z sądem, w przypadku powoda – obligatoryjnej, która zastępuje tradycyjne papierowe pisma procesowe, zmodyfikowano zasady dotyczące wnoszenia pozwu oraz jego podpisywania i opłacania. W szczególności chodzi o treść pozwu i imperatywny nakaz niedołączania dowodów do pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym, co nie dotyczy sprzeciwu pozwanego (art. 505³² KPC).

Zgodnie z art. 505²⁹ KPC w elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się przepisów o innych niż wymienione w art. 505²⁸ postępowaniach odrębnych.

Przepis wyłącza zastosowanie wszystkich innych przepisów o postępowaniach odrębnych za wyjątkiem przepisów:

- a. o elektronicznym postępowaniu upominawczym,
- b. zwykłym postępowaniu upominawczym **w zakresie, w jakim nie są one zmodyfikowane lub wyłączone przez przepisy o elektronicznym postępowaniu upominawczym** (por. uwagi do poprzedniego przepisu – art. 505²⁸ KPC).

Przepis nie wyłącza możliwości stosowania przepisów o postępowaniu zwykłym, np. w zakresie doręczeń tradycyjnych w postaci papierowej.

Poza postępowaniem odrębnym upominawczym i elektronicznym postępowaniem upominawczym nie stosuje się przepisów o postępowaniach odrębnych, nawet jeżeli rozpoznaje się w EPU obok tzw. zwykłych spraw cywilnych roszczenia pieniężne w sprawach gospodarczych i roszczenia pieniężne ze spraw pracowniczych. W szczególności nie stosuje się przepisów o postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy czy też przepisów o postępowaniu uproszczonym.

6. Akta elektroniczne w EPU

Zgodnie z § 272a 1 RegSądR: „1. *W elektronicznym postępowaniu upominawczym akta sprawy prowadzone są w systemie teleinformatycznym (akta elek-*

troniczne); 2. Dokumenty w postaci papierowej podlegają przetworzeniu na postać elektroniczną poprzez ich zeskanowanie, a następnie włączeniu w postaci elektronicznej do akt, o których mowa w ust. 1; 3. Po przetworzeniu na postać elektroniczną dokumenty w postaci papierowej przechowuje się w pomocniczym zbiorze dokumentów. Pomocniczy zbiór dokumentów podlega udostępnieniu, przechowywaniu i archiwizacji na zasadach analogicznych jak akta sądowe”.

Z powyższego wynika, że akta elektroniczne odzwierciedlają czynności stron i sądu. Składają się z dokumentów elektronicznych, które w przypadku stron mogą być sygnowane zwykłym podpisem elektronicznym (pisma procesowe stron), a w przypadku sądu wyłącznie bezpiecznym podpisem elektronicznym. W przypadku gdy pozwany składa pisma wraz z załącznikami w postaci papierowej, są one obligatoryjnie digitalizowane – przez sąd – do postaci elektronicznej i mają w założeniu moc dowodową (oryginalnego dokumentu papierowego). Pod pojęciem digitalizacji należy rozumieć przetworzenie dokumentu pierwotnie istniejącego w postaci papierowej do postaci elektronicznej. Dla dokumentów papierowych – dołączonych w sprzecznie przez pozwanego, zakłada się akta podręczne – zbiór dokumentów prowadzony w wersji tradycyjnej, papierowej. Po nowelizacji regulaminu zostanie ustanowiona zasada, że załączniki do pism procesowych nie będą skanowane, a jedynie dołącza się je do pomocniczego zbioru dokumentów. Podkreślić jednak należy, że zgodnie z komentowanym przepisem podstawowe znaczenie mają akta elektroniczne i utrwalone w nich dokumenty elektroniczne. Powstaje pytanie, czy w przypadku digitalizowania dokumentów papierowych złożonych np. przy sprzecznie przez pozwanego, konieczne jest opatrywanie wytworzonej w ten sposób wersji elektronicznej przez sąd bezpiecznym podpisem elektronicznym. Proces digitalizacji jest technicznym mechanizmem przekształcenia dokumentu z postaci papierowej do postaci elektronicznej. Jest to czynność techniczna, a nie orzecznicza sądu. Dlatego nie wymaga opatrywania w bezpieczny podpis elektroniczny. Zważyć należy, że w wyniku digitalizacji konieczne jest uzyskanie dokumentu mającego stosowną moc dowodową.²⁰³ Należałoby je kwalifikować jako odpisy urzędowe, mające moc dowodową równą oryginałom (na wzór art. 2 § 2 PrNot), chociaż *prima facie* brak jest wyraźnej podstawy normatywnej, przepisu, który by taką moc dowodową digitalizacji sądowej nadawał (por. w tej mierze kolejne uwagi). Wydaje się, że *de lege ferenda* należałoby określić moc dowodową tego rodzaju dokumentów elektronicznych.

Prawomocne nakazy zapłaty i inne orzeczenia stanowiące elektroniczne tytuły wykonawcze (zaopatrzone w klauzulę wykonalności) następnie przechowywane są w elektronicznym repozytorium i udostępniane stronom, organom egzekucyjnym (komornikowi), sądom (wydziały wieczystoksięgowe) i innym podmiotom, które wykażą interes prawny.

Dostęp do systemu i doręczenia następować będą za pośrednictwem kont założonych na serwerach Ministerstwa Sprawiedliwości.²⁰⁴

²⁰³ D. Szostek, M. Świerczyński, Moc dowodowa dokumentu elektronicznego w postępowaniu cywilnym, MoP 2007, Nr 17, s. 935.

²⁰⁴ Por. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.12.2009 r. w sprawie trybu zakładania konta oraz sposobu posługiwania się podpisem elektronicznym w elektronicznym postępowaniu upominawczym, Dz. U. z 2009 Nr 226, poz. 1830.

7. Właściwość sądu

W EPU rozpoznaje się sprawy o postępowaniu odrębnym – upominawczym o zasądzenie określonego roszczenia pieniężnego wyrażonego w walucie polskiej.

Redakcja art. 17 pkt. 4 KPC wskazuje na wyłączenie właściwości rzeczowej sądów okręgowych w sprawach rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym bez względu na wartość przedmiotu sporu, przy dochodzącym roszczeniu pieniężnym. Oznacza to bardzo szeroką właściwość EPU także w sprawach, w których w typowej sytuacji poza EPU właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji byłby sąd okręgowy. Należy w związku z tym uważać przy wskazywaniu sądu jako właściwego przy wydawaniu postanowienia o przekazaniu sprawy według właściwości, np. na skutek stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty czy też skutecznego przyjęcia sprzeciwu pozwanego.

W elektronicznym postępowaniu upominawczym (EPU), które jest właściwe do dochodzenia roszczeń pieniężnych niezależnie od wartości przedmiotu sporu, zawsze właściwy w I instancji będzie e-sąd – Wydział Elektronicznego Postępowania Upominawczego Sądu Rejonowego w Lublinie. Dotyczyć to będzie zarówno pozwów w postępowaniu „zwykłym”, jak i pozwów w postępowaniu w sprawach gospodarczych, których wpis przewyższa 75 000 złotych.

Należy uznać, że właściwość e-sądu w ramach EPU dotyczy roszczeń pieniężnych bez względu na ich wysokość. Jednak charakter przedmiotowy roszczenia może implikować właściwość sądu pierwszej instancji jako sądu okręgowego ze względu na charakter roszczenia – np. roszczenia o ochronę praw autorskich i praw własności przemysłowej.

8. Wnoszenie pism procesowych

W elektronicznym postępowaniu mogą występować jako strony zarówno po stronie powoda, jak i pozwanego wszystkie te podmioty, które mają zdolność sądową i procesową. Mogą one działać osobiście lub za pośrednictwem pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego.

Wniesienie pozwu poprzedza założenie konta w EPU. Jest to konieczny warunek prawny i techniczny, aby składać pozwy w drodze elektronicznej. Doręczenia i korespondencja między powodem a pozwanym, jeżeli wyrazi na to zgodę, odbywają się na konta założone i znajdujące się pod kontrolą sądu (Ministerstwa Sprawiedliwości). Konta zawsze *de facto* zakładane są dla konkretnych osób fizycznych, które są stroną (powodem, pozwanym) albo reprezentantem strony.²⁰⁵

Sposób wnoszenia e-pism procesowych określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.9.2009 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Pisma procesowe muszą być obligatoryjnie wnoszone za pośrednictwem systemu teleinformatycznego EPU w postaci elektronicznej. Tym samym nie można ich

²⁰⁵ Dz. U. Nr 226, poz. 1832.

złożyć w drodze zwykłego e-maila, ze skrzynki komercyjnej, a jedynie za pośrednictwem kont użytkownika zarejestrowanych w EPU.

Wniesienie pisma procesowego za pomocą systemu teleinformatycznego przez użytkownika **innego niż użytkownik masowy** dokonuje się kolejno przez:

- 1) uwierzytelnienie użytkownika;
- 2) utworzenie pisma w systemie teleinformatycznym;
- 3) nieodwracalne zainicjowanie procedury uiszczenia opłaty sądowej za pomocą udostępnianego przez system teleinformatyczny mechanizmu zapewniającego identyfikację wnoszącego opłatę, o ile z wniesieniem pisma związana jest opłata (§ 2.1. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.12.2009 r. w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną w elektronicznym postępowaniu upominawczym).

Wniesienie pisma lub pism **przez użytkownika masowego** dokonuje się kolejno przez:

- 1) utworzenie pisma lub pism z wykorzystaniem własnego oprogramowania przeznaczonego do komunikacji użytkownika z systemem teleinformatycznym sądu;
- 2) uwierzytelnienie użytkownika;
- 3) wprowadzenie pisma lub pism do systemu teleinformatycznego;
- 4) nieodwracalne zainicjowanie procedury uiszczenia opłaty sądowej za pomocą udostępnianego przez system teleinformatyczny mechanizmu zapewniającego identyfikację wnoszącego opłatę, o ile z wniesieniem pisma lub pism związana jest opłata (§ 3.1. ww. rozporządzenia).

Niezwłocznie po wniesieniu e-pisma procesowego system teleinformatyczny wytwarza elektroniczne potwierdzenie wniesienia pisma i automatycznie umieszcza je w elektronicznych aktach sprawy (**por. § 2 i 3 ust. 2** ww. rozporządzenia).

Użytkownik występujący w sprawie jako radca prawny, adwokat, rzecznik patentowy lub radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa może wnosić pisma procesowe zgodnie z jednym z wyżej określonych sposobów, analogicznie jak powód indywidualny lub powód masowy (**por. § 4** ww. rozporządzenia).

Częste błędy, dotyczące składania e-pism procesowych w EPU, to przykładowo:

- a. korzystanie ze zwykłych skrzynek e-mailowych (komercyjnych) poza systemem założonych kont w EPU, celem złożenia pisma procesowego;
- b. składanie przez powodów kolejnych pism procesowych w sprawie w zwykłej postaci papierowej (uzupełnienie braków) czy wniosek o nadanie klauzuli wykonaności (nadawanej przez sąd z urzędu);
- c. uzupełnianie braku formalnego w postaci zobowiązania powoda do wskazania aktualnego (prawidłowego) adresu pozwanego z pominięciem specjalnego formularza elektronicznego do wskazywania adresu w stosownych polach.

Po stronie pozwanego mogą być składane tradycyjne pisma procesowe. W zakresie procedowania z nimi stosuje się zasady ogólne.

Zgodnie z art. 505³¹ „§ 1. Pisma procesowe powoda niewniesione drogą elektroniczną nie wywołują skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu.

§ 2. Pisma procesowe pozwanego mogą być wnoszone także drogą elektroniczną.

§ 3. Przepis § 1 ma zastosowanie do pozwanego od momentu wniesienia przez niego pisma drogą elektroniczną.

§ 4. O skutkach wniesienia pisma drogą elektroniczną sąd powinien pouczyć pozwanego przy pierwszym doręczeniu.

§ 5. Datą wniesienia pisma procesowego drogą elektroniczną jest data wprowadzenia pisma do systemu teleinformatycznego.

§ 6. Minister sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji określi, w drodze rozporządzenia, sposób wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną, mając na względzie zapewnienie skuteczności wnoszenia pism oraz ochronę praw osób wnoszących pisma”.

Przepis wskazuje na obowiązkową drogę elektroniczną komunikacji powoda z e-sądem. Zgodnie z art. 201 § 1 KPC przewodniczący bada, w jakim trybie sprawa powinna być rozpoznana oraz czy podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym, i wydaje odpowiednie zarządzenia. W wypadkach przewidzianych w ustawie przewodniczący wyznacza posiedzenie niejawne w celu wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. **Elektroniczne postępowanie upominawcze jest postępowaniem fakultatywnym.** Jako droga uzyskania orzeczenia w postaci elektronicznego nakazu zapłaty wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy powód ją wybierze. Dokonanie wyboru następuje przez złożenie pozwu w drodze elektronicznej do systemu teleinformatycznego obsługującego elektroniczne postępowanie upominawcze [EPU], dostępnego na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości (e-sąd: www.e-sad.gov.pl). W przypadku EPU przewodniczący nie bada w trybie art. 201 § 1 KPC dopuszczalności wszczęcia elektronicznego postępowania upominawczego z urzędu, ale postępowanie to jest inicjowane w każdym wypadku wyborem powoda jako postępowanie fakultatywne wobec innych trybów dochodzenia roszczeń pieniężnych z KPC. Jeżeli roszczenie nie może być dochodzone pozwem w ramach EPU, a zostało objęte pozwem złożonym w drodze elektronicznej na podstawie art. 498 w zw z art. 505³³ § 1 i 2 KPC, przewodniczący stwierdza brak podstaw do wydania nakazu zapłaty i wydaje postanowienie o przekazaniu sprawy według właściwości do sądu właściwości ogólnej pozwanego. Jeżeli pozew nie został złożony w drodze elektronicznej, jest bezskuteczny, nie wywołuje żadnych skutków procesowych.

Wniesienie pozwu w EPU składa się z pewnych faz, a więc:

- 1) z założenia konta, które musi być aktywowane,
- 2) zapisania jego treści albo w postaci formularza aktywnego na stronie dostępnej e-sądu (tryb on-line), albo w ramach paczki pozwów w formacie xml, wcześniej przygotowanej przez powoda,
- 3) podpisania pozwu przez osoby do tego upoważnione (maksymalnie mogą być to dwa podmioty),
- 4) opłacenia pozwu w systemie.

Po potwierdzeniu opłacenia pozwu jest on rozpisywany w systemie informatycznym e-sądu i nadawana jest mu sygnatura.

Założenie konta zwykłego użytkownika pozwala na składanie pozwów – wyłącznie za pośrednictwem konta użytkownika EPU – w trybie on-line za po-

średnictwem formularza pozwu dostępnego na stronie www.e-sad.gov.pl. Jest to sposób na składanie pojedynczych pozwów za pomocą formularza, który prowadzi „krok po kroku”, eliminując możliwość powstawania większości braków formalnych pozwu. Założenie konta powoda masowego pozwala na składanie „paczek”, w formacie „xml” dużej liczby pozwów (optymalnie około 500 jednorazowo), w trybie off-line, za pośrednictwem specjalnego oprogramowania (pliki xml) – por. schemat paczki pozwów powoda masowego www.e-sad.gov.pl. Pozwy takie są przygotowane za pomocą oprogramowania powoda, a następnie jednorazowo składane w „paczce” do e-sądu.

Pozwy powodów indywidualnych oraz masowych muszą być podpisane zwykłym bądź kwalifikowanym podpisem elektronicznym. Przy podpisie zwykłym konieczne jest złożenie wniosku i ściągnięcie certyfikatu zwykłego podpisu elektronicznego (odbywa się to nieodpłatnie ze strony EPU). Pozew uznaje się za podpisany, jeżeli ostatnia z kilku osób uprawnionych złoży swój podpis elektroniczny.

Pozwy podpisane podlegają opłacie sądowej, którą system sam wylicza, zakręglając opłatę sądową w górę do pełnej złotówki. Płatności można dokonać wyłącznie za pośrednictwem EPU (dotychczas system płatności e-card). Pozew nieopłacony nie wywołuje skutków prawnych, jakie ustawa wiąże ze złożeniem pisma procesowego do sądu za wyjątkiem zwolnienia od opłaty sądowej z mocy ustawy. Opłata sądowa w EPU wynosi ¼ opłaty stosunkowej (5 proc. wartości przedmiotu sporu, nie mniej niż 30 złotych, nie więcej niż 25 tysięcy złotych – por. 19 ust. 2 pkt. 2 KSCyWU, art. 20 i 13 KSCyWU). Od opłat sądowych pobierana jest prowizja od płatności (co do kwot por. regulamin płatności e-card, www.e-sad.gov.pl).

Do pozwu nie dołącza się pełnomocnictwa (por. jednak wyjątek – rozważania dotyczące sprzeciwu w postaci papierowej złożonego przez pełnomocnika), które należy powołać i opisać w pozwie, zgodnie z art. 89 KPC, nie dołącza się dowodów, które należy powołać i opisać, oraz nie dołącza się odpisów pozwu i załączników. Są one drukowane i przesyłane pozwanemu przez e-sąd.

8.1. Szczególne warunki pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym

1. Oprócz wymagań formalnych pozwu w EPU, który musi być obligatoryjnie złożony w drodze elektronicznej (i to za pośrednictwem systemu teleinformatycznego), jeżeli ma być rozpoznany w elektronicznym postępowaniu upominawczym, przepisy dot. EPU określają dodatkowe warunki e- pozwu w zakresie jego treści. E-pozew oprócz elementów treści i formy, które powinno zawierać każde pismo procesowe (por. art. 126 KPC), oraz konieczności spełnienia warunków, którym powinien odpowiadać każdy pozew (art. 187 i art. 187¹ KPC), powinien zawierać dodatkowe elementy określone w art. 505³² KPC. Należy do nich zaliczyć:
 - a. numer PESEL powoda będącego osobą fizyczną, powód jest obowiązany do jego posiadania,

- b. numer NIP powoda innego niż osoba fizyczna, jeżeli powód jest obowiązany do jego posiadania, oraz numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku numer w innym właściwym rejestrze lub ewidencji,
 - c. ponadto e-pozew powinien obligatoryjnie **wskazywać dowody** na poparcie twierdzeń powoda. Oznacza to ich wskazanie i zwięzły opis dowodów. Jak się wydaje *implicite* oznacza to zawarcie wniosku o przeprowadzenie wskazanych dowodów w przypadku późniejszego postępowania po sprzeciwie pozwanego. **Samych dowodów nie dołącza się jednak do pozwu i nie składa w sądzie,**
 - d. podpis elektroniczny – kwalifikowany lub zwykły.
2. Opłata sądowa, która jest warunkiem skuteczności prawnej pozwu (elementem konstrukcyjnym tego pisma procesowego, bez którego pozew nie wywoła skutków prawnych jeżeli powód nie jest zwolniony z mocy prawa z opłaty sądowej).
3. Częste braki formalne e-pozwu to:
- a. brak pełnego i prawidłowego oznaczenia powoda lub pozwanego (nieoznaczenie formy organizacyjnej powoda/pozwanego), wskazywanie zamiast adresu pozwanego numeru jego skrzynki pocztowej,
 - b. niewskazanie bądź też niewłaściwe wykazania przez przedstawiciela ustawowego lub organ osoby prawnej lub innej jednostki niebędącej osobą prawną podstawy umocowania do podejmowania czynności procesowych za reprezentowany w procesie podmiot w konkretnej sprawie,
 - c. niewskazanie pełnomocnictwa lub brak wystarczającego opisu pełnomocnictwa, jeżeli pozew składa pełnomocnik,
 - d. niezaznaczenie w pozwie zawodowego charakteru pełnomocnika (radca prawny, adwokat), co uniemożliwia ocenę, czy stronie przysługuje zwrot kosztów zastępstwa procesowego. Zgłoszono modyfikację, aby system informował orzecznika, że pozew został złożony za pośrednictwem konta zawodowego pełnomocnika,
 - e. niewłaściwy sposób ujawniania odsetek (okresów odsetkowych w pozwie), które należy w stosownych rubrykach ujawniać dla każdego z roszczeń osobno, natomiast odsetki od innych kwot niż dochodzona kwota główna pojedynczego roszczenia, należałoby kapitalizować i wskazywać w pozwie pod odrębnym numerem pozycji jako odrębne roszczenie (od którego można dochodzić dalszych odsetek od dnia wniesienia pozwu).

Złożenie przez pełnomocnika elektronicznego pozwu w EPU nie wymaga uiszczenia opłaty skarbowej, gdyż pełnomocnictwo w pozwie się opisuje (powołuje na nie ze wskazaniem pewnych elementów jego treści), a nie „składa”.

W pozwach, w których roszczenie dotyczy zasądzenia określonej kwoty od kilku pozwanych lub na rzecz kilku powodów, zdarza się brak wskazania czy powód dochodzi zasądzenia roszczenia w określonej części od każdego z pozwanych solidarnie, czy też *in solidum*.

W pozwach składanych przez powodów masowych zdarzają się sytuacje, w których błędnie obliczona lub błędnie zaokrąglona jest wartość przedmiotu sporu (do pełnej złotówki w górę i taką też kwotę należy wskazać w żądaniu zwrotu

kosztów postępowania). Występują także różnice pomiędzy wysokością opłaty sądowej faktycznie uiszczonej a wysokością żądanej opłaty do zwrotu. Występują także przypadki żądania zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przy reprezentacji powoda przez zwykłego (a nie profesjonalnego) pełnomocnika.

Pozew powinien zawierać wyczerpujące uzasadnienie.²⁰⁶ Uzasadnienie powinno wskazywać na podstawę faktyczną dochodzonego roszczenia, tytuł prawny, z którego wynika (umowa, czyn niedozwolony), terminy i wielkości wymagalności świadczeń, terminy wymagalności odsetek. Uzasadnienie nie może być sprzeczne z żądaniem pozwu. Pamiętać należy, że w EPU nie dołącza się do pozwu dowodów, dlatego roszczenie musi być wiarygodnie na podstawie pozwu i treści jego uzasadnienia. W związku z tym uzasadnienie pozwu musi być szczególnie starannie redagowane, aby wyjaśnić sądowi wszelkie istotne okoliczności dla sprawy, których to okoliczności nie jest w stanie zweryfikować sąd jak w szczególności, podstawę faktyczną żądania pozwu (umowa jakiego typu, kiedy zawarta), wielkość świadczeń powoda i pozwanego, ich charakter, terminy płatności odsetek i ich stopę, terminy wymagalności, kwestię wezwania do zapłaty.

Wskazane elementy pozwu to:

- f. numer rachunku powoda celem zwrotu ewentualnie opłaty sądowej lub numer konta konieczny do dokonania zapłaty zasądzonego roszczenia przez pozwanego,
- g. telefony kontaktowe, e-mail powoda dla kontaktów z pozwanym, który często chce dokonać spłaty świadczenia lub zawrzeć ugodę,
- h. warto pomijać wypełnianie rubryki „opis” przy definiowaniu roszczenia.

8.2. Skutki występowania braków formalnych pozwu w EPU

Przepisy dotyczące elektronicznego postępowania upominawczego, za wyjątkiem tzw. braków fiskalnych pozwu (braku opłaty sądowej), jednoznacznie nie rozstrzygają rygorów prawnych – konsekwencji braków formalnych – ogólnych i szczególnych pozwu. Wydaje się, że wybór kierunku interpretacji powinien uwzględniać *ratio legis* tego postępowania, które polega na szybkim uzyskaniu nakazu zapłaty. Należy jednak mieć na względzie fakt, że brak traktowania pozwu elektronicznego jako urzędowego formularza rozluźnia rygory formalne pozwu, co w praktyce generuje jego braki formalne, których system elektroniczny EPU nie wychwytuje (zob. powyższe przykładowe braki formalne). W konsekwencji można przyjąć następujące poglądy dotyczące występowania braków formalnych pozwu w EPU.

Po pierwsze, można przyjąć pogląd – wynikający z *ratio legis* elektronicznego postępowania upominawczego, że wszelkie braki formalne pozwu prowadzą do zwrotu pozwu *a limine*.²⁰⁷

²⁰⁶ Co do elementów uzasadnienia por. stronę www.e-sad.gov.pl – konieczne elementy uzasadnienia pozwu.

²⁰⁷ S. Cieślak, op. cit., s. 366; A. Harast w Elektroniczne postępowanie upominawcze (sądowe) w wybranych państwach Unii Europejskiej, MoP 2009, Nr 20.

Po drugie, można przyjąć koncepcję możliwości wzywania do uzupełniania braków formalnych pozwu także w EPU. Podstawą wezwania do uzupełnienia braków i ewentualnego zwrotu pozwu w przypadku nieuzupełnienia braków byłby art. 130 KPC. Zarządzenie o zwrocie pozwu na skutek nieuzupełnienia braków (braków uzupełnionych wadliwie) z innych przyczyn niż brak opłaty podlegałoby zaskarżeniu. Wariantem tego poglądu jest możliwość potencjalnego stosowania art. 130¹ § 3 KPC (pisma na informatycznych nośnikach danych).²⁰⁸ Ten podwariant należy raczej odrzucić, gdyż pozew w EPU nie jest zarówno urzędowym formularzem, jak i nie jest składany na informatycznych nośnikach danych (płyta CD, pendrive), ale składany jest za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

Po trzecie, można przyjąć rozwiązanie kompromisowe, które pozwala na korygowanie braków formalnych pozwu w EPU (zastrzec należy, że nie każdy, bowiem względy techniczne powodują, że nie każdy błąd, brak czy omyłkę można skorygować za pośrednictwem pisma uzupełniającego pozew), poprzez wezwanie do uzupełnienia braków pozwu – w zależności od rodzajów występujących braków pod rygorem zwrotu pozwu, a niekiedy pod rygorem stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Podstawą takiego rygору byłby art. 130 § 1 KPC i art. 505³³ § 1 KPC. Drugie wzmiankowane rozstrzygnięcie należy uznać za niezaskarżalne i niezamykające drogi do dalszego postępowania. W przypadku prawidłowego uzupełnienia braków otwierałoby to możliwość do wydania nakazu zapłaty w EPU.

9. Orzeczenia zapadłe w EPU

9.1. Zarządzenie informujące o braku skuteczności pozwu

Co do zasady pozew nieopłacony nie wywołuje skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z wniesieniem tego pisma procesowego do sądu (art. 130 § 6 KPC). Brak opłaty sądowej od pozwu nie powoduje wezwania do uzupełnienia pozwu, gdyż ta czynność procesowa z mocy prawa jest bezskuteczna, a brak ten nie podlega konwalidacji. Wyjątkiem jest sytuacja, kiedy powodowi przysługuje zwolnienie od opłat sądowych z mocy prawa (np. Skarb Państwa). W takiej sytuacji pozew nieopłacony wywołuje skutki prawne, a w przypadku wydania nakazu zapłaty należy zasądzić koszty sądowe od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie.

W pierwszym przypadku, gdy pozew nie wywołuje skutków prawnych związanych z jego wniesieniem do sądu, należałoby wydać zarządzenie informacyjne, które jest niezaskarżalne (nie jest to zarządzenie o zwrocie pozwu), zawiadamiające powoda, że w związku z nieopłaceniem pozwu nie wywołał on żadnych skutków, które ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Powód składając pozew oczekuje jakiegokolwiek informacji zwrotnej. Powinien być zawiadomiony o losach prawnych złożonego pisma procesowego nawet jeżeli jest bezskuteczne.

²⁰⁸ S. Cieślak, op. cit., s. 366.

9.2. Zarządzenie o zwrocie pozwu

Etap rozpoznania merytorycznego pozwu poprzedza jego badanie formalne.

Przykładowe braki formalne pozwu zostały wskazane wcześniej. W przypadku ich stwierdzenia należy wezwać powoda do ich precyzyjnego usunięcia w terminie tygodniowym od daty doręczenia zarządzenia pod rygorem zwrotu pozwu. Może to dotyczyć niewłaściwego opisu pełnomocnictwa, braku opisanego dowodów na poparcie powództwa, braku precyzyjnego określenia żądania roszczenia szczególnie przy konfiguracji wielopodmiotowej po stronie powoda lub pozwanego (odpowiedzialność solidarna lub brak jej wskazania, odpowiedzialność *in solidum*). W EPU nie można uzupełnić braku drugiego podpisu elektronicznego przy reprezentacji łącznej. Tego typu brak formalny musi prowadzić z przyczyn konieczności technicznej do zwrotu pozwu bez wezwania do uzupełnienia tego braku, gdyż jest to technicznie niewykonalne.

W przypadku skutecznego i prawidłowego uzupełnienia braków pozew podlega dalszej ocenie merytorycznej. Nieuzupełnienie braków formalnych w terminie lub ich niewłaściwe uzupełnienie rodzi skutek w postaci zwrotu pozwu poprzez wydanie zarządzenia, które jest zaskarżalne.

9.3. Odrzucenie pozwu

Na zasadach ogólnych pozew w EPU może ulec odrzuceniu. Katalog przypadków określa art. 199 KPC, jak również pozew podlega odrzuceniu z powodu braku jurysdykcji krajowej. Z reguły jednak w takim przypadku na całym świecie pozywa się przed sąd państwa miejsca zamieszkania pozwanego. W EPU w takiej sytuacji, gdy pozwany zamieszkuje poza terytorium Polski, należy stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu i przekazać sprawę przed sąd ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego wskazanego przez powoda w pozwie.

Praktyczne przypadki kiedy pozew podlega odrzuceniu, to brak zdolności sądowej (np. pozwanie spółki cywilnej, a nie jej wspólników). W przypadku śmierci pozwanego przed wniesieniem pozwu sąd powinien przekazać sprawę do sądu właściwości ogólnej, pomimo że mechanizm ten może się wydawać dyskusyjny.²⁰⁹

10. Nakaz zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym

10.1. Brak podstaw do wydania nakazu zapłaty

W pewnych sytuacjach sąd powinien stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty.

Stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty można poprzedzić zarządzeniem wzywającym do uzupełnienia tego braku pod rygorem stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty. Z reguły jednak takie stwierdzenie

²⁰⁹ Zob. art. 505³⁴ w zw. z art. 502¹ § 2 KPC.

nie może nastąpić od razu w postaci niezaskarżalnego zarządzenia albo postanowienia, które jednocześnie przekazuje sprawę do sądu właściwości ogólnej. Pożądane jest, aby chociażby w postanowieniu o przekazaniu wskazać powody stwierdzenia braku podstaw powodowi dla celów informacyjnych.

Brak ogólnych przesłanek z art. 498 i art. 499 KPC wyłącza możliwość wydania nakazu zapłaty w EPU.

Podstawą (pozytywną przesłanką) wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym jest dochodzenie roszczenia o charakterze pieniężnym. Nakazem można dochodzić roszczenia pieniężnego w walucie polskiej, jak i obcej. W postępowaniu upominawczym sąd bada jedynie, czy zachodzą przesłanki pozytywne (art. 498 KPC) i czy nie zachodzą negatywne przesłanki stanowiące przeszkody do wydania nakazu zapłaty określone w art. 499 KPC.

Wyłączenia dopuszczalności elektronicznego nakazu zapłaty zawiera art. 499 KPC. Zgodnie z tym przepisem nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu:

- 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne;
- 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwość;
- 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego;
- 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju.

Nakaz nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu roszczenie jest oczywiście bezzasadne. Podstawą takiego wniosku jest analiza samej treści pozwu. Ma to zwłaszcza znaczenie w ramach EPU, w związku z faktem, że dowodów do pozwu nie dołącza się, ale należy je w pozwie powołać. Roszczenie jest oczywiście bezzasadne, jeżeli z treści pozwu wynika w sposób oczywisty, że powodowi nie przysługuje roszczenie pieniężne wobec pozwanego w świetle przytoczonych okoliczności faktycznych i przepisów prawa. Podobnie nakaz nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość. Przesłanka dotyczy okoliczności stanu faktycznego w pozwie, a nie sfery prawnej. Istniejące wątpliwości osoby orzekającej wyłączają możliwość wydania nakazu. Stosowanie wprost przepisów o braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym – w zakresie oceny istnienia podstaw do wydania nakazu zapłaty – korygowane jest przez okoliczność, że dowodów nie dołącza się do pozwu.²¹⁰

Nakaz nie może być wydany, jeżeli zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego.

W EPU w sposób odmienny uregulowano kwestię skutków braku podstaw do wydania nakazu niż art. 498 § 2 KPC. Wskazuje on, że w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty sąd elektroniczny przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, a postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi. Niezależnie od tego, czy stwierdzenie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty zapadnie w formie zarządzenia, czy postanowienia (jeżeli przyjąć, że wydaje je sąd, w tym także postanowienie wydane przez referendarza sądowego), postanowienie o przekazaniu **sprawy jest zaskarżalne wyłącznie**

²¹⁰ D. Zawistowski, Komentarz do 505²⁸ KPC, LEX.

w zakresie orzeczenia o przekazaniu (żaden przepis nie wyłącza dopuszczalności zażalenia na to postanowienie). Natomiast orzeczenie (zarządzenie, postanowienie) w zakresie stwierdzenia **braku podstaw jest niezaskarżalne**. Ocena, czy istnieją – czy też nie – podstawy do wydania nakazu w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, leży w kompetencji sądu (referendarza sądowego), a zapadłe w jego wyniku rozstrzygnięcie, będące wyrazem oceny merytorycznej żądania pozwu, nie podlega kontroli w toku instancji, żaden przepis nie przewiduje środka zaskarżenia na tego rodzaju rozstrzygnięcia, zwłaszcza że nie zamyka ono drogi do wydania orzeczenia w sprawie. Takie stanowisko zajmuje Sąd Najwyższy (Uchwała SN z dnia 12.12.2009 r., III CZP 143/08²¹¹): „*Przy rozpoznawaniu zażalenia na zarządzenie przewodniczącego, wzywające stronę do uzupełnienia opłaty od pozwu, nie podlega badaniu zasadność stwierdzenia przez sąd braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym*”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że obecne brzmienie przepisów o postępowaniu nakazowym powszechnie uważane jest za realizację koncepcji o przyznaniu sądowi swobody decyzyjnej w zakresie rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym i wyjęciu tej kwestii spod kontroli instancyjnej.²¹²

Niezaskarżalne w całości jest postanowienie o przekazaniu sprawy na skutek stwierdzonego braku podstaw do wydania nakazu zapłaty do Sądu Rejonowego w Lublinie (zwykłego postępowania przed innym wydziałem tego samego sądu). Ze względów praktycznych należałoby w jego treści wskazać wydział, do którego sprawa ma być przekazana.

Sąd właściwości ogólnej jest związany postanowieniem o przekazaniu, jeżeli jest sądem rejonowym. Sąd okręgowy nie jest związany postanowieniem o przekazaniu i może on przekazać sprawę do każdego sądu, za wyjątkiem wydziału sądu rejonowego rozpoznającego sprawę z zakresu elektronicznego postępowania upominawczego. Jeżeli jest kilku pozwanych, a zamieszkują oni we właściwości dwóch różnych sądów, sąd przekazuje sprawę do jednego z nich. Należy mieć na względzie okoliczność, że w ramach elektronicznego postępowania upominawczego będą rozpatrywane sprawy zwykłe „cywilne”, pracownicze i gospodarcze.

W sytuacji gdy sąd elektroniczny wadliwie (np. na podstawie lakonicznego pozwu) oceni cywilny, gospodarczy lub pracowniczy charakter sprawy, albo niewłaściwie oznaczy sąd – pod względem właściwości miejscowej – do którego sprawa ma być przekazana albo sąd, do którego sprawa zostanie przekazana, nie posiada wydziału gospodarczego albo wydziału pracy (ze względu na różną siatkę właściwości sądów w zwykłych sprawach cywilnych, gospodarczych i pracowniczych), to należy uznać, że postanowienie o przekazaniu sprawy nie ma charakteru kończącego postępowanie i może podlegać reasumpcji w ramach EPU.

Postanowienie o stwierdzeniu braku podstaw i przekazaniu do sądu właściwości ogólnej może być wydanie przez referendarza sądowego. Z użyciem sformułowania „sąd przekazuje” nie należy wiązać takiego znaczenia, że tylko

²¹¹ OSNC 2009 Nr 12, poz. 164.

²¹² *Ibidem*.

sędzia może wydać postanowienie o przekazaniu sprawy. Jest to postanowienie „techniczne”, ze względów systemowych i funkcjonalnych ustawodawca nie zawęził pola działania kompetencji referendarza sądowego wynikającego z art. 505³⁰ KPC. Stanowisko to potwierdza orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego cytowane we wcześniejszej części.

Przepisy art. 505³⁰ KPC i art. 505³³ KPC należy analizować łącznie z treścią **art. 47¹ KPC, który głosi zasadę:** *„Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej”*. Oczywiście jest w świetle cytowanego przepisu, że komentowany art. 505³⁰ KPC, jako regulacja szczególna dająca kompetencję do dokonywania wszelkich czynności procesowych w EPU, mieści w sobie także te czynności, które są zastrzeżone dla sądu (chyba że dana kompetencja zostaje wyraźnie wyłączona, co akurat w EPU nie ma miejsca). W tych wszystkich przypadkach, w których w EPU kompetencje do dokonania czynności ma sąd, należy przez to rozumieć także referendarza sądowego.

Jeżeli więc postanowienie zostanie wydane i uprawomocni się, jest wiążące dla sądu równorzędnego.

Po wydaniu i uprawomocnieniu się postanowienia o przekazaniu, którą to czynność uprawomocnienia należy dokonać osobno w systemie EPU, akta elektroniczne są przekazywane do sądu właściwego w drodze elektronicznej. Postanowienie o przekazaniu sprawy według właściwości doręcza się wyłącznie powodowi i on ma interes prawny oraz legitymację do zaskarżenia postanowienia w zakresie przekazania sprawy sądowi właściwości ogólnej pozwanego. Zgodnie z art. 505³⁴ § 1 KPC: *„W przypadkach wskazanych w art. 502¹ § 1 i 2 sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, chyba że powód w wyznaczonym terminie usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. § 2. Postanowienie o przekazaniu sprawy doręcza się tylko powodowi”*.

W zakresie czwartej grupy przypadków braku możliwości wydania nakazu zapłaty oraz uchylenia go, gdy te okoliczności zostają stwierdzone przez orzecznika, należy zauważyć co następuje. Nakaz nie może być wydany, jeżeli a) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo b) gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. W elektronicznym postępowaniu upominawczym nie stosuje się instytucji kuratora dla osoby nieznanej z miejsca pobytu (art. 143 KPC), ze względu na postulat szybkości postępowania. Nie stosuje się także – co do zasady – instytucji doręczenia zagranicznego (w wyjątkowych przypadkach może się okazać na etapie dalszego postępowania konieczność doręczenia zagranicznego). W tym zakresie sprawa w ramach EPU, co do zasady, nie może zawierać tzw. elementu obcego (w odniesieniu do doręczeń za granicą). Przy czym nie ma znaczenia, jaki podmiot (krajowy czy zagraniczny) jako powód inicjuje postępowanie, gdyż w odniesieniu do powoda nie powstaje problem z doręczeniem elektronicznym.

Przepis art. 505³⁴ § 12 KPC określa sposób procedowania sądu, w sytuacji gdy pomimo przeszkody do wydania nakazu został on wydany. Przyczyny negatywne, określone w pkt 1 uwag, zostały ustalone przez sąd przy próbie doręczenia elektronicznego nakazu zapłaty pozwaniem. Przepis odmiennie niż art. 502¹ § 1

KPC w przypadku gdy a) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo b) gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju oraz c) w sytuacji określonej w art. 502¹ § 2 KPC (pozwany nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej albo organu powołanego do jego reprezentowania, a braki te nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie zgodnie z przepisami kodeksu), określa skutki prawne takiej sytuacji. Mianowicie sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej. Przepis podyktowany jest postulatami szybkości postępowania.

Przed uchyceniem nakazu z urzędu sąd może wyznaczyć powodowi odpowiedni termin, celem usunięcia przeszkody do doręczenia nakazu zapłaty. Wydaje się, że dotyczy to zarówno sytuacji opisanych w art. 502¹ § 2 KPC, jak i w art. 502¹ § 1 KPC. Jest to termin sądowy, a nie ustawowy. Sąd może wezwać powoda do wskazania adresu do doręczeń na terytorium Polski dla pozwanego, czy też wyjaśnienia miejsca zamieszkania pozwanego, pod rygorem uchycenia nakazu zapłaty. Bezskuteczny wpływ wyznaczonego powodowi terminu skutkuje uchyceniem nakazu zapłaty i przekazaniem sprawy sądowi właściwości ogólnej. Przepis nie określa długości terminu do usunięcia przeszkody do doręczenia nakazu. Termin powinien być odpowiedni, podyktowany rodzajem przeszkody w doręczeniu nakazu. Omawiany przepis należy interpretować szeroko i uznać, że dotyczy on także utraty zdolności sądowej wskutek śmierci pozwanego (niezależnie czy to nastąpiło przed, czy po wniesieniu pozwu). *De lege ferenda* należy tę kwestię rozstrzygnąć wyraźnie. Należy uznać, że w postępowaniu w ramach elektronicznego postępowania upominawczego nie stosuje się instytucji zawieszenia postępowania. Podobnie nie jest jasne, jak sąd powinien postąpić w przypadku gdy okaże się, że wobec pozwanego ogłoszono upadłość. Należy w takim przypadku rekomendować przekazanie sprawy do sądu właściwości ogólnej. Przekazanie sprawy następuje w postaci postanowienia, które może wydać także referendarz sądowy. Postanowienie o przekazaniu doręcza się wyłącznie powodowi.

10.2. Wydanie nakazu zapłaty

Statystycznie najczęściej w EPU wydawane będą nakazy zapłaty. W większości wypadków treść nakazu będzie podpowiadał edytowalny szablon, który można zaakceptować albo wprowadzić do niego poprawki i modyfikacje indywidualnie. Dotyczyć to może kwestii redakcji odsetek czy też nakazania ściągnięcia na rzecz Skarbu Państwa opłaty sądowej od pozwu, od której z mocy prawa był zwolniony powód (Skarb Państwa), sposobu określenia stron.

Zgodnie z art. 502 § 1 KPC w nakazie zapłaty nakazuje się pozwanemu, aby w terminie dwóch tygodni od otrzymania nakazu zapłaty zaspokoił roszczenie pieniężne powoda wraz z kosztami procesu albo w tym terminie wniósł sprzeciw do sądu. Pozwanemu doręcza się nakaz zapłaty wraz z pozwem i rozbudowanym pouczeniem.

Nakaz zapłaty w EPU pozwany otrzymuje w postaci papierowego wydruku weryfikacyjnego, którego autentyczność może skonfrontować po kodzie na

stronie dostępowej e-sądu. Na rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu zawartych w nakazie przysługuje skarga na orzeczenie referendarza w terminie tygodniowym od dnia doręczenia nakazu.

Niezależnie od tego, jak zostanie nazwany środek zaskarżenia złożony w następstwie doręczenia nakazu ze strony pozwanego, jeżeli nie można go zakwalifikować jako skargi na koszty zasądzone w nakazie zapłaty, to należy uznać, że stanowi sprzeciw. W razie wątpliwości co do charakteru prawnego złożonego pisma, w następstwie doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu, należałoby wezwać do usunięcia braków formalnych tego pisma pozwanego poprzez wyjaśnienie jego charakteru prawnego pod rygorem jego zwrotu. Jeżeli zaś z treści pisma wynika, że stanowi ono sprzeciw np. dotknięty brakiem w postaci braku podpisu, należałoby wezwać pozwanego do jego uzupełnienia pod rygorem odrzucenia sprzeciwu.

Powodowi przysługuje skarga/zażalenie na rozstrzygnięcie w nakazie w przedmiocie kosztów procesu, jeżeli rozstrzygnięcie nastąpiło niezgodnie z jego wnioskiem, w praktyce może dotyczyć to ograniczenia kosztów postępowania zasądzonych w nakazie zapłaty.

10.3. Umorzenie postępowania

Po wniesieniu pozwu, a przed wydaniem nakazu zapłaty oraz po wydaniu nakazu zapłaty, a przed jego uprawomocnieniem może dojść do całkowitego cofnięcia pozwu (ze zrzeczeniem lub bez zrzeczenia się roszczenia) albo do częściowego ograniczenia powództwa. W przypadku cofnięcia pozwu należy umorzyć postępowanie postanowieniem. Jeżeli nastąpiło to przed doręczeniem pozwu i wydaniem nakazu zapłaty, postanowienie doręcza się wyłącznie powodowi. Jeżeli umorzenie postępowania nastąpiło po wydaniu nakazu zapłaty, należałoby poinformować o tym fakcie pozwanego, umożliwiając mu zgłoszenie wniosku o przyznanie kosztów postępowania.

Możliwe jest także częściowe cofnięcie pozwu. Wówczas następnie należy częściowo uchylić nakaz i w tym zakresie umorzyć postępowanie. Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności powinno tę okoliczność uwzględnić.

W przypadku częściowego umorzenia pozwu powodowie powinni korzystać z przygotowanych w tym celu specjalnych formularzy-szablonów o częściowym cofnięciu pozwu. Użycie takiego szablonu pisma procesowego przez powoda ma tę zaletę, że pozwala na automatyczne wygenerowanie postanowienia o częściowym umorzeniu, które po podpisaniu ma ten skutek, że pozwala na automatyczne zredukowanie o kwotę umorzenia wysokości roszczenia zasądzanego nakazem zapłaty.

Należy też pamiętać o tym, że nie zawsze powód jest w stanie dokonać częściowego umorzenia za pośrednictwem szablonu tego pisma procesowego. Szablon nie przewiduje możliwości cofnięcia sumy głównej i dochodzenia samych odsetek. W takim wypadku powód może tego dokonać zwykłym pismem procesowym, a korekty treści nakazu należy dokonać ręcznie, np. modyfikując jego treść w edytorze Word i przeklejając go do treści nakazu.

10.4. Postanowienie o przyjęciu sprzeciwu

Zgodnie z art. 505³⁵ KPC w EPU „*Sprzeciw od nakazu zapłaty nie wymaga uzasadnienia i przedstawienia dowodów, jednak w sprzeciwie pozwany powinien przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. W pozostałym zakresie przepisu art. 503 § 1 zdanie drugie nie stosuje się*”. Sprzeciw jest środkiem zaskarżenia i obrony pozwanego w EPU od wydanego na rzecz powoda elektronicznego nakazu zapłaty. Sprzeciw jest środkiem zaskarżenia, od którego nie pobiera się opłaty sądowej.

Sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, w terminie dwóch tygodni od jego doręczenia. Termin liczy się od następnego dnia od daty doręczenia pozwanemu wydruku pozwu wraz z listą dowodów oraz wydruku weryfikacyjnego nakazu zapłaty (zwykłego odpisu) wraz z unikalnymi kodami dostępowymi do systemu EPU. W EPU złożenie **skutecznego sprzeciwu** powoduje obowiązek przekazania sprawy sądowi właściwości ogólnej dłużnika (sądowi okręgowemu lub sądowi rejonowemu), który dalej rozpozna sprawę przy zastosowaniu właściwego trybu.

Złożenie skutecznego sprzeciwu (w terminie), a więc takiego, który nie zawierał braków formalnych albo braki formalne zostały uzupełnione w terminie, powoduje utratę mocy elektronicznego nakazu zapłaty w całości. W praktyce przyjęto bardzo liberalną – korzystną dla pozwanych konsumentów – praktykę przyjmowania sprzeciwu.

Warunki formalne sprzeciwu, jak każdego pisma procesowego, określa art. 126 KPC. Wystarczy, że w sprzeciwie pozwany określi orzeczenie podlegające zaskarżeniu, czyli nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym, datę jego wydania oraz sygnaturę akt sprawy (są to elementy konieczne do identyfikacji nakazu). Cytowany przepis dodatkowo reguluje warunki formalne sprzeciwu w EPU. Modyfikuje on wymogi formalne wniesienia sprzeciwu w stosunku do „zwykłego” postępowania upominawczego. Mianowicie w elektronicznym postępowaniu upominawczym wystarczy, że pozwany wyraża wolę zaskarżenia nakazu (element obligatoryjny sprzeciwu w EPU). Pozwany powinien też fakultatywnie przedstawić zarzuty (ale tylko takie, które traci się w braku ich podniesienia przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy). Obligatoryjnym elementem sprzeciwu jest **wyłącznie** wyrażona w nim przez pozwanego wola zaskarżenia nakazu zapłaty (brak zgodny na jego wydanie). Jak wskazuje cytowany wyżej przepis (art. 505³⁵ KPC), sprzeciw nie wymaga w ogóle uzasadnienia ani też przedstawienia dowodów (powołania dowodów). Dowody te mogą być wskazane w postępowaniu po wniesieniu sprzeciwu z rygorami prekluzji dowodowej. Wola ta wynika także z wykładni oświadczenia woli pozwanego. Jeżeli w tym zakresie istnieją wątpliwości, to należałoby wezwać pozwanego do wyjaśnienia tych wątpliwości, np. co do charakteru prawnego złożonego pisma pod rygorem jego zwrotu, jeżeli wstępna analiza i kwalifikacja nie daje podstaw do kwalifikacji pisma procesowego pozwanego jako sprzeciwu.

W sprzeciwie w ramach EPU do jego warunków formalnych nie można zaliczyć obowiązku wskazania zakresu zaskarżenia nakazu, czy w szczególności jest to zaskarżenie w części lub w całości nakazu, bowiem niezależnie od tego

wniesienie skutecznego (prawidłowego) sprzeciwu, zgodnie z art. 505³⁶ § 1 KPC, powoduje zawsze uchylenie nakazu zapłaty w całości. Także nie można traktować jako elementu obligatoryjnego – braku przedstawienia zarzutów. Co najwyżej ich brak w sprzeciwie może narazić na utratę zarzutów, które należy zgłosić przed wdnaniem się w spór co do istoty sprawy. Dotyczy to w zasadzie zarzutu zawarcia umowy prorogacyjnej i zarzutu zapisu na sąd polubowny, które to zarzuty należy zgłosić przed wdnaniem się w spór co do istoty sprawy pod rygorem ich utraty w dalszym postępowaniu. Pozostałe zarzuty można zgłosić w późniejszym postępowaniu, chyba że pozwany został zobowiązany do ich złożenia w uzupełnieniu sprzeciwu stanowiącego – w istocie odpowiedź na pozew. Brak odpowiedzi na pozew i podniesienia wszelkich zarzutów oraz wskazania dowodów naraża pozwanego na uwzględnienie powództwa. Sprzeciw pozwany musi wnieść w terminie dwóch tygodni od doręczenia mu nakazu zapłaty (art. 502 § 1) w formie elektronicznej lub papierowej – tradycyjnego pisma procesowego własnoręcznie podpisanego. Sprzeciw powinien być kierowany do Sądu Rejonowego w Lublinie Sąd (XVI Wydział Cywilny, ul. Boczna Lubomelskiej 13, 20-076 Lublin). Sprzeciw spóźniony albo niedopuszczalny sąd odrzuca.

Złożenie sprzeciwu w drodze elektronicznej wymaga podjęcia następujących kroków. Po pierwsze, założenie konta użytkownika w EPU, a następnie poprzez wskazanie kodu z lewego dolnego rogu z pouczenia w wydruku nakazu zapłaty, pozwany może dołączyć do sprawy wskazując na drogę komunikacji elektronicznej, która jest obligatoryjna w dalszym postępowaniu. Konto użytkownika zakłada się poprzez wypełnienie i zatwierdzenie formularza wniosku rejestracyjnego o założenie konta na stronie www.e-sad.gov.pl. Natomiast podpis elektroniczny – konieczny do podpisania sprzeciwu w postaci elektronicznej – można uzyskać u jednej z firm certyfikacyjnych (tzw. bezpieczny podpis elektroniczny) bądź też pobierając bezpłatny certyfikat ze strony www.e-sad.gov.pl (tzw. zwykły podpis elektroniczny). Posiadając aktywne konto użytkownika, jak i podpis elektroniczny, w zakładce „Dołącz do sprawy” pozwany powinien określić swój status procesowy jako „pozwany” („pełnomocnik pozwanego”) oraz wskazać kod z pouczenia z nakazu zapłaty (lewy dolny róg nakazu). Powinien również pamiętać o zaznaczeniu opcji: „Wnoszę o ustanowienie komunikacji elektronicznej”. Wówczas w zakładce „Moje sprawy” powinna być (pojawić się) widoczna sprawa. W celu wniesienia sprzeciwu należy wybrać zakładkę „Moje nakazy”, widoczną na głównej stronie konta. Następnie należy wybrać pierwszą ikonę po lewej stronie okna przy odpowiednim nakazie zapłaty, co wywoła okno „Prezentacja informacji o nakazie”, na którym widnieje przycisk „Wnieś sprzeciw”.

Do pism procesowych pozwanego, w szczególności sprzeciwu mogą, ale nie muszą, być dołączone dowody. Ustawa tego nie wyklucza ani też nie zabrania. Ustawa wskazuje, że pozwany nie ma obowiązku dołączania do sprzeciwu dowodów ani nawet ich przedstawiania. W sytuacji złożenia dokumentów sąd przeprowadzi ich digitalizację – czyli przetworzenie dokumentu z postaci papierowej do postaci elektronicznej (w formacie PDF). Dokumenty papierowe zostaną włączone do podręcznego zbioru dokumentów.

Przykładowy katalog zarzutów, jakie należy powołać w sprzeciwie (zarzuty materialnoprawne lub procesowe), to np.

- a. nieistnienie dochodzonego roszczenia (zostało spłacone),
- b. brak legitymacji biernej pozwanego (pозwano niewłaściwą osobę),
- c. brak wykonania świadczenia wzajemnego, od którego uzależnione jest spełnienie świadczenia pieniężnego pozwanego (*exceptio non adimplenti contractus*),
- d. brak wymagalności wierzytelności dochodzonej pozwem,
- e. przedawnienie dochodzonego roszczenia,
- f. zarzut potrącenia,
- g. zarzut niewłaściwości sądu, trybu postępowania po sprzeciwie (np. jeżeli stosowne wnioski o przekazanie sprawy do sądu lub określonego trybu zawarto w pozwie).

Złożenie sprzeciwu przez pełnomocnika może nastąpić w sposób tradycyjny papierowy lub elektroniczny.

Jeżeli pełnomocnik zamierza złożyć sprzeciw w postaci elektronicznej, musi najpierw zarejestrować konto użytkownika w EPU (użytkownika zwykłego albo pełnomocnika zawodowego, jeżeli pełnomocnikiem jest np. adwokat lub radca prawny). Wniosek o założenie konta należy złożyć wyłącznie drogą elektroniczną na stronie www.e-sad.gov.pl. W przypadku zawodowego pełnomocnika wymagany jest dodatkowy wniosek w zakresie potwierdzenia uprawnień w **formie papierowej**, skierowany do rozpoznania prezesowi Sądu Rejonowego w Lublinie. W celu uzyskania konta uprawnień zawodowego pełnomocnika należy (kolejne kroki postępowania) na stronie internetowej www.e-sad.gov.pl w zakładce **rejestracja konta użytkownika**:

- a) podać wymagane dane osobowe,
- b) przy wyborze opcji zawodowego pełnomocnika zaznaczyć odpowiednie pole i podać dodatkowe informacje,
- c) wydrukować wniosek o założenie konta pełnomocnika zawodowego, własnoręcznie go podpisać, a następnie przesłać go do prezesa Sądu Rejonowego w Lublinie za **pośrednictwem właściwej rady** (samorządu adwokackiego, radcowskiego) celem potwierdzenia przez prezesa Sądu Rejonowego w Lublinie uprawnień zawodowego pełnomocnika. Wniosek taki, który jest już zaopatrzony w potwierdzenie właściwej rady o przynależności pełnomocnika do właściwego samorządu (adwokatów, radców prawnych), jest akceptowany przez prezesa sądu i konto zostaje aktywowane. Po aktywacji konta możliwe jest składanie pozwów, jak i składanie sprzeciwów czy też innych pism procesowych w imieniu stron postępowania (powoda lub pozwanego), przy czym pełnomocnik zawodowy musi zaznaczyć kogo reprezentuje (osobę fizyczną, osobę prawną czy też powoda masowego – co otwiera możliwość składania tzw. paczek z pozwami). Jeżeli pełnomocnik ma już założone konto, do składania pozwu/sprzeciwu może wykorzystywać to wcześniej założone konto. Sprzeciw elektroniczny powinien być podpisany zwykłym albo bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Przy złożeniu przez pełnomocnika pozwu lub sprzeciwu w drodze elektronicznej nie składa się pełnomocnictwa, ale się na nie powołuje i się je opisu-

je. Zgodnie z art. 89 § 1 KPC w elektronicznym postępowaniu upominawczym pełnomocnik nie dołącza swojego pełnomocnictwa do sprawy, ale powinien powołać się na nie, wskazując jego datę udzielenia, zakres oraz okoliczności wymienione w art. 87 KPC. Należy wskazać, czy ma ono charakter procesowy, czy jest ogólne, czy też ma ograniczony zakres oraz czy pełnomocnik posiada kompetencje pełnomocnika procesowego, o których mowa w art. 87 KPC, a więc jest pełnomocnikiem zawodowym – radcą prawnym lub adwokatem albo osobą wymienioną w tym przepisie (osobą z kręgu bliskich).

Przy sprzeciwie (pozwie) składanym przez pełnomocnika powstaje problem uiszczenia opłaty skarbowej od dokumentu pełnomocnictwa. Skoro nie składa się pełnomocnictwa, to nie uiszcza się także opłaty od niego.

Nieco odmiennie należy rozważyć problem pełnomocnictwa przy złożeniu sprzeciwu papierowego – w postaci tradycyjnej. W ramach elektronicznego postępowania upominawczego osobno należy odróżnić czynności procesowe elektroniczne stron i ich pełnomocników, do których wymagane jest założenie konta w EPU i posługiwanie się podpisem elektronicznym oraz czynności dokonywane w tradycyjnej, konwencjonalnej formie papierowej, wymagającej złożenia własnoręcznego podpisu. Należy podkreślić, że założenie konta w EPU jest elementem weryfikacji strony postępowania (w przypadku pełnomocników zawodowych następuje ich dodatkowa weryfikacja, polegająca na pisemnym potwierdzeniu uprawnień), jak i obowiązek uiszczenia np. opłaty od pozwu składanego przez pełnomocnika powoda, który to element odpada w przypadku sprzeciwu składanego przez pełnomocnika pozwanego, który to środek zaskarżenia nie podlega żadnej opłacie. Ze względów systemowych i pewności obrotu prawnego należy uznać, że w przypadku sprzeciwu składanego przez pełnomocnika w zwykłej formie pisemnej, pełnomocnik powinien dołączyć pełnomocnictwo papierowe. Taki pogląd wynika z faktu, że brak obowiązku składania pełnomocnictwa uwarunkowany jest głównie przyczynami technicznymi elektronicznej komunikacji. Elementem kontroli tożsamości ewentualnego pełnomocnika na platformie elektronicznej jest jego konto, którego założenie poprzedzone jest weryfikacją tożsamości osoby, a w przypadku pełnomocników zawodowych potwierdzeniem przez właściwe organy ich uprawnień. Poza tym przy reprezentowaniu powoda przez pełnomocnika, brak uzupełnienia pełnomocnictwa po wniesieniu sprzeciwu – przed sądem właściwości ogólnej prowadzi do umorzenia postępowania (por. art. 505³⁷ KPC). Natomiast brak jest elementu weryfikacji osoby pełnomocnika przy założeniu, że sprzeciw składany jest przez pełnomocnika w formie pisemnej i że w takim przypadku wystarczy wyłącznie opisanie pełnomocnictwa. Brak możliwości weryfikacji faktu istnienia i zakresu pełnomocnictwa, osoby pełnomocnika, przemawia za koniecznością złożenia pisemnego dokumentu pełnomocnictwa. Względy techniczne w tym przypadku nie stają na przeszkodzie. Skoro sąd skanuje dokument sprzeciwu, może zeskanować też dokument pełnomocnictwa. I tak przed sądem właściwości ogólnej należałoby pełnomocnictwo złożyć, powstaje pytanie, jak rozstrzygnąć sytuację, gdy sąd elektroniczny wyda postanowienie o skutecznym wniesieniu sprzeciwu, na skutek złożenia sprzeciwu przez rzekomego pełnomocnika, który się tylko powoła na istnienie pełnomocnictwa pro-

cesowego, a wezwany do jego złożenia w dalszym postępowaniu braku tego nie uzupełni. Problem ten w zakresie złożenia sprzeciwu pisemnego przez pełnomocnika może być rozwiązany w wyżej przedstawiony sposób. W powyższym przypadku, jeżeliby przyjąć konieczność składania pisemnych pełnomocnictw procesowych w sytuacji złożenia sprzeciwu w formie pisemnej, konieczne będzie uiszczenie opłaty skarbowej od dokumentu pełnomocnictwa na rachunek UM w Lublinie.

Sprzeciw w EPU nie wymaga odpisów dla stron ani też załączników. Powód o fakcie sprzeciwu dowiadyuje się poprzez doręczenie mu postanowienia o przyjęciu lub odrzuceniu sprzeciwu. Sam sprzeciw może w każdej chwili obejrzeć, logując się do systemu i przeglądając akta.

10.5. Postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu

Odrzucenie sprzeciwu następuje z przyczyn wskazanych w art. 504 § 1 KPC. Postanowienie o odrzuceniu sprzeciwu (np. wniesionego po terminie albo zawierającego braki formalne, których pozwany nie uzupełnił w wyznaczonym terminie) sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie to jako zaskarżalne (jest ono postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, zgodnie z art. 394 § 1 KPC) wymaga sporządzenia uzasadnienia i podlega doręczeniu obu stronom (art. 357 § 2 KPC).

Jeżeli zaś braki dotyczą niezachowania warunków dopuszczalności środków zaskarżenia (np. niezachowanie terminu do wniesienia sprzeciwu, wniesienie sprzeciwu przez podmiot do tego nieuprawniony, nieistnienie przedmiotu zaskarżenia) należy od razu odrzucić taki sprzeciw jako niedopuszczalny.

W elektronicznym postępowaniu upominawczym, gdy pozwany zaskarży tylko orzeczenie o kosztach, system po modyfikacjach pozwala na procedowanie skargi w tym przedmiocie tak, jak na zasadach ogólnych można traktować takie zaskarżenie jako częściowe – wyłącznie w zakresie orzeczenia o kosztach. W takiej sytuacji sprzeciw może być kwalifikowany jako zażalenie (i podlegać ocenie jako zażalenie), jeżeli nakaz wydał sędzia, a w przypadku gdy nakaz wydał referendarz sądowy – może być traktowany jako skarga na orzeczenie referendarza w zakresie kosztów.

10.6. Nadanie klauzuli wykonalności

W EPU przepisy od razu ukształtowano w ten sposób, że klauzulę nadaje się poprzez wydanie postanowienia zawierającego uzasadnienie o nadaniu klauzuli wykonalności.

W przypadku uprawomocnienia się nakazu zapłaty sąd powinien mu niezwłocznie nadać klauzulę wykonalności. W praktyce klauzulę należy nadać nie wcześniej niż w terminie miesiąca od daty ostatniego doręczenia pozwu wraz z nakazem stronie pozwanej (doręczenia elektroniczne są znacznie szybsze). Wierzycielowi w EPU nie doręcza się tytułu wykonawczego, ale samo postano-

wienie (jego obraz elektroniczny) o nadaniu klauzuli wykonalności. Dłużnikowi nie doręcza się tego postanowienia.

Jeżeli tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie wydane w EPU, klauzulę wykonalności pozostawia się wyłącznie w systemie teleinformatycznym. Czynności sądu związane z nadawaniem klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu w EPU i sposób przechowywania oraz posługiwania się tytułem wykonawczym w postaci tytułu egzekucyjnego wydanego w EPU, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w systemie teleinformatycznym, reguluje szczegółowo rozporządzenie w sprawie czynności sądu związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności orzeczeniu sądowemu wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu w EPU opatruje się bezpiecznym podpisem elektronicznym oraz łączy z tytułem egzekucyjnym w systemie teleinformatycznym. Połączenie to polega na takiej organizacji systemu teleinformatycznego, która gwarantuje, że każdorazowe udostępnienie klauzuli wykonalności ujawnia zarówno jej treść, jak i treść tytułu egzekucyjnego, któremu została nadana. Każdorazowe udostępnienie tytułu egzekucyjnego ujawnia zarówno treść tytułu, jak i fakt nadania oraz treść klauzuli wykonalności. Elektroniczny tytuł wykonawczy przekazuje się do repozytorium, przez które rozumieć należy część systemu teleinformatycznego przeznaczoną do przechowywania i udostępniania tytułów wykonawczych. Repozytorium jest dostępne dla stron postępowania, sądu oraz organu egzekucyjnego.

Wydane w EPU postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności jest zaskarżalne (odpowiednio zażaleniem, jeżeli postanowienie wydał sąd w składzie sędziowskim, lub skargą, jeżeli orzekał referendarz sądowy). Moment otwarcia terminu wniesienia środka zaskarżenia jest odmienny dla wierzyciela i dłużnika. Termin wniesienia zażalenia (skargi) dla wierzyciela biegnie od daty doręczenia mu postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności drogą elektroniczną. Termin zaskarżenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności dla dłużnika otwiera się natomiast na zasadach ogólnych określonych w art. 795 § 2 KPC, tj. w dacie doręczenia mu przez komornika sądowego zawiadomienia o wszczęciu egzekucji. Sąd prowadzący EPU nie jest właściwy do nadania dalszej klauzuli wykonalności elektronicznemu tytułowi wykonawczemu. Dalszą klauzulę wykonalności nadaje sąd właściwości ogólnej dłużnika. Nadanie dalszej klauzuli wykonalności pozwala wierzycielowi na prowadzenie na podstawie posiadanego tytułu wykonawczego egzekucji przeciwko innym podmiotom niż dłużnik wskazany w tytule egzekucyjnym. Złożenie przez wierzyciela wniosku o nadanie elektronicznemu tytułowi egzekucyjnemu dalszej klauzuli wykonalności skutkować powinno stwierdzeniem przez e-sąd swojej niewłaściwości i przekazaniem wniosku do sądu właściwości ogólnej dłużnika.

10.7. Uchylenie nakazu zapłaty

Zgodnie z art. 505³⁴ § 1 KPC w przypadkach wskazanych w art. 502¹ § 1 i 2 KPC (czyli wobec stwierdzenia, że miejsce pobytu pozwanego nie jest znane,

niemożności doręczenia pozwanemu nakazu zapłaty na terenie w kraju, ewentualnie jeżeli po wydaniu nakazu zapłaty okaże się, że pozwany w chwili wniesienia pozwu nie miał zdolności sądowej, zdolności procesowej ani organu powołanego do jego reprezentowania) sąd z urzędu uchyla nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do sądu według właściwości ogólnej, chyba że powód w wyznaczonym terminie usunie przeszkodę w doręczeniu nakazu zapłaty. Orzeczenie w przedmiocie uchylenia nakazu zapłaty i przekazania sprawy zgodnie z art. 505³⁴ § 1 KPC przybiera zawsze postać postanowienia, doręczanego – zgodnie z art. 505³⁴ § 2 KPC – tylko powodowi. Postanowienie to jest zaskarżalne (odpowiednio zażaleniem lub skargą na orzeczenie referendarza sądowego) w części, w jakiej następuje przekazanie sprawy sądowi właściwemu. W przypadku zaistnienia wymienionych na wstępie przeszkód w doręczeniu nakazu zapłaty sąd w fazie EPU powinien (o ile przeszkoda ma charakter usuwalny) wezwać powoda do usunięcia przeszkody w doręczeniu nakazu, co przybiera postać zarządzenia.

Wyznaczony powodowi w zarządzeniu termin ma charakter terminu sądowego, w związku z czym może on zostać z ważnych przyczyn wydłużony na wniosek pozwanego złożony przed jego upływem.

10.8. Inne orzeczenia

W EPU proceduje się także postępowania wpałkowe jak na przykład o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, rozstrzyganie w przedmiocie przywrócenia terminu najczęściej do przyjęcia sprzeciwu, powtórnie ocenia się skuteczność doręczeń w trybie podwójnego awiza, jeżeli strona wykaże, że nie zamieszkiwała w dacie drugiego awiza pod adresem wskazanym przez pozwanego w pozwie.

11. Doręczenia w EPU

Doręczenia w EPU mają charakter tradycyjny dla pozwanego oraz elektroniczny dla powoda.

Doręczenia papierowe tradycyjne nie odbiegają od ogólnych zasad KPC, dlatego nie będą szczegółowo omawiane.

Należy zwrócić uwagę na jedną kwestię związaną z kwalifikacją doręczeń w systemie EPU i sposobem postępowania z tym związanym.

System w zakładce doręczenia pozwala na ocenę, czy doręczenia nastąpiły prawidłowo i na wydanie zarządzenia o skutecznym doręczeniu, w którym system sam wstawia datę skutecznego doręczenia na koniec upływu terminu drugiego awiza. Obliczanie i wstępną ocenę awizacji przesyłek system opiera na analizie dokonanej przez pracowników sekretariatu, którzy nadają odpowiedni status korespondencji po prawidłowym drugim awizie (status systemowy doręczeń – zastępcze, pomimo że nie odpowiada to ściśle pojęciu doręczenia zastępczego w rozumieniu KPC, na tle którego doręczenie zastępcze to także do rąk dorosłego domownika). Ze względów informatycznych doręczenie do rąk dorosłego domownika kwalifikowane jest systemowo jako doręczenie właściwe.

Postępowanie takie wynika wyłącznie z mechanizmów filtrowania i kwalifikacji doręczeń, nie zmienia to ich oceny prawnej na tle KPC. Takie rozwiązanie pozwala, między innymi po wydaniu zarządzenia o skuteczności doręczenia, przy doręczeniu zastępczym po podwójnym awizie na wyfiltrowanie spraw (bilansując ilość korespondencji doręczonej z tą, która powróciła oraz analizując czas, który upłynął od czasu ostatniego doręczenia w sprawie), w których można nadać klauzulę wykonalności.

Rozdział 7

Metodyka postępowania w wydziale ksiąg wieczystych

1. Zagadnienia ogólne

Celem ksiąg wieczystych jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego dotyczącego nieruchomości poprzez ujawnienie ustalonego stanu prawnego nieruchomości.

Zgodnie z zasadą domniemania wiarygodności ksiąg wieczystych stan prawny nieruchomości ujawniony w księdze wieczystej rzeczywiście istnieje, a wykreślony nie istnieje. Zakłada się księgi wieczyste i prowadzi je dla nieruchomości, które nie mają ksiąg wieczystych albo których księgi wieczyste zaginęły lub uległy zniszczeniu. Mogą być one także prowadzone dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (art. 1 KWHipU).

Instytucja ksiąg wieczystych w Polsce opiera się na następujących zasadach:

- zasadzie prowadzenia ksiąg wieczystych przez władzę sądowniczą;
- zasadzie powszechności – księgi wieczyste powinny być zakładane dla wszystkich nieruchomości;
- zasadzie intabulacji, tzn. że sąd dokonuje wpisu do księgi wieczystej, a nie tylko rejestruje dokumenty;
- zasadzie deklaratywnego charakteru wpisu; prawo polskie nie przyjęło systemu, zgodnie z którym sam fakt dokonania wpisu powoduje powstanie prawa podmiotowego; wpis konstytutywny ma charakter wyjątkowy i dotyczy przede wszystkim ograniczonych praw rzeczowych ujawnionych w księdze wieczystej;
- zasadzie jawności (formalnej), w myśl której każdy może przeglądać księgi wieczyste w sądzie w obecności pracownika sądu. Przeglądanie księgi wieczystej w systemie informatycznym polega na pokazaniu jej treści na ekranie monitora połączonego z systemem (od października 2010 r. przeglądanie ksiąg wieczystych jest możliwe w internetowej księdze wieczystej zamieszczonej na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości). A co za tym idzie – nikt nie może zasłaniać się nieznaną wpisów w księdze wieczystej ani wniosków, o których uczyniono w niej wzmiankę;

- domniemaniu wiarygodności ksiąg wieczystych (zasada jawności materialnej). Zgodnie z ustawą domniemywa się, że prawo jawne z księgi wieczystej jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym; domniemywa się, że prawo wykreślone nie istnieje; przeciwko domniemaniu prawa wynikającemu z wpisu w księdze wieczystej nie można powoływać się na domniemanie prawa wynikające z posiadania;
- rękojmi wiary publicznej tych ksiąg; w razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym treść księgi rozstrzyga na korzyść tego, kto przez czynność prawną z osobą uprawnioną według treści księgi nabył własność lub inne prawo rzeczowe.²¹³

Księgi wieczyste od 1.10.2003 r. zakłada się i prowadzi w systemie informatycznym (§ 1, § 2 pkt 1 i § 105 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).²¹⁴

Księgi wieczyste „papierowe” założone po 1.1.1947 r. systematycznie zostaną zmigrowane do systemu informatycznego.

Księgi dawne, założone przed dniem 1.1.1947 r., nie podlegają migracji do systemu informatycznego. Migracji podlega tylko treść ksiąg hipotecznych (gruntowych, wieczystych) założonych przed dniem 1.1.1947 r., dla których urządzono dalszy tom (stał się on z dniem 1.7.2003 r. dotychczasową księgą wieczystą) w trybie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29.11.1946 r. o prowadzeniu dotychczasowych ksiąg hipotecznych (gruntowych, wieczystych) po 31.12.1946 r.,²¹⁵ (art. 9 ustawy z dnia 14.2.2003 r. o przenoszeniu treści księgi wieczystej do struktury księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym).²¹⁶

2. Postępowanie wieczystoksięgowe

Postępowanie wieczystoksięgowe nie ma charakteru sporu równouprawnionych stron przed niezawisłym sądem. Jest ono *stricte* postępowaniem rejestrowym, które zaliczane jest do zadań z zakresu ochrony prawnej powierzonych sądom powszechnym (art. 1 PrUSP). Wykonywanie ww. zadań przekazano referendarzom sądowym (przez referendarza należy rozumieć również starszego referendarza sądowego). W zakresie powierzonych im czynności mają oni kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 47¹ KPC).

Sprawy należące do postępowania nieprocesowego z zakresu postępowania wieczystoksięgowego rozpoznają sądy rejonowe – właściwość miejscowa określona jest w art. 507 KPC.

²¹³ Wyrok TK z 3.7.2007 r. SK 1/06, OTK-A 2007 Nr 7, poz. 73 oraz B. Zdziennicki, Regulacja prawna ksiąg wieczystych, *Studia Prawnicze*, 2001, z. 2, s. 14–16.

²¹⁴ Dz. U. Nr 162, poz. 1575 z późn. zm.

²¹⁵ Dz. U. Nr 66, poz. 367 z późn. zm.

²¹⁶ Dz. U. Nr 42, poz. 363.

2.1. Rejestracja wniosku

O kolejności wniosku o wpis rozstrzyga chwila wpływu wniosku do właściwego sądu. Za chwilę wpływu wniosku uważa się godzinę i minutę, w której w danym dniu wniosek wpłynął do sądu. Wnioski, które wpłynęły w tej samej chwili, są uważane za złożone równocześnie (art. 626⁶ KPC).

Wniosek o wpis powinien być w dniu wpływu do sądu niezwłocznie zarejestrowany w dzienniku ksiąg wieczystych i opatrzony kolejnym numerem. Po zarejestrowaniu wniosku w dzienniku ksiąg wieczystych wpisuje się w odpowiednim dziale księgi wieczystej wzmiankę o wniosku.

Wzmiankę o wniosku wykreśla się z urzędu, niezwłocznie po dokonaniu wpisu, po uprawomocnieniu się postanowienia o odmowie dokonania wpisu, odrzuceniu wniosku, umorzeniu postępowania albo po uprawomocnieniu się zarządzenia o zwrocie wniosku (art. 626⁷ KPC). W księdze papierowej wzmiankę wykreśla się poprzez podkreślenie jej czerwoną linią (§ 9 ProwKWR).

Wzmianka o wniosku w księdze elektronicznej składa się z kodu wydziału, kolejnego numeru dziennika ksiąg wieczystych, którym został oznaczony wniosek z dodaniem dwóch końcowych cyfr danego roku i numeru żądania. Z chwilą zarejestrowania wniosku w dziale, którego dotyczy zawarte we wniosku żądanie, odpowiednio w polu: 1.1.0.1, 1.10.0.1, 2.1.0.1, 3.1.0.1, 4.1.0.1 „wzmianka” zamieszcza się wzmiankę o wniosku. Jeżeli wniosek zawiera więcej niż jedno żądanie, zamieszcza się tyle wzmianek, ile żądań zawiera wniosek. Wzmiankę o wniosku o odłączenie części lub całości nieruchomości lub wyodrębnienie lokalu zamieszcza się w polu 1.1.0.1 „wzmianka” księgi, której dotyczy wniosek, a w przypadku żądania przyłączenia odłączonej części lub całości nieruchomości do już istniejącej księgi, także w polu 1.1.0.1 „wzmianka” tej księgi. Informację o podstawie wykreślenia wzmianki zamieszcza się odpowiednio w polu: 1.1.0.4, 1.10.0.4, 2.1.0.4, 3.1.0.4, 4.1.0.4 „omówienie wykreślenia”. Omyłkowo zamieszczoną wzmiankę o wniosku usuwa się ze wskazaniem odpowiednio w polu 1.1.0.1, 1.10.0.1, 2.1.0.1, 3.1.0.1, 4.1.0.1 informacji o przyczynie jej usunięcia (§ 68, 69, 70 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).

Wnioski rejestruje się pod kolejnym numerem dziennika „Kw” lub pod kolejnym numerem żądania w ramach numeru dziennika.

Numer dziennika „Kw” składa się z kodu wydziału np. WA1G, numeru bieżącego np. 235 i dwóch końcowych cyfr danego roku np. 03.

Każdy numer dziennika rozszerzany jest o kolejne numery żądań zawartych we wniosku, którego dotyczy. Wniosek może obejmować jedno (np. Dz. Kw. WA1G/235/03/1) lub wiele żądań (np. Dz. Kw. WA1G/235/03/1 i WA1G/235/03/2), nr żądania umieszczony jest po nr. danego roku (§ 262 RegSekSądZ).

2.2. Zakres kognicji sądu

Sprawy w postępowaniu wieczystoksięgowym rozpoznawane są na posiedzeniach niejawnych (art. 626¹ KPC). Jednakże zgodnie z art. 514 § 1 KPC sąd przed

rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie.²¹⁷

W sprawach wieczystoksięgowych właściwy do rozpoznania jest sąd położenia rzeczy (właściwość miejscowa, art. 606 KPC). Jeżeli nieruchomości położona jest na obszarach właściwości dwóch lub więcej sądów rejonowych, sąd właściwy do prowadzenia księgi wieczystej wyznacza prezes sądu okręgowego, a jeżeli położona jest na obszarach właściwości dwóch lub więcej sądów okręgowych – prezes sądu apelacyjnego (§ 192 ust. 1 RegSekSądZ). Jeżeli wniosek wpłynął do wydziału, który nie jest właściwy w sprawie, przewodniczący wydziału, przed jego rejestracją w danym wydziale, zarządza niezwłoczne przekazanie pisma zgodnie z właściwością. O przekazaniu pisma do innego wydziału kierownik sekretariatu informuje biuro podawcze sądu. W przypadkach budzących wątpliwości wydział właściwy do rozpoznania sprawy wyznacza prezes sądu (§ 55 RegSekSądZ).

Sprawy w wydziałach wieczystoksięgowych rozpoznawane są według kolejności ich wpływu do sądu, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej (§ 48 ust. 1 RegSądR). W szczególnie uzasadnionych wypadkach przewodniczący wydziału może zarządzić rozpoznanie sprawy lub spraw poszczególnych kategorii poza kolejnością (§ 48 ust. 3 RegSądR).

Referendarz sądowy wszczyna postępowanie wieczystoksięgowe na wniosek. W wypadkach wskazanych w przepisach szczególnych może wszcząć postępowanie także z urzędu (art. 506 KPC).

Obowiązek sporządzania wokandy z posiedzenia niejawnego nie dotyczy wydziałów ksiąg wieczystych (§ 23 ust. 4 RegSekSądZ).

W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 509¹ § 1 w zw. z art. 47¹ KPC).

Referendarz sądowy przystępując do rozpoznania sprawy po wniesieniu wniosku sprawdza:

1. **uiszczenie opłaty sądowej** – w postępowaniu wieczystoksięgowym wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, referendarz sądowy zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty (art. 511¹ KPC). Nie żąda się opłaty od pisma, jeżeli już z jego treści wynika, że podlega ono odrzuceniu;
2. **swoją właściwość miejscową**;²¹⁸
3. **dopuszczalność drogi sądowej – bezwzględna przesłanka procesowa**, którą referendarz sądowy bierze pod uwagę z urzędu, w każdym stanie postępowania (art. 202 KPC).

Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 1 KPC). Referendarz sądowy odrzuca wniosek, jeżeli droga sądowa jest niedopuszczalna (art. 199 § 1 pkt 1 KPC). Drogą sądową jest uznanie sprawy cywilnej jako możliwej do rozpoznania przez sądy powszechne (art. 2 KPC);

3. **jurysdykcję krajową – bezwzględna przesłanka procesowa**, którą sąd bierze pod uwagę z urzędu, w każdym stanie postępowania.

²¹⁷ Wyrok TK z 3.7.2007 r. SK 1/06, OTK-A 2007 Nr 7, poz. 73.

²¹⁸ S. Rudnicki, Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Przepisy o postępowaniu w sprawach wieczystoksięgowych. Komentarz, LEXIS NEXIS, wyd. 6, Warszawa 2010, s. 404.

Brak jej prowadzi do nieważności postępowania. Referendarz sądowy odrzuca wnioski w przypadku wystąpienia jej braku (art. 1099 KPC). Do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o prawa rzeczowe na nieruchomości i o posiadanie nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1107¹ KPC);

4. **zdolność sądową wnioskodawcy/uczestników – bezwzględna przesłanka procesowa**, którą referendarz sądowy bierze pod uwagę z urzędu, w każdym stanie postępowania (art. 202 KPC).

Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 KPC). Referendarz sądowy odrzuca wniosek dopiero wówczas, gdy brak nie zostanie zgodnie z art. 70 KPC uzupełniony (art. 199 § 1 pkt 3 i § 2 KPC). Wyznaczenie terminu z art. 70 § 1 KPC do uzupełnienia braków w zakresie zdolności sądowej lub procesowej albo w składzie właściwych organów może nastąpić w formie postanowienia, a nie w formie zarządzenia.²¹⁹

W postępowaniu wieczystoksięgowym nie stanowi przeszkody do wpisu okoliczność, że po złożeniu wniosku wnioskodawca bądź inny uczestnik postępowania zmarł (art. 626¹ § 3 KPC);

5. **zdolność procesową wnioskodawcy**, jeżeli nie działa w jego imieniu przedstawiciel ustawowy albo jeżeli w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem zachodzą braki uniemożliwiające jej działanie; **bezwzględna przesłanka procesowa**, którą referendarz sądowy bierze pod uwagę z urzędu, w każdym stanie postępowania (art. 202 KPC).

Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 KPC). Referendarz sądowy odrzuca wniosek dopiero wówczas, gdy brak nie zostanie zgodnie z art. 70 KPC uzupełniony (art. 199 § 1 pkt 3 i § 2 KPC).

W postępowaniu wieczystoksięgowym nie stanowi przeszkody do wpisu okoliczność, że po złożeniu wniosku wnioskodawca bądź inny uczestnik postępowania został pozbawiony albo ograniczony w możliwości rozporządzania prawem albo w zdolności do czynności prawnych (art. 626¹ § 3 KPC);

6. **umocowanie pełnomocnika wnioskodawcy/uczestnika – bezwzględna przesłanka procesowa**, którą referendarz sądowy bierze pod uwagę z urzędu, w każdym stanie postępowania.²²⁰

Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 KPC). Referendarz sądowy zwraca wniosek dopiero wówczas, gdy brak nie zostanie zgodnie z art. 130¹ KPC uzupełniony;

6. **zawiśnięcie sporu i powagę rzeczy osądzonej – bezwzględna przesłanka procesowa**. Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 3 KPC). Referendarz sądowy odrzuca wniosek w przypadku jej wystąpienia (art. 199 § 1 pkt 2 KPC);

7. **udział referendarza sądowego wyłączony z mocy ustawy – bezwzględna przesłanka procesowa**. Brak jej prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 KPC). Referendarz sądowy powinien zawiadomić sąd o zachodzącej podstawie swego wyłączenia i wstrzymać się od udziału w sprawie (art. 51 KPC).

²¹⁹ Postanowienie SN z 4.10.1966 r., II CZ 117/66, OSNC 1967/2/40 1967 Nr 2, poz. 40.

²²⁰ Postanowienie SN z 9.12.2011 r., II UZP 7/11, LEX 1106740.

Rozpoznając wniosek o wpis, referendarz sądowy bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej (art. 626⁸ KPC).

Referendarz sądowy bada:

1. treść i formę wniosku

czy wniosek jest: złożony na prawidłowym formularzu; prawidłowo wypełniony, w tym czy podane są adresy do doręczeń, nr PESEL uczestników; podpisany przez podmiot uprawniony do jego założenia, jeżeli wniosek składa pełnomocnik wnioskodawcy, czy jest dołączone pełnomocnictwo w odpowiedniej formie,

2. treść i formę dołączonych do wniosków dokumentów

czy dołączono dokumenty stanowiące podstawę wpisu lub czy przynajmniej wskazano, że znajdują się one w aktach księgi wieczystej, do której złożono wniosek lub w aktach innej księgi wieczystej i pod jaką pozycją (nr karty), dalej czy dokumenty ww. zostały złożone w wymaganej przez przepisy formie (strona formalnoprawna) i czy ich treść jest zgodna z prawem (strona materialnoprawna); w tej części rozpoznawania wniosku referendarz sądowy bada czynność prawną stanowiącą podstawę wpisu,²²¹ podstawą wpisu może być również przepis prawa,

3. treść księgi wieczystej

czy jest prowadzona dla przedmiotowej nieruchomości. Zgodnie z zasadą domniemania wiarygodności ksiąg wieczystych stan prawny nieruchomości ujawniony w księdze wieczystej rzeczywiście istnieje, a wykreślony nie istnieje. Przy badaniu treści księgi wieczystej za podstawę do rozstrzygnięcia wniosku o wpis w księdze wieczystej referendarz sądowy bierze stan prawny ujawniony w księdze wieczystej istniejący w chwili dokonywania tego wpisu. Referendarz sądowy rozpoznając wniosek o wpis w księdze wieczystej związany jest stanem rzeczy istniejącym w chwili złożenia wniosku i kolejnością jego wpływu.²²²

Sąd wieczystoksięgowy/referendarz sądowy nie jest uprawniony do rozstrzygnięcia sporów o prawo (np. o własność) ani w charakterze przesłanki, ani samego rozstrzygnięcia.²²³ Dlatego też, jeżeli w toku postępowania powstanie wątpliwość co do tego np. na rzecz kogo ma być wpisane prawo własności, referendarz sądowy oddała wniosek.

2.3. Opłaty

W postępowaniu wieczystoksięgowym wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, referendarz sądowy zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty.

²²¹ Postanowienie SN z 25.2.1963 r., III CR 177/62, OSNC 1964, Nr 2, poz. 36.

²²² Uchwała SN 7 sędziów z 16.12.2009 r., III CZP 80/09, OSNC 2010, Nr 6, poz. 84, postanowienie SN z 21.1.2004 r., IV CK 346/02, LEX Nr 175931.

²²³ Postanowienie SN z 25.7.2001 r., I CKN 233/99, LEX Nr 52349.

Zwrotu wniosku dokonuje się przez doręczenie wnioskodawcy odpisu zarządzenia o jego zwrocie. Zarządzenie o zwrocie wniosku doręcza się wnioskodawcy/pełnomocnikowi wnioskodawcy (art. 130¹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 509¹ KPC).

W zarządzeniu o zwrocie pisma należy wskazać wysokość należnej opłaty stałej (art. 511¹ KPC). W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma strona może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny.

Po doręczeniu i uprawomocnieniu się zarządzenia o zwrocie dokonuje się zwrotu wniosku wraz z dokumentami (§ 110 pkt 2 RegSądR).

W przypadku, gdy z dokumentów załączonych do wniosku wynika, że nastąpiła zmiana w prawie własności, referendarz sądowy zwracając wniosek dokonuje z urzędu wpisu w księdze wieczystej, prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości, ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626¹³ § 1 w zw. z art. 626² § 4 KPC).

W takiej sytuacji referendarz sądowy, po dokonaniu wpisu ostrzeżenia, zwraca wyłącznie wniosek, pozostawiając w aktach dokumenty, które stanowiły podstawę wpisu ostrzeżenia. Jeżeli wniosek zawarty został w akcie notarialnym, referendarz sądowy załącza do akt księgi wieczystej wypis z aktu notarialnego przesłany przez notariusza, a wnioskodawcy doręcza się jedynie zarządzenie o zwrocie wniosku (§ 198 RegSądR).

W przypadku, gdy już z treści wniosku wynika, że podlega on odrzuceniu (art. 126² § 2 w zw. z art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 509¹ § 1 KPC), referendarz sądowy wniosek odrzuca, a nie zwraca.

Opłatę stałą w kwocie 200 złotych pobiera się od wniosku o wpis w księdze wieczystej lub o złożenie do zbioru dokumentów:

1. własności,
2. użytkowania wieczystego,
3. ograniczonego prawa rzeczowego.

Jeżeli wniosek dotyczy wpisu udziału w prawie, pobiera się część opłaty stałej proporcjonalną do wysokości udziału, nie mniej jednak niż 100 złotych (art. 42 KSCyWU).

Opłatę stałą w kwocie 150 złotych pobiera się od wniosku o wpis w księdze wieczystej lub o złożenie do zbioru dokumentów:

1. własności, użytkowania wieczystego, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nabytego w wyniku podziału majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami;
2. własności nieruchomości rolnej o powierzchni do 5 ha;
3. praw osobistych i roszczeń;
4. zmiany treści ograniczonych praw rzeczowych (art. 43 KSCyWU).

Od wniosku o wpis w księdze wieczystej własności, użytkowania wieczystego lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu na podstawie dziedziczenia, zapisu lub działu spadku albo zniesienia współwłasności pobiera się jedną

opłatę stałą w wysokości 150 złotych niezależnie od liczby udziałów w tych prawach (art. 42 ust. 3 KSCyWU).

Opłatę stałą określoną wyżej pobiera się odrębnie od wniosku o wpis każdego prawa, choćby wpis dwu lub więcej praw miał być dokonany na tej samej podstawie prawnej. Od wniosku o wpis hipoteki łącznej lub służebności pobiera się jedną opłatę stałą, choćby wniosek ten obejmował więcej niż jedną księgę wieczystą.

Opłatę stałą w kwocie 60 złotych pobiera się od wniosku o:

1. założenie księgi wieczystej;
2. połączenie nieruchomości w jednej księdze wieczystej, która jest już prowadzona, niezależnie od liczby łączonych nieruchomości;
3. odłączenie nieruchomości lub jej części;
4. sprostowanie działu I-O;
5. wpis ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym;
6. dokonanie innych wpisów, poza określonymi wyżej (art. 44 KSCyWU).

W przypadku gdy założenie księgi wieczystej następuje w związku z odłączeniem nieruchomości lub jej części z istniejącej księgi wieczystej, pobiera się tylko jedną opłatę stałą określoną wyżej. Opłatę stałą określoną ww. pkt 1–3 pobiera się niezależnie od opłaty za dokonanie wpisu własności, użytkowania wieczystego lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (art. 45 KSCyWU).

Od wniosku o wykreślenie wpisu pobiera się połowę opłaty należnej od wniosku o wpis (art. 46KSCyWU).

Opłatę od wniosku o dokonanie wpisu w księdze wieczystej pobiera się od osoby, która wystąpiła z takim wnioskiem, także wówczas, gdy na jego podstawie mają być ujawnione prawa osób, które nie są wnioskodawcami (art. 4 ust. 2 KSCyWU).

Opłatę sądową od wniosku o wpis do księgi wieczystej, podlegającego zamieszczeniu w akcie notarialnym, strona czynności prawnej, na której spoczywa obowiązek poniesienia opłaty, uiszcza gotówką do rąk notariusza lub na rachunek bankowy kancelarii notarialnej (§ 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27.8.2001 r. w sprawie pobierania przez notariuszy opłat sądowych od wniosków o wpis do księgi wieczystej zamieszczanych w aktach notarialnych).²²⁴

2.3.1. Zwolnienie od opłat

Zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu wieczystoksięgowym może nastąpić wyłącznie przed złożeniem wniosku o wpis do księgi wieczystej (wniosek o dokonanie wpisu do księgi wieczystej powinien być złożony w terminie 3 miesięcy od doręczenia postanowienia o zwolnieniu od kosztów sądowych, pod rygorem upadku zwolnienia). Jeżeli wniosek o dokonanie wpisu do księgi wieczystej ma być zamieszczony w akcie notarialnym, zwolnienie od kosztów sądowych może nastąpić wyłącznie przed zawarciem tego aktu notarialnego (art. 106 KSCyWU).

²²⁴ Dz. U. Nr 90, poz. 1011 z późn. zm.

Od opłat zwolnione są wnioski o:

1. założenie księgi wieczystej dla nieruchomości, której księga wieczysta (dawna) utraciła moc prawną, czyli została założona przed dniem 1.1.1947 r., nie zawierała w działach odpowiadających działowi drugiemu, trzeciemu i czwartemu obecnej księgi wieczystej wpisów dokonanych po dniu 31.12.1946 r. i podlegała zamknięciu z urzędu (§ 7 ust 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14.7.1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed dniem 1.1.1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg);²²⁵
2. ujawnienie w księdze wieczystej przedmiotowej nieruchomości wpisania jej do rejestru zabytków nieruchomych na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku (art. 9 ust 7 ustawy z dnia 23.7.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);²²⁶
3. ujawnienie oddania w użytkowanie lub użytkowanie wieczyste gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub własność jednostki samorządu terytorialnego, przeznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod rodzinne ogrody działkowe Polskemu Związkiowi Działkowców (art. 11 ustawy z dnia 8.7.2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych);²²⁷
4. wpis w księdze wieczystej prawa własności uzyskanego na podstawie przekształcenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1a ustawy z dnia 29.7.2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości (art. 95 ust. 1 pkt 6 KSCywu);²²⁸
5. o założenie ksiąg wieczystych dla nieruchomości, których księgi wieczyste założone przed dniem 1.1.1947 r. dla nieruchomości ziemskich utraciły moc i podlegają zamknięciu z chwilą podjęcia ostatecznej decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia lub wymiany gruntów, objętych postępowaniem oraz wnioski o wpis obciążeń, które figurowały w tych księgach. Jeżeli nieruchomości nie miały założonych ksiąg lub których księgi wieczyste zaginęły albo uległy zniszczeniu to zakłada się je z urzędu (art. 8 ustawy z dnia 17.2.1960 r. o utracie mocy prawnej niektórych ksiąg wieczystych);²²⁹
6. wpis prawa własności, nabytego z mocy prawa z dnia 27.5.1990 r., mienia ogólnonarodowego (państwowe) należącego do rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego, przedsiębiorstw państwowych, dla których rady narodowe i terenowe organy administracji państwowej stopnia podstawowego pełnią funkcję organu założycielskiego oraz zakładów i innych jednostek organizacyjnych podporządkowanych ww. organom na rzecz gminy na podstawie prawomocnej decyzji w sprawie stwierdzenia nabycia mienia komunalnego z mocy prawa lub przekazania go

²²⁵ Dz. U. Nr 28, poz. 141.

²²⁶ Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.

²²⁷ Dz. U. Nr 169, poz. 1419 z późn. zm.

²²⁸ Dz. U. Nr 175, poz. 1459 z późn. zm.

²²⁹ Dz. U. Nr 11, poz. 67 z późn. zm.

- (art. 5 i 20 ustawy z dnia 10.5.1999 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych);²³⁰
7. wpis praw przeniesionych na rzecz powiatu z mocy prawa z dnia 1.1.1999 r., które są lub mogą być ujawnione w księdze wieczystej na podstawie ostatecznej decyzji wojewody (art. 67 ust 1 ustawy z dnia 13.10.1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną);²³¹
 8. wpis prawa własności nieruchomości państwowych lub ich części położonych na obszarze Ziemi Zachodnich i Północnych, które w dniu 1.1.1971 r. znajdowały się w wyłącznym faktycznym władaniu osób prawnych Kościoła rzymskokatolickiego oraz innych Kościołów i związków wyznaniowych i z mocy prawa przeszły na ich własność – przejście własności nieruchomości nastąpiło w drodze decyzji właściwego organu do spraw wyznań prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Rady Narodowej m. Wrocławia (art. 1 ustawy z dnia 23.6.1971 r. o przejściu na osoby prawne Kościoła rzymskokatolickiego oraz innych Kościołów i związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na Ziemiach Zachodnich i Północnych);²³²
 9. wpisy do ksiąg wieczystych i ich zakładanie dla nieruchomości lub ich części pozostających w dniu 23.5.1989 r. we władaniu kościelnych osób prawnych, które z mocy prawa są ich własnością (potwierdzone decyzją wojewody), jeżeli:
 - a) były własnością diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji greckokatolickich (unickich),
 - b) podlegały przejęciu na własność Państwa z mocy ustawy z dnia 20.3.1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego,²³³ a zostały pozostawione, wydierżawione lub przekazane kościelnym osobom prawnym,
 - c) podlegały przepisom dekretu z dnia 24.4.1952 r. o zniesieniu fundacji,²³⁴ a zostały poręczone, pozostawione, wydierżawione, wynajęte lub przekazane kościelnym osobom prawnym,
 - d) zostały przez byłe władze zaborcze austriackie przejęte na własność funduszy religijnych, funduszy naukowych, szkół parafialnych lub katolickich gmin parafialnych,
 - e) znajdują się na nich cmentarze lub obiekty sakralne wraz z budynkami towarzyszącymi (budynki stanowiące mieszkanie proboszcza lub rektora i kancelarię parafialną lub kancelarię rektora – plebanię, budynki stanowiące mieszkanie wikariuszy – wikariatkę, budynki stanowiące mieszkanie pracowników świeckich parafii lub rektoratu – organistówkę, budynki punktu katechetycznego i budynki domu zakonnego związanego z duszpasterstwem w tym obiekcie sakralnym albo świadczeniem w nim pomocy); dotyczy to również obiektów położonych na obszarze miasta stołecznego

²³⁰ Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.

²³¹ Dz. U. Nr 133, poz. 876 z późn. zm.

²³² Dz. U. Nr 16, poz. 156.

²³³ Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.

²³⁴ Dz. U. Nr 25, poz. 172 z późn. zm.

Warszawy, nie dotyczy natomiast kościołów garnizonowych oraz dla nieruchomości lub ich części, które zostały przez byłe władze zaborcze austriackie przejęte na własność funduszy religijnych, funduszy naukowych, szkół parafialnych lub katolickich gmin parafialnych, a które w dniu 23 maja 1989 r. znajdowały się we władaniu państwowych jednostek organizacyjnych, stały się z mocy prawa (potwierdzone decyzją wojewody) odpowiednio własnością Skarbu Państwa, innych państwowych osób prawnych lub mieniem komunalnym (art. 60. ust. 7 ustawy z dnia 17.5.1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej).²³⁵

2.3.2. Zwrot opłaty

Referendarz sądowy w postępowaniu wieczystoksięgowym zwraca wnioskodawcy uiszczoną opłatę:

1. całą od wniosku zwróconego wskutek braków formalnych,
2. połowę uiszczoną opłatę od pisma cofniętego przed rozpoczęciem posiedzenia, na które sprawa została skierowana (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit a oraz pkt 3 KSCywU).

Zgodnie z zasadami kierowania na posiedzenie oraz sporządzania wokand z posiedzeń sądu można wnioskować, iż momentem skierowania na posiedzenie jest chwila podjęcia decyzji o rozpoznaniu sprawy po przekazaniu jej do referatu referendarza sądowego przez przewodniczącego i wpisaniu jej na wokandę (obowiązek sporządzania wokandy z posiedzenia niejawnego nie dotyczy wydziałów ksiąg wieczystych, w związku z powyższym momentem tym jest chwila rozpoznania sprawy). W postępowaniu wieczystoksięgowym nie zawiadamia się uczestników o terminie posiedzenia.

2.4. Braki formalne wniosku

Zgodnie z art. 626⁸ KPC wpis w księdze wieczystej dokonywany jest na wniosek (zasada inicjatywy wnioskodawcy), w konsekwencji tego, jeżeli wnioskowi nie ma, nie wszczyna się postępowania wieczystoksięgowego.

Od dnia 1.10.2003 r. wniosek o dokonanie wpisu składa się na urzędowym formularzu (art. 626² § 1 KPC) z wyjątkiem wniosku zawartego w akcie notarialnym (art. 626⁴ KPC).

Wniosek złożony na formularzu powinien w szczególności zawierać:

1. w petitum wniosku w zależności od tego, czego dotyczy wniosek, np. sprostowania oznaczenia nieruchomości, wskazania miejsca jej położenia, obszaru lub sposobu korzystania z nieruchomości; np. zmiany prawa własności, wskazania prawa i udziałów przysługujących w prawie,
2. wymienienie wszystkich uczestników poprzez wskazanie imienia, nazwiska, nr. PESEL (w przypadku osób nieposiadających go – imion rodziców) lub

²³⁵ Dz. U. Nr 29, poz.154 z późn. zm.

nazwy/firmy oraz wskazanie miejsca zamieszkania/siedziby oraz adresu do korespondencji lub pełnomocnika do doręczeń w Polsce (dla osób mających miejsce zamieszkania/siedzibę za granicą Polski),

3. wskazanie załączonych do wniosku dokumentów stanowiących podstawę wpisu (m.in.: nazwa, numer, data wydania/sporzządzenia, organ, który wydał/sporządził),
4. podpis.

Wniosek o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości (dla nieruchomości gruntowych, które nie miały księgi wieczystej albo dla których księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu, odłączanych części nieruchomości gruntowych, przyłączanych do prowadzonej księgi wieczystej oraz dla nieruchomości budynkowych, lokalowych wyodrębnianych z księgi wieczystej) powinien w szczególności zawierać:

1. oznaczenie nieruchomości, w tym miejsca jej położenia, obszaru oraz sposobu korzystania z nieruchomości,
2. wymienienie wszystkich uczestników,
3. wyszczególnienie obciążających nieruchomości ograniczonych praw rzeczowych lub ograniczeń w jej rozporządzaniu albo oświadczenie wnioskodawcy, że nie wie o istnieniu takich praw lub ograniczeń,
4. oświadczenie wnioskodawcy, że nieruchomość nie miała księgi wieczystej ani zbioru dokumentów (jeżeli wcześniej nie miała).

Jeżeli nieruchomość była już wpisana do księgi wieczystej, a księga ta zaginęła lub uległa zniszczeniu, we wniosku powinien być wskazany numer tej księgi. W przypadku gdy dla nieruchomości był prowadzony zbiór dokumentów, wniosek powinien zawierać wskazanie numeru tego zbioru (§ 19 ProwKWR). Jeżeli zbiór dokumentów prowadzony jest przez sąd, który nie jest właściwy do założenia księgi wieczystej, sąd właściwy zażąda niezwłocznie nadesłania tego zbioru (§ 23 ust. 2 ProwKWR).

Wniosek o założenie księgi wieczystej spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu powinien w szczególności zawierać:

1. oznaczenie miejsca położenia i powierzchni lokalu,
2. wymienienie wszystkich uprawnionych,
3. wyszczególnienie obciążających to prawo ograniczonych praw rzeczowych lub ograniczeń w rozporządzaniu tym prawem albo oświadczenie wnioskodawcy, że nie wie o istnieniu takich praw lub ograniczeń (§ 21 ust 1 ProwKWR).

Ponadto, jeżeli dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu była już prowadzona księga wieczysta, a księga ta zaginęła lub uległa zniszczeniu, we wniosku powinien być wskazany numer tej księgi.

Do istniejących w dniu 27.4.2001 r. praw do domów jednorodzinnych stosuje się przepisy dotyczące spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a nowych się nie ustanawia (art. 52 ustawy z dnia 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych)²³⁶.

²³⁶ Tekst jedn. Dz. U. Nr 119, poz. 1116 z późn. zm.

Jeżeli pismo wnosi **pełnomocnik**, do pisma należy dołączyć pełnomocnictwo.²³⁷ Pełnomocnik obowiązany jest przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzycielny odpis pełnomocnictwa (dokumenty wykazujące umocowanie do działania w sprawie). Adwokat lub radca prawny występujący w sprawie może sam uwierzytelnić odpis udzielonego mu pełnomocnictwa (jak również dokumenty wykazujące umocowanie w sprawie). Niedołączenie pełnomocnictwa jest brakiem formalnym pisma i może być uzupełnione.

Pełnomocnikiem procesowym może być:

1. adwokat lub radca prawny,
2. osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony,
3. osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia,
4. współuczestnik postępowania,
5. rodzice, małżonek, rodzeństwo lub zstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia.

Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego. Osoba prawna prowadząca, na podstawie odrębnych przepisów, obsługę prawną przedsiębiorcy, osoby prawnej lub innej jednostki organizacyjnej, może udzielić pełnomocnictwa procesowego – w imieniu podmiotu, którego obsługę prawną prowadzi – adwokatowi lub radcy prawnemu, jeżeli została do tego upoważniona przez ten podmiot (art. 87 KPC).

Umocowanie pełnomocnika procesowego powinno określać zakres tego umocowania w sposób dostatecznie jasny. Zakres umocowania powinien być zatem oznaczony w ten sposób, aby jego określenie nie wymagało przeprowadzenia złożonych zabiegów interpretacyjnych, tym bardziej że nienależyte umocowanie pełnomocnika strony stanowi przyczynę nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 KPC).²³⁸

Jeżeli wniosek nie został wniesiony na formularzu lub nie może otrzymać prawidłowego biegu na skutek niezachowania innych warunków formalnych, referendarz sądowy (art. 130¹ w zw. z art. 130⁵ KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC) wzywa wnioskodawcę do jego poprawienia lub uzupełnienia w terminie tygodniowym (dotyczy to również wniosku wniesionego w akcie notarialnym), przesyłając złożone pismo.

Zarządzenie powinno wskazywać wszystkie braki wniosku oraz zawierać pouczenie, że w razie bezskutecznego upływu terminu lub ponownego złożenia wniosku dotkniętego brakami referendarz sądowy zarządzi zwrot wniosku. Jeżeli pismo wniosła osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą, która nie ma w kraju przedstawiciela, referendarz sądowy wyznacza termin do poprawienia lub uzupełnienia pisma nie krótszy niż miesiąc.

²³⁷ Niedołączenie pełnomocnictwa jest brakiem formalnym pisma i może być uzupełnione w trybie art. 130 § 1 KPC w związku z art. 126 § 3 KPC, por. postanowienie SN z 17.3.1999 r., II UZ 30/99, OSNP 2000, Nr 20, poz. 766.

²³⁸ Postanowienie SN z 8.7.2011 r., IV CSK 502/10, LEX 1084733.

Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

W przypadku, gdy wniosek nie został w określonym terminie poprawiony lub uzupełniony i nie może otrzymać biegu, referendarz sądowy zarządza jego zwrot. Zwrotu wniosku dokonuje się przez doręczenie wnioskodawcy odpisu zarządzenia o jego zwrocie. Zarządzenie o zwrocie wniosku doręcza się wnioskodawcy/pełnomocnikowi wnioskodawcy (art. 130¹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 509¹ KPC).

Po doręczeniu i uprawomocnieniu się tego zarządzenia o zwrocie dokonuje się zwrotu wniosku wraz z dokumentami (§ 198 w zw. z § 110 pkt 2 RegSądR).

W przypadku, gdy z dokumentów załączonych do wniosku wynika, że nastąpiła zmiana w prawie własności, referendarz sądowy zwracając wniosek dokonuje z urzędu wpisu w księdze wieczystej, prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości, ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626¹³ § 1 w zw. z art. 626² § 4 KPC). W takiej sytuacji referendarz sądowy, po dokonaniu wpisu ostrzeżenia, zwraca wyłącznie wniosek, pozostawiając w aktach dokumenty, które stanowiły podstawę wpisu ostrzeżenia. Jeżeli wniosek zawarty został w akcie notarialnym, referendarz sądowy załącza do akt księgi wieczystej wypis z aktu notarialnego przesłany przez notariusza, a wnioskodawcy doręcza się jedynie zarządzenie o zwrocie wniosku (§ 198 RegSądR).

2.5. Wnioskodawca/uczestnicy

Wniosek o dokonanie wpisu może złożyć właściciel nieruchomości, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić, albo wierzyciel, jeżeli przysługuje mu prawo, które może być wpisane w księdze wieczystej. W sprawach dotyczących obciążeń powstałych z mocy ustawy wniosek może złożyć uprawniony organ (art. 626² § 5 KPC). Art. 626¹ § 2 KPC jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 510 KPC i eliminuje możliwość jego stosowania w postępowaniu wieczystoksięgowym.²³⁹

Podmioty legitymowane do złożenia wniosku są taksatywnie wymienione w treści przepisu.

1. Właściciel nieruchomości – jest to osoba ujawniona w dziale II księgi wieczystej jako właściciel lub osoba, która przedłoży sądowi tytuł własności do nieruchomości, lub też osoba, która wykaże następstwo prawne po osobie ujawnionej w księdze wieczystej, np. przez złożenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Spadkobierca właściciela nieruchomości uprawniony jest do złożenia wniosku o wpisanie do księgi wieczystej innej osoby, na którą w drodze dalszego następstwa prawnego przeszła własność nieruchomości, chociażby prawa spadkowe wnioskodawcy nie były ujawnione w księdze wieczystej.²⁴⁰

²³⁹ Postanowienie SN z 19.4.2006 r., V CSK 27/06, LEX 198527, podobnie postanowienie SN z 16.6.2004 r., I CZ 48/04, LEX 132562.

²⁴⁰ Postanowienie SN z dnia 19.12.1968 r., III CZP 113/68, OSNCP 1969 nr 6, poz. 119.

2. Osoba, na rzecz której ustanowiono w trybie ustawy z dnia 5.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych²⁴¹ odrębną własność lokalu mieszkalnego.
3. Użytkownik wieczysty – to osoba, która została ujawniona w dziale II księgi wieczystej. Osoba, która do wniosku dołączy dokument stwierdzający nabycie prawa użytkowania wieczystego, uzyskuje status wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym.
4. Osoba, na rzecz której ma nastąpić wpis – osoba, która do wniosku dołącza dokument stwierdzający nabycia prawa, uzyskuje status wnioskodawcy w postępowaniu wieczystoksięgowym.
5. Wierzyciel – jest to osoba, której wierzytelność została stwierdzona tytułem wykonawczym lub która na podstawie czynności prawnej stała się wierzycielem właściciela bądź użytkownika wieczystego nieruchomości²⁴².

Przepisy szczególne w stosunku do art. 626² § 5 KPC upoważniają do złożenia wniosku:

- w imieniu wierzyciela – o wpis (wykreślenie) wzmianki o wszczęciu (przyłączeniu się) egzekucji z nieruchomości komornika (art. 924 KPC),
- w imieniu wnioskodawców dokonujących czynności w formie aktu notarialnego, jeżeli akt ten w swej treści zawiera przeniesienie, zmianę lub zrzeczenie się prawa ujawnionego w księdze wieczystej albo ustanowienie prawa podlegającego ujawnieniu w księdze wieczystej, bądź obejmuje czynność przenoszącą własność nieruchomości, chociażby dla tej nieruchomości nie była prowadzona księga wieczysta notariusza sporządzającego ten akt notarialny (art. 92 § 4 PrNot).

Uczestnikami postępowania wieczystoksięgowego oprócz wnioskodawcy są tylko te osoby, których prawa zostały wykreślone lub obciążone bądź na rzecz których wpis ma nastąpić (art. 626¹ § 2 KPC).

2.6. Umorzenie postępowania – cofnięcie wniosku

Do cofnięcia wniosku w postępowaniu nieprocesowym stosuje się art. 203 § 4 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC.²⁴³ Wniosek cofnięty nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wszczęciem postępowania.

Referendarz sądowy może uznać za niedopuszczalne cofnięcie wniosku wtedy, gdy okoliczności sprawy wskazują, że czynność ta jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.

Ponadto cofnięcie wniosku o wpis prawa własności jest niedopuszczalne, jeżeli z treści wniosku i dołączonych do niego dokumentów wynika, że nastąpiła jego zmiana (art. 626⁵ KPC).

Cofnięcie wniosku o wszczęcie postępowania jest bezskuteczne w sprawie, której wszczęcie mogło nastąpić z urzędu. Po rozpoczęciu posiedzenia cofnięcie wniosku jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w wyznaczonym terminie (art. 512 § 1 i 2 KPC).

²⁴¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116 z późn. zm.

²⁴² A. Maziarz, Postępowanie wieczystoksięgowe, Komentarz, Oficyna 2008, s. 4–5.

²⁴³ Por. postanowienie SN z 25.6.1981 r. I PR 94/80, OSNC 1981 Nr 12, poz. 247.

Jeżeli wnioskodawca cofnął ze skutkiem prawnym wnioszek, referendarz sądowy wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 355 § 1 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 509¹ KPC).

2.7. Odrzucenie wniosku

Referendarz sądowy okoliczności, które mogą stanowić przyczynę odrzucenia (art. 199 § 1 KPC), bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy (art. 202 KPC w zw. z art. 13 § 2 w zw. z art. 509¹ KPC). Niewzięcie ich pod uwagę przez referendarza sądowego skutkuje nieważnością postępowania (art. 379 pkt 2 KPC). Odrzucenie wniosku następuje postanowieniem (art. 199 § 3 KPC w zw. z art. 13 § 2 w zw. z art. 509¹ KPC).

Przyczyny odrzucenia pozwu (wyliczone w art. 199 § 1 KPC)

- jeżeli droga sądowa jest niedopuszczalna;
- jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami sprawa jest w toku (*lis pendens*) albo została już prawomocnie osądzona (*res iudicata*);
- jeżeli jedna ze stron nie ma zdolności sądowej albo jeżeli powód nie ma zdolności procesowej, a nie działa za niego przedstawiciel ustawowy albo jeżeli w składzie organów jednostki organizacyjnej będącej powodem zachodzą braki uniemożliwiające jej działanie (z tego powodu referendarz sądowy odrzuca wniosek po uprzednim wezwaniu do jego uzupełnienia – art. 199 § 2 KPC).

3. Postępowanie o założenie księgi wieczystej

Postępowanie o założenie księgi wieczystej różni się tym od pozostałych, że ustawodawca dopuścił w nim przeprowadzenie przez referendarza sądowego postępowania dowodowego, nie ograniczając się tylko do badania formy i treści dołączonych do wniosku dokumentów. Przy zakładaniu księgi wieczystej dla nieruchomości referendarz sądowy z urzędu bierze pod uwagę w szczególności zbiory dokumentów, dokumenty należące do zaginionej lub zniszczonej księgi wieczystej oraz zachowane części takiej księgi, a także dane z ewidencji gruntów i budynków (§ 23 ust. 1 ProwKWR).

Co do zasady w postępowaniu wieczystoksięgowym obowiązuje zasada legalizmu materialnego, czyli wpis może być dokonany na podstawie dokumentu rejestrującego czynność materialnoprawną powodującą powstanie, zmianę lub ustanie prawa podlegającego wpisaniu do księgi wieczystej. Jednakże w przypadku postępowania o założenie księgi wieczystej, gdy dokument stanowiący podstawę wpisu zaginął lub uległ zniszczeniu, obowiązuje zasada konsensusu formalnego, czyli podstawą wpisu może być np. dokument, który wskazuje na istnienie określonego stanu prawnego z dużym stopniem prawdopodobieństwa. I tak w przypadku, gdy wnioskodawca nie ma urzędowo poświadzonego odpisu dokumentu – np. stwierdzającego nabycie własności – powinien on powołać inne dowody stwierdzające to nabycie (§ 20 ust. 2 ProwKWR).

Rozpoznając wniosek o założenie księgi wieczystej przy badaniu przedstawionych przez wnioskodawcę dowodów na stwierdzenie nabycia własności nieruchomości referendarz sądowy może wziąć pod uwagę poza zbiorami dokumentów, dokumentami należącymi do zaginionej lub zniszczonej księgi wieczystej, zachowanymi jej częściami, danymi z ewidencji gruntów i budynków również zaświadczenia, oświadczenia, wyjaśnienia określonych osób lub organów.

Referendarz sądowy nie może też odmówić dokonania wpisu w księdze wieczystej na podstawie okoliczności, które są powszechnie znane lub doszły do jego wiadomości w inny sposób niż przez badanie treści wniosku, treści i formy dołączonych doń dokumentów oraz treści księgi wieczystej.²⁴⁴

W przypadku gdy zakładana jest księga wieczysta, a prawo własności tego, kto ma być wpisany jako właściciel, nie zostało dostatecznie wykazane, referendarz sądowy zarządza obwieszczenie publiczne, które powinno zawierać:

1. oznaczenie nieruchomości poprzez podanie miejsca jej położenia, obszaru oraz sposobu korzystania z nieruchomości,
2. wskazanie, że dla nieruchomości nie była prowadzona księga wieczysta albo jeżeli nieruchomości była już wpisana do księgi wieczystej, a księga ta zaginęła lub uległa zniszczeniu, wskazanie numeru tej księgi,
3. jeżeli dla nieruchomości był prowadzony zbiór dokumentów – wskazanie numeru tego zbioru,
4. wymienienie osób fizycznych czy prawnych lub podmiotów nieposiadających osobowości prawnej przypisujących sobie prawo własności,
5. wezwanie wszystkich, którzy roszczą sobie prawo własności, ograniczone prawa rzeczowe albo prawa ograniczające możliwość rozporządzania nieruchomością, ażeby w terminie wymienionym w obwieszczeniu zgłosili w sądzie swoje prawa i złożyli potrzebne do ich wykazania dokumenty, pod rygorem pominięcia ujawnienia ich praw w zakładanej księdze wieczystej.

Termin wymieniony w obwieszczeniu nie może być krótszy niż jeden miesiąc i nie może być dłuższy niż trzy miesiące. Obwieszczenie wywiesza się w budynku, w którym znajduje się sąd właściwy do założenia księgi wieczystej, oraz w budynku urzędu gminy, na której obszarze nieruchomość jest położona. Obwieszczenie może być ponadto podane do wiadomości publicznej w inny sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości (§ 24 ProwKWR).

Nie dokonuje się obwieszczeń w przypadku nieruchomości, dla której prowadzony był zbiór dokumentów określony w art. 2 i 4 dekretu z dnia 28.10.1947 r. o mocy prawnej ksiąg wieczystych na obszarze Ziemi Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska.²⁴⁵ W tym przypadku założenie księgi wieczystej następuje przez wpisanie oznaczenia w dziale I-O na podstawie danych z ewidencji gruntów i budynków oraz przez wpisanie wszystkich praw ujawnionych w takim zbiorze (§ 25 ProwKWR).

²⁴⁴ Wyrok SN z 19.3.2003 r., I CKN 152/01, LEX 79758.

²⁴⁵ Dz. U. Nr 66, poz. 410 z późn. zm.

4. Podstawa wpisu

Do wniosku o dokonanie wpisu należy dołączyć dokumenty stanowiące podstawę wpisu w księdze wieczystej (art. 626² § 3 KPC).

Referendarz sądowy w postępowaniu wieczystoksięgowym nie doręcza odpisu wniosku uczestnikom postępowania, dlatego też do wniosku wieczystoksięgowego nie załącza się odpisów wniosków i załączników.

Wpis może być dokonany na podstawie dokumentu rejestrującego czynność materialnoprawną powodującą powstanie, zmianę lub ustanie prawa podlegającego wpisaniu (zasada legalizmu materialnego). Natomiast podstawą oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej są dane katastru nieruchomości (art. 26 ust. 1 KWHipU).

Podstawą wpisu może być dokument z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy dokumentu (art. 31 ust. 1 KWHipU).

Jest to minimum wymagań formalnych.²⁴⁶ Dokument stanowiący podstawę wpisu powinien być załączony do wniosku w oryginale.²⁴⁷

Przewidziana przez ustawodawcę zasada wymogu jako podstawy wpisu dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym nie odnosi się do dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 KPC²⁴⁸, czyli sporządzonych w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwa w zakresie ich działania.

Dokumentem urzędowym jest m.in.:

- orzeczenie sądowe;
- decyzja administracyjna.

Podstawą wpisu jest również odpis z dokumentu znajdującego się w aktach organu władzy publicznej i innego organu państwowego urzędowo poświadczony przez ten organ (art. 250 § 1 KPC).

Wyjątkiem od tej zasady są dokumenty bankowe (księgi rachunkowe banków, wyciągi z tych ksiąg oraz inne oświadczenia) podpisane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzone pieczęcią banku oraz wszelkie wystawione pokwitowania odbioru należności, którym ustawodawca nadał moc prawną dokumentów urzędowych w odniesieniu do praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych oraz ustanowionych na rzecz banku zabezpieczeń (art. 95 PrBank).

W postępowaniu wieczystoksięgowym nie ma zastosowania art. 129 KPC zmieniony ustawą z dnia 23.10.2009 r. o zmianie ustaw w zakresie uwierzytel-

²⁴⁶ Uchwała SN z 30.10.1984 r., III CZP 62/84, OSNC 1985 Nr 7, poz. 88, postanowienie SN z 24.6.1997 r., II CKN 217/97, OSNC 1998 Nr 1, poz. 7.

²⁴⁷ Por. art. 89 § 1, 250 § 1, 485 § 4 KPC oraz zob. uchwała SN z 8.12.2005 r., III CZP 101/05 Wok. 2006 Nr 3, poz. 5; w postępowaniu wieczystoksięgowym nie ma zastosowania art. 129 KPC zmieniony ustawą z dnia 23.10.2009 r. o zmianie ustaw w zakresie uwierzytelniania dokumentów Dz. U. Nr 216, poz. 1676.

²⁴⁸ Postanowienie SN z 9.3.2004 r., V CK 448/03, LEX Nr 183791.

niania dokumentów (Dz. U. Nr 216, poz. 1676) przyznający stronie/uczestnikowi powołującemu się pisemnie na dokument możliwość złożenia zamiast oryginału dokumentu odpisu dokumentu, jeżeli jego zgodność z oryginałem została poświadczona przez notariusza albo przez występującego w sprawie pełnomocnika strony będącego adwokatem, radcą prawnym, rzecznikiem patentowym lub radcą Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa. Art. 31 ust. 1 KWHipU takiej możliwości wnioskodawcy nie daje. Wpis bowiem może być dokonany jedynie na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują innej formy dokumentu.

Jeżeli do wniosku nie dołączono dokumentów stanowiących podstawę wpisu, w szczególności dokumentów wykazujących następstwo prawne po osobie wpisanej (art. 34 KWHipU), lub dołączono je, ale nie w wymaganej przez przepisy formie, referendarz sądowy oddała wniosek.

4.1. Dokumenty stanowiące podstawę wpisu

4.1.1. Dział I-O

Podstawą oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej są dane katastru nieruchomości (art. 26 ust. 1 KWHipU). Oznaczenie nieruchomości powinno zawierać dane o jej położeniu, powierzchni i sposobie korzystania.

Wrysy i wypisy z operatu ewidencyjnego są wydawane przez organ prowadzący ewidencję gruntów i budynków. Starosta udostępnia dane ewidencyjne w formie:

- 1) komputerowych wydruków mapy ewidencyjnej, rejestrów, kartotek, zestawień, wykazów i skorowidzów,
- 2) wypisów z rejestrów i kartotek,
- 3) wyrysów z mapy ewidencyjnej,
- 4) plików komputerowych,
- 5) informacji przekazywanych ustnie i wizualnie.

Starosta uwierzytelnia komputerowe wydruki, wypisy i wrysy przez opatrzenie ich stosowną klauzulą (§ 51 i 52 Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29.3.2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków).²⁴⁹

Dane dotyczące nieruchomości gruntowych (również gruntu oddanego w wieczyste użytkowanie) i budynkowych wpisuje się w księdze wieczystej na podstawie wrysu z mapy ewidencyjnej oraz wypisu z rejestru gruntów lub innego dokumentu sporządzonego na podstawie przepisów o ewidencji gruntów i budynków. Dokumenty te powinny być zaopatrzone w klauzulę właściwego organu prowadzącego ewidencję gruntów i budynków stwierdzającą, że przeznaczone są do dokonywania wpisów w księgach wieczystych (nie może być to klauzula do celów sądowych).

W przypadku, gdy zmiana dotyczy wyłącznie zmiany położenia ww. nieruchomości, numeracji działek ewidencyjnych, obrębu ewidencyjnego lub sposobu

²⁴⁹ Dz. U. Nr 38, poz. 458.

korzystania z nieruchomości, podstawę wpisu w księdze wieczystej stanowi wypis z rejestru gruntów.

Podstawą oznaczenia są ponadto inne dokumenty:

- do dokonania wpisów w księdze wieczystej zmian oznaczenia nieruchomości wynikających z podziału nieruchomości poza wypisem i wrysem z mapy ewidencyjnej (mapa sytuacyjna z podziałem nieruchomości) jest decyzja lub orzeczenie sądu dotyczące podziału (art. 96 ustawy z dnia 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami);²⁵⁰
- do dokonania wpisów w księdze wieczystej zmian oznaczenia nieruchomości wynikających z podziału nieruchomości związanego z inwestycją drogową poza wypisem i wrysem z mapy ewidencyjnej (mapa sytuacyjna z podziałem nieruchomości) jest decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej wydana przez wojewodę w odniesieniu do dróg krajowych i wojewódzkich albo starostę w odniesieniu do dróg powiatowych i gminnych (art. 11a i 12 ustawy z dnia 10.4.2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych);²⁵¹
- do dokonania wpisów w księdze wieczystej zmian oznaczenia nieruchomości wynikających z podziału nieruchomości wynikającego z ustalenia przebiegu granic nieruchomości poza wypisem i wrysem z mapy ewidencyjnej jest prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja ustalające przebieg granic nieruchomości (art. 37 ust. 2 ustawy z dnia 17.5.1989 r. prawo geodezyjne i kartograficzne).²⁵²

Jeżeli wniosek dotyczy podziału i odłączenia części nieruchomości np. nowo powstałej działki ewidencyjnej do nowo zakładanej lub już istniejącej księgi wieczystej, jako podstawa oznaczenia powinny zostać dołączone do niego dokumenty zawierające dane z katastru nieruchomości zarówno co do części odłączanej, jak i co do części pozostałej (§ 36 ProwKWR).

Budynek oddany w wieczyste użytkowanie

Opis budynku ujawnia się w księdze wieczystej wtedy, gdy:

- postawiony jest na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste i stanowi odrębny przedmiot własność użytkownika wieczystego,
- postawiony jest na gruncie, do którego przysługuje prawo własności i wydzielono z niego lokale,
- przysługuje do niego spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (§ 21 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).

Podstawę oznaczenia budynku, jeżeli odrębna własność tego budynku powstała jednocześnie z oddaniem gruntu, znajdującego się pod budynkiem, w użytkowanie wieczyste stanowi umowa użytkowania wieczystego i sprzedaży budynku lub decyzja administracyjna właściwego organu. W wypadku gdy od-

²⁵⁰ Tekst jedn. Dz. U. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.

²⁵¹ Dz. U. Nr 80, poz. 721 z późn. zm.

²⁵² Dz. U. Nr 193, poz. 1287 z późn. zm.

rębna własność budynku i innego urządzenia powstała po oddaniu gruntu w użytkowanie wieczyste, podstawę ich oznaczenia stanowi wypis z rejestru gruntów, wypis z rejestru budynków lub wypis z kartoteki budynków oraz wyrys z mapy ewidencyjnej, zawierający usytuowanie budynku na gruncie, a także oświadczenie wnioskodawcy obejmujące dane dotyczące budynku co do liczby kondygnacji, powierzchni użytkowej, materiału, z którego został wybudowany (murowany, drewniany itp.), oraz dane co do przeznaczenia budynku, o ile z powyższych dokumentów dane te nie wynikają (§ 28 ust. 6 i § 32 ProwKWR).

Lokal

Lokal będący przedmiotem odrębnej własności oznacza się na podstawie aktu notarialnego lub orzeczenia sądu, a także wypisu z rejestru gruntów, wypisu z rejestru lokali lub wypisu z kartoteki lokali, chyba że odrębne przepisy stanowią inaczej (§ 29 ProwKWR).

Własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego

Podstawą oznaczenia lokalu, do którego przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, jest zaświadczenie o powierzchni i położeniu lokalu, wydane przez właściwą spółdzielnię mieszkaniową, z oznaczeniem nieruchomości, z którą lokal jest związany (§ 30 ust. 1 ProwKWR i art. 26 ust. 2 KWHipU).

Podstawą oznaczenia budynku – domu jednorodzinnego, do którego przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej) jest zaświadczenie o powierzchni i położeniu domu, wydane przez właściwą spółdzielnię mieszkaniową, z oznaczeniem nieruchomości, z którą dom jest związany, oraz wypis z rejestru gruntów (art. 26 ust. 2 KWHipU i § 30 ust. 2 ProwKWR).

4.1.2. Dział II, III i IV

Wpis w dziale II, III i IV może być dokonany na podstawie dokumentu w oryginale. Zasadą jest bowiem, że wpis w księdze wieczystej może być dokonany na podstawie dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym, jeżeli przepisy szczególnie nie przewidują innej formy dokumentu (art. 31 KWHipU). Przepisy szczególnie określają formę, rodzaj i treść dokumentu, a dopiero w braku takich przepisów obowiązuje zasada, że podstawą wpisu może być dokument z podpisem notarialnie poświadczonym.

Dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone (art. 244 § 1 KPC), a takim dokumentem jest m.in. orzeczenie sądowe, decyzja administracyjna, akt stanu cywilnego. Jeżeli dokument znajduje się w aktach organu, wystarczy przedstawić urzędowo poświadczony przez ten organ odpis lub wyciąg z dokumentu (art. 250 § 1 KPC).

Charakter dokumentu urzędowego mają czynności notarialne dokonane przez notariusza (powołanego do dokonania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną) zgodnie z prawem (art. 1 i 2 PrNot).

Moc prawną dokumentów urzędowych w odniesieniu do praw i obowiązków wynikających z czynności bankowych oraz ustanowionych na rzecz banku zabezpieczeń mają księgi rachunkowe banków i sporządzone na ich podstawie wyciągi oraz inne oświadczenia podpisane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banków i opatrzone pieczęcią banku, jak również sporządzone w ten sposób pokwitowania odbioru należności.

Akt notarialny

Notariusz jest powołany do dokonywania czynności, którym strony są obowiązane lub pragną nadać formę notarialną (czynności notarialnych).

Badając akt notarialny, należy sprawdzić, czy zawiera on następujące elementy:

- 1) dzień, miesiąc i rok sporządzenia aktu, a w razie potrzeby lub na żądanie strony – godzinę i minutę rozpoczęcia i podpisania aktu,
- 2) miejsce sporządzenia aktu,
- 3) imię, nazwisko i siedzibę kancelarii notariusza, a jeżeli akt sporządził zastępca notariusza – nadto imię i nazwisko zastępcy,
- 4) imiona, nazwiska, imiona rodziców i miejsce zamieszkania osób fizycznych, nazwę i siedzibę osób prawnych lub innych podmiotów biorących udział w akcie, imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania osób działających w imieniu osób prawnych, ich przedstawicieli lub pełnomocników, a także innych osób obecnych przy sporządzaniu aktu,
- 5) oświadczenia stron, z powołaniem się w razie potrzeby na okazane przy akcie dokumenty,
- 6) stwierdzenie, na żądanie stron, faktów i istotnych okoliczności, które zaszyły przy spisywaniu aktu,
- 7) stwierdzenie, że akt został odczytany, przyjęty i podpisany,
- 8) podpisy biorących udział w akcie oraz osób obecnych przy sporządzaniu aktu,
- 9) podpis notariusza.

Brak powyższych elementów powoduje, iż badany dokument nie jest aktem notarialnym.

Ponadto akt notarialny powinien zawierać:

1. jeżeli w akcie bierze udział osoba, która nie umie lub nie może pisać, stwierdzenie notariusza, że osoba ta aktu nie podpisała, i podanie z jakich powodów,
2. jeżeli akt notarialny dotyczy czynności prawnej, akt ten powinien zawierać treści istotne dla tej czynności,
3. jeżeli akt notarialny w swej treści zawiera przeniesienie, zmianę lub zrzeczenie się prawa ujawnionego w księdze wieczystej albo ustanowienie prawa podlegającego ujawnieniu w księdze wieczystej, bądź obejmuje czynność przenoszącą własność nieruchomości, chociażby dla tej nieruchomości nie była prowadzona księga wieczysta, notariusz sporządzający akt notarialny jest obowiązany zamieścić w tym akcie wnioszek o dokonanie wpisu w księdze wieczystej (art. 92 PrNot).

Wszelkie wywabiania i wyskrobywania są niedopuszczalne; wolne miejsca powinny być przekreślone, a poprawki należy omówić na końcu aktu przed zło-

zeniem podpisów przez osoby biorące udział w czynności lub przed złożeniem podpisu przez notariusza, jeżeli poprawka dotyczy aktu niepodpisywanego przez strony. Zbędne wyrazy albo ich części powinny być przekreślone w ten sposób, aby można je było odczytać, a przekreślenia te należy na końcu aktu omówić przed złożeniem podpisów. Przekreślenia nieomówione uważa się za niedokona-
ne (art. 94 § 2 PrNot).

Jeżeli akt notarialny jest sporządzony na dwóch lub więcej arkuszach, to arkusze te powinny być ponumerowane, parafowane i połączone (art. 93 PrNot). Notariusz może sprostować protokołem niedokładności, błędy pisarskie, rachunkowe lub inne oczywiste omyłki (art. 80 § 4 PrNot).

Akt notarialny sporządza się w języku polskim. Na żądanie strony notariusz może dokonać dodatkowo tej czynności w języku obcym, wykorzystując własną znajomość języka obcego wykazaną w sposób określony dla tłumaczy przysię-
głych lub korzystając z pomocy tłumacza przysięgłego (art. 2 PrNot).

Akty notarialne wydaje się w wypisach. Wypis ma moc prawną oryginału.²⁵³

W nagłówku wypisu aktu zaznacza się, że wydany dokument jest wypisem. Wypis powinien być dosłownym powtórzeniem oryginału, jednak poprawek i przekreśleń znajdujących się w oryginale nie należy zamieszczać w wypisie. Na końcu wypisu zaznacza się, komu i kiedy wypis wydano. Wypis podpisuje notariusz i opatruje pieczęcią. Wypis mający więcej niż jeden arkusz powinien być ponumerowany, połączony, parafowany i spojony pieczęcią (art. 109 i 110 PrNot).

Z uwagi na fakt, że księgi wieczyste, jak sama nazwa wskazuje, odzwierciedlają stan prawny nieruchomości na przestrzeni wieków, dlatego też istotne jest dla praktyki wieczystoksięgowej orzeczenie Sądu Najwyższego z 5.12.1959 r., III CR 703/59, dotyczące aktów notarialnych sporządzanych w trakcie II wojny światowej przez „notariuszy” niemieckich na terenach przyłączonych do Rzeszy Niemieckiej w czasie okupacji hitlerowskiej. Zgodnie z nim nie mogą być akty te uważane za ważne w rozumieniu prawa polskiego. Jednakże zachowały one znaczenie ważnej umowy pisemnej, jeśli zachodziły przeszkody do zawarcia umowy przed notariuszem polskim i jeśli za jej nieważnością w ogóle nie przemawiają okoliczności, które by w świetle przepisów i zasad prawa polskiego mogły powodować nieważność umowy. Akty takie nie mogą stanowić bezpośredniej podstawy do wpisów w księgach wieczystych. W takim wypadku uprawnionemu pozostaje droga powództwa i wpis prawa własności na podstawie wyroku sądo-
wego.²⁵⁴

²⁵³ Akty i inne dokumenty notarialne są dokumentami urzędowymi w rozumieniu przepisów KPC o dokumentach urzędowych. Akt notarialny należy zaliczyć do dokumentów konstytutywnych, a nie sprawozdawczych, bowiem taki akt określoną czynność prawną ucieleśnia i wyraża (zob. postanowienie SN z dnia 28.6.2000 r., IV CKN 1083/00, LEX Nr 52529).

Akt notarialny korzysta z domniemania nie tylko autentyczności, ale także domniemania zgodności z prawdą tego, co zostało w nim urzędowo stwierdzone (zob. wyrok WSA w Lublinie z dnia 10.10.2007 r., I SA/Lu 347/07, LEX Nr 437805).

²⁵⁴ OSNCK 1960 Nr 4, poz. 110.

Akty poświadczenia dziedziczenia

Akt poświadczenia dziedziczenia ustawowego lub testamentowego, z wyłączeniem dziedziczenia na podstawie testamentów szczególnych, sporządza notariusz (art. 95a PrNot).

Badając akt poświadczenia dziedziczenia należy sprawdzić, czy zawiera następujące elementy:

- 1) dzień, miesiąc i rok oraz miejsce sporządzenia aktu,
- 2) imię, nazwisko i siedzibę kancelarii notariusza, a jeżeli akt sporządził zastępca notariusza – nadto imię i nazwisko zastępcy,
- 3) imię i nazwisko spadkodawcy, imiona jego rodziców oraz jego numer PESEL,
- 4) datę i miejsce zgonu spadkodawcy oraz jego ostatnie miejsce zamieszkania,
- 5) wskazanie spadkobierców, którym spadek przypadł – imiona, nazwiska i imiona rodziców oraz datę i miejsce urodzenia osób fizycznych, a w przypadku osób prawnych – nazwę i siedzibę,
- 6) tytuł powołania do spadku i wysokość udziałów w spadku wraz ze wskazaniem w razie dziedziczenia ustawowego, czy spadkobierca był małżonkiem spadkodawcy, czy jego krewnym i w jakim stopniu, a w razie dziedziczenia testamentowego wraz z określeniem formy testamentu,
- 7) wskazanie spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne podlegające dziedziczeniu z ustawy oraz ich udziały w nim,
- 8) wskazanie osób, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne, oraz przedmiotów tych zapisów, chyba że osoby te nie chcą lub nie mogą być zapisobiercami,
- 9) powołanie protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu,
- 10) podpisy wszystkich biorących udział w spisywaniu protokołu dziedziczenia,
- 11) podpis notariusza,
- 12) adnotację o dokonaniu rejestracji do systemu informatycznego prowadzenia rejestru aktów poświadczenia dziedziczenia (art. 95f PrNot).

Akt poświadczenia dziedziczenia sporządza się w języku polskim. Na żądanie strony notariusz może dokonać dodatkowo tej czynności w języku obcym, wykorzystując własną znajomość języka obcego wykazaną w sposób określony dla tłumaczy przysięgłych lub korzystając z pomocy tłumacza przysięgłego (art. 2 PrNot).

Brak powyższych elementów powoduje, iż badany dokument nie jest aktem poświadczenia dziedziczenia.

Ponadto akt poświadczenia dziedziczenia, jeżeli w akcie bierze udział osoba, która nie umie lub nie może pisać, powinien zawierać stwierdzenie notariusza, że osoba ta aktu nie podpisała, i podanie z jakich powodów.

Zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ma skutki prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 95j PrNot).

Należy pamiętać, że do spadków otwartych po dniu 13.2.2001 r. nie ma zastosowania obowiązek wskazania spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne podlegające dziedziczeniu z ustawy oraz ich udziałów w nim. Do spadków otwartych przed tą datą, jeżeli notariusz w akcie poświadczenia dziedziczenia nie wskazał spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne, sporządzi w tym przedmiocie akt uzupełniający (art. 95 l i 95o PrNot).

Orzeczenie sądu

Podstawą wpisu w księdze wieczystej jest prawomocne lub natychmiast wykonalne orzeczenie sądowe.

Zgodnie z art. 365 KC orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej w zakresie treści sentencji (nie dotyczy to poglądów prawnych wyrażonych w jego uzasadnieniu).²⁵⁵

Przewidziana w art. 31 ust. 1 KWHipU zasada notarialnego poświadczenia podpisu na dokumencie, który ma stanowić podstawę wpisu do księgi wieczystej, nie odnosi się do dokumentów urzędowych w rozumieniu art. 244 KPC. Takimi zaś dokumentami są postanowienia sądowe. Funkcję oryginału zastępuje ich urzędowy odpis, jako że oryginał jest wyłączony z obrotu i pozostaje w aktach.²⁵⁶

Orzeczenia nakazujące w postępowaniu hipotecznym wniesienie wszelkiego rodzaju wpisów w księgach hipotecznych wydane podczas okupacji przez sądy niemieckie są nieważne i pozbawione skutków prawnych, jeżeli orzeczenia te zostały oparte na przepisach skierowanych przeciwko Państwu Polskiemu lub jego obywatelom albo na nieważnych orzeczeniach sądowych czy też na innych orzeczeniach lub zarządzeniach sprzecznych z zasadami obowiązującego w Polsce porządku publicznego (art. 1 dekretu z 6.6.1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej).²⁵⁷

Decyzja administracyjna

Podstawą wpisu w księdze wieczystej jest ostateczna lub natychmiast wykonalna decyzja administracyjna.

Badanie formy decyzji administracyjnej polega na sprawdzeniu, czy ma ona urzędowe cechy pozwalające przyjąć, że pochodzi od właściwego organu i jest ostateczna w trybie instancji administracyjnych, badanie zaś treści sprowadza się do ustalenia, czy decyzja może wywołać skutki cywilnoprawne, a w szczególności, czy przedmiot decyzji administracyjnej wiąże się z materialnoprawną podstawą zmiany stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej. Ostateczna decyzja administracyjna, mimo jej zaskarżenia do sądu administracyjnego, stanowi podstawę wpisu do księgi wieczystej.²⁵⁸

Badając decyzję administracyjną, należy przede wszystkim sprawdzić, czy zawiera:

1. oznaczenie organu administracji publicznej,
2. datę wydania,
3. oznaczenie strony lub stron,

²⁵⁵ Wyrok SN z 13.3.2008 r., III CSK 284/07, LEX Nr 380931. Nadal aktualne jest orzeczenie SN dotyczące badania orzeczeń sądowych w postępowaniu wieczystoksięgowym mówiące, że państwowe biuro notarialne przy rozpatrywaniu wniosku o wpis prawa do księgi wieczystej nie jest uprawnione do kontrolowania merytorycznej zasadności prawomocnego orzeczenia sądowego, stanowiącego podstawę wpisu (uchwała SN z 4.5.1972 r., III CZP 25/72, OSNC 1972/11/194).

²⁵⁶ Postanowienie SN z 9.3.2005 r., III CK 132/04, LEX Nr 453048.

²⁵⁷ Dz. U. Nr 25, poz.151 z późn. zm.

²⁵⁸ Postanowienie SN z 23.2.2005 r., III CK 537/04, LEX Nr 148676.

4. powołanie podstawy prawnej,
5. rozstrzygnięcie,
6. uzasadnienie faktyczne i prawne,
7. pouczenie, czy i w jakim trybie służy od niej odwołanie,
8. podpis z podaniem imienia i nazwiska oraz stanowiska służbowego osoby upoważnionej do wydania decyzji (jeżeli decyzja wydana została w formie dokumentu elektronicznego, powinna być opatrzona bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu lub podpisem osobistym).

Decyzja, w stosunku do której może być wniesione powództwo do sądu powszechnego lub skarga do sądu administracyjnego, powinna zawierać ponadto pouczenie o dopuszczalności wniesienia powództwa lub skargi. Uzasadnienie faktyczne decyzji powinno w szczególności zawierać wskazanie faktów, które organ uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, zaś uzasadnienie prawne – wyjaśnienie podstawy prawnej decyzji, z przytoczeniem przepisów prawa (art. 107 Kodeksu postępowania administracyjnego).

Brak powyższych elementów powoduje, że dołączony do wniosku dokument nie może być uznany za decyzję administracyjną.

W razie stwierdzenia bezwzględnej nieważności decyzji, tj. wydania jej przez organ oczywiście niewłaściwy lub bez zastosowania jakiegokolwiek procedury, referendarz sądowy oddala wniosek o wpis w księdze wieczystej.

Dokumenty prywatne

Wpis w księdze wieczystej może być dokonany na podstawie dokumentu co najmniej z podpisem notarialnie poświadczonym (art. 31 KWHipU).

Notariusz poświadcza własnoręczność podpisu, zgodność odpisu, wyciągu lub kopii z okazanym dokumentem, datę okazania dokumentu (art. 96 PrNot). Jeżeli okazany dokument zawiera cechy szczególne (dopiski, poprawki, uszkodzenia), notariusz stwierdza to w poświadczeniu (art. 98 PrNot). W poświadczeniu notariusz wymienia imię, nazwisko i miejsce zamieszkania osoby, która dokument okazała (art. 99 PrNot).

Każde poświadczenie powinno zawierać datę i oznaczenie miejsca jego sporządzenia, na żądanie – również godzinę dokonania czynności, oznaczenie kancelarii, podpis notariusza i jego pieczęć (art. 97 PrNot).

Dla przykładu, zachowanie formy pisemnej z notarialnym poświadczeniem podpisu (szczególny przypadek formy *ad eventum*) niezbędne jest dla zapewnienia możliwości wpisu w księdze wieczystej zmiany właściciela nieruchomości wynikłej z oświadczenia współnika spółki cywilnej o wypowiedzeniu swego udziału.²⁵⁹

Dokumenty zagraniczne

Zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi (art. 1138 KPC).

²⁵⁹ Zob. postanowienie SN z 14.1.2005 r., III CK 179/04, LEX Nr 277873.

Zagranicznym dokumentem urzędowym jest dokument sporządzony przez organ państwa obcego, w ramach powierzonych mu kompetencji, we właściwej formie, przy czym miejsce wystawienia dokumentu nie jest istotne. Zagranicznym dokumentem urzędowym jest oryginał tego dokumentu, jak również jego odpis lub wyciąg, uwierzytelniony przez organ, który taki dokument sporządził.²⁶⁰

Z dniem 14.8.2005 r. Polska przystąpiła do konwencji znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych, sporządzonej w Hadze 5.10.1961 r.²⁶¹ Zgodnie z nią, jedyną czynnością, która może być wymagana w celu poświadczenia autentyczności podpisu, charakteru, w jakim działała osoba, która podpisała dokument, oraz, w razie potrzeby, tożsamości pieczęci lub stempla, którym opatrzony jest dokument, jest dołączenie *apostille* wydanej przez właściwy organ państwa, z którego dokument pochodzi.

Legalizacja dotyczy jedynie dokumentów urzędowych, takich jak: dokumenty administracyjne, dokumenty pochodzące od organu lub urzędnika sądowego, włączając w to dokumenty pochodzące od prokuratora, sekretarza sądowego lub urzędnika dokonujących doręczeń, aktów notarialnych, urzędowych zaświadczeń umieszczanych na dokumentach podpisanych przez osoby działające w charakterze prywatnym (rządowe zarejestrowanie dokumentu lub faktu jego istnienia w określonej dacie oraz urzędowe i notarialne poświadczenie podpisów).

Dołączenie *apostille* nie może być wymagane, gdy ustawy, inne przepisy prawne lub praktyka obowiązująca w państwie, w którym dokument jest przedłożony, lub umowa między dwoma lub większą liczbą umawiających się państw, zniosły lub uprościły legalizację lub zwolniły taki dokument z legalizacji (artykuł 3 konwencji). *Apostille*, o której mowa wyżej, powinna zostać umieszczona na dokumencie lub być do niego dołączona (artykuł 4 konwencji).

Nie zwalnia to referendarza sądowego z obowiązku badania, czy dokument opatrzony *apostille* spełnia określone w prawie państwa, w którym dokument został sporządzony, wymagania dotyczące formy danej czynności prawnej.²⁶²

Legalizacja nie poświadcza zgodności formy dokumentu z prawem miejscowym. W odniesieniu do wymagań dotyczących formy udzielenia za granicą pełnomocnictwa do zawarcia umowy przenoszącej własność nieruchomości położonej w Polsce przepis ten, jako zawierający normę o charakterze ogólnym, znajduje zastosowanie, brak bowiem w prawie prywatnym międzynarodowym przepisu szczególnego odnoszącego się do pełnomocnictwa.²⁶³ Oznacza to, że w wielu przypadkach powstanie konieczność badania, czy udzielone pełnomocnictwo odpowiada pod względem formy wymaganiom przewidzianym w prawie państwa, w którym czynność prawna została dokonana. Wobec tego,

²⁶⁰ Wyrok WSA w Rzeszowie z 21.7.2010 r., II SA/Rz 257/10, LEX Nr 666714; wyrok SN z dnia 31.1.2007 r., II CSK 379/06, LEX Nr 457825.

²⁶¹ Dz. U. Nr 112, poz. 938.

²⁶² Uchwała SN z 13.4.2007 r., III CZP 21/07, OSNC 2008/3/34.

²⁶³ Por. postanowienia SN z 20.1.1998 r., I CKN 345/97, OSNC 1998 Nr 9, poz. 137 oraz z 8.1.2004 r., I CK 39/03, OSNC 2005 Nr 2, poz. 33.

że opatrzenie zagranicznego dokumentu urzędowego zawierającego takie pełnomocnictwo, *apostille* poświadcza autentyczność podpisu, charakter, w jakim działała osoba, która podpisała dokument, oraz, w razie potrzeby, tożsamość pieczęci lub stempla, którym opatrzony jest dokument, nie zawiera stwierdzenia zgodności formy dokonanej czynności z prawem państwa, w którym czynności tej dokonano, powstaje konieczność badania tej kwestii przez sąd. Należy zdecydowanie odrzucić, wskazywaną w doktrynie, możliwość przyjęcia swoistego domniemania, wynikającego z opatrzenia dokumentu *apostille*, że istnieje zgodność dokumentu (a raczej czynności prawnej w nim zawartej) z prawem miejsca jego wystawienia.

Przepis art. 1143 KPC przewiduje dwie możliwości ustalania treści prawa obcego, które ma zostać zastosowane w sprawie, oraz obcej praktyki sądowej. Przede wszystkim sąd może zwrócić się do ministra sprawiedliwości o udzielenie tekstu prawa obcego, które ma zostać zastosowane przez sąd polski oraz o wyjaśnienie obcej praktyki sądowej. Ponadto, dla osiągnięcia tego samego celu, sąd może skorzystać z opinii biegłego. Treść art. 1143 § 1 KPC pozwala wnioskować, że w razie powstania w toku postępowania potrzeby sięgnięcia przez sąd polski do prawa obcego, sąd ma obowiązek ustalić treść tego prawa, a gdy nie jest w stanie tego dokonać samodzielnie, może skorzystać z regulacji przewidzianej w art. 1143 § 2 i 3 KPC. Należy podzielić wyrażony w doktrynie pogląd, że zebranie informacji o treści prawa obcego jest obowiązkiem sądu, a strona może być w tym zakresie pomocna, jednak nieprzedstawienie przez nią stosownych informacji nie może rodzić ujemnych skutków.²⁶⁴

Należy zatem stwierdzić, że w toku postępowania rola stron (uczestników) w zakresie ustalania prawa obcego jest ograniczona, gdyż sąd – w razie potrzeby zastosowania tego prawa – ma obowiązek, zarówno w procesie, jak i postępowaniu nieprocesowym, ustalić jego treść, a także, w miarę potrzeby, obcą praktykę sądową i ewentualnie stwierdzić stosowanie wzajemności przez państwo obce. Jeżeli nie jest w stanie dokonać tego samodzielnie, może skorzystać z drogi uregulowanej w art. 1143 KPC. Obowiązek taki istnieje także w postępowaniu wieczystoksięgowym, gdyż brak w tym zakresie przepisu szczególnego uchylającego ten obowiązek.²⁶⁵

Od 16 maja 2011 r. obowiązuje nowe prawo prywatne międzynarodowe. Zgodnie z nim własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot (nieruchomość). Nabycie i utrata własności, jak również nabycie i utrata oraz zmiana treści lub pierwszeństwa innych praw rzeczowych, podlegają prawu państwa, w którym przedmiot tych praw (nieruchomość) znajdowała się w chwili, gdy nastąpiło zdarzenie pociągające za sobą wymienione skutki prawne (art. 41 ustawy z dnia 4.2.2011 r. Prawo międzynarodowe prywatne).²⁶⁶

²⁶⁴ Por. wyrok SN z dnia 11.8.2004 r., II CK 489/03, „Izba Cywilna” 2005, nr 3, s. 54, oraz wyrok SA w Warszawie z dnia 15.11.1999 r., I ACa 780/99, Prawo Gospodarcze 2000, nr 8, s. 48.

²⁶⁵ Zob. teza i uzasadnienie uchwały SN z 13.4.2007 r., III CZP 21/07, Biul. SN 2007, nr 4, poz. 9.

²⁶⁶ Dz. U. Nr 80, poz. 432.

Forma czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności, czyli prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot. Wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana. Jeżeli umowę zawierają osoby znajdujące się w chwili złożenia oświadczeń woli w różnych państwach, wystarczy wówczas zachowanie formy przewidzianej dla tej czynności przez prawo jednego z tych państw (art. 25 ustawy z dnia 4.2.2011 r. Prawo międzynarodowe prywatne).

Jednakże wybór formy dokonania czynności prawnej nie dotyczy nieruchomości położonej na terytorium Polski. Rozporządzenie taką nieruchomością podlega prawu polskiemu. W związku z powyższym m.in. nabycie i utrata własności nieruchomości położonej w Polsce może być dokonana tylko w formie aktu notarialnego sporządzonego przez polskiego notariusza.

Natomiast wybór formy pozostawiono w zakresie dotyczącym przedstawiciela, który dokonuje rozporządzenia nieruchomością. Dokument dotyczący przeniesienia własności nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej – pełnomocnictwo – powinien być uwierzytelniony przez polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne lub urząd konsularny (art. 1138 KPC).

Poza granicami Polski na wniosek obywateli polskich lub właściwych organów Rzeczypospolitej Polskiej czynności notarialne, a w szczególności: sporządzenie i poświadczenie wypisu, odpisu, wyciągu i kopii dokumentów, poświadczenie własnoręczności podpisów i znaków ręcznych na dokumentach, poświadczenie daty okazania dokumentów wykonuje konsul.

Konsul może wykonywać czynności, o których mowa wyżej, również na wniosek jakiegokolwiek osoby, jeżeli mają one wyrzucić skutek prawny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Pod warunkiem uzyskania od ministra sprawiedliwości pisemnego upoważnienia wydanego na wniosek ministra spraw zagranicznych konsul może sporządzić akt notarialny. Nie ma jednak możliwości sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia. Czynności te mają taką samą moc, jak czynności wykonane przez notariusza w Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto konsul legalizuje dokumenty urzędowe, sporządzone lub uwierzytelnione w państwie przyjmującym bądź w Rzeczypospolitej Polskiej oraz sporządza i poświadcza tłumaczenie dokumentów z języka polskiego na język urzędowy państwa przyjmującego i z tego języka na język polski, jak również poświadcza wypisy, odpisy, wyciągi i kopie dokumentów sporządzonych w języku urzędowym państwa przyjmującego – czynności te mają taką samą moc, jak czynności wykonane przez tłumacza przysięgłego w Rzeczypospolitej Polskiej.²⁶⁷

Pozostałe podstawy wpisu

Podstawą ujawnienia np. zmiany imion i nazwisk, firm oraz nazw i siedzib są dokumenty urzędowe (§ 41 ust. 3 ProwKWR).

²⁶⁷ Art. 19–21 ustawy z dnia 13.2.1984 r. o funkcjach konsułów Rzeczypospolitej Polskiej; tekst jedn. Dz. U. Nr 215, poz. 1823 z późn. zm.

Odpisy aktów stanu cywilnego

Księgi stanu cywilnego prowadzone są przez urzędy stanu cywilnego. Kierownik urzędu stanu cywilnego lub jego zastępca upoważniony jest do wydawania z ksiąg stanu cywilnego odpisów zupełnych i skróconych aktów stanu cywilnego; zaświadczeń o dokonanych w księgach stanu cywilnego wpisach lub o ich braku; zaświadczeń o zaginięciu lub zniszczeniu księgi stanu cywilnego. W odpisie skróconym zamieszcza się następujące dane:

- 1) w odpisie aktu urodzenia – nazwisko i imię (imiona), miejsce i datę urodzenia oraz imiona i nazwiska rodowe rodziców dziecka;
- 2) w odpisie aktu małżeństwa – nazwiska i imiona małżonków, ich nazwiska rodowe, miejsca i daty ich urodzenia, miejsce i datę zawarcia małżeństwa, imiona i nazwiska rodowe rodziców, nazwisko (nazwiska) małżonków, które noszą po zawarciu małżeństwa, nazwisko dzieci zrodzonych z tego małżeństwa, a jeżeli małżeństwo ustało wskutek śmierci jednego z małżonków albo rozwodu, zostało unieważnione, orzeczona została separacja oraz jej zniesienie – adnotację o ustaniu małżeństwa, jego unieważnieniu, o separacji oraz o zniesieniu separacji, wraz z oznaczeniem aktu zgonu lub sygnatury aktu sprawy, w której orzeczono o rozwodzie, unieważnieniu małżeństwa, o separacji oraz o zniesieniu separacji;
- 3) w odpisie aktu zgonu – nazwisko i imię (imiona) zmarłego, jego nazwisko rodowe, miejsce i datę zgonu, datę lub rok urodzenia, miejsce urodzenia, stan cywilny zmarłego i jego ostatnie miejsce zamieszkania oraz nazwisko, imię i nazwisko rodowe małżonka, a także imiona i nazwiska rodowe rodziców zmarłego (art. 6, 79 i 82 ustawy z dnia 29.9.1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego; tekst jedn. z 2011 r. Dz. U. Nr 212, poz. 1264).

Odpisy z Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego

Centralna Informacja KRS wydaje odpisy, wyciągi i zaświadczenia oraz udziela informacji z Rejestru, które mają moc dokumentów urzędowych, jeżeli zostały wydane w postaci papierowej lub elektronicznej.

Ponadto Centralna Informacja:

- wydaje z katalogu, drogą elektroniczną, kopie dokumentów, które są poświadczane za zgodność bezpiecznym podpisem elektronicznym uprawnionego pracownika sądu rejestrowego, w których aktach rejestrowych przechowywany jest dany dokument, z dokumentami znajdującymi się w aktach rejestrowych podmiotu,
- bezpłatnie udostępnia, w ogólnodostępnych sieciach teleinformatycznych, aktualne informacje o podmiotach wpisanych do Rejestru oraz listę dokumentów zawartych w katalogu (udostępnione są na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości od lipca 2012 r.).

Pobrane samodzielnie wydruki komputerowe aktualnych informacji o podmiotach wpisanych do Rejestru mają moc zrównaną z mocą odpisów, wyciągów i zaświadczeń, jeżeli posiadają cechy umożliwiające ich weryfikację z danymi zawartymi w Rejestrze. Centralna Informacja udostępnia bezpłatnie, w ogólnodostępnych sieciach teleinformatycznych, listę podmiotów, wobec których w dziale 6. rejestru przedsiębiorców wpisano informację o ogłoszeniu upadłości. Lista zawiera następujące dane:

- 1) nazwę lub firmę;
- 2) numer KRS;
- 3) numer NIP;
- 4) siedzibę przedsiębiorcy;
- 5) datę wydania orzeczenia o ogłoszeniu upadłości wraz z określeniem sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego;
- 6) sygnaturę sprawy i określenie sądu, który ogłosił upadłość;
- 7) datę oraz sposób zakończenia postępowania upadłościowego (art. 4 UstKRS).

Odpis może być pełny lub aktualny. Odpis pełny zawiera treść wszystkich wpisów w rejestrze pod danym numerem KRS, dokonanych od chwili pierwszego wpisu, z wyjątkiem wpisów niepodlegających ujawnieniu. Odpis aktualny zawiera aktualną treść wpisów w Rejestrze pod danym numerem KRS.

Wyciąg z Rejestru zawiera aktualną treść wpisów dotyczącą podmiotu wpisanego do Rejestru pod określonym numerem KRS, obejmującą wskazane przez wnioskodawcę działy Rejestru.

Z Centralnej Informacji ponadto wydaje się:

1. zaświadczenie, że dany podmiot jest wpisany do Rejestru pod określonym numerem;
2. zaświadczenie, że dany podmiot nie jest wpisany do Rejestru;
3. zaświadczenie o wykreśleniu danego podmiotu z Rejestru;
4. zaświadczenie o posiadaniu przez podmiot statusu organizacji pożytku publicznego.

Każdy odpis, wyciąg, zaświadczenie oraz pozostałe pisemne informacje powinny być podpisane przez upoważnionego pracownika i opatrzone pieczęcią urzędową oraz powinny zawierać, poza właściwą treścią, także oznaczenie miejsca i daty wydania dokumentu oraz datę i czas stanu Rejestru, według którego zostały wydane; poszczególne strony powinny być ponumerowane ze wskazaniem całkowitej liczby stron. Jeżeli dokument wymieniony wyżej jest przesyłany drogą elektroniczną, powinien zostać opatrzony bezpiecznym podpisem elektronicznym uprawnionego pracownika centrali Centralnej Informacji (§ 4, 6, 7, 8 i § 25 Rozporządzenia MS z dnia 27.12.2011 r. w sprawie ustroju i organizacji Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego oraz trybu i sposobu udzielania informacji z Krajowego Rejestru Sądowego i wydawania kopii dokumentów z katalogu, a także struktury udostępnianych informacji o podmiotach wpisanych do Rejestru oraz cech wydruków umożliwiających ich weryfikację z danymi w Rejestrze).²⁶⁸

Dokumenty bankowe

Zasadą jest, że do ustanowienia hipoteki wymagana jest forma aktu notarialnego dla oświadczenia właściciela nieruchomości, który prawo ustanawia. Wyjątkiem od niej jest ustanowienie hipoteki w celu zabezpieczenia wierzytelności banku.

Podstawą wpisu hipoteki (zmiany treści hipoteki i przeniesienia hipoteki w związku ze zbyciem wierzytelności bankowej) do księgi wieczystej nieru-

²⁶⁸ Dz. U. Nr 297, poz. 1760.

chomości stanowiącej własność dłużnika banku lub innej osoby ustanawiającej hipotekę na rzecz banku w celu zabezpieczenia wierzytelności dłużnika banku (również na użytkowaniu wieczystym, spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu, wierzytelności hipotecznej) są dokumenty bankowe.

Dokumentem bankowym mogącym stanowić podstawę do dokonania wpisów w księgach wieczystych są księgi rachunkowe banków i sporządzone na ich podstawie wyciągi oraz inne oświadczenia podpisane przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banków i opatrzone pieczęcią banku, jak również sporządzone w ten sposób pokwitowania odbioru należności.

Dokumenty bankowe są podstawą wpisu hipoteki do księgi wieczystej nieruchomości stanowiącej własność dłużnika banku lub innej osoby ustanawiającej hipotekę na rzecz banku w celu zabezpieczenia wierzytelności dłużnika banku. Do ustanowienia hipoteki wymagane jest ponadto złożenie przez właściciela nieruchomości oświadczenia o ustanowieniu hipoteki na rzecz banku z zachowaniem formy pisemnej pod rygorem nieważności (art. 95 PrBank).

5. Wpis

5.1. Rodzaje wpisów

W postępowaniu wieczystoksięgowym wpis i wykreślenie wpisu w księdze wieczystej jest orzeczeniem. Nie sporządza się uzasadnienia wpisu. Założenie księgi wieczystej następuje z chwilą dokonania pierwszego wpisu (art. 626⁸ § 6, § 7 i § 10 KPC).

Wpisów lub adnotacji w księdze wieczystej dokonuje się wielkimi literami z użyciem dopuszczalnych znaków pisarskich w systemie informatycznym. Przy dokonywaniu wpisów można posługiwać się jedynie skrótami przyjętymi w systemie informatycznym ksiąg wieczystych (§ 73 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).

W księdze wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym podpisany przez referendarza sądowego wpis uważa się za dokonany dopiero z chwilą jego zapisania w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych. Przez podpis w systemie informatycznym rozumie się dane w postaci elektronicznej, które wraz z innymi danymi, do których zostały dołączone, służą do identyfikacji sędziego lub referendarza sądowego dokonującego czynności w systemie informatycznym (art. 626⁸ § 8 i § 9 KPC).

Wpis powinien zawierać następujące elementy:

1. numer i datę wniosku oraz godzinę i minutę jego wpływu,
2. treść,
3. dane o podstawie wpisu – rodzaj, data i numer lub sygnatura dokumentu, przedmiot sprawy oraz nazwa i siedziba organu, który wydał ten dokument,

imię (imiona) i nazwisko notariusza oraz siedziba kancelarii notarialnej; jeżeli podstawą wpisu jest przepis prawa – rodzaj i tytuł aktu prawnego, wskazanie miejsca ogłoszenia, numer jednostki redakcyjnej tego aktu, wskazanie daty jego uchwalenia lub wydania oraz w przypadku, gdy akt prawny nie jest ustawą, wskazanie organu, który ten akt wydał,

4. numer karty akt, pod którym został w aktach umieszczony dokument, a w wypadku gdy dokument znajduje się w aktach innej księgi wieczystej – numer tej księgi i kartę akt,
5. datę dokonania wpisu,
6. imię i nazwisko oraz stanowisko służbowe sędziego lub referendarza sądowego oraz jego czytelny podpis.

W celu bliższego określenia treści prawa lub roszczenia mogą być powołane we wpisie tego prawa lub roszczenia dokładnie oznaczone części dokumentów, będące podstawą wpisu; powołane części dokumentów uważa się za objęte treścią wpisu (§ 10 ProwKWR).

Wykreślenie wpisu w księdze tzw. papierowej polega na podkreśleniu czerwoną linią wpisu podlegającego wykreśleniu. W razie częściowego wykreślenia podkreśla się tylko część wpisu podlegającą wykreśleniu. Jeżeli na skutek wykreślenia części wpisu zmniejszy się jego przejrzystość, wpis podkreśla się w całości, a pozostającą nadal w mocy część wpisu przepisuje się wraz z zamieszczeniem tekstu: „*przepisano wraz z wykreśleniem części wpisu*” i oznacza się datę przepisania (§ 12 ProwKWR).

Wpis w księdze wieczystej ma moc wsteczną od chwili złożenia wniosku o dokonanie wpisu, a w wypadku wszczęcia postępowania z urzędu – od chwili wszczęcia tego postępowania (art. 29 KWHipU).

W księgach wieczystych obowiązuje zasada deklaratywnego charakteru wpisu, czyli prawo powstaje, zmienia się, zostaje przeniesione lub ustaje niezależnie od wpisu. Wpis konstytutywny ma charakter wyjątkowy.

Wpis konstytutywny jest wymagany do:

1. powstania hipoteki (art. 67 KWHipU),
2. zastrzeżenia pierwszeństwa ograniczonego prawa rzeczowego (art. 13 ust. 3 KWHipU),
3. zmiany pierwszeństwa praw rzeczowych ograniczonych, jeżeli chociaż jedno z tych praw jest ujawnione w księdze wieczystej (art. 250 § 2 KC),
4. przeniesienia ograniczonego prawa rzeczowego (art. 245¹ KC) oraz wygaśnięcia tego prawa, gdy uprawniony zrzeka się go (art. 246 § 2 KC), jeżeli jest ono wpisane do księgi wieczystej,
5. oddania nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste i przeniesienie tego prawa w drodze umowy (art. 27 ustawy z dnia 21.8.1997 r. o gospodarce gruntami),
6. powstania odrębnej własności lokalu (art. 7 ust 2 ustawy z 24.6.1994 r. o własności lokali,²⁶⁹

²⁶⁹ Tekst jedn. Dz. U. Nr 80, poz. 903 z późn. zm.

7. ważności umowy zobowiązującej właściciela gruntu do wybudowania na tym gruncie domu oraz do ustanowienia – po zakończeniu budowy – odrębnej własności lokali i przeniesienia tego prawa na drugą stronę umowy lub na inną wskazaną w umowie osobę niezbędny jest wpis roszczenia o ustanowienie odrębnej własności lokalu i o przeniesienie tego prawa (art. 9 ust. 3 ww. ustawy).

Zasadą jest, że wpis w księdze wieczystej dokonywany jest na wniosek, wyjątkiem są wpisy dokonywane z urzędu.

Z urzędu dokonuje się wpisu:

1. w razie niezgodności danych katastru nieruchomości z oznaczeniem nieruchomości w księdze wieczystej sąd rejonowy może dokonać wpisu z urzędu, na skutek bezpośredniego sprawdzenia danych w bazie danych katastru nieruchomości lub zawiadomienia jednostki prowadzącej kataster nieruchomości.²⁷⁰ Do zawiadomienia, aby było podstawą wpisu w dziale I-O, musi być dołączony wypis z operatu katastralnego, a gdy jest to niezbędne – także wydrys z mapy katastralnej lub inny dokument stanowiący podstawę sprostowania oznaczenia nieruchomości (art. 27 ust. 1–3 KWHipU);
2. ostrzeżenia, jeżeli sąd dostrzeże niezgodność stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626¹³ § 1 KPC);
3. ostrzeżenia we wszystkich księgach wieczystych założonych dla tej nieruchomości w razie stwierdzenia, że dla tej samej nieruchomości albo dla tego samego ograniczonego prawa rzeczowego prowadzi się dwie lub więcej ksiąg wieczystych, ujawniających odmienny stan prawny (art. 626¹³ § 1 KPC);
4. ostrzeżenia, że stan prawny nieruchomości ujawniony w księdze wieczystej stał się niezgodny z rzeczywistym stanem prawnym w razie otrzymania zawiadomienia o zmianie właściciela wysłanego przez sądy, organy administracji rządowej lub jednostek samorządu terytorialnego (art. 36 ust. 3 KWHipU);
5. wykreślenia wpisu praw nabytych ujawnionych po wpisie roszczenia, do którego odnosi się wpis prawa, jeżeli wpisy te są sprzeczne z wpisem prawa, którego roszczenie dotyczyło, albo jeżeli w inny sposób naruszają to prawo (art. 18 KWHipU);
6. jeżeli prawo, roszczenie, inny ciężar lub ograniczenie obciąża dwie albo więcej nieruchomości (własnościowych spółdzielczych praw do lokalu), przy każdym wpisie zaznacza się to z urzędu, wymieniając wszystkie nieruchomości obciążone (§ 11 ust. 1 ProwKWR);
7. przeniesienia do współobciążenia wszystkich praw, roszczeń, innych ciężarów lub ograniczeń ciężających na nieruchomości (własnościowym spółdzielczym prawie do lokalu), w razie założenia nowej księgi wieczystej dla części obciążonej nieruchomości bądź przeniesienia części obciążonej nieruchomości do innej księgi wieczystej, sąd z urzędu (§ 11 ust. 2 ProwKWR);

²⁷⁰ Organ, do właściwości którego należy prowadzenie ewidencji gruntów i budynków, nie ma legitymacji do zgłoszenia wniosku o sprostowanie oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej, nie jest wnioskodawcą – postanowienie SN z 15.4.1997 r., I KKN 26/97, OSNC 1997 Nr 11, poz. 167.

8. ujawnienia faktu wykreślenia prawa, roszczenia, innego ciężaru lub ograniczenia, które wygasło względem jednej nieruchomości (własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu) z obciążonych i zostało z niej wykreślone w pozostałych księgach wieczystych prowadzonych dla współobciążonych nieruchomości (§ 11 ust. 3 ProwKWR);
9. wykreślenia we wszystkich księgach wieczystych nieruchomości (własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu) współobciążonych prawa, roszczenia, innego ciężaru lub ograniczenia, które wygasły względem wszystkich nieruchomości obciążonych, chociażby został złożony wniosek o wykreślenie tylko w jednej księdze wieczystej (§ 11 ust. 4 ProwKWR);
10. sprostowania usterek wpisu, które nie mogą wywołać niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626¹³ § 2 KPC);
11. jeżeli przewidują go przepisy szczególne, np. ujawnienie w księgach wieczystych zmian wynikających z przejścia przez miasto stołeczne Warszawę mienia na podstawie art. 20 ust. 1 i 3 ustawy z 15.3.2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy.²⁷¹

5.2. Zawiadomienie o wpisie

O dokonany wpis sąd zawiadamia uczestników postępowania. Zawiadomienie zawiera istotną treść wpisu (art. 626¹⁰ § 1 i 2 KPC).

Nie zawiadamia się uczestnika, który na piśmie zrzekł się zawiadomienia (art. 626¹⁰ § 1 KPC). W razie złożenia przez stronę lub uczestnika postępowania nieprocesowego oświadczenia o zrzeczeniu się doręczenia postanowienia, czyni się o tym wzmiankę w aktach sprawy, którą podpisuje uczestnik zrzekający się doręczenia postanowienia (§ 126 i § 137 ust. 1 RegSekSądZ).

Osoba, na rzecz której wpisane jest prawo lub roszczenie w księdze wieczystej, jej przedstawiciel albo pełnomocnik do doręczeń mają obowiązek niezwłocznego zawiadomienia sądu prowadzącego księgę wieczystą o każdej zmianie adresu, względnie wskazania adresu do doręczeń. Osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą jest obowiązana wskazać pełnomocnika do doręczeń w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1135⁵ KPC). Obowiązek ten dotyczy również spadkobierców lub innych następców prawnych osoby, na rzecz której jest wpisane prawo w księdze wieczystej. W razie zaniedbania powyższego obowiązku pismo sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowy adres jest sądowi znany (art. 626¹² KPC).

Zarówno art. 136 KPC, jak też art. 1135⁵ KPC nakładają wprost na sąd obowiązek pouczenia strony, że w razie niezawiadomienia sądu o zmianie zamieszkania lub niewskazania pełnomocnika do doręczeń, przeznaczone dla tej strony pisma sądowe pozostawione zostaną w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia.

Jednakże art. 626¹² KPC regulujący to zagadnienie w postępowaniu wieczystoksięgowym o takiej powinności nie wspomina. W związku z powyższym na-

²⁷¹ Dz. U. Nr 41, poz. 361 z późn. zm.

leży uznać, że jest to przepis szczególny w stosunku do ogólnych unormowań w związku ze specyfiką postępowania wieczystoksięgowego.²⁷²

W praktyce jednakże referendarze sądowi pouczają o ww.

O założeniu księgi wieczystej dla nieruchomości, zmianach wpisów w dziale I i II księgi wieczystej referendarz sądowy zawiadamia oprócz uczestników postępowania także właściwy organ prowadzący ewidencję gruntów i budynków. Zawiadomienie przesłane organowi prowadzącemu ewidencję gruntów i budynków nie zawiera pouczenia o środkach zaskarżenia (§ 196 RegSądR). Zaś zawiadomienie o założeniu księgi wieczystej dla spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu oraz o wpisie hipoteki do księgi wieczystej przesyła się poza uczestnikami właściwej spółdzielni mieszkaniowej bez pouczenia o środkach zaskarżenia (art. 26 ust. 3 KWHipU oraz § 197 RegSądR).

Jeżeli po złożeniu wniosku wnioskodawca bądź inny uczestnik postępowania zmarł lub został pozbawiony albo ograniczony w możliwości rozporządzania prawem albo w zdolności do czynności prawnych (art. 626¹ § 3 KPC), referendarz sądowy w takiej sytuacji nie ma obowiązku poszukiwania spadkobierców i ustalenia przedstawiciela ustawowego osoby ubezwłasnowolnionej.

Do zawiadomienia o dokonanych wpisach stosuje się w takim wypadku art. 626¹² KPC,²⁷³ czyli jeżeli spadkobiercy nie przedstawili dokumentu wykazującego następstwo prawne po zmarłym oraz nie podali adresu do doręczeń, pozostawia się zawiadomienie w aktach ze skutkiem doręczenia.

Jeżeli zawiadomienie o dokonanych wpisach zawiera treść niezgodną z treścią wpisów dokonanych w księdze wieczystej lub nastąpiła w jego treści niedokładność, błąd pisarski albo rachunkowy lub inne oczywiste omyłki, które nie dotyczą treści wpisu w księdze wieczystej, sąd sporządza ponownie w sposób prawidłowy zawiadomienie i przesyła je wnioskodawcy i uczestnikom postępowania z adnotacją „poprawiono” oraz pouczeniem, że jest to pierwsze prawidłowe zawiadomienie (§ 199 RegSądR).

5.3. Sprostowanie usterek wpisu

Sprostowania usterek wpisu, które nie mogą wywołać niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, dokonuje referendarz sądowy z urzędu (art. 626¹³ § 2 KPC).

Sprostowania usterek wpisu dokonuje się niezwłocznie po ich dostrzeżeniu jednocześnie z wydaniem postanowienia o sprostowaniu tych usterek.

²⁷² Tak J. Gudowski w: T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, t. 2, red. T. Ereciński, Warszawa 2009, s. 276; T. Demendecki w: J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, red. A. Jakubecki LEX 2012, odmiennie S. Rudnicki, op. cit., i H. Ciepla w: H. Ciepla, T. Domińczyk, A. Góra-Błaszczkowska, A. Górski, T. Jakubecki, I. Koper, G. Misiurek, Z. Strus, T. Żyznowski, Kodeks postępowania cywilnego komentarz, LEX 2012 red. T. Wiśniewski.

²⁷³ Zob. S. Rudnicki, op. cit., s. 308.

W księdze papierowej omyłki w treści wpisu prostuje się przez przekreślenie czarną linią błędnego tekstu lub przez przekreślenie i wpisanie pomiędzy liniami właściwego tekstu w miejsce przekreślonego. W przypadku gdy omyłka polega na podkreśleniu wpisu czerwoną linią, prostuje się ją przez ponowne wpisanie tekstu podkreślonego. Zapis o dokonanych sprostowaniach w odesłaniach do oznaczenia prostowanego wpisu zamieszcza się w odpowiednim dziale i łamie, w którym ujawniony jest ten wpis, z podaniem oznaczenia postanowienia stanowiącego podstawę sprostowania oraz podpisu orzecznika i daty wydania orzeczenia (§ 14 ProwKWR).

Sprostowania usterek wpisu, o którym mowa w art. 626¹³ § 2 KPC, w księdze wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym dokonuje się poprzez odpowiednie zmiany w polach oraz, jeżeli sprostowanie usterek wpisu jest dokonywane w dziale I-Sp, III lub IV, poprzez wskazanie pól, których sprostowanie dotyczy, i ujawnienie, że jest to sprostowanie w polu „rodzaj zmiany”: 1.11.1.7 w dziale I-Sp, 3.4.1.7 w dziale III lub 4.4.1.15 w dziale IV (§ 78 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).

Referendarz sądowy może z urzędu sprostować w innym niż wpis orzeczeniu np. oddaleniu wniosku, niedokładności, błędy pisarskie albo rachunkowe lub inne oczywiste omyłki. O sprostowaniu umieszcza się wzmiankę na oryginale orzeczenia, a na żądanie uczestnika także na udzielonych im wypisach. Dalsze odpisy i wypisy powinny być zredagowane w brzmieniu uwzględniającym postanowienie o sprostowaniu (art. 350 § 1 i 2 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC w zw. z art. 509¹ KPC).

6. Oddalenie wniosku

Referendarz sądowy oddala wniosek o wpis, jeżeli brak jest podstaw albo istnieją przeszkody do jego dokonania (art. 626⁹ KPC).

Jeżeli do wniosku nie dołączono dokumentów stanowiących podstawę wpisu, w szczególności dokumentów wykazujących następstwo prawne po osobie wpisanej w księdze wieczystej (art. 34 KWHiPU) lub je dołączono, ale nie w wymaganej przez przepisy formie, referendarz sądowy oddala wniosek.

W obowiązującym obecnie stanie prawnym nie istnieje podstawa do wyznaczenia do usunięcia przeszkody wpisu. Art. 626⁹ KPC jednoznacznie nakazuje w wypadku istnienia przeszkody lub braku podstaw wpisu oddalenie wniosku *a limine*. Dotyczy to również sytuacji, w której złożenie wniosku następuje w drodze przekazania sądowi przez notariusza wypisu aktu notarialnego zawierającego wniosek o wpis (art. 626⁴ KPC).²⁷⁴

Referendarz sądowy może oddalić wniosek o wpis w księdze wieczystej, gdy istnieje znana mu urzędowo przeszkoda do jego dokonania. W postępowaniu wieczystoksięgowym zastosowanie art. 228 KPC następuje z modyfikacjami uwzględniającymi rodzaj postępowania, w szczególności to, że sprawy rozpoznawane są na posiedzeniu niejawnym (art. 626¹ KPC) i z tego względu odpada

²⁷⁴ Postanowienie SN z 9.3.2004 r., V CK 448/03, LEX Nr 183791.

powinność referendarza sądowego zwrócenia stronom na rozprawie uwagi na fakty znane mu urzędowo, co nie oznacza jednak, że fakty te referendarz sądowy powinien ignorować.²⁷⁵

7. Zamknięcie księgi wieczystej

Zamknięcie księgi wieczystej jest czynnością o charakterze technicznym, której dokonuje się w razie:

1. **całkowitego przeniesienia nieruchomości do innej księgi wieczystej,**
2. **gdy jej prowadzenie stało się bezprzedmiotowe,**
3. **gdy wynika to z orzeczenia sądu,**
4. **gdy przepisy odrębne tak stanowią np.:**
 - a) zamyka się księgi wieczyste prowadzone **dla lokali, których połączenie w jeden lokal nastąpiło w drodze czynności prawnej lub orzeczenia sądu.** Z księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, z której lokale zostały wyodrębnione, wykreśla się wpisy dotyczące tych lokali i wyodrębnia się z niej nowo utworzony lokal, dla którego zakłada się nową księgę wieczystą,
 - b) zamyka się księgę wieczystą prowadzoną **dla nieruchomości lokalowej, jeżeli w drodze czynności prawnej lub orzeczenia sądu nastąpił podział tej nieruchomości lokalowej na dwa lub więcej samodzielne lokale.** Z księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, z której lokal był wyodrębniony, wykreśla się wpisy dotyczące nieruchomości lokalowej, która została podzielona i wyodrębnia się z tej księgi lokale, jakie powstały w wyniku podziału, dla których zakłada się księgi wieczyste (§ 51a ust. 1 i 2 ProwKWR),
 - c) zamyka się księgi wieczyste założone lub urządzone **dla budynków stanowiących odrębne nieruchomości** na podstawie art. 6 ustawy z dnia 28.5.195 r. o sprzedaży przez państwo domów mieszkalnych i działek budowlanych²⁷⁶ przy pierwszym wniosku o wpis, a wszystkie wpisy w dotychczasowej księdze wieczystej przenosi się do księgi wieczystej dla gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste (§ 62 ProwKWR),
 - d) zamyka się księgę wieczystą prowadzoną **dla budynku odpowiadającego warunkom przewidzianym w art. 5 dekretu z dnia 26.10.1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy,**²⁷⁷ a wszystkie wpisy przenosi się do księgi wieczystej dla gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste, na którym ten budynek się znajduje (§ 61 ProwKWR),
 - e) **z dniem 1.1.1989 r. tracą moc prawną i podlegają zamknięciu z urzędu księgi dawne niezawierające w działach odpowiadających działowi drugiemu, trzeciemu i czwartemu obecnej księgi wieczystej wpisów do-**

²⁷⁵ Postanowienie SN z 15.12.2005 r., V CK 54/05, LEX 178233.

²⁷⁶ Dz. U. Nr 31, poz. 132 z późn. zm.

²⁷⁷ Dz. U. Nr 50, poz. 279.

konanych po dniu 31.12.1946 r. (§ 5 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14.7.1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed dniem 1.1.1947 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg),²⁷⁸

- f) **księgi wieczyste założone przed 1.1.1947 r. dla nieruchomości ziemskich objętych scaleniem lub wymianą gruntów tracą moc prawną i podlegają zamknięciu** z chwilą podjęcia ostatecznej decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia lub wymiany gruntów. Księgi wieczyste założone po dniu 1.1.1947 r. dla nieruchomości ziemskich objętych scaleniem lub wymianą gruntów nie tracą mocy prawnej, jeżeli uwidoczniiony w nich stan jest zgodny ze stanem wykazany w ewidencji gruntów. Zamknięcie ksiąg wieczystych następuje na mocy postanowienia wydanego na skutek zawiadomienia właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Do zawiadomienia powinien być dołączony odpis decyzji o zatwierdzeniu projektu scalenia lub odpowiedni wyciąg z tego dokumentu oraz sporządzone w toku postępowania scaleniowego dokumenty pomiarowe (mapa i rejestr). Zamknięcie ksiąg wieczystych może nastąpić również na skutek zawiadomienia wpisanych w nich właścicieli lub uczestników scalenia względnie wymiany gruntów, do którego zostaną załączone dokumenty pomiarowe. O utracie mocy prawnej księgi wieczystej i o jej zamknięciu zawiadamia się z urzędu wpisanego w niej właściciela nieruchomości oraz wszystkie inne osoby, na rzecz których figurują w księdze wieczystej jakiegokolwiek wpisy (art. 1 ust. 1 i 2 i art. 2 ustawy z dnia 17.2.1960 r. o utracie mocy prawnej niektórych ksiąg wieczystych),²⁷⁹
- g) **tracą moc prawną i podlegają z urzędu zamknięciu księgi wieczyste nieruchomości położonych na obszarze mocy obowiązującej dekretu z dnia 27.7.1949 r. o przejęciu na własność państwa niepozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województw: białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego**²⁸⁰ w miejscowościach, które zostaną określone w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym w porozumieniu z ministrem rolnictwa. Nie dotyczy to tych ksiąg wieczystych nieruchomości położonych w powyższych miejscowościach, które zostaną w rozporządzeniu wyraźnie wymienione jako zachowujące nadal moc prawną (art. 5 ustawy z dnia 17.2.1960 r. o utracie mocy prawnej niektórych ksiąg wieczystych),
- h) **podlegają zamknięciu księgi wieczyste prowadzone dla nieruchomości objętych postępowaniem scaleniowym i podziałowym** na podstawie uchwały rady gminy o scaleniu i podziale nieruchomości, która powinna zawierać:
- 1) opracowane geodezyjnie granice gruntów objętych scaleniem i podziałem;

²⁷⁸ Dz. U. Nr 28, poz. 141.

²⁷⁹ Dz. U. Nr 11, poz. 67 z późn. zm.

²⁸⁰ Dz. U. Nr 46, poz. 339.

- 2) wypis i wyrys z planu miejscowego;
- 3) geodezyjny projekt scalenia i podziału nieruchomości;
- 4) rejestr nieruchomości, z wykazaniem ich stanu dotychczasowego oraz stanu nowego po scaleniu i podziale, w tym nieruchomości przyznanych uczestnikom postępowania w zamian za nieruchomości będące ich własnością lub pozostające w użytkowaniu wieczystym przed scaleniem i podziałem;
- 5) rozstrzygnięcia w sprawach przekazanej powierzchni działek w zamian za dotychczasową oraz zniesienia służebności gruntowych;
- 6) ustalenia co do rodzaju urządzeń infrastruktury technicznej planowanych do wybudowania, terminy ich budowy oraz źródła finansowania;
- 7) ustalenia co do wysokości, terminu i sposobu zapłaty opłat adiacencjnych;
- 8) rozstrzygnięcie o sposobie załatwienia wniosków, uwag i zastrzeżeń, złożonych przez uczestników postępowania.

Ww. uchwała nie narusza praw osób trzecich ustanowionych na nieruchomościach objętych scaleniem i podziałem. Wnioski o zamknięcie księgi wieczystej i założenie nowej księgi wieczystej składa wójt, burmistrz albo prezydent miasta. Do nowo założonej księgi przenosi się obciążenia na nieruchomościach objętych scaleniem i podziałem poza zniesionymi służebnościami gruntowymi (art. 104 ustawy z dnia 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami),²⁸¹

i) dla nieruchomości stanowiących wspólnotę gruntową nie prowadzi się ksiąg wieczystych, zaś dotychczasowe księgi wieczyste tracą moc i podlegają zamknięciu (art. 11 ustawy dnia 29.6.1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych).²⁸² Wspólnotami gruntowymi podlegającymi zagospodarowaniu w trybie i na zasadach określonych w ustawie o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych są nieruchomości rolne, leśne oraz obszary wodne:

- 1) nadane w wyniku uwłaszczenia włościan i mieszczan-rolników na wspólną własność, we wspólne posiadanie lub do wspólnego użytkowania ogółowi, pewnej grupie lub niektórym mieszkańcom jednej albo kilku wsi,
- 2) wydzielone tytułem wynagrodzenia za zniesione służebności, wynikające z urzędzenia ziemskiego włościan i mieszczan-rolników, na wspólną własność, we wspólne posiadanie lub do wspólnego użytkowania gminie, miejscowości albo ogółowi uprawnionych do wykonywania służebności,
- 3) powstałe w wyniku podziału pomiędzy zespoły mieszkańców poszczególnych wsi gruntów, które nadane zostały przy uwłaszczeniu włościan i mieszczan-rolników mieszkańcom kilku wsi na wspólną własność, we wspólne posiadanie lub do wspólnego użytkowania,
- 4) użytkowane wspólnie przez mieszkańców dawnych okolic i zaścianków oraz należące do wspólnot urbarialnych i spółek szłańskich,

²⁸¹ Tekst jedn. z 2010 r. Dz. U. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.

²⁸² Dz. U. Nr 28, poz. 169 z późn. zm.

- 5) otrzymane przez grupę mieszkańców jednej lub kilku wsi na wspólną własność i do wspólnego użytkowania w drodze przywilejów i darowizn bądź nabyte w takim celu,
- 6) zapisane w księgach wieczystych (gruntowych) jako własność gminy (gromady), jeżeli w księgach tych istnieje wpis o uprawnieniu określonych grup mieszkańców gminy (gromady) do wieczystego użytkowania i pobierania pożytków z tych nieruchomości,
- 7) stanowiące dobro gromadzkie (gminne) będące we wspólnym użytkowaniu na terenach województw rzeszowskiego, krakowskiego oraz powiatu cieszyńskiego województwa katowickiego.

Oprócz wspólnot gruntowych podlegają zagospodarowaniu w tym trybie także nieruchomości rolne, leśne i obszary wodne, stanowiące mienie gromadzkie położone poza terenami miast i osiedli, jeżeli przed dniem wejścia w życie tej ustawy były faktycznie użytkowane wspólnie przez mieszkańców wsi (art. 1 ustawy z dnia 29.6.1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych). Jeżeli księga wieczysta zostanie zamknięta, na pierwszej stronie księgi papierowej zamieszcza się notatkę o jej zamknięciu ze wskazaniem podstawy, podpisaną przez sędziego lub referendarza sądowego i zaopatrzoną w datę, oraz przekreśla się wszystkie strony zawierające wpisy czerwonymi liniami na krzyż. Na okładce akt księgi wieczystej zamieszcza się napis: „Księga zamknięta” (§ 17 ust. 1 i 2 ProwKWR).

Zamknięcie księgi wieczystej prowadzonej w systemie elektronicznym (rubryka 0.3 – dane o zamknięciu księgi wieczystej) następuje w formie zapisu o charakterze czynności technicznej, poprzez wypełnienie pól:

- 1) 0.3.0.1 „chwila zamknięcia księgi” – data, godzina i minuta zapisu zamknięcia księgi wieczystej, w przypadku odłączenia całości nieruchomości do innej księgi wieczystej, zgodna z datą przyłączenia nieruchomości do tej księgi;
- 2) 0.3.0.2 „podstawa zamknięcia księgi” – przyczyna zamknięcia księgi wieczystej. Z chwilą zamknięcia księgi wieczystej zostaje wyłączona możliwość dokonania wpisu lub adnotacji w jakimkolwiek polu zamkniętej księgi wieczystej (§ 12, § 99 i § 100 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 20.8.2003 r. w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie informatycznym).

Załączniki
Wzory postanowień i zarządzeń

I Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego

WZÓR 1

ZŁOŻENIE DO AKT SĄDOWYCH PISMA WYSLANEGO PRZEZ KOMORNIKA SĄDOWEGO

Sygnatura akt NsRej KRS

Numer KRS

Postanowienie

Dnia

Sąd Rejonowy w

..... Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego

Referendarz sądowy

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w dniu.....

sprawy z urzędu

przy uczestnictwie

o złożenie do akt

postanawia:

Złożyć do akt KRS nr dokument przedstawiony przez komornika
sądowego przy Sądzie Rejonowym w o dokonaniu zajęcia
udziałów dłużnika zamieszkałego w

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Zgodnie z treścią art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 17, poz. 209 z późn. zm.) jeżeli przepis szczególnie nakazuje zgłoszenie określonych danych sądowi rejestrowemu lub wpisanie ich do Rejestru, a dane te nie podlegają według przepisów ustawy wpisowi do określonego działu Rejestru, dokumenty zawierające te dane składa się do akt rejestrowych.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz w zw. z art. 911³ KPC postanowiono jak na wstępie.

Referendarz sądowy

Zarządzenie:

1. Odpis postanowienia doręczyć uczestnikowi z pouczeniem.
2. Przedłożyć po nadejściu zwrotki lub korespondencji.

Pouczenie

Od postanowienia niniejszego przysługuje skarga na orzeczenie referendarza w terminie tygodniowym od jego doręczenia. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Skargę należy opłacić – wpis stały wynosi 100 złotych (art. 58 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. Nr 167, poz. 1398). Uczestnik ma obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie swego zamieszkania. W razie zaniedbania tego obowiązku pismo sądowe zostanie pozostawione w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia (art. 136 § 1 i 2 KPC).

WZÓR 2**WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA PRZYMUSZAJĄCEGO
W ZWIĄZKU Z NIEZŁOŻENIEM PRZEZ PODMIOT
SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO**

Sygnatura akt NsRej KRS
Numer KRS

Postanowienie

Dnia

Sąd Rejonowy w
..... Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego
Referendarz sądowy
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w dniu
sprawy z urzędu (postępowanie przymuszające)
przy uczestnictwie

postanawia:

1. Wszczęć postępowanie przymuszające w związku z niedopełnieniem obowiązku, określonego w art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 ze zm.), tj. złożenia do sądu sprawozdania finansowego i innych dokumentów za rok obrotowy 2001, 2002, 2003 celem wpisania w dziale 3 rejestru przedsiębiorców KRS wzmianki o ich złożeniu na podstawie art. 40 pkt. 2–5 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.).

2. Wezwać uczestnika – do złożenia sprawozdania finansowego, uchwały o zatwierdzeniu sprawozdania finansowego i podziale zysku lub pokryciu straty, sprawozdania z działalności oraz – jeśli spółka podlega takiemu obowiązkowi – opinii biegłego rewidenta za rok obrotowy 2001, 2002, 2003 w terminie 7 dni pod rygorem grzywny w wysokości (słownie:) złotych w trybie art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.).

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Uczestnik postępowania został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu

Do chwili obecnej nie złożono sprawozdania finansowego, tj. bilansu, rachunku zysków i strat i informacji dodatkowej za okres Dlatego uczestnik obowiązany jest złożyć:

- sprawozdanie finansowe za okres, tj. bilans, rachunek zysków i strat oraz informację dodatkową podpisane przez wszystkich członków Zarządu, a nie tylko przez osoby uprawnione do reprezentacji [w oryginałach lub notarialnie uwierzytelnionych odpisach (art. 694⁴ KPC)],
- złożyć formularz KRS-Z30,
- uiścić kwotę 40 złotych tytułem opłaty sądowej,
- uiścić kwotę 250 złotych tytułem opłaty za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Ponadto uczestnik obowiązany jest złożyć protokół z walnego zgromadzenia wspólników obejmującego uchwałę zatwierdzającą ww. sprawozdanie finansowe. Biorąc powyższe pod uwagę wszczęcie postępowania przymuszającego jest uzasadnione.

Referendarz sądowy

Zarządzenie

1. Odpis postanowienia doręczyć uczestnikowi z niniejszym pouczeniem.
2. Przedłożyć po nadejściu zwrotki lub korespondencji.

Referendarz sądowy

Pouczenie

1. Od postanowienia powyższego nie przysługuje odwołanie.
2. Sprawozdanie finansowe, tj. bilans, rachunek zysków i strat, informacja dodatkowa powinny być podpisane, z podaniem daty podpisu, przez wszystkich członków zarządu i osobę, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych, zaś sprawozdanie z działalności (jest składane tylko przez spółkę akcyjną, spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnię, товарищество ubezpieczeń wzajemnych i przedsiębiorstwo państwowe) – również z podaniem daty podpisu – przez wszystkich członków zarządu (art. 52 ust. 2–3 ww. ustawy o rachunkowości).
 - art. 77 ust. 2 ustawy o rachunkowości: *Kto wbrew przepisom ustawy dopuszcza do niesporządzenia sprawozdania finansowego, sporządzenia go niezgodnie z przepisami ustawy lub zawarcia w tym sprawozdaniu nierzetelnych danych – podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do lat 2 albo obu tym karom łącznie.*
 - art. 79 ust. 3 i 4 ustawy o rachunkowości: *Kto wbrew przepisom ustawy nie składa rocznego sprawozdania finansowego do ogłoszenia oraz nie składa rocznego sprawozdania finansowego lub sprawozdania z działalności jednostki we właściwym rejestrze sądowym – podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.*
3. Instytucje państwowe (również sąd), które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora (art. 304 § 2 KPK).

4. Uczestnik ma obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie swego zamieszkania. W razie zaniedbania tego obowiązku pismo sądowe zostanie pozostawione w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia (art. 136 §1 i 2 KPC).

WZÓR 3**PRZEKAZANIE SPRAWY ZGODNIE Z WŁAŚCIWOŚCIĄ MIEJSCOWĄ**

Sygnatura akt NsRej KRS

Numer KRS

Postanowienie

Dnia

Sąd Rejonowy w
 Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego
 Referendarz sądowy
 po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
 w dniu
 sprawy z wniosku:

 o wpis do rejestru

postanawia:

przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w jako sądowi właściwemu.

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 200 KPC sąd, który stwierdzi swoją niewłaściwość, przekazuje sprawę sądowi właściwemu. W przedmiotowej sprawie sądem właściwym ze względu na siedzibę spółki jest Sąd Rejonowy w

Wobec powyższego orzeczono jak w sentencji.

Referendarz sądowy

Zarządzenie:

Doręczyć wnioskodawcy z pouczeniem.

Referendarz sądowy

Pouczenie:

Od postanowienia niniejszego przysługuje skarga na orzeczenie referendarza w terminie tygodniowym od jego doręczenia. Skargę wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Skargę należy opłacić – wpis stały wynosi 100 zł [art. 58 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.)].

W przypadku niewniesienia skargi można ponownie złożyć wniosek w terminie tygodniowym od daty doręczenia zarządzenia o zwrocie wniosku – jeśli nie będzie on dotknięty brakami – wywoła skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w przypadku kolejnego zwrotu wniosku. Strona ma obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie swego zamieszkania. W razie zaniedbania tego obowiązku pismo sądowe zostanie pozostawione w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia (art. 136 § 1 i 2 KPC).

WZÓR 4**WZÓR ZARZĄDZENIA WYKONAWCZEGO PRZY POSTANOWIENIU
O WYKREŚLENIU PODMIOTU Z REJESTRU**

Zarządzenie:

- 1) *Wpisać do CBD¹ ze wzmianką o nieprawomocności.*
- 2) *Odpis postanowienia doręczyć wnioskodawcy z pouczeniem.*
- 3) *Po uprawomocnieniu się postanowienia, wpisać do CBD wzmiankę o prawomocności.*
- 4) *Zawiadomić właściwy miejscowo urząd skarbowy o wykreśleniu podmiotu z KRS.*

Data Referendarz sądowy

¹ CBD oznacza wewnętrzną Centralną Bazę Danych (wewnętrzne elektroniczne repertorium stosowane w wydziałach prowadzących Krajowy Rejestr Sądowy). Należy pamiętać o obowiązkowym zawiadomieniu urzędu skarbowego w przypadku wykreślenia podmiotu z KRS. W przedmiotowej sprawie sąd bądź referendarz sądowy dokonuje tego z urzędu.

II Wydział Gospodarczy Rejestru Zastawów**WZÓR 1****POSTANOWIENIE O WPISIE DO REJESTRU ZASTAWÓW**

Sygn. Akt

Postanowienie

Sąd Rejonowy w

Wydział Gospodarczy – Rejestru Zastawów

W składzie:

po rozpoznaniu w dniu: na posiedzeniu niejawnym
sprawy z wniosku:

.....

przy uczestnictwie:

.....

o wpis zastawu

Postanawia wpisać do rejestru zastawów:

Rubryka 1		
1. Numer kolejny wpisu w danej pozycji rejestru	12. Data złożenia wniosku o wpis

Rubryka 2 – Zastawnik		
1. Numer kolejny podmiotu w rubryce	1	
2. Oznaczenie podmiotu	INNY PODMIOT	
3. Nazwa podmiotu	
4. REGON	
5. Kraj	
6. Miejscowość	
7. Gmina	
8. Województwo	
9. Ulica	
10. Numer domu	
11. Numer lokalu	

Rubryka 3 – Zastawca		
1. Numer kolejny podmiotu w rubryce	1	
2. Oznaczenie podmiotu	INNY PODMIOT	
3. Nazwisko – pierwszy człón	
4. Nazwisko – drugi człón	
5. Pierwsze imię	
6. Drugie imię	
7. PESEL		
8. Kraj		
9. Miejscowość	
10. Gmina	
11. Województwo	
12. Ulica	
13. Numer domu	
14. Numer lokalu	

Referendarz sądowy

WZÓR 2**POSTANOWIENIE O ZMIANIE WPISU W REJESTRZE ZASTAWÓW**

Sygn. akt

Postanowienie

Sąd Rejonowy w
 Wydział Gospodarczy – Rejestru Zastawów
 w składzie:
 na posiedzeniu niejawnym
 po rozpoznaniu w dniu: sprawy z wniosku:
 przy uczestnictwie:

 o zmianę wpisu

Postanawia wpisać do rejestru zastawów pod numerem pozycji rejestru 111111

Rubryka 1			
3. Numer kolejny wpisu w danej pozycji rejestru	1	15. Data złożenia wniosku o wpis

*

Rubryka 5 – Przedmiot zastawu		
Numer i opis	Wykreślić	Wpisać
5. Cecha C WARTOŚĆ ZBIORU (NP. WG BILANSU), NA KONKRETNY DZIEŃ	KWOTA ZŁ 220 000,00 WG POLISY Z DN. ROKU SERIA	ZŁ 450 000,00 WG POLISY Z DNIA ROKU SERIA

Rubryka 6 – Szczegóły dotyczące zastawu		
Numer pola i	Wykreślić	Wpisać
5. Wysokość kwoty	100 000,00	200 000,00

.....
 (podpis)

WZÓR 3**POSTANOWIENIE O WYKREŚLENIU Z REJESTRU ZASTAWÓW**

Sygn. akt

Postanowienie

Sąd Rejonowy w

Wydział Gospodarczy – Rejestru Zastawów

W składzie:

po rozpoznaniu w dniu:

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku:

1.

przy uczestnictwie:

1.

o wykreślenie zastawu

Postanawia wpisać do rejestru zastawów pod numerem pozycji rejestru 1111111

Rubryka 1			
3. Numer kolejny wpisu w danej pozycji rejestru	2	15. Data złożenia wniosku o wpis

Rubryka 7
1. Wykreślić zastaw wpisany do rejestru zastawów pod numerem pozycji rejestru 1111111

.....
(podpis)

III Wydział Cywilny, Pracy i Gospodarczy Procesowy

WZÓR 1

STwierdzenie BRAKU PODSTAW DO WYDANIA NAKAZU ZAPŁATY W POSTĘPOWANIU UPOMINAWCZYM

Sygn. akt I Nc/..../.....

Zarządzenie

1. stwierdzam brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym;
2. na podstawie art. 498 § 2 KPC proszę zakreślić sprawę w repertorium „Nc”;
3. po wykonaniu pkt 2 akta sprawy proszę przedstawić Panu/Pani Sędziemu Przewodniczącemu Wydziału celem podjęcia dalszych czynności w sprawie;

..... , dnia

Referendarz sądowy

WZÓR 2**NAKAZ ZAPŁATY W POSTĘPOWANIU UPOMINAWCZYM**

Sygn. akt I Nc/...../.....

**NAKAZ ZAPŁATY
W POSTĘPOWANIU UPOMINAWCZYM**

Dnia r.

Sąd Rejonowy, Wydział Cywilny
 w osobie referendarza sądowego
 po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w
 w postępowaniu upominawczym²
 na skutek pozwu wniesionego w dniu roku
 sprawy z powództwa
 nakazuje, aby pozwany

.....

zapłacił na rzecz powoda kwotę zł (słownie:) wraz z ustawo-
 wymi/umownymi odsetkami liczonymi od kwot: zł od dnia do
 dnia zapłaty, zł od dnia do dnia zapłaty, zł,
 od dnia do dnia zapłaty wraz z kosztami sądowymi w kwocie
 zł (słownie:) i kosztami zastępstwa procesowego w kwocie zł
 (słownie:) w terminie dwóch tygodni od doręczenia niniejszego nakazu
 albo wniósł w tymże terminie do tutejszego sądu sprzeciw.

Referendarz sądowy

² Z uwagi np. na rozstrzygnięcie kosztów w procesie prawidłowe jest wskazanie w tym miejscu także, że sprawa została rozpoznana np. w postępowaniu upominawczym uproszczonym.

WZÓR 3

ZARZĄDZENIE WYKONAWCZE

Sygn. akt I Nc/..../.....

Sekr./

1. proszę odnotować nakaz;
2. odpis nakazu doręczyć pełnomocnikowi powoda/powodowi, a stronie pozwanej wraz z odpisem pozwu i załączników oraz pouczeniem o terminie i sposobie wniesienia sprzeciwu, o treści art. 503 § 1 KPC zdanie trzecie oraz o skutkach niezaskarżenia nakazu;
3. po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty zwrócić stronie powodowej kwotę zł na zas. art. 79 ust.1 pkt 2 lit. c ustawy o kosztach sądowych w spr. cyw.; do odpisu nakazu zapłaty dla strony powodowej proszę dołączyć informację, że 3/4 uiszczonej opłaty od pozwu zostanie zwrócone przez sąd z urzędu po uprawomocnieniu się nakazu zapłaty na zas. art. 79 ust.1 pkt 2 lit. c ustawy o kosztach sądowych w spr. cyw., jednocześnie w przypadku braku proszę wezwać do podania nr. rachunku bankowego celem umożliwienia zwrotu w. wym. kwoty³;
4. jednocześnie proszę wezwać powoda/pełnomocnika powoda do uzupełnienia braków wniosku o nadanie klauzuli wykonalności i doręczenie tytułu wykonawczego poprzez uiszczenie kwoty 6,00 zł tytułem opłaty kancelaryjnej względnie złożenia oświadczenia co do potrącenia kwoty 6,00 zł ze zwracanych po uprawomocnieniu się nakazu 3/4 opłaty od pozwu – to wszystko w terminie 7 dni pod rygorem zwrotu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności i doręczenie tytułu wykonawczego;
5. (względnie gdy powód jest reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, a jednocześnie z pozwem złożony został wniosek o nadanie klauzuli wykonalności i doręczenie tytułu wykonawczego) jednocześnie na podstawie art. 130² § 1 KPC zarządzam zwrot wniosku o nadanie klauzuli wykonalności i doręczenie tytułu wykonawczego z uwagi na nieuiszczenie stałej opłaty kancelaryjnej w kwocie 6,00 zł od wniosku o wydanie odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności (art. 77 ust. 1 pkt 3 ustawy

³ W praktyce obserwuje się automatyczne potrącenie ze zwracanych 3/4 opłaty od pozwu opłaty kancelaryjnej w kwocie 6,00 zł lub jej wielokrotności od wniosku o wydanie odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności w przypadku złożenia takiego wniosku wraz z pozwem i jego nieopłacenia. Praktyka taka z pewnością wpływa na sprawność postępowania, aczkolwiek nie sposób znaleźć dla niej uzasadnienia w obowiązujących przepisach. Ten sam horyzont czasowy można uzyskać doręczając wezwanie lub zarządzenie o zwrocie wniosku powodowi bądź pełnomocnikowi powoda wraz z nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym o treści jak pkt 4 lub 5, a dopiero po upływie zakreślonego terminu podejmując stosowne czynności polegające na potrąceniu ze zwracanych 3/4 opłaty czy też na zwrocie wniosku, względnie wydaniu tytułu po uiszczeniu opłaty; zgodnie z regulacją zawartą w art. 502 § 2 KPC pozwanemu doręcza się nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu i pouczeniem o sposobie wniesienia sprzeciwu, o treści art. 503 § 1 zdanie trzecie oraz o skutkach niezaskarżenia nakazu.

z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – Dz. U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 z późn. zm.). Odpis proszę doręczyć pełn. powoda/powodowi; do odpisu zarządzenia proszę dołączyć informację, że brak powyższy można uzupełnić w terminie tygodniowym od daty doręczenia pisma poprzez uiszczenie kwoty 6,00 zł tytułem opłaty kancelaryjnej względnie złożenia oświadczenia co do potrącenia tej kwoty ze zwracanych po uprawnieniu się nakazu $\frac{3}{4}$ opłaty od pozwu;

6. kalendarz 2 tygodnie z dowodami doręczenia, w przypadku braku proszę niezwłocznie reklamować przesyłki.

....., dnia

Referendarz sądowy

WZÓR 4**POUCZENIE DO NAKAZU ZAPŁATY W POSTĘPOWANIU
UPOMINAWCZYM****Pouczenie**

Pismo zawierające sprzeciw wnosi się do sądu, który wydał nakaz zapłaty, a w przypadku nakazu wydanego przez referendarza sądowego – do sądu, przed którym wytoczono powództwo, w terminie dwóch tygodni od daty doręczenia nakazu wraz z odpisem pozwu. Jeżeli koniec terminu przypada na dzień uznany ustawowo za wolny od pracy, termin upływa dnia następnego. Oddanie pisma procesowego w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu. Do pisma zawierającego sprzeciw należy dołączyć jego odpisy i odpisy załączników dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom, a ponadto, jeżeli w sądzie nie złożono załączników w oryginale, po jednym odpisie każdego załącznika do akt sądowych. Jeżeli pozew wniesiono na urzędowym formularzu, wniesienie sprzeciwu wymaga również zachowania tej formy.

W piśmie pozwany powinien wskazać, czy zaskarża nakaz w całości, czy w części, przedstawić zarzuty, które pod rygorem ich utraty należy zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy, oraz okoliczności faktyczne i dowody. Sąd pomija spóźnione twierdzenia i dowody, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo że występują inne wyjątkowe okoliczności.

Sąd odrzuca sprzeciw wniesiony po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalny albo którego braków pozwany nie usunął w terminie. Nakaz zapłaty, przeciwko któremu w całości lub w części nie wniesiono skutecznie sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty traci moc, a sprawa podlega rozpoznaniu w trybie zwykłym przez sąd I instancji.

Strony i ich przedstawiciele mają obowiązek zawiadomić sąd o każdej zmianie miejsca swego zamieszkania. Strona, która zgłosiła wniosek o dokonywanie doręczeń na adres oznaczonej skrytki pocztowej, ma obowiązek zawiadamiać sąd o każdej zmianie tego adresu. W razie zaniedbania tego obowiązku pismo sądowe pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia, chyba że nowy adres jest sądowi znany. Jeżeli adresat odmawia przyjęcia pisma, doręczenie uważa się za dokonane. W takim przypadku doręczający zwraca pismo do sądu z adnotacją o odmowie jego przyjęcia.

Strony i uczestnicy postępowania obowiązani są dokonywać czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami, dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz przedstawiać dowody.

Strony i ich organy lub przedstawiciele ustawowi mogą działać przed sądem osobiście lub przez pełnomocników. Pełnomocnikiem może być adwokat lub

radca prawny, a ponadto osoba sprawująca zarząd majątkiem lub interesami strony oraz osoba pozostająca ze stroną w stałym stosunku zlecenia, jeżeli przedmiot sprawy wchodzi w zakres tego zlecenia, współuczestnik sporu, jak również rodzice, małżonek, rodzeństwo lub zstępni strony oraz osoby pozostające ze stroną w stosunku przysposobienia. Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy może być również pracownik tej jednostki albo jej organu nadrzędnego.

WZÓR 5**ZWROT POZWU Z UWAGI NA NIEUZUPEŁNIONE BRAKI**

Sygn. akt I Nc/...../.....

Dnia r.

Zarządzenie

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym,
Wydział Cywilny
po rozpoznaniu w dniu r.
na posiedzeniu niejawnym
sprawy z powództwa
przeciwko
o zapłatę
zarządza
zwrot pozwu

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Zarządzeniem z dnia 30 grudnia 2011 r. powodowie solidarnie zostali wezwani do usunięcia braków formalnych pozwu poprzez jego ponowne złożenie na prawidłowo wypełnionym urzędowym formularzu „P” wraz z odpisem – w terminie tygodniowym pod rygorem zwrotu pozwu (k).

Powyższe zarządzenie zostało powodom doręczone w dniu 25 stycznia 2012 r. Pismem z dnia 26 stycznia 2012 r. powodowie przedłożyli pozew na urzędowym formularzu P w dwóch egzemplarzach (k), niemniej jednak nadal dotknięty brakami, tj. wypełniony niezgodnie z zamieszczonym pouczeniem (pkt 2 – każdą rubrykę niezacieniowaną należy wypełnić albo skreślić. Jeśli po wpisaniu treści w rubryce pozostało wolne miejsce, należy je skreślić w sposób uniemożliwiający dopisywanie). W złożonym formularzu pozostały puste niewypełnione pola w rubrykach 3.1.2., 3.1.3, 4.2, 4.3., 4.4., 3.2.2., 4.5, 4.6., 6,7,8,10.1.2., 10.2.2., oraz 10.3.1., 10.3.2., 10.4.1., 10.4.2, a także 12 (*vide*) nadto nie została wskazana data kończąca okres, za który powodowie żądają zasądzenia odsetek, brak również określenia, czy powodowie domagają się zasądzenia odsetek ustawowych czy umownych, a jeśli takich, to także wskazania ich wysokości.

Zgodnie z art. 505² KPC pozew w postępowaniu uproszczonym powinien być sporządzony na urzędowym formularzu. Z kolei na mocy art. 130¹ § 11 KPC, jeżeli pismo procesowe, które powinno być wniesione na urzędowym formularzu, nie zostało wniesione na takim formularzu lub nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania innych warunków formalnych, przewodniczący wzywa stronę do jego poprawienia lub uzupełnienia w terminie tygodniowym.

Natomiast zgodnie z art. 130¹ § 2 KPC w razie bezskutecznego upływu terminu lub ponownego złożenia pisma dotkniętego brakami przewodniczący zarządza zwrot pisma.

Zważywszy zatem, iż w niniejszej sprawie braki formalne pozwu nie zostały w sposób należyty uzupełnione, na podstawie art. 130¹ § 2 KPC pozew w niniejszej należało zwrócić.

Referendarz sądowy

Sekr./

1. proszę odnotować zarządzenie;
2. odpis zarządzenia doręczyć powodom z pouczeniem o prawie, sposobie i terminie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego informując jednocześnie, że w przypadku uzupełnienia braków w terminie tygodniowym i złożenia pisemnego wniosku sprawa zostanie rozpoznana pod nową sygnaturą bez fizycznego zwrotu pozwu; w przypadku nieuzupełnienia braków proszę wezwać powodów solidarnie do wskazania nr. rachunku bankowego dla dokonania zwrotu uiszczonej opłaty od pozwu po uprawomocnieniu się niniejszego zarządzenia o zwrocie pozwu;
3. kalendarz: 1 tydzień, przedłożyć wraz z dowodami doręczenia.

Referendarz sądowy

WZÓR 6**USTANOWIENIE KURATORA DLA NIEZNANEGO
Z MIEJSCA POBYTU**

Sygn. akt I Nc/.../...

Zarządzenie

Dnia roku

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym dla,
 Wydział Cywilny
 po rozpoznaniu w dniu roku w
 na posiedzeniu niejawnym
 sprawy z powództwa
 przeciwko
 o zapłatę
 w przedmiocie ustanowienia kuratora dla nieznanego z miejsca pobytu

zarządza:

- I. ustanowić dla nieznanego z miejsca pobytu pozwanego kuratora w osobie pracownika tutejszego sądu, asystenta, celem reprezentowania jego praw w niniejszym postępowaniu,
- II. obwieszczenie o ustanowieniu kuratora wywiesić w budynku tut. sądu oraz w Urzędzie Miasta przez okres jednego miesiąca,
- III. uzależnić skuteczność doręczenia kuratorowi od upływu miesiąca od chwili wywieszenia obwieszczeń.

Sygn. akt I Nc/.../...

Sekt/:

1. proszę odpis zarządzenia doręczyć pełn. powoda i kuratorowi;
2. jednocześnie proszę odpis zarządzenia przesłać do Urzędu Miasta, celem wywieszenia na tablicy ogłoszeń przez okres 1 miesiąca, z prośbą o zwrot po upływie tego terminu z adnotacją o terminie jego wywieszenia i zdjęcia;
3. odpis zarządzenia wywiesić na tablicy ogłoszeń tut. sądu przez okres 1 miesiąca, a następnie dołączyć do akt z adnotacją o dacie jego wywieszenia i zdjęcia,
4. kalendarz: 1 miesiąc z dowodami doręczenia i odpisem z tablicy ogłoszeń:

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 7**ZARZĄDZENIE STWIERDZAJĄCE PRAWOMOCNOŚĆ NAKAZU
ZAPŁATY ORAZ DOT. NADANIA KLAUZULI WYKONALNOŚCI
I WYDANIA TYTUŁU (WNIOSEK WIERZycIELA)**

Sygn. akt I Nc <sygnatura> /.../...

Sekr./

1. proszę odnotować prawomocność nakazu zapłaty z dniem, a następnie sprawę zakreślić w Rep. Nc;
2. odnotować postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności,
3. nakaz zapłaty wraz z klauzulą wykonalności proszę wydać pełnomocnikowi powoda/powodowi wraz z pouczeniem o skardze na orzeczenie referendarza i odnotować; dla dłużnika postanowienie wraz z pouczeniem doręczyć przez wierzyciela przy wszczęciu egzekucji;
4. proszę zwrócić pełnomocnikowi powoda/powodowi kwotę zł na podane konto/przekazem na zasadzie art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c ustawy o kosztach sądowych w spr. cyw.;
5. kalendarz 1 tydzień wraz z dowodem doręczenia i potwierdzeniem oddziału finansowego.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 8

ZARZĄDZENIE STWIERDZAJĄCE PRAWOMOCNOŚĆ NAKAZU ZAPŁATY ORAZ DOT. NADANIA KLAUZULI WYKONALNOŚCI I WYDANIA TYTUŁU CO DO JEDNEGO Z POZWANYCH (WNIOSEK WIERZYCIELA)

Sygn. akt I Nc <sygnatura> /.../...

Sekr./

1. proszę odnotować prawomocność nakazu zapłaty z dniem co do pozwanego 1, a następnie sprawę zakreślić w Rep. Nc;
2. odnotować postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności co do pozwanego 1,
3. tytuł wykonawczy co do pozwanego 1 proszę wydać pełnomocnikowi powoda/powodowi wraz z pouczeniem o skardze na orzeczenie referendarza i odnotować; dla dłużnika postanowienie wraz z pouczeniem doręczyć przez wierzyciela przy wszczęciu egzekucji;
4. po wykonaniu pkt 1–3 akta sprawy proszę przedłożyć Panu/Pani Sędziemu Przewodniczącemu Wydziału wobec wpłynięcia sprzeciwu od nakazu zapłaty celem podjęcia dalszych czynności w sprawie;
5. w ślad za aktami sprawy dołączyć dowód doręczenia.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 9**NAKAZ ZAPŁATY UZUPEŁNIAJĄCY**

Sygn. akt I Nc/...../.....

**Nakaz zapłaty
w postępowaniu upominawczym
uzupełniający**

Dnia roku

Sąd Rejonowy, Wydział Cywilny

w składzie następującym

Przewodniczący

protokolant osobiście

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu upominawczym

na skutek pozwu wniesionego w dniu roku

przez

uzupełnia nakaz zapłaty Sądu Rejonowego z dnia
roku w ten sposób, że nakazuje pozwanemu, aby ponad kwotę za-
sządną w wymienionym nakazie zapłacił stronie powodowej od-
setki ustawowe liczone:

– od kwoty zł od dnia roku do dnia zapłaty,

– od kwoty zł od dnia roku do dnia zapłaty

w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniósł w tym terminie
sprzeciw.

Sygn. akt I Nc/...../.....

1. proszę odnotować uzupełniający nakaz zapłaty;
2. proszę odpis nakazu zapłaty doręczyć: pełnomocnikowi strony powodowej,
pozwanej z pouczeniem o prawie, sposobie i terminie do wniesienia sprze-
ciwu od nakazu zapłaty jak przy nakazie z dnia
3. kalendarz dwa tygodnie z dowodami doręczenia.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 10**SENTENCJA POSTANOWIENIA O ZWOLNIENIU Z CZĘŚCIOWYM
ODDALENIEM WRAZ Z UZASADNIENIEM**

(...)

postanawia:

- I. zwolnić powoda od kosztów sądowych w części, to jest ponad kwotę zł (słownie zł:) opłaty od pozwu
- II. oddalić wnioski w pozostałym zakresie

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Powód wezwany do uiszczenia opłaty od pozwu w kwocie zł wniósł o zwolnienie go od obowiązku uiszczenia tej opłaty podając, że kwota ta jest dla niego zbyt wysoka, a z uwagi na swój wiek i stan zdrowia ponosi bardzo duże wydatki na leczenie. Wezwany do złożenia szczegółowego oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania podał, że na utrzymaniu ma syna urodzonego dnia oraz jego żonę urodzoną dnia Nie posiada żadnych nieruchomości, mieszkania, zasobów pieniężnych, oszczędności i przedmiotów wartościowych. Utrzymuje się z emerytury w wysokości zł miesięcznie. Podał również, że ze względu na swój wiek i stan zdrowia wymaga stałej opieki i nadzoru. Miesięcznie na lekarstwa wydaje zł, wydatki związane z użytkowaniem domu – opłaty i media – wynoszą ok. zł, natomiast koszty ogrzewania ok. zł miesięcznie. Wskazał, że wraz z nim gospodarstwo domowe tworzy syn utrzymujący się z renty w wysokości zł netto miesięcznie oraz synowa, która jest zarejestrowana jako bezrobotna z prawem do zasiłku w wysokości zł netto miesięcznie.

Referendarz sądowy zważył co następuje:

Przywołane wyżej okoliczności usprawiedliwiają udzielenie powodowi jedynie częściowego zwolnienia od kosztów sądowych – tj. zwolnienia od obowiązku uiszczenia opłaty od pozwu ponad kwotę zł – natomiast nie uzasadniają uwzględnienia wniosku w całości.

Zasadą obowiązującą w polskim postępowaniu cywilnym jest odpłatność za to postępowanie. Osoba biorąca udział w postępowaniu sądowym, w szczególności osoba sprawę inicjująca, winna liczyć się z koniecznością poniesienia kosztów postępowania, winna zgromadzić także odpowiednią sumę na ich pokrycie. Zauważyć należy, że dochód uzyskiwany przez powoda nie jest dochodem niskim, wręcz przeciwnie, dochód ten ocenić należy jako względnie wysoki. Ponieważ jest to dochód o charakterze stałym, stwierdzić należy, że powód miał i ma moż-

liwość poczynienia z niego pewnych oszczędności. Nadmienić przy tym należy, że powód nie wykazał, że jego pełnoletni syn i synowa nie mogą utrzymywać się samodzielnie, nawet uwzględniając uzyskiwane przez nich miesięczne dochody.

Zgodnie z art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zwolnienia od kosztów sądowych może domagać się osoba fizyczna, która złoży oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Stosownie do art. 101 ust. 1 powołanej wyżej ustawy sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych częściowo, jeżeli strona jest w stanie ponieść jedynie część tych kosztów. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z 24 września 1984 r., sygn. akt II CZ 104/84 (niepublikowane), zachowującym aktualność na gruncie obowiązującej obecnie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, albowiem regulujące powyższe kwestie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego zostały niemal w całości recypowane, instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi w istocie pomoc państwa dla osób, które z uwagi na ich trudną sytuację materialną nie mogą uiścić kosztów bez wywoływania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania siebie i rodziny. Ubiegający się o taką pomoc winien więc w każdym wypadku poczynić oszczędności we własnych wydatkach, do granic zabezpieczenia koniecznych kosztów utrzymania siebie i rodziny. Dopiero gdyby poczynione w ten sposób oszczędności okazały się niewystarczające – może zwrócić się o pomoc państwa. W rozpoznawanej sprawie w ocenie referendarza sądowego powód będzie w stanie uiścić wymaganą część opłaty od pozwu, tj. kwotę zł – bez uszczerbku dla swojego koniecznego utrzymania, w pozostałym zaś zakresie wniosek nie jest zasadny i dlatego podlega oddaleniu.

Z powyższych względów orzeczono jak w sentencji postanowienia na zasadzie art. 102 ust. 1 i art. 101 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Referendarz sądowy

Sygn. akt I Nc/...../.....

Sekr./

1. proszę odnotować postanowienie
2. odpis postanowienia proszę doręczyć powodowi z pouczeniem o sposobie i terminie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego,
3. kalendarz 1 tydzień z dowodem doręczenia.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 11**SENTENCJA POSTANOWIENIA O SPISIE INWENTARZA
WRAZ Z UZASADNIENIEM**

(...)

postanawia:

- I. sporządzić spis inwentarza majątku spadkowego pozostałego po zmarłym w dniu r. ostatnio zamieszkałym przy ul. w
- II. zlecić komornikowi przy Sądzie Rejonowym, sporządzenie spisu inwentarza majątku spadkowego pozostałego po zmarłym w dniu r. ostatnio zamieszkałym przy ul. w

Uzasadnienie

W dniu 11 stycznia 2011 roku w Kancelarii Notarialnej w przy ulicy przed notariuszem uczestnicy złożyli oświadczenie o przyjęciu spadku po z dobrodziejstwem inwentarza (Rep. A. nr/2011).

Zarządzeniem skutecznie doręczonym w dniu r., uczestnicy zostali wezwani do złożenia oświadczenia na piśmie czy został sporządzony spis inwentarza majątku spadkowego pozostałego po w terminie tygodniowym pod rygorem wydania postanowienia o spisie inwentarza z urzędu. W piśmie z dnia r. oświadczyli, że nie został sporządzony spis inwentarza majątku spadkowego pozostałego po zmarłym

Zgodnie z art. 644 KPC, jeżeli złożono oświadczenie o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a inwentarz nie był przedtem sporządzony, sąd wyda postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza.

Zgodnie z § 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczeniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza z dnia 1 października 1991 roku (Dz. U. nr 92, poz. 411) postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza wykonuje na zlecenie sądu rejonowego komornik, w którego okręgu znajdują się rzeczy podlegające wciągnięciu do spisu inwentarza.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji.

Sygn. akt I Ns/.../.....

Sekr./

1. proszę odnotować postanowienie;

2. odpis postanowienia doręczyć komornikowi (ze wzmianką o wykonalności) i uczestnikom z pouczeniem o sposobie i terminie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego;
3. kalendarz 1 tydzień z dowodami doręczenia.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 12**POSTANOWIENIE O NADANIU KLAUZULI WYKONALNOŚCI
NAKAZOWI ZAPŁATY WRAZ Z UZASADNIENIEM**

Sygn. akt I Nc /.../.....

Postanowienie

Kraków, r.

Sąd Rejonowy Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: referendarz sądowy

Protokolant: osobiście

po rozpoznaniu w dniu w

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa

przeciwko

o zapłatę

postanawia:

nadać klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty z dnia r.

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 776 KPC podstawą egzekucji (jeżeli ustawa nie stanowi inaczej) jest tytuł wykonawczy. Tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzone w klauzulę wykonalności. Stosownie do regulacji zawartej w art. 777 § 1 pkt. 1¹ KPC tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie referendarza sądowego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu. Stosownie do regulacji zawartej w art. 781 § 1¹ tytułem egzekucyjnym, o których mowa w art. 777 § 1 pkt 1, 1¹, 3–6 i § 3, klauzulę wykonalności może nadać także referendarz sądowy, z wyłączeniem przypadków wymienionych w art. 778¹, 787, 787¹, 788, 789.

Zgodnie z regulacją art. 782 § 1 KPC klauzulę wykonalności nadaje sąd jednoosobowo na wniosek wierzyciela. Tytułowi wydanemu w postępowaniu, które zostało lub mogło być wszczęte z urzędu, sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu.

Pozostałe wymogi odnoszące się do kwestii związanych z nadawaniem klauzuli wykonalności zawiera Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (§ 179–188), przy czym wyrokiem z dnia 22 listopada 2010 r. (sygn. akt

P 28/08, ogłoszonym w Dz. U. z dnia 6.12.2010 r. nr 229; poz. 1503 str. 1) TK orzekł, że § 182 powołanego wyżej rozporządzenia w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2009 r., jest niezgodny z art. 41 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.), a przez to jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w związku z czym, uwzględniając regulację art. 354 i 357 KPC, nadanie klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty winno przyjąć formę postanowienia.

W niniejszej sprawie wierzyciel złożył wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, w którym jest prawomocny nakaz zapłaty, a następnie doręczenie tytułu wykonawczego, a więc zasadne jest orzeczenie jak w sentencji.

W zakresie kosztów postępowania, zgodnie art. 782 § 1 KPC klauzulę wykonalności nadaje sąd jednoosobowo na wniosek wierzyciela, zgodnie zaś z art. 77. 1 pkt. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych opłatę od wniosku o wydanie na podstawie akt odpisu orzeczenia ze stwierdzeniem wykonalności, pobiera się w kwocie 6,00 złotych za każdą rozpoczętą stronice wydanego dokumentu. Z tych wszystkich względów w niniejszym postępowaniu ustalono koszty nadania klauzuli wykonalności na kwotę 6,00 zł, w tym opłatę kancelaryjną w kwocie 6,00 zł.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji.

Referendarz sądowy

Sygn. akt I Nc /...../.....

Sekr./

1. prosię odnotować prawomocność nakazu zapłaty z dniem r. i sprawę zakreślić w Rep. Nc;
2. nadać klauzulę wykonalności z uwagi na wniosek powoda i odnotować wraz z postanowieniem; orzeczenie wraz z klauzulą wykonalności i postanowieniem wydać powodowi wraz z pouczeniem o skardze na orzeczenie referendarza, dla dłużnika postanowienie wraz z pouczeniem doręczyć przez wierzyciela przy wszczęciu egzekucji;
3. prosię zwrócić jak w pkt 3 zarządzenia z dnia pełnomocnikowi powoda kwotę zł na podane konto/przekazem na zas. art. 79 ust.1 pkt 2 lit. c ust. o kosztach sądowych w spr. cyw.;
4. kalendarz 1 tydzień.

Referendarz sądowy

..... dnia r.

WZÓR 13**SENTENCJA POSTANOWIENIA O NADANIU KLAUZULI
WYKONALNOŚCI BANKOWEMU TYTUŁOWI EGZEKUCYJNEMU
WRAZ Z UZASADNIENIEM**

postanawia:

- I. nadać klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nr wystawionemu w dniu r. przez wierzyciela przeciwko dłużnikowi z tytułu zobowiązania dłużnika wynikającego z umowy kredytu nr z dnia r. do kwoty nie wyższej niż zł (słownie złotych:);
- II. zasądzić od dłużnika na rzecz wierzyciela kwotę zł (słownie zł:) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Referendarz sądowy

Uzasadnienie

Podstawą egzekucji prowadzonej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego jest tytuł wykonawczy. Tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony przez sąd w klauzulę wykonalności (art. 776 KPC).

Zgodnie z art. 777 § 1 pkt 3 KPC oraz art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.) bankowy tytuł egzekucyjny może być podstawą egzekucji prowadzonej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności. Na zasadzie artykułu 97 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.), sąd nadaje klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, jeżeli osoba, przeciwko której wystawiono tytuł bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej albo jest dłużnikiem banku z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia. Oświadczenie o poddaniu się egzekucji powinno określać kwotę, do której bank może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny oraz termin, do którego bank może wystąpić o nadanie temu tytułowi klauzuli wykonalności (art. 97 ust. 2 prawa bankowego). W postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu sąd bada, czy dłużnik poddał się egzekucji oraz czy roszczenie objęte tytułem wynika z czynności bankowej dokonanej bezpośrednio z bankiem lub z zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z tej czynności (art. 786 § 1 KPC).

Przedłożony przez wierzyciela bankowy tytuł egzekucyjny zawiera określenie banku, który go wystawił i na rzecz którego egzekucja ma być prowadzona, dłużnika zobowiązanego do zapłaty, wysokość zobowiązań dłużnika wraz z odsetkami i terminami ich płatności, datę wystawienia bankowego tytułu eg-

zekucyjnego, jak również oznaczenie czynności bankowej, z której wynikają dochodzone roszczenia, oraz wzmiankę o wymagalności dochodzonego roszczenia, przy czym nie budzi wątpliwości co do prawidłowości jego wystawienia. Ma też moc prawną dokumentu urzędowego, stanowiąc dowód okoliczności w nim stwierdzonych, a w szczególności istnienia, rodzaju i wysokości należności dłużników oraz że należność jest wymagalna.

Do wniosku wierzyciel dołączył pisemne prawidłowe oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji do kwoty nie wyższej niż zł (słownie złotych), określając termin do wystąpienia przez wierzyciela o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu do dnia 20 września 2016 r.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 770 KPC, zgodnie z którym dłużnik obowiązany jest zwrócić wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Na zasądzone koszty złożyła się opłata od wniosku w wysokości 50,00 zł, koszt opłaty skarbowej od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w wysokości 60,00 zł.⁴

Referendarz sądowy

⁴ uwagi jw.

IV Wydział Cywilny Elektroniczne Postępowanie Upominawcze**WZÓR 1****POSTANOWIENIE O PRZEKAZANIU SPRAWY WOBEC BRAKU
PODSTAW DO WYDANIA NAKAZU**

Sygnatura akt

Postanowienie

Data wydania

Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny

w składzie:

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w elektronicznym postępowaniu upominawczym sprawy z powództwa

.....

przeciwko

.....

postanawia

Wobec stwierdzonego braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przekazać rozpoznanie sprawy do Sądu Rejonowego w

Uzasadnienie

W dniu roku powód złożył do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie pozew w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Sąd stwierdził brak podstaw do wydania nakazu zapłaty.

Dlatego też na podstawie art. 505³³ § 1 KPC przekazuje sprawę do rozpoznania sądowi właściwości ogólnej pozwanego.

Z tych powodów orzeczono jak na wstępie.

Referendarz sądowy

WZÓR 2**POSTANOWIENIE O UTRACIE MOCY NAKAZU ZAPŁATY**

Sygnatura akt

Data wydania

PostanowienieSąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny
w składzie następującym

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w elektronicznym postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa

.....
przeciwko

.....

postanawia

- I. stwierdzić skuteczne wniesienie sprzeciwu i utratę mocy nakazu zapłaty w całości;
- II. przekazać rozpoznanie sprawy do Sądu Rejonowego w

Uzasadnienie

W dniu roku powód złożył do Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie pozew w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w następstwie czego wydano przeciwko pozwanemu w dniu roku nakaz zapłaty (skutecznie doręczony pozwanemu w dniu r.).

Pozwany w dniu roku skutecznie złożył sprzeciw, co zgodnie z art. 505³⁶ § 1 KPC spowodowało utratę przez nakaz zapłaty mocy w całości i skutkuje przekazaniem sprawy do rozpoznania sądowi właściwości ogólnej pozwanego.

Z tych powodów orzeczono jak na wstępie.

Referendarz sądowy

WZÓR 3**POSTANOWIENIE O ODRZUCENIU SPRZECIWU**

Sygnatura akt

Data wydania

Postanowienie

Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny w składzie następującym po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w elektronicznym postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa z siedzibą w przeciwko..... w przedmiocie skargi wniesionej w dniu roku przez pozwanego na postanowienie Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z dnia roku

postanawia

odrzuć sprzeciw.

Uzasadnienie

W dniu roku Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygnaturze akt Nakaz powyższy wraz z pouczeniem o sposobie wniesienia sprzeciwu został doręczony pozwanemu w dniu roku. Jak wynika z art. 502 § 1 KPC w zw. z art. 505²⁸ KPC termin do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wynosi dwa tygodnie. Termin ten upłynął dla pozwanego w niniejszej sprawie z dniem roku. Pozwany złożył sprzeciw od nakazu zapłaty dopiero w dniu roku, a więc po upływie terminu.

Zgodnie z art. 504 § 1 KPC w zw. z art. 505²⁸ KPC sąd odrzuca sprzeciw wniesiony po upływie terminu lub z innych przyczyn niedopuszczalny albo którego braków pozwany nie usunął w terminie.

Mając na względzie powyższe, sąd na podstawie powołanych przepisów orzekł, jak w sentencji.

Referendarz sądowy

WZÓR 4**NAKAZ ZAPŁATY W EPU**

Sygnatura akt

Nakaz zapłaty
w postępowaniu upominawczym

Data wydania

Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny
w składzie:

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w elektronicznym postępowaniu upominawczym pozwu wniesionego w dniu przez

I. nakazuje pozwanemu

..... z siedzibą w

w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacić powodowi

kwotę łączną PLN (słownie złotych:) w tym

kwotę PLN (słownie złotych:) z odsetkami ustawowymi od dnia do dnia zapłaty

kwotę PLN (słownie złotych:) z odsetkami ustawowymi od dnia do dnia zapłaty

Referendarz sądowy

V Wydział Ksiąg Wieczystych**WZÓR 1****ZARZĄDZENIE O ZWROCIE WNIOSKU**

Nr Dz. Kw

Nr Kw

Zarządzenie

Dnia

Referendarz sądowy Sądu Rejonowego

w osobie

po rozpoznaniu w dniu

sprawy z wniosku

o wpis w dziale II

zarządza:

zwrot wniosku.

Uzasadnienie

Wnioskodawca w dniu wniósł o wpis w dziale II kw prawa własności na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego z dnia r. sygn. akt o zniesienie współwłasności.

Stosownie do treści art. 42 ust. 3 ustawy z dn. 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. z 2010 r. Dz. U. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.) od wniosku o wpis w księdze wieczystej własności na podstawie zniesienia współwłasności pobiera się opłatę stałą w wysokości 150 złotych niezależnie od liczby udziałów w tym prawie. W związku z powyższym wnioskodawca powinien był uiścić opłatę w kwocie 150 zł, a nie 60 zł.

Ze względu na to, że do chwili rozpoznawania wniosku nie wpłynęła opłata, do której wnioskodawca został zobowiązany, referendarz sądowy nie podejmując jakichkolwiek czynności prowadzących do jego rozpoznania stosownie do treści art. 511¹ § 1 KPC w zw. z 47¹ KPC w zw. 509¹ KPC, mówiącego, iż w postępowaniu wieczystoksięgowym wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, podlega zwrotowi bez wezwania o uiszczenie tej opłaty, orzekł jak na wstępie.

Referendarz sądowy

Pouczenie

Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma do sądu.

W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie wniosku wnioskodawca **może uiścić brakującą opłatę w kwocie 90 zł**. W takim przypadku wniosek wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny.

Na zarządzenie o zwrocie wniosku przysługuje skarga do sądu, w terminie tygodniowym od doręczenia niniejszego zarządzenia.

Zarządzenie:

1. odpis zarządzenia doręczyć wnioskodawcy
2. a/a
3. po uprawomocnieniu wykreślić wzmiankę i zakończyć postępowanie w systemie inf.

Referendarz sądowy

WZÓR 2**POSTANOWIENIE O ODRZUCENIU WNIOSKU**

Nr Dz. Kw

Nr Kw

Postanowienie

Dnia

Referendarz sądowy Sądu Rejonowego

w osobie

po rozpoznaniu w dniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku

o wpis w dziale I-O

postanawia:

odrzuć wniosek.

Uzasadnienie

Wnioskodawca w dniu złożył wniosek o sprostowanie oznaczenia w dziale I kw

Wniosek tej treści został rozpoznany przez referendarza sądowego z urzędu w związku z zawiadomieniem Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy Biura Geodezji i Katastru z dn. r. Dz. Kw. w dniu r.

W tym stanie rzeczy referendarz sądowy po przeprowadzeniu badania stosownie do art. 626⁸ § 2 KPC na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 KPC w związku z art. 13 § 2 w zw. z art. 47¹ KPC w zw. 509¹ KPC orzekł jak sentencji.

Referendarz sądowy

Pouczenie:

Na niniejsze postanowienie służy skarga do sądu rejonowego. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym od daty doręczenia niniejszego postanowienia.

Zarządzenie:

1. odpis postanowienia doręczyć uczestnikom

2. a/a

3. po uprawomocnieniu – wykreślić wzmiankę i zakończyć postępowanie w systemie informatycznym

Referendarz sądowy

WZÓR 3**POSTANOWIENIE O UMORZENIU POSTĘPOWANIA**

Nr Dz. Kw

Nr Kw

Postanowienie

Dnia

Referendarz sądowy w osobie
 w Sądzie Rejonowym
 po rozpoznaniu w dniu
 na posiedzeniu niejawnym
 sprawy z wniosku
 o wpis w dziele III

postanawia:

umorzyć postępowanie w sprawie.

Uzasadnienie

Wnioskodawca w dniu złożył wniosek o wpis roszczeń wynikających z umowy przedwstępnej sprzedaży z r. za rep. W dniu r. wnioskodawca wycofał ww. wniosek.

Wobec powyższego wydanie orzeczenia jest bezprzedmiotowe i referendarz sądowy po przeprowadzeniu badania stosownie do art. 626⁸ § 2 KPC na podstawie art. 355 § 1 KPC w związku z art. 13 § 2 KPC w związku z art. 47¹ KPC w zw. z art. 509¹ § 1 KPC orzekł jak w sentencji postanowienia.

Referendarz sądowy

Pouczenie:

Na niniejsze postanowienie służy skarga do sądu rejonowego. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym od daty doręczenia niniejszego postanowienia.

Zarządzenie:

1. odpis postanowienia doręczyć uczestnikom
2. a/a
3. po uprawomocnieniu – wykreślić wzmiankę i zakończyć postępowanie w systemie inf.

Referendarz sądowy

O AUTORACH:

Michał Rojewski (red.) – doktor nauk prawnych, wykonywał obowiązki referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym dla miasta stołecznego Warszawy. W roku 2006 delegowany do pełnienia obowiązków głównego specjalisty w Ministerstwie Sprawiedliwości. Wykładowca akademicki, oraz wykładowca w Izbach Adwokackiej i Notarialnej w Warszawie. W kręgu jego zainteresowania jest organizacja sądownictwa w Polsce, postępowanie gospodarcze oraz ustrój organów ochrony prawnej.

Renata Pawlik – doktor nauk prawnych, referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym dla Krakowa Krowodrzy w Krakowie, adiunkt w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości na Wydziale Prawa i Administracji Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego. Zainteresowania naukowe i badawcze to prawo karne materialne, prawo wykroczeń oraz prawo gospodarcze.

Jacek Widło – dr hab. nauk prawnych, sędzia, były przewodniczący Wydziału Cywilnego Sądu Rejonowego Lublin-Zachód i wiceprezes ds. e-sądu. W kręgu jego zainteresowania są zagadnienia dotyczące rejestru zastawów oraz postępowań elektronicznych w sądownictwie. Nauczyciel akademicki na Wydziale Prawa KUL Jana Pawła II.

Iwona Skonieczna-Mastowska referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym dla W-wy Mokotowa, autorka artykułów w zakresie postępowania wieczystoksięgowego, przedstawiciel zebrania referendarzy w Sądzie Okręgowym w Warszawie.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury kontynuuje cykl publikacji z serii *Metodyki*. Książki te, adresowane przede wszystkim do sędziów, prokuratorów i pracowników szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości, zawierają szereg przydatnych informacji praktycznych, dotyczących poszczególnych zagadnień prawnych.

Metodyka pracy referendarza sądowego w wydziałach cywilnych, gospodarczych, ksiąg wieczystych, rejestru zastawów i prowadzącym e-sąd jest przede wszystkim praktycznym komentarzem dla już pracujących referendarzy sądowych, stanowi także istotne źródło wiedzy dla aplikantów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przygotowujących się do pracy w wymiarze sprawiedliwości. Książka ta omawia specyfikę pracy na stanowisku referendarza sądowego w wybranych wydziałach, przybliża także status osób wykonujących tę funkcję, ich pozycję prawną oraz uprawnienia i obowiązki w kontekście historycznym i współczesnym. Praktyczny charakter publikacji podkreślają załączone wzory orzeczeń, które zostały przygotowane przez zespół autorów, sędziego i referendarzy sądowych, posiadających wieloletnie doświadczenie praktyczne oraz dorobek naukowy.